ΧΡΙΣΤ. ΓΟΔΟΦΡ. ΣΤΕΝΖΕΛΙΟΥ

τοργαίυ

Τυ Φιλοσόφυ καὶ Ιατρῦ

ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Περὶ τῦ

ΥΠΝΟΥ

Ἐνεργεσάτυ

ΤΗΣ ΥΓΙΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΟΣΩΝ

ΒΟΗΘΗΜΑΤΟΣ,

Καὶ τῆς ὀρθῆς τύτυ χρήσεως

βλαβερᾶς τε καταχρήσεως.

CHRIST. GODOFR. STENTZELII,

TORGAVIENSIS

PHIL. ET MED. DOCTORIS

DE

SOMNO

PRAESTANTISSIMO

SANITATIS ET MORBORVM

PRAESIDIO,

VEROQVE HVIVS VSV, ET FERO

ABVSV

DIATRIBA.

FRANCOF. ET LIPSIAE

IMPENSIS GEORG. MARC

ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΟΜΙΛΟΣ

SANITATIS INIMICORUM

PRAESIDIO

VARIOVERSUS EXPLICATO

ΔΙΑΤΡΙΒΗ.

ILLVSTRISSIMO
EXCELLENTISSIMOQVE
DOMINO
DOMINO
LVDOVICO
ALEXANDRO
DE SEEBACH
DYNASTAE
IN GROS ET KLEIN FAHNER
ET GIERSSTEDT.
ETC.

POTENTISSIMO

POLONIARVM REGI

ET PRINCIPI ELECTORI

SAXONIAE

A CONSILIIS SANCTIORI-

BVS PRIMARIO

ETC. ETC.

DOMINO MEO GRA-

TIOSISSIMO

PROSPERITATEM PER-

PETVAM!

ILLVSTRISSIME EXCELLENTISSIMEQVE DOMINE DOMINE GRATIOSISSIME.

VEniam dabis audaciae meae, quae grata deuotae mentis submissione, ILLVSTRISSIMO NOMINI TVO perleuem hanc, nec Tuo conspectu dignam Diatribam medicam Græco-Latinam consecrare suscepit. Audaciae, quaeso, ignoscas, ac praesentem, quem humillime offero tractatum, oculis gratiae plenis aspicias. Intempestiuum certe uidetur, maximè arduis TI, atque in tanto dignitatis fastigio collocati, et tam multis negotiis occupati HEROIS consiliis obstrepere; et iam in eo sum, ut me modo dicta

et praesentis tenuitas laboris a proposito reuocent; sed animum denuo addit, mentemque confirmat uacillantem Diuina TVA, DOMINE ILLVSTRISSIME, humanitas, et singularis in literatos propensio. Te sane, EXCELLENTISSIME DOMINE, ceu Musarum Solem nostra ueneratur Academia, atque ad TE, tanquam summum Apollinem, Palladia properat gens. Vt enim Phoebea luce refouentur sublunaria, atque ipsa natura purpureis illius colluſtrata radiis, e somno quasi resuscitatur, et nouo instruitur uigore; ita egregia TVORVM saluberrimorum consiliorum Dexteritate, ILLVSTRISSIME DOMINE, eximiaeque TVAE Gratiae Splendore, et serenis TVAE Benignitatis radiis perfusus Pindus noster recreatur, et nouum quasi spiritum recipit. His itaque, EXCELLENTISSIME DOMINE, suffultus, hac lactatus spe, ad TVAM pariter confugio Gratiam,

tiam, Tvoque uultui humillime ſiſto *libellum, de ſomno praeſtantiſſimo ſanitatis et morborum praeſidio*, imis contendens precibus, ut eundem ſerenis TVAE Gratiae radiis colluſtres. Dubitare equidem poſſem de Tvo in hac re Patrocinio, qui de ſomno conſcriptum tractatulum TIBI offero; De ſomno, inquam, quem *Plato lib. 7. de leg.* neque corporibus, neque animis, neque rebus gerendis conducere affirmat; Enim uero, cum hic Plato de nimio loquatur ſomno, adeoque de fero huius abuſu, quem pariter damno, haud fruſtraneum atque inutilem laborem me ſuſcepiſſe iudico, de ſomno et uigiliis recte alternandis commentationem conſcribens. Hæc igitur Phyſica et Pathologica ſomni conſideratio, a TVA Sedulitate et Pietate, quae cum ſumma rerum gerendarum Prudentia, atque immenſo omnium Heroicarum Virtutum

cumulo iunctae ILLVSTRISSIMVM obsident Pectus, haud aliena erit. Diuinum uero Numen, quod in hominis emolumentum somni et uigiliarum constituit uicissitudines, diu TE, EXCELLENTISSIME DOMINE, omnis morbi, omnis calamitatis, omnisque temporum iniuriae expertem conseruet, ut diu Grauissimo Tvo Patrocinio frui possim. Sero ultimum somni soluas debitum, ut Sero TE Patronum desideret

ILLVSTRISSIMAE TVAE EXCELLENTIAE

Vitembergae apud Saxones
M. D. CC. XXV.
ipsis Idibus Iulii.

Deuotissimus Cliens

CHRIST. GODOF. STENTZELIVS, D.

PRAE-

PRAEFATIO.

EXulat fere praesenti seculo amor, quo maiores nostri erga Graiam flagrabant linguam, eaque dialectus, quam olim Principes in deliciis habebant, *a*) atque ad quam, ante inuentam artem typographicam, inferioris sortis hominibus haud patebat aditus, iis iam sordet, quibus haec ualdopere necessaria, ac quibus hanc addiscendi maxima iam datur facultas. Ea, inquam, lingua, quae suauitate atque utilitate nulli secunda, et literatis ualde necessaria, erudito nunc exulat orbe. Nihil iam commemorabo de Graecae linguae, in rite addiscenda Theologia et Iurisprudentia, emolumento, sed, quae huius in genuina studii Philosophici et Medici cultura, sit praestantia, paucis saltem ob oculos ponam. Dissertatione mea Graeca περὶ τῆς εὐφυίας καὶ ἀφυίας, breui et perspicua sylloge iam demonstraui, quod uix ueri uereque docti Medici nomen promereatur, qui Graecam ignorat linguam. Certe, si ueritati respondet, dulciores esse aquas, ex ipso fonte haustas,

a) uid. Goetzii Princeps Graece doctus. Grynaeus Praefat. ad Lexic. Graec. VValderi.

neceſſarium erit, ipſos Graecorum Philoſophorum et Medicorum libros, a quibus Philoſophiae atque artis ſalutaris ſtudium ad Arabes et Romanos, ac demum ad nos tranſiit, inſpicere et diligenter euoluere. Nonne plurimi termini morborum, remediorum, partium corporis, plantarum, in arte medica uſitati, Graiam agnoſcunt originem? quis uero horum cognitionem Medico neceſſariam eſſe, inficias ire poteſt? Ac nullus ſincerus et genuinus inuenietur Medicus, qui Diui Senis Coi, cui in arte praeſagiendi ſimilis non natus, non naſcetur, praecepta, praecipue Semiotica, diurno nocturnoque tempore eſſe uoluenda et legenda, nec unquam e manibus ſeponenda, haud aſſerat. Nullus enim usque ad hunc diem, ſignorum notitiam, qua nemo, qui boni et periti Medici exiſtimationem ſibi conciliare cupit, carere poteſt, dicto Medicinae Principe, Hippocrate, melius explicauit; et qui de Semiotica aliquos tractatus edidere, uel res nullius pretii attulerunt, uel ſi quid boni et laudabilis in illis contentum, eadem ex Hippocrate deſumſerunt. Nonne Iodoci Lommii obſeruationes Medi-

cinales

cinales pro optimo in Semioticis habentur libro? omnia uero, quae iſte habet, in Hippocratis aphoriſmis, Coacis praenotionibus, et libro prognoſticorum continentur, ita, ut totae theſes, totique paragraphi, atque ut paucis complectar, totus Lommii libellus, ne uerbis quidem ſemper immutatis, ex Hippocratis ſcriptis ſit deſumtus. Tantopere quippe in ſignorum notitia excelluit Hippocrates, ut ob diuinandi peritiam, qua rerum euentus felices et funeſtos, ipſosque haud raro euentus dies certo praeſagiebat, diuus appellaretur. Perſpectam uero iam habeo, quam Medici Graecae linguae expertes reſponſionem ferent, eſſe nimirum haud neceſſariam ad euoluenda legendaque Hippocratis ſcripta Graiam dialectum, cum eadem in Latinum ſermonem ſint translata. Equidem non ſum neſcius, Hippocratis libros latino etiam idiomate editos proſtare. Aſt, nec illud ignoro, quod iidem miſere ſint corrupti, ualdeque deprauati, atque innumeris erroribus referti, ita, ut in illis uerſionibus Latinis multa reperiantur loca, quae ſenſum maxime obſcurum atque intricatum habent, et e quibus multa abſurda

ſurda atque ab Hippocratis principiis aliena erui poſſunt. Ac ſi de horum ueritate dubitas, Ioannis Zvvingeri, linguae Graecae Prof. Baſil. Orationem Inauguralem, de barbarie ſuperiorum aliquot ſeculorum, orta ex ſupina linguae Graecae ignoratione, euolue; pluribus ibidem inſtrueris de Graecae linguae in ſtudio Medico et Philoſophico rite excolendo neceſſitate, et de Hippocratis ſcriptis per Latinam uerſionem ualdopere mutilatis. Laudandum igitur Bracaei inſtitutum, qui ad Graecas literas quas puer non niſi deguſtarat, multa aetate cupide reuertit. *b*) Haec ſedulo Cratonem a Crafftheim, Medicum inſignem Sileſium, perpendiſſe uidetur, qui filium ſequentibus epiſtola ad eundem data, ad Graecae linguae ſtudium hortatur: ceterum, quum ad rerum magnarum, de quibus dicendum atque ſcribendum eſt, cognitionem, ſine Graecarum literarum adiumentis uix peruenire concedatur, nec ignarus Graecae linguae, doctrinae laudem conſequi poſſit, ut, quod iam cum quadam ſpe facere coepiſti,

b) uid. Ioh. Caſelii ad Hennigium Arniſaeum epiſtola.

-pisti, Latina Graecis coniungas, nec quae facis, facere minuas, etiam atque etiam te hortor. c) Haec itaque menti meae firmiter impressa tenens, ab ipsa pueritia magno ad addiscendam atque excolendam cum studio Philosophico et Medico, linguam Graecam, amore ductus, pro ingenii mei imbecillitate, omni annisus fui corporis mentisque contentione, aliqualem in Graeca lingua cognitionem mihi comparare, comparatam ulterius excolere, atque aliis denuo communicare. Has ob causas praeterito anno iam dictam dissertationem Graecam luci mandaui publicae, et iam iterum in animo habebam, alteram in uulgus edere; Cum uero, qui Respondentis uices obiret, et sumtus hic necessarios persolueret, desideraretur, necessitate coactus praesentem ex eadem tractatum confeci, atque eundem Bibliopolae, Graeco solummodo idiomate imprimendum tradebam, hoc uero monente et desiderante, eundem in Latinam transtuli linguam, adeoque utroque idiomate istum Tibi

B. L.

c) uid. Iacob. Burckhardi Medicus Grauissimus humanitatis studiorum Vindex. p. 46. 47. 48. 49.

B. L. legendum offero. Ipsius uero thematis iam quoque reddenda ratio. Maxime sane absonum, rerum peregrinarum, et quarum nulla utilitas cognitionem anxie quaerere, atque illorum, quae nobis quotidie obuia, quae nos continuo afficiunt, et quorum usus corporis mentisque prospicit integritati, ignorare, illorumque perquisitionem negligere. Quid uero frequentius et familiarius in uita humana, somno? Cuius maior, si conuenienti modo et tempore usurpetur, in quibusuis animalibus sanis aeque atque aegrotis, utilitas, quam somni? Et quid econtra magis nocet, quam peruersus atque incongruus eius usus? Somni itaque accuratiorem perscrutationem non saltem ualde utilem, sed maxime necessariam esse, nemini erit occultum. Verum enimuero, nullam certe de functionibus animalibus noui doctrinam, quae tot tantisque difficultatibus atque inutilibus contentionibus sit referta, quam ipsa de somni operatione et causis; aliter enim nunc, quam olim, de eodem differunt, nec recentiorum inter se consentiunt placita, et maximus inter ueteres de somno fuit dissensus; alii enim ueterum cum Alcmae-

Alcmaeone putarunt, somnum sanguinis in uenarum confluuium receptione fieri: nonnulli cum Empedocle somnum ignis interni secretionem esse, asserebant; multis arridebat Diogenis sententia, qui somnum a sanguine diffuso uenas corporis implente, atque intestinum earum aerem ad pectus subditumque illi uentrem propellente, deducebat; quidam cum Platone et Stoicis a spirituum remissione et quasi laxatione somnum generari, arbitrabantur; et haud pauci cum Aristotele somnum animae et corpori communem autumabant; alii uero Anaxagoram sequentes solummodo corpori eundem adscribebant. Ita inter se de somno somnique causis dissensere ueteres, nec maiorem inter recentiores de eodem esse consensum audias, quando alii, a calidi innati absumtione, alii a spirituum defectu, et iam demum nonnulli ab animae prouidentia somnum deducant. Vt uero hic nihil deprehendas, quod ipsi respondeat rei, ita etiam multa ficta falsaque de methodo conciliandi somnum afferuntur. Hic suam essentiam specificam anodynam ualdopere extollens laudibus coelo aequat, atque eandem ceu infallibile perui-

gilii

gilii remedium commendat. Alius auri potabilis, (cum ne ſimplicem poſsit conficere eſſentiam uegetabilem) ſe uenditat poſſeſſorem, atque idem omni morbo profligando inducendoque ſomno ſufficere, dictitat. Multi multa de panacea eorum opiata garriunt, illaque multis aeternam conciliant quietem. Nec deſunt, qui haud raro anilibus, ſuperſtitioſis atque abominandis remediis uoti compotes fieri allaborant. Aſt enim uero, medicum illorum aedificium haud ſaxo Gabino Albanoque ſolidatur, neque trabibus aere nexis denſisque firmatur, ſed molli exiſtit ſuperſtructum harenae, h. e. ſolidae rationis et uerae experientiae adminiculo deſtituitur, ac praeconceptis innititur opinionibus, ut funeſta huiusmodi Empyricorum experimenta in apricum deducunt. Omnibus enim genuinis Medicis eſt in confeſſo, quod experientia cum ratione iuncta maximum in Salutari arte momentum obtineat, eadem uero ratione deſtituta manca et mutila ſit. Ductu itaque rationis atque experientiae in praeſenti libello annisus fui breuiter ſomni actionem, cauſas, uſum, et conuenientem methodum, eundem aegrotis conciliandi exponere, quorum uberiorem explanationem in ſequentibus inuenies.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΥΠΝΟΥ.

CAPVT I.

Tanta olim somni erat dignitas, ut eundem ueteres Poetae, praecipue *Virgilius*, *a*) *Ouidius*, *b*) *Hesiodus*, *c*) atque *Homerus*, *d*) sub Dei Persona, qui in Cimmeriis habitans Morpheum, Ikelonem et Panthiam ministros habeat, repraesentarent. Somne! inquit Iuno, apud *Homerum*, *Iliad. 14. uers. 233*, (eundem obsecrans, ut Iouem sopiret), rex omnium Deorum, omniumque hominum, prout

ΚΕΦ. α.

Τοσάυτη πάλαι τοῦ ὕπνου ἦν ἡ ἀξία, ὥς ἐκεῖνον παρὰ τῶν ποιητῶν ἀρχαίων, μάλιστα τοῦ Ουιργιλίου, Οβιδίου, Ησιόδου καὶ Ομήρου, ὑπὸ τῷ τοῦ Θεοῦ προσώπῳ παρίσασθαι, ὃς ἐν τοῖς Κιμμερίοις οἰκῶν, τὸν Μορφέα, Ικελῶνα καὶ Φαντῶνα ὑπηρέτας ἔχη· ὕπνε, φησὶν Ηρα, παρὰ Ομήρῳ, ἰλιάδ. ξ. μέτρ. σλγ. ἐκείνου δεομένη, ἵνα τὸν Ζῆνα κοιμήσῃ, ἄναξ πάντων τε Θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων· Ει μὲν δή ποτ' ἐμεῦ ἔπος ἔκλυες, ἠδ' ἔτι καὶ νῦν πείθευ, ἔγω

a) in fine quinti Aeneidos. *b*) l. 11. Metamorph. fab. 10.
c) Θεογον. uers. 211. ac 756. et sequ. *d*) Iliad. 14. u. 233

δέ κέ τοι εἰδέω χάριν ἤ-
ματα πάντα. Κοίμη-
σόν μοι ζηνὸς ὑπ' ὀφρύ-
σιν ὄσσε φαεινὼ. Οὕτω
καὶ περὶ τῆς τοῦ ὕπνου
θειότητος, Οβίδιος ἐιβλ.
μα. μεταμορφ. μυθ. ι.
μελίζει.

Υπν' ἔργων παῦσίς τε, θε-
ῶν μάλα ἤσυχε ὕπνε,
Ειρήνη νοὸς, ὦ κρυπτὸν
κῆδος, ὃς ἀναψᾶς
Τῷ καμάτῳ ἄῤῥωστα τὰ
ἄρθρα, δὶδὺς νέαν ἀλ-
κήν.

Εκ τούτου γοῦν ὁ Κικε-
ρὼν βιβλ. περὶ Θεῶν
φύσ. καὶ Ησίοδος Θεο-
γον. τὸν κοῖτον τοῦ Ερέ-
βου καὶ τῆς νυκτὸς τέ-
κνον καλοῦσιν· ἔνθα δὲ,
λέγει Ησίοδος, νυκτὸς
παῖδες ἐρεμνῆς οἴκι' ἔ-
χουσιν, ὕπνος καὶ θά-
νατος, δεινοὶ θεοί· Καθ-
ὡς δὲ πάντα ἐξ ἀκρι-
βείας σκεψάμενος, καλα-
λαμβάνω, τοὺς ταῦτα
λέγοντας τοῦ ὀρθοῦ οὐκ
ἀφαμαρτάνειν, „ οὕτω

iam olim meum per-
cepisti uerbum, sic et-
iam nunc morem ge-
re, ego autem tibi per
omne tempus gratias
habebo: Sopito mihi
splendidos Iouis sub
palpebris oculos. Ita
etiam de Somni Di-
uinitate *Ouidius l. 11.*
Metam. fab. 10. canit:

Somne quies rerum, placi-
dissime somne Deorum,
Pax animi, quem cura fu-
git, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces
reparasque labori.

Hac itaque de causa
Cicero lib. de natur.
Deor. et *Hesiodus de*
gen. Deor. somnum E-
rebi et Noctis appel-
lant filium, ibi autem,
inquit *Hesiodus d. l.*
obscurae filii noctis
somnus et mors, gra-
ues Dii, habitant.
Quemadmodum ue-
ro in accuratiori ho-
rum examine deten-
tus, eos, qui haec asse-
runt, haud a recto ab-
errare

errare deprehendo, sic etiam magni aestimo *Virgilii* et *Senecae* e) sententiam, qui somnum Astraeae filium esse perhibent, ut idem *Senecae* uerba manifestum reddunt. Tuque o Domitor, (ait ille f) Somne, malorum, requies animi, Pars humanae melior uitae, Volucer matris genus Astraeae. Qui enim Astraeae h. e. iustitiae operam dant, et pietatem colunt, illi in omni securitate, absque perturbatione, somno perfruuntur, prout idem *Dauides* experientia edoctus demonstrat, atque ex hoc se ipsum beatum praedicat, haec *psalm. 3. u. 6.*

καὶ περὶ πολλοῦ ἡγοῦμαι τὴν τοῦ Οὐιργιλίου καὶ Σενεκᾶ γνώμην, οἳ τὸν ὕπνον τῆς Ἀστραίας υἱὸν εἶναι φράζουσιν, ὡς ἐκεῖνο μὲν τοῦ Σενεκᾶ ἔπη προφανὲς ποιεῖ· καὶ σύ ὦ ὕπνε, (φησὶν ἐκεῖνος) δαμάσας τῶν κακῶν, εἰρήνη τοῦ νοὸς, κράτιστον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς μέρος, ὡς καὶ τὸ τῆς μητρὸς Ἀστραίας γένος. Τὴν γὰρ Ἀστραῖαν, τουτέστι δικαιοσύνην ἐπιτηδεύοντες καὶ εὐσεβεῖς, ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ χωρὶς ταραχῆς καθεύδουσι, καθὼς ὁ Δαβὶδ ἔργῳ πειραθεὶς καὶ διδαχθεὶς ἀποδείκνυσι, καὶ ἐκ τούτου ἑαυτὸν μακαρίζει, ψαλμ. γ. στιχ. 5. Τάδε λέξας

אֲנִי שָׁכַבְתִּי וְאִישָׁנָה
הֱקִיצוֹתִי כִּי יְהוָה
יִסְמְכֵנִי׃

e) Non hic Senecam, Tragicum Poetam, patria Sidonium, sed L. An. Senecam, natione Hispanum, patria Cordubensem, Philosophum Academicum, Neronis Praeceptorem, sub quo etiam apertis uenis mortuus est, intelligimus. f) Hercul. fur. Act. 4. u. 1064. et sequ.

:יְסָמְכֵנִי τουτέσιν· ἐγὼ δὲ ἐκοιμήθην καὶ ὕπνωσα, ἐξηγέρθην, ὅτι κύριος ἀντιλήψεταί μου. καὶ ἐν τῷ τέλει ψαλμ. δ. τοιοῦτον τὸν τρόπον λαλεῖ· ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοιμηθήσομαι καὶ ὑπνώσω, ὅτι σὺ Κύριε κατὰ μόνας κατῴκησάς με. πρόδηλον ἐντεῦθεν γίνεται, τὸν ὄνειρον μὲν μὴ Θεὸν κατὰ τὴν τῶν ποιητῶν μυθολογίαν, ἀλλὰ μέγα τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ δώρημα εἶναι, ὃ καλῶς νυνὶ εἰρημένος σοφὸς καὶ βασιλεὺς ὑπεσάμενος, τοὺς ἀσεβεῖς πλοῦτον ζητοῦντας, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πολλὰ ἀγρυπνοῦντας, ψαλμ. ρκζ. εἰ χ. β. τοῖς ἐπακολουθήσασιν ἐπισκώπτει· שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם מְאַחֲרֵי־ שֶׁבֶת אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצֵבִים כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא: τουτέσιν· εἰς μάτην ἡμῖν ἐστι πρωθεύζειν, ἐγείρεσθαι μετὰ

in medium afferens: ego decubui et dormiui, quia Iehouah ſuſtentauit me; Et in fine pſalmi quarti, hunc in modum loquitur: in pace penitus dormiam et requieſcam, quoniam Tu Domine, me ſingulariter in ſpe conſtituiſti. Manifeſtum exinde redditur, quod quidem ſomnus non Deus, ſecundum Poetarum fabulas, ſed magnum ueri Dei donum ſit; quod modo commemoratus Rex et Propheta bene ſciens, impios diuitias quaerentes, atque hac de cauſa multas perferentes uigilias, *Pſalm.* 127. *u.* 2. ſequentibus perſtringit: fruſtraneus eſt labor ueſter, qui ante lucem ſurgitis; ſurgite, ut ad multum noctis tempus ſedeatis, comedentes panem

nem doloris, cum dilectis ſuis dederit ſomnum. Patris dictis uerba filii omnium Regum Sapientiſſimi congruunt, qui *cap. 5. u. 11. Eccleſiaſt.* haec ſcribit: dulcis ſerui ſomnus, ſiue parum ſiue multum comederit, ſed adimpleto diuitiarum cupiditate, eadem ſomnum capere haud ſinit. Verum enim uero, quis hominum pro ſomno Deo gratias agit? certe pauci. Quamdiu enim bene dormientes, quid ſit peruigilium, ignoramus, magnum Dei beneficium, quod iſte per ſomnum nobis exhibet, non perſpicimus, ſed tunc demum, quando ob corporis aut mentis aegritudinem dormire non poſſumus, quae ſomni ſit praeſtantia et uirtus, cognoſci-

τὸ καθῆσθαι οἱ ἐσθίοντες ἄρτον ὀδύνης, ὅταν δῶ τοῖς ἀγαπητοῖς αὐτ῀ ὕπνον. Τοῖς τ῀ Πατρὸς ῥήμασιν ἁρμόττει τὰ τ῀ υἱ῀, τ῀ πάντων τῶν βασιλέων σοφωτάτ῀, κεφ. ε. στίχ. ια. Ἐκκλησιας. τάδε φράσαντος· γλυκὺς ὕπνος τ῀ δούλ῀, εἰ ὀλίγον, καὶ εἰ πολὺ φάγεται, καὶ τῷ ἐμπλησθέντι τ῀ πλουτῆσαι, οὐκ ἔστιν ἀφιὼν αὐτὸν τ῀ ὑπνῶσαι. Οὐ μὴν ἀλλὰ τίς τῶν ἀνθρώπων τῷ Θεῷ χάριν ὑπὲρ τ῀ ὕπνου λέγει; ὀλίγοι ὄντως. Ἐφ' ὅσον γὰρ ὀρθῶς καθεύδοντες μηδὲν περὶ τῆς ἀγρυπνίας οἴδαμεν, οὐ τὸ μέγα τ῀ Θε῀ εὐεργέτημα διὰ τ῀ κοίτου ἡμῖν παρεχόμενον καταγνόοῦμεν, ἀλλὰ τότε δὴ τέλος, ὅταν διὰ τὴν τ῀ σώματος, εἴτε τ῀ νοὸς νόσον οὐκ ὑπνῶν δυνάμεθα, τίς τ῀ ὕπνου ἐξοχὴ καὶ δύναμις γινώσκομεν, καὶ τῷ Μενάνδρῳ

ξυμφωνοῦμεν, ὃς τὴν μεγάλην τοῦ κοίτου ὠφέλειαν ἐπιδεικνῦναι βουλόμενος ταῦτα γράφει· ὕπνος δὲ πᾶσίν ἐστιν ὑγεία βίου, καὶ ἂν πάλιν ἀλλαχοῦ τόπου· ὕπνος σώμασίν ἐστι σωτηρία. Διασκέψασθαι μόνον, εἰ πρὸς τούτων προσέτ' ἀμφισβητεῖς, τὸν νοσοῦντα ἅμα τῇ ἀγρυπνίᾳ καὶ πολλῶν ἡμερῶν καμόντα, ἄκουσε, πῶς ἐκεῖνος τοῦ ὕπνου ἐπιθυμίᾳ ἐπιθυμῶν, πάντων ἄλλων ὀλιγώρως ἔχει, ὅτου, ὥστε τοῦτον ξὺν τῷ Ευριπίδῃ ἐν Ορεσ. ἀναβοᾶσθαι· ὦ φίλου ὕπνου θέλγητρον, ἐπίκουρον νόσου. Μηδὲν γὰρ τοῦ ὕπνου κρεῖττον μηδὲ θᾶσσον τὴν τοῦ νοσήματος ὀδύνην κηλεῖ, καὶ τὴν τοῦ σώματος ῥώμην διασώζων αὐτὴν τὴν νόσον θεραπεύει. Τάδε γοῦν εἰδὼς, καὶ διὰ πλειόνων νυνὶ ἀποδεικνῦναι μέλλων, μηδεμίαν ἔχω

mus, et *Menandro* aſſenſum praebemus, qui magnam ſomni utilitatem demonſtrare allaborans haec profert: ſomnus autem omnibus eſt ualetudo uitae; atque iterum alio loco: ſomnus eſt corporum ſalus. Aegrotum ſaltem, ſi aliquod adhuc tibi de hiſce dubium reſtat, conſidera, qui per multos dies nullo potuit frui ſomno, audi, quomodo iſte maxima laborans ſomni cupiditate, omnia alia parui aeſtimat, ita, ut cum *Euripide in Oreſt.* exclamet: o ſuauis ſomni illecebra, auxiliator morbi. Nihil enim ſomno melius et celerius morbi dolorem delinit, et corporis conſeruans robur, ipſum curat morbum. Haec itaqne perſpecta habens, eaque

que pluribus iam demonſtraturus, nullus dubito affirmare, mediocrem et naturaliter conſtitutum ſomnum, praeſtantiſſimum eſſe remedium, ſanitatem conſeruandi, et morbos curandi. Operae autem pretium, omnes tam naturales, quam praeternaturales ſomni actiones conſiderare ac cognoſcere, et facta diligentiore rerum ſomnum efficientium, eundemque impedientium perquiſitione, in apricum deducere, quomodo et qua ratione, ad bonam ualetudinem praeſentem per longum temporis ſpatium conſeruandam, ac morbos profligandos, dulci et iucundo ſomno abſque noxa uti conueniat.

ἐπερείδειν ἀμφισβήτησιν, τὸν μέτριον καὶ κατὰ φύσιν γινόμενον ὕπνον, τὸ κράτιστον, τῆς τὴν ὑγίειαν διαφυλάττειν, καὶ τὰς νόσους ἰᾶσθαι, βοήθημα εἶναι. Ἄξιον δὲ ἐνθυμηθῆναι καὶ λογίσασθαι πάσας τὰς περὶ ὕπνου ἐργασίας, τὰς μὲν κατὰ φύσιν, τὰς δὲ παρὰ φύσιν, καὶ γενομένης ἀκριβεστέρας ἐξετάσεως πῶν τὸν ὕπνον ἐνεργούντων, κἀκείνῳ ἐμποδὼν ὄντων πραγμάτων, καταφανὲς ποιῆσαι, πῶς καὶ τίνα τρόπον γλυκεῖ τερπνῷ τε τῷ κοίτῳ, ὅπῃ τὸ τὴν ἀνθρωπίαν παρεῦσαν διὰ πλείονος χρόνου διαφυλάττειν, καὶ τὸ τὰ ἀῤῥωστήματα θεραπεύειν, ἀσφαλῶς χρῆσθαι παρασκήκει.

Κεφ. β.

Πρῶτον μὲν ὧν ἐν τῷ γράφειν περὶ τῦ ὕπνυ, ὃς καὶ ἔκστασις, ἰαυθμὸς, κοίμημα, ἰαθμὸς, κῶμα, ὄνειρος καὶ κοῖτος τοῖς Ἕλλησιν ὀνομάζεται, σκεπτέον, τί ὁ ὕπνος, καὶ τί τύτυ ἔργον. Τὴν ῥίζαν τῦ ῥήματος ὕπνος τινὲς παρὰ τὸ ὑποπνέειν, ὅτι κατ' ὄναρ, μάλιστα ἐν τοῖς ὑγιαίνυσιν, ἡ ἀναπνοὴ πάντως ἀνειμένη ἔστιν, τινὲς δὲ παρὰ τὸ λύειν τὺς πόνυς, ὡσπερεὶ λύπονος, ὃς καὶ ἐκ τύτυ τῷ Ομήρῳ Οδυσσ. χ. καὶ κγ. λυσιμελὴς καὶ λύων μελεδήματα θυμῦ καλεῖται, κατάγυσι. τύτων γῦν τῶν ῥημάτων, καὶ αὐτὴν τῦ κοίτυ διαγραφὴν νυνὶ γνωσόμεθα. Μένανδρος ἐν τῷ πα-

Cap. II.

PRimum itaque, dum de ſomno, ὕπνος g) Graecis dicto, qui etiam ab iisdem ἔκστασις, ἰαυθμὸς, κοίμημα, ἰαθμὸς, κῶμα, ὄνειρος, et κοῖτος appellatur, ſcribo, conſiderandum, quid ſomnus, et quae huius operatio. Originem uocabuli ὕπνος, nonnulli a uerbo ὑποπνέειν leniter ſpirare denotante, quia in ſomno, maxime in ſanis, reſpiratio ualde remiſſa eſt; nonnulli uero eandem a uerbis λύειν, ſoluere, et πόνος, labor, quaſi λύπονος, ſoluens labores, deriuant, unde etiam *Homero Odyſſ. 20. et 23.* ſoluens membra et curas animi

g) A uocabulo ὕπνος, originem ſuam habere Latinum ſomnus, uolunt Critici, et quidem primo idem ſypnus, deinde ob cognationem υ graeci cum latino o, ſopnus, et denique euphoniae gratia, per Aeoliſmum, ſomnus pronuntiatum fuit. uid. Gellius l. 13. cap. 9.

mi uocatur. His itaque prius commemoratis, iam ad ipſam ſomni definitionem accedamus. *Menander orat. conſol. apud Plutarch.* ſomnum parua mortis myſteria appellat, atque alio loco haec de eodem ſcribit: ſomnus mortis praemeditatio exiſtit. *Ariſtoteles, lib. 2. c. 1. Etb. Eudem.* ſomnum quandam animae deſidiam et quietem eſſe, perhibet, et paulo poſt, ſomnus, inquit, animae otium, non operatio; ac *lib. de uigil. et ſomn. c. 3.* iſte ſomnum primi ſenſorii comprehenſionem, ut non poſſit agere, ſiue primi ſenſitiui ceſſationem et paſſionem ſenſitiuae partis, quaſi, uinculum atque immobilitatem appellat. *Zabarella l. de nat. conſt. c.*

εφμυθητικῷ λόγῳ παρὰ τῷ Πλυτάρχῳ, τὸν ὕπνον τὰ μικρὰ τῦ θανάτυ μυςήρια καλεῖ, καὶ ἄλλῳ τόπῳ τάδε περὶ τύτυ γράφει· ὕπνος δὲ τῦ θανάτυ προμελέτησις πέλει. Αριστοτέλης Ηθικ. Ευδημ. βιβλ. β. κεφ. α. τὸν κοῖτον ἀργίαν τινὰ ψυχῆς καὶ ἡσυχίαν εἶναι, λέγει, καὶ μικρὸν μετὰ ταῦτα, ἀργία, φησὶν ἐκείνου ψυχῆς, ὁ ὕπνος· ἀλλ' ἡ ἐνέργεια, καὶ βιβλ. περὶ ὕπν. καὶ ἐγρηγόρσ. κεφ. γ. λέγει, τὸν ὕπνον τῦ πρώτυ αἰσθητηρίυ καταλῆψιν, πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι ἐνεργεῖν, εἴτε τοῦ πρώτυ αἰσθητικῦ ἡμισείαν εἶναι, καὶ πάθος τῦ αἰσθητικῦ μορίυ, οἷον δεσμός τις καὶ ἀκινησία. Zαβαρέλλας βιβλ. περὶ Φυσικ. ακρόασ. κεφ. λβ. τὸν ὕπνον μηδὲν ἄλλο εἶναι ἐπιείκειαν, ἢ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν ἐργασιῶν ἡσυχίαν καὶ παῦ-

παῦσιν. Ουτωσὶ καὶ Πλίνιος βιβλ. ι. Φυσικ. ἱστορ. κεφ. οε, Πλούταρχος, Πλάτων, Αβικέννας, ποικίλως τῦ ὕπνυ ὁρισμὸς ἔδωκαν, τύτυς δὲ ξὺν περειρημένοις τῦ Αριστοτέλυς, ὅτι τῦ ὀρθῦ τὰ πολλὰ ἁμαρτάνυσι, καταλείπω· ὁ μὲν, τὰ τῦ κοίτυ ἤθη μόνον διαγράφει, ὁ δὲ, ἐκεῖνον τῆς ψυχῆς ἀργίαν λέγει, ὅταν αὐτὴ ἐν τῷ ὕπνῳ μηδαμῶς ἐνεργὴς ᾖ, ἀλλὰ παυομένων καὶ τῶν τῦ σώματος ἐργασιῶν, τὰ παρεληθῶτα ἐννοῇ, καὶ τῶν, ὧν ἤκυσεν, ἀνέγνωκε καὶ ἐώρακεν, ἀναμιμνήσκῃ, ἠδὲ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι πολλάκις προορᾷ, καθὼς ἄδδην τὰ ὄνειρα δοκιμάζει. τῦτο καλῶς ὁ Κικερὼν βιβλ. ωξ' μανῖ. διενόησε, λέγων· τὸ τῦ καθεύδοντος σῶμα, ὡς νεκρῦ κεῖται, ὁ δὲ νῦς ἐν τῷ ὕπνῳ ἀνιμάζει καὶ ἐνεργάζεται.

32. somnum nihil aliud esse dicit, quam sensuum ab operationibus cessationem. Sic etiam uarias alias somni definitiones dederunt *Plinius l. 10. H. N. c. 75. Plutarchus*, *Plato*, *Auicenna*, quas cum ante dictis *Aristotelis* definitionibus, quia a recto multum aberrant, derelinquo; Alius enim solummodo somni describit mores, alius uero eundem animae nominat quietem, cum ipsa tamen in somno minime otiosa sit, sed quiescentibus etiam corporis actionibus, præteritorum repetat memoriam, atque illorum, quae audiuit, legit, et uidit, recordetur, ac non raro futura praeuideat, ut insomnia ad satietatem demonstrant. Hoc optime notum perspectum-

ſpectumque fuit *Ciceroni*, qui *lib. de diuinat.* his utitur: corpus dormientis, ut mortui iacet, mens uero in ſomno uiget ac ſuas perficit operationes. Ad haec igitur reſpiciens, omnes ſapientes conſenſuros exiſtimo, ſomnum breuem et leuem ſenſuum relaxationem, et quaſi requiem eſſe organorum ſenſibus motuique uoluntario inſeruientium, prouenientem a neruorum laxitate et debilitate. Huius autem cauſa in ſanguinis motu et huius preſſione, robur et tonum fibrarum cerebri et neruorum ſuperante, quaerenda.

ἐνταῦθα ἀποβλέπων, οἶμαι δή, πάντας ἂν σοφοὺς μέλλοντας ὁμολογῆσαι, τὸν κοῖτον ὀλιγοχρόνιον καὶ ὠκεῖαν τὴν τῶν αἰσθήσεων ἄνεσιν εἶναι, καὶ ὥσπερεὶ ἀνάπαυσιν τῶν ὀργάνων, ταῖς αἰσθήσεσι καὶ τῷ τῆς ψυχῆς θελήματι λατρευόντων, γινομένην παρὰ τῆς τῶν νεύρων χαυνότητος καὶ ἀσθενείας. τὸ δὲ ταύτης αἴτιον ζητητέον ἐν τῇ τοῦ αἵματος κινήσει, καὶ ταύτης ἰσχύει, ὑπερβαινούσῃ τὴν ῥώμην καὶ τόνον τῶν ἴνων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ νεύρων.

Cap. III.

Hoc accuratius cognoſcere poſſumus, ſi in mentem reuocamus, duas cere-

Κεφ. γ.

Τοῦτο δ' ἀκριβέστερον γινώσκειν δυνάμεθα, διανοηθέντες, δύω τὰ τοῦ ἐγκεφάλου μέρη ὑπάρ-

ὑπάρχειν, τὸ μὲν ἔξω, τὸ δὲ ἔσω, ὧν τὸ πρῶτον, φλοιῶδες καὶ ἀδενῶδες λεγόμενον, ὅλον ἐκ τῶν σμικρῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν συνήφθαι, θάτερον δ', ὃ μέρος λευκὴ καὶ μυελῶδες ὀνομάζεται, ἐκ λεπτοτάτων τῶν ἴνων εἰς τὰ νεῦρα ἀπερχομένων συνέσταται, οἷ τὸ τῶν νεύρων ὑγρὸν ἐκ τοῦ αἵματος ἐπὶ τὸν ἄκαρον ἀχθέντος κεχωρισμένον ἀναλαβόντες, εἰς τὰ νεῦρα μεταίγασι. Περὶ ταύτης δὲ μερίδος ἀξιομνημόνευτον, ἐκείνην χαυνοῦσθαι καὶ ἐκτείνεσθαι δυνατὴν εἶναι, καὶ τὰς δύω ἐργασίας πολὺ ἀλλήλων διαφερούσας, τὸ μὲν μέρος, ὡς δὲ ποικίλης τῆς κράσεως καὶ εὐπορίας, εἴτ' ἐλλείψεως τοῦ τῶν νεύρων χυμοῦ, τὸ δὲ μέρος, παρὰ τῶν νοημάτων καὶ παθημάτων τοῦ νοὸς ποικίλας γενέσθαι. Εἰ γὰρ τὰ

bri partes, alteram externam, alteram internam esse, quarum prior corticosa et glandulosa dicta, tota e paruis arteriis et uenis contexta est, altera uero, quae partis albae et medullae nomine insignitur, e tenuissimis fibris in neruos abeuntibus constat, quae liquidum nerueum e sanguine ad caput deducto separatum suscipiunt, atque in nervos abducunt. De hac uero parte annotandum, eandem remissionis atque extensionis capacem esse, et hasce duo multum inter se discrepantes actiones, partim a uaria liquidi neruei constitutione, huiusque abundantia uel defectu, partim ab affectibus et cogitationibus mentis, uarias reddi. Si enim nerui

decen-

decenti ſucci laudabilis copia inſtructi, conuenienti modo operationes ſuas perficiunt, et cerebri motus ad partes atque organa externa, et uice uerſa externorum motus organorum ad cerebrum cum uigore traducunt, omnia bene in corpore peraguntur, atque homo conſtituto tempore uigilat, et conuenientes ſuſcipit labores, et poſt haec fibris cerebri per continuum laborem debilitatis, ſomno, qui harum uires redintegrat, fruitur. Contrarium uero contingit, quando conuenientis in neruis ſucci defectus adeſt, uel iſte craſſitie atque aliis malis qualitatibus peccat; Sic enim ſomnus uel iuſto longior, uel breuior contingit. Pari

νεῦρα καλῦ καὶ χρηςῦ χυμῦ δαψίλειαν ἔχοντα, καλῶς καὶ δεόντως τὰς αὐτῶν πράξεις διεργάζονται, καὶ τὰς τῦ ἐγκεφάλυ κινήσεις ὅπὶ τὰ ἔξω μέρη καὶ ὄργανα, καὶ ἀντιςρόφως τὰς τῶν ὀργάνων τῶν ἔξω κινήσεις ὅπὶ τὸν ἐγκέφαλον ξὺν εὐτονίᾳ μεθιςᾶσι, τὰ πάντα καλῶς ἐν τῷ σώματι διατελῦντα, καὶ ἄνθρωπος τεταγμένῳ τῷ χρόνῳ γρηγορῶν τὰ προσήκοντα ὅπιχειρεῖ ἔργα, καὶ μετὰ τῦτο τῶν τῦ ἐγκεφάλυ ἴνων διὰ τῦ διηνεκῦς πόνυ ἐξηθενισμένων, τῦ ὕπνου τὴν τάξιν ἰσχὺν ἀναναυῦντος ὅπιτυγχάνει. Τυναντίον δὲ γίνεται τῦ χυμῦ ὅπιτηδείυ ἐν νεύροις ἐλλείποντος, εἴτε λίαν παχυλῦ ἔοντος καὶ ἄλλον τὸν τρόπον κακῶς ἔχοντος ὅτω γὰρ ὕπνος τῦ δέοντος εἴτε μακρότερος, εἴτε βρα-

βεχίων γίνεται. Ομοίως μεγάλα καὶ διηνεκῆ τῆς ψυχῆς πάθη καὶ ἔνοιαι, τὴν τῶν νεύρων κίνησιν καὶ τὴν ῥοὴν τῦ ἐν τύτοις χυμῦ αὐξάνοντα τῷ ὕπνῳ ἐμποδών εἰσιν, ὥσπερ τῦτο ἐκεῖνοι, οἱ μεγάλων τῶν πραγμάτων ἐπιμέλειαν ἔχοντες, εἴτε διὰ τὰς ἄλλας αἰτίας τῇ τῦ νοὸς ταραχῇ κάμνοντες, διὰ πολλῶν ἡμερῶν καθεύδειν μὴ δύνανται, πεφανὲς ποιῦσιν. ΕΦ' ὅσον γῦν οἱ τῦ ἐγκεφάλυ ἶνες ῥώμης ἐπαρκύσης, τῷ τῦ αἵματος πιέζειν ἀνθίσασθαι, τυγχάνοντες ἔχυσι, τοσῦτον ἄνθρωπος γρηγορῶν τὰς τῦ νοὸς καὶ σώματος ἐργασίας διαπεράτειν ὑπερτήδειός ἐσι, τύτων δὲ πολὺ ἐκλελυμένων, καὶ μὴ ἰσχυόντων προσέτ' ἐπαρκύντως τῇ τῦ αἵματος πιέζειν ἀντισατεῖν, ἐκεῖνοι χαυνῦνται, καὶ ἡ κίνησις τῦ τῶν νεύρων

ration magni et continui mentis affectus et commotiones, quæ motum neruorum atque agitationem liquidi in illis contenti augent, somnum impediunt; prout illi, qui magnarum rerum curam gerentes, uel alias ob causas animi afflicti perturbatione, somnum capere non possunt, hocce ob oculos ponunt. Quamdiu itaque cerebri fibrae sufficienti, sanguinis pressioni resistendi robore pollent, tamdiu homo in uigili uiuens statu, corporis et mentis functiones peragere idoneus existit, hisce uero nimium debilitatis, nec sufficienti amplius gaudentibus uigore, sanguinis resistendi pressioni, illi relaxantur, ac neruei motus succi ad orga-

na

na ſenſibus dicata diminuitur, et hocce modo ſomnus, nunc quidem breuis et leuis, nunc uero longus et profundus excitatur, prout magna uel parua cerebri eſt preſſio, atque ut cuiusuis dormiendi fert conſuetudo.

χυμῦ ἐπὶ τὰ ταῖς αἰσθήσεσι λατρέυονθα ὄργανα ἐλαττῦται, καὶ τοιῦτον τρόπον ὁ κοῖτος ἐνεργεῖται, νυνὶ μὲν ὠκὺς καὶ λιτὸς, νυνὶ δὲ μακρὸς καὶ βαδύτερος, ὥσγε οἷ τῦ ἐγκεφάλυ ἶνες μέγα, εἴτ' ὀλίγον πιέζονται, καὶ καθάπερ ἑκάςῳ τὸ τῦ ὑπνῦ ἔθος τυγχάνει ὄν.

Cap. IV.

Κεφ. δ.

EXhacitaque ratione euenit, quod nos ſomnum inituri, capitis ſentiamus grauitatem, ac ſimul uiſus, auditus atque omnium ſenſuum, imo totius uigor corporis labefactetur. Hinc conniuent palpebrae, nutat caput, artus, omnemque quaſi tonum amittunt, pedes uacillant, et totius corporis tonus relaxatur, atque omnes actiones uoluntariae ad tem-

Γίνεται ἐκ τύτυ ἡμᾶς καθεύδειν μέλλονθας, τὴν καρηβαρίαν διαθάνεσθαι, καὶ ἅμα τῆς ὄψεως, ἀκοῆς, καὶ ἄλλων τῶν αἰσθήσεων, μᾶλλον δὲ ὅλυ τῦ σώματος ἰσχὺν παραχωρεῖσθαι. Εντεῦθεν σκαρδαμύττυσι τὰ βλέφαρα, νευστάζει ἡ κεφαλὴ, ἄῤῥωστα καὶ ὡσπερεὶ ἄνευρα γίνεται τὰ ἄρθρα, οἱ πόδες παραφέρυνται, καὶ ὅλυ τῦ σώματος χαλᾶται, εὐτονία, ἠδὲ πᾶσα τῦ θελήματος πρᾶξις ἐπὶ χρόνου κολὴν ἄγυσι.

Τάδε

Τάδε δὴ ξύμπαντα, καθὼς τὰς τοῦ ἐγκεφάλου ἶνας πιέζεσθαι, κἀντεῦθεν τὰ νεῦρα χαυνοῦσθαι, ἐπισημαίνει, ὅτῳ κἀκεῖνο μᾶλλον περιφανὲς ποιεῖ τὰ πράγματα τὸν ὕπνον ἐνεργοῦντα καὶ αὐξάνοντα· ἐκεῖνα γὰρ ἅπαντα τοῦτο ἀποτελοῦσιν, εἴτε διὰ τοῦ τὸ αἷμα καὶ τὸν ἐγκέφαλον πιέζειν, εἴτε διὰ τοῦ χαυνοῦν τὴν τῶν ἴνων εὐτονίαν, ὡς ἐκείνους μὴ δύνασθαι τῷ τοῦ αἵματος πιέζειν ἱκανοὶ ἀνταρκεῖν. Οὕτωσὶ τὸν ἕκατον τρόπον, ἐὰν πάντων ἀμελοῦντες, τὸν νοῦν τῶν σπουδαίων ἐννοιῶν ἀπάγωμεν, καὶ εὐθυμοῦντες τὴν ψυχὴν ἀτρεμῶμεν, χαυνωθέντων καθ' μικρὰ τῶν ἴνων τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῶν νεύρων, ῥᾳδίως κατὰ τὸ θέλημα ἡμῶν, ἐὰν μηδὲν ἄλλο ἡμᾶς διακωλύῃ, εἰς ὕπνον καθαφερόμεθα. Παραπλήσιον τοῦτο γίνεται, ὅταν

pus quieſcunt. Haec ſane omnia, prout fibras cerebri premi, atque exinde neruos a tenſione ſua remittere, indicant, ſic illud magis ea dilucidant, quae ſomnum excitant atque augent; haec enim omnia, uel ſanguinis et cerebri preſſione, uel relaxatione tenſionis fibrarum, ut ſanguinis preſſioni reſiſtere non ſint pares, idem praeſtant. Sic ultimo modo, ſi omnia parui facientes, mentem a ſeriis auocemus cogitationibus, ac laeti noſtra acquieſcamus ſorte, relaxatis ſenſim paulatimque fibris cerebri et neruis, facile pro uoluntate noſtra, niſi alia adſint impedimenta, in ſomnum delabimur. Simili hoc euenit modo, quando ſolitudo, tene-

tenebrae, ſilentium, modulationis ſuauitas, capitis et partium extremarum titillatio, agitatio in cunis et cantilena, gratus aquarum decurſus, arborum a uento ſuſſurri, ac plura huiusmodi alia ſomnum prouocant. Quoniam enim, in tenebris, uidendi, in ſilentio et ſolitudine, audiendi facultas nobis erepta eſt, et reliqui ſimul ſenſus ab actionibus ſuis feriantur, tantum fibris cerebi et neruis datur laxamentum, ut facile ſanguinis admittant preſſionem. In cantus uero et muſici ſuauitate concentus, delinitis neruis auditoriis, reliquorum requies ſenſuum obrepit, atque ex hoc fibrae cerebri relaxantur. Quemadmodum uero, iam com-

ἡ ἐρημία, σκότος, σιωπὴ, ἡ τοῦ μέλους ἡδύτης, τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν μερίδων τῶν ἐσχάτων γαργαλισμὸς, δόνησις ἐν τῇ κοιτίδι, ἄσμαλα, ἡδεῖς τῶν ὑδάτων ἐπόρροια, οἱ τῶν δένδρων παρὰ τοῦ ἀνέμου ψυθυρισμοὶ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα πλείονα, τὸν ὕπνον ἀπεργάζωνται. Ἐν τῷ γὰρ σκότει, ὅτι μηδὲν βλέπειν, ἐν τῇ σιγῇ δὲ καὶ ἐρημίᾳ, ὅτι μηδὲν ἀκούειν ἰσχύομεν, καὶ λοιπαὶ μετέπειτα αἰσθήσεις τῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν παύονται, τοσαύτης ἀνέσεως τυγχάνουσιν οἱ τοῦ ἐγκεφάλου ἶνες καὶ τὰ νεῦρα, ὡς ἐκεῖνα τὴν τοῦ αἵματος πλεσιν ῥαδίως ὑποδέχεσθαι. Ἐν ὑπνότητι δὲ τοῦ μέλους καὶ τῆς μουσικῆς ξυνῳδίας, μειλισσομένων τῶν νεύρων ἀκουσικῶν, τῶν λοιπῶν αἰσθήσεων ὑπεισέρχεται ἀνάπαυσις, ἐκ τούτου ἄνεσις τῶν τοῦ ἐγκεφάλου ἴνων γίνεται.

Ωσπερ δὲ καὶ νυνὶ εἰρημέναι, τῷ λόγῳ καὶ τῇ ἐμπειρίᾳ πάντως ξυμφωνεῖ, ἅτωσὶ τἐναντίον ἐκεῖνοι πολλὰ τῦ ἀληθῦς ἀποπλανῶνται, οἱ διιχεερίζυσιν, ἐν τρυφερῷ φθόγγῳ τῶν ἀσμάτων, καὶ τῆς μυσικῆς ἁρμονίας, ἐκ τῦτο ἡμᾶς εἰς ὕπνον ῥᾳδίως καταπίπτειν, ὅτι τὸ πνεῦμα καὶ τὸ θερμὸν, εἰς τὸ τῆς ἀκοῆς ὄργανον ἀπελθὸν, τὸ ὑγρὸν, ἐάν τι ἔυροι, εἰς ἀτμὸς ἀναλύει, οἳ τὴν πορείαν ἀκυσικὴν ἐμφράττοντες, ὕπνον ἐπάγωσιν. Αλλὰ τίς νῦν ἔχων πιςεύσει, ὅθ' ὁ ἐν νεύροις χυμὸς, ὃν ἐκεῖνοι τὸ πνεῦμα καλῦσι, τοσάυτην ἰσχὺν, καὶ τοσάυτην ἔχει θερμότητα, ὥςε τὸ ὑγρὸν εἰς ἀτμὸν ἀναλύειν δύνασθαι, καὶ ὁπόθεν μετέπειτα τοσαύτη ἐν τοῖς ὠσὶν ἡ τῦ ὑγρῦ ἀυτοφία. Περὶ τύτων

memorata rationi atque experientiae maxime quadrant, ita e contrario, illi multum a uero aberrant, qui in ſuaui cantus et muſici concentus ſono, exinde nos ad ſomnum procliues eſſe, aſſerunt, *b*) quia ſpiritus et calor, qui in auditus organum ſe recepit, humidum, ſi quid reperiat, in uapores reſoluat, qui auditorium obſtruendo meatum, ſomnum inducant. Sed quis mentis compos credet, nerueum, quod illis ſpiritus nomine uenit, liquidum, tanta uirtute, tantoque calore eſſe inſtructum, ut humores ualeat in uapores reſoluere; atque unde deinde tanta in auribus humorum

b) uid. Gerhard. Ioh. Voſſius, de Theolog. Gent. et Phyſiol. Chriſt. l. 3. in fine cap. 34. p. m. 892.

rum abundantia. Paucula autem haecce de illis nunc sufficiant, quia ea, quae hac de re restant, iam considerare, necessarium: quod scilicet, modo priore, sanguinis augendo pressionem, de qua in huius principio capitis dixi, omnia ista, quae sanguifera replent uasa, et succorum ex arteriis fluxum et transitum in uenas, alias expeditū, difficilem reddunt, somnum inducant; prout hoc, post assumtum prandium et coenam, ualde somnolenti existentes, luculenter obseruamus; in quo etiā consentientem habeo *Hippocratem Coum, qui lib. 3. de Diaet. initio cap. 4.* haec scribit: Reperiuntur autem quidam homines, qui, ubi a cibis labores superantur, talia patiun-

δὲ τὰδ' ὀλίγα νυνὶ ἀρκείτω, ἐπειδὴ τἆλλοιπὰ περὶ τούτου πράγματος ἤδη ἀναθεωρεῖν ἀναγκαῖον· ὅτι δηλαδή, τὸν πρῶτον τρόπον, διὰ τοῦ αὐξάνειν τὴν τοῦ αἵματος πίεσιν, περὶ ἧς ἐν τῇ ταύτης τῆς κεφαλῆς ἀρχῇ ἐλάλησα, πάντ' ἐκεῖνα τὸν κοῖτον ἐμποιοῦσιν, ἃ τἆ ἀγγεῖα αἵματος φέροντα ἀναπλήθει, καὶ τὴν τῶν χυμῶν ῥοὴν ἠδὲ διάβασιν ἐκ τῶν ἀρτηριῶν εἰς τὰς φλεβὰς, ἄλλοτε ἔυπορον, δύσπορον διαπράττει· καθάπερ ἐκεῖνο μετὰ τὸ ἀρίστᾶν καὶ δειπνεῖν μάλ' ὑπνηλοὶ ὄντες σαφῶς ἑωρῶμεν, ὁμολογοῦντος τοῦ Ἱπποκράτους Κώου, ὃς βιβλ. γ. ἀρχῇ τῆς κεφαλῆς δ. περὶ διαιτ. γάρ φησι· εἰσὶ δέ τινες τῶν ἀνθρώπων, οἵτινες, ὁκόταν κρατέωνται οἱ πόνοι ἀπὸ τῶν σιτίων τοιαῦτα πάσχουσιν· ἀρχομένης μὲν τῆς πλησμονῆς

ὕπνοι μακροὶ καὶ ἡδέες
αὐτοῖσιν ἐπιγίνονται, καὶ
ὅτι τῆς ἡμέρης ὀπιοι-
μῶνται· ὁ δὲ ὕπνος γί-
νεται τῆς σαρκὸς ὑγραν-
θείσης, καὶ χεῖται τὸ
αἷμα, καὶ γαληνίζει δια-
χεόμενον τὸ πνεῦμα. Κα-
ταφανέστερον ταῦτ' ἐξη-
γήσατο ὁ Ἀριστοτέλης,
βιβλ. περὶ ὕπν. καὶ ἐγρη-
γόρσ. κεφ. γ. ἐκείνοις
χρησάμενος· διὸ μάλι-
στα ὕπνοι γίνονται ἀπὸ
τῆς τροφῆς· ἀθρόον γὰρ
πολὺ τότε σωματῶδες
ἀναφέρεται, ἱσάμενον
μὲν ἂν βαρύνει καὶ ποιεῖ
νυστάζειν, ὅταν δὲ ῥέψῃ
κάτω, καὶ ἀντιστρέψαν
ἀπώσῃ τὸ θερμὸν, τότε
γίνεται ὁ ὕπνος, καὶ τὸ
ζῶον καθεύδει. τούτοις
καὶ τὰ τοῦ Ὁμήρου ὀδυσσ.
ἐχάτῃ ᾠδῇ ἄδοντος
ξυμφωνεῖ· ἐπεὶ λόσαιτο
φάγοιτε, ἕυδει μὲν μα-
λακῶς. Τὸ γὰρ λουτρὸν,
τῷ θερμαίνειν τὴν τοῦ αἵ-
ματος ῥοὴν καὶ ἰσχὺν
αὔξει, καὶ τὰ νεῦρα, τῷ

tur; incipiente quidem repletione longi et dulces ipſis contingunt ſomni, interdiu etiam dormiunt; ſomnus autem humectata euenit carne, et ſanguis funditur, ac ſpiritus quieſcit. Dilucidiorem horum explicationem dedit *Ariſtoteles lib. de ſom. et uigil. cap. 3.* his uſus: ideo maxime ſomni a cibo contingunt; nam confertim tunc multa et corpulenta humiditas ſurſum fertur; conſiſtens igitur grauat et facit dormitare, cum uero deorſum fluxerit, et reuertendo repulerit calorem, tunc fit ſomnus, et animal dormit. Cum his etiam *Homerus, Odyſſ. ultima*, hunc in modum canens, conſentit: ut lauit, ſumſitque cibum, dat membra ſopori. Nam balneum calore,

calore, sanguinis auget fluxum ac pressionem, ac neruos, humectando et remollindo, relaxat. Post assumta uero esculenta et potulenta, copiosus ex alimentis separatus chylus in sanguinem ablegatur, qui huius augens copiam, grauitate et uaria suarum particularum dispositione, illius circuitum per omnes quidem partes, maxime uero per arterias et uenas exterioris cerebri partis remoratur, et haecce dilatando uasa, internam premens cerebri partem, neruei motum succi ad organa uoluntariis dicata functionibus cohibet, atque hac ratione capitis grauitatem et dormiendi cupiditatem excitat; quae uero iterum cessat, quando per con-

διυγραίνειν καὶ διαμαλάττειν χαυνόει. Μετὰ τὸ Φαγεῖν δὲ καὶ πίνειν, πολὺς χυλὸς ἐκ τῶν βοσκημάτων κεχωρισμένος εἰς τὸ αἷμα ωεμπέμπεται, ὃς τῷ βάρει καὶ τῇ ωοικίλῃ τῶν αὐτῦ μερίδων κράσει, τῦ αἵματος πλῆθος αὐξάνων, τὴν ὅλην περίοδον, δι' ἁπάντων μὲν, τῶν ὀργάνων, εἰς τὸ μάλιστα δὲ διὰ τῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν τῦ ἔξω μέρυς τῦ ἐγκεφάλυ βεβαδύνων ἀνέχει, καὶ τῦ ἔσω τῦ ἐγκεφάλυ μέρος ωιέζων, τὴν τῦ ἐν νεύροις χυμῦ κίνησιν, ἐπὶ τὰ ὄργανα τῦ θελήματος πράξεσι λατρεύοντα ἀνέχει, καὶ ὕπνωσι τὴν καρηβαρείαν, ἠδὲ τῦ καθεύδειν ὀπιθυμίαν ωοιοῦσι. ἡ δὲ αὖ πάλιν πάυεται, ὅταν διὰ τῆς ξυνεχῦς τῦ χυλῦ μετὰ λοιπῶν χυμῶν ωεριόδυ, ἐκεῖνος τῷ αἵματι

ματι παραπαν ὁμοιοῖται, καὶ τῶν τύτυ ἀναθαρσιῶν, δι' ὑπτηδείων ὀργάνων, ἀφωλισμένων, καὶ μειωθείσης ἐκ τύτυ τῆς τυ αἵματος πλησμονῆς, ἐκεῖνο ῥαδίως διὰ ξυνόλου τυ σώματος εἰσπορεύηται, καὶ νέος τῶν νεύρων χυμὸς, κεχωλισμένος ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, ἐκεῖνα ἀναπαλιν ἀναπλήθη καὶ ἐντείνῃ, ἃ ἐντεῦθεν ῥώμης ἐπαρκύσης τυχόντα, τῷ τῦ αἵματος πιέζειν ἀνταρκεῖν, τὰς τῶν αἰσθήσεων καὶ τυ θελήματος πράξεις ὀρθῶς διαπράττυσι, καὶ τοιῦτον τρόπον τυ ὕπνυ τὸν βεβτὸν ἀνεργοντες, πρόθυμον καὶ φαιδρὸν ἑω' ἔργα τεταγμένα διαλῦσιν.

tinuum chyli cum reliquis humoribus circuitum, iſte ſanguini penitus aſſimulatur, ac ſeparatis, per conuenientia organa, huius impuritatibus, et diminuta exinde ſanguinis quantitate, iſte per totum corpus expedite ſuum peragit circulum, atque nouus in cerebro ſeparatus ſuccus nerueus, neruos denuo replet atque extendit, qui exinde ſufficiens aſſecuti robur, ſanguinis reſiſtendi preſſioni, ſenſuum et uoluntatis actiones rite perficiunt, atque hoc modo abarcendo ſomnum, hominem ad deſtinata munia alacrem et promtum reddunt.

Κεφ. ε.

Ῥᾷον καὶκεῖνο καταμαθεῖν ἔστιν, ἔκ τε τῶν φαρμάκων τὸν ὕπνον

Cap. V.

Illud etiam, e medicamentis ſomnum inducentibus, quae partim

partim interne usurpamus, partim uero externe applicamus, atque haec iterum uel in capite, uel in pedibus, atque aliis partibus, haud difficiliori negotio perspicere possumus. Haec autem medicamenta, quae exinde somnifera appellantur, omnia recensere, inutile atque impossibile iudico, sufficit sane scire, uariam remediorum somnum efficientium, tam internorum, quam externorum, esse operationem. Paucis itaque haec explicare annitar, exemplo, de opio, uino, seminibus papaueris albi, poeoniae ac lactucae, et de unicornu marino, usus. In aperto ac propatulo utique est, quod opium, atque ex eo parata medicamenta, so-

ἐνεργόντων, ὧν τοῖς μὲν ἔσωθεν χρώμεθα, τὰ δὲ ἔξωθεν προσαίπομεν, καὶ τάδε μὲν πάλιν ἐν τῇ κεφαλῇ, τὰ δ' ἐν τοῖς ποσὶν, ἢ δ' ἄλλοις μέλεσιν. Ἐκεῖνα δὲ φάρμακα, ἃ ἐκ τούτυ ὑπνωτικὰ λέγονται, πάντα νυνὶ καταριθμήσασθαι, ἀνωφελὲς καὶ ἀδύνατον νομίζω, ἀρκεῖ δὴ εἰδέναι, ποικίλην εἶναι ἐργασίαν, τῶν ἔσω, καὶ τῶν ἔξω Φαρμάκων, τὸν κοῖτον διατελούντων. Διόπερ ξυνόμως ἐκεῖνα ἐξηγεῖσθαι πειράσομαι, χρησάμενος τῷ παραδείγματι περὶ τῦ ὀπίυ, οἴνυ, τῶν σπερμάτων μήκωνος, λευκῆς, παιονίας ἠδὲ θελιδόνης, καὶ περὶ τῦ θαλαττίυ μονοκέρωτος. Τὸ ὄπιον, καὶ τὰ πάντα ἐκ τούτυ Φάρμακα, τὸν ὕνειρον ἐνεργεῖν, περὶ δηλον ἂν ὑπάρχει· ἡ δὲ τούτων δύναμις ὕπνον ποιοῦσα, καθάπερ σαφῶς ἐξηγήσαν-

το Βορρίχιος, Βιλλίσιος, Βεδέλιος, καὶ Οφμάννος, ἀφ' ὧν τῆς ἀψιλείας τῶν λίαν λιτῶν ἐλαιώδων καὶ θειώδων μερίδων φύσεται, αἳ ῥαδίως ἐν τῷ ὕδατι ἁλύονται, καὶ ὅταν τὸ ὄπιον μεταλείβηται, ὑπὸ τῷ τοῦ ἀτμοῦ λευκοτάτου | σχήματι μεταβαίνουσιν. Εκεῖναι γοῦν αἱ μερίδες εἰς τὸ αἷμα μεταγμέναι, τὰς ἀρτηρίας καὶ φλεβὰς καπνοῦ καὶ ὁμίχλης δίκην διοδεύουσι, καὶ τοὺς ἀπαντῶντας χυμοὺς περιβάλλειν, τὴν δύναμιν καὶ κινησίαν αὐτῶν ἐπέχουσιν, ἢδὲ τῷ πυκνοῦν ἐκείνους, τὴν τῶνδε περίοδον διὰ τῶν σμικρῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν, ἀπάντων μὲν μερίδων, εἰς τὸ μάλιστα δὲ, τοῦ

mnum inducant; Horum autem uis ſomnifera, ut perſpicue *Borrichius*,i) *Williſius*,k) *Wedelius*,l) atque *Hoffmannus* m) explicarunt, a tenuiſſimarum oleoſarum et ſulphurearum abundantia particularum originem ducit, quae facile in aqua diſſoluuntur, et quando opium deſtillatur, ſub albiſſimi forma uaporis aſcendunt. Hae igitur particulae in ſanguinem traductae, uaſa ſanguifera inſtar fumi et uaporis peragrant, atque obuios implicando humores, agitatricem illorum uim detinent, et illosdem condenſando, horum per ſanguifera, omnium

i) Diſſert. de ſomn. et ſomniferis. k) Pharmac. ration. Sect. 7. c. 5. p. m. 123. et ſeq. l) Amoenit. Mat. Med. l. 2. S. 2. c. 14. atque Opiolog. p. 54. et ſeq. m) diſſ. de genüina Opii correctione atque uſu §. 5. p. 11.

omnium quidem partium, praecipue uero cerebri uasa, circuitum retardant, atque hac ratione prementes cerebrum, somnum inducunt. Non tantum uero, humorum condensatione, cerebrique pressione, opium atque confecta ex eo medicamenta, idem praestant, sed etiam, ut dicti demonstrarunt Medici, contrahendo ligandoque neruos, ac liberum impediendo neruei motum liquidi. Contingit exinde, si largiorem, quam decet, opii quantitatem, homini, cani, aut alii animali exhibeamus, illa a spasmis ualdopere discruciata uitam cum morte commutare. Contrario plane modo, uinum atque alia, quae de huius indole participant

ἐγκεφάλου βεβαδύνουσι, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον τὸν ἐγκέφαλον πιέζουσαι τὸν ὕπνον ἐνεργοῦσιν. οὐ μόνον δὲ τῷ πυκνοῦν τοὺς χυμοὺς, καὶ τὸν ἐγκέφαλον πιέζειν, τὸ ὄπιον καὶ τὰ ἐκ τούτου φάρμακα, τοῦτο διεργάζονται, ἀλλὰ καὶ, ὡς εἰρημένοι ἰατροὶ ἀπέδειξαν, τῷ ὀπισπᾶν καὶ δεσμεύειν τὰ νεῦρα, ἠδὲ διακωλύειν τὴν ἐλευθέραν τοῦ ἐν τούτοις χυμοῦ κίνησιν. γίνεται δ' ἐντεῦθεν, ἐὰν πλεῖον ὄπιον τοῦ δέοντος, τῷ ἀνθρώπῳ, κυνὶ καὶ ἄλλῳ τῷ ζώῳ διδῶμεν, ἐκεῖνα ὑπὸ σπασμῶν τὰ πολλὰ ἐνοχλούμενα ἀποθνήσκειν. τὸν ἐναντίον τρόπον, ὁ οἶνος καὶ ἄλλα τῆς ἐκείνου φύσεως μετέχοντα, τὸν κοῖτον γεννῶσιν. ὁ γὰρ οἶνος, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, βιβλ. περὶ ὕπν. κεφ. γ. πολλὴν ἔχει θερμότητα, καὶ πνευματώδης ἐστὶν·

Ἐκεῖνο γᾶν τὸ αἷμα διασρφῶν καὶ λεπύνων τὴν τύτυ πρόοδον ὄπλα-χύνει, καὶ οὕτωσὶ τὰς χυμὰς διατμήτ]ων, τὰς ἀρτηρίας καὶ φλεβὰς λίαν ἀναπλήθει καὶ διατπᾷ, ἡδὲ τῷ τὸν ἐγκέφαλον πιέζειν, τὸν ὄνειρον ποιεῖται, κἀκεῖνον ῥᾷον ἐν τύτοις, οἷς ἡ οἰνοπσσία ἀσυνήθης, καὶ οἱ ἀσθενῆς τὸ ἐγκεφάλυ, καὶ μὴ δυναμένου ἄλλην τῷ τὸ αἷματ@ πιέζειν, ἀντιπίπλειν, τετυχήκασιν· ὥσπερ ἐπὶ νήπια ἐμφανίζει, μᾶλ' ἀπαλὸν καὶ μαλακὸν τὸν ἐγκέφαλον ἔχοντα. Ἐκεῖνα γὰρ ἐκ τύτυ τῆ ὀπληψία ὑπεύθυνά ἐστιν, ἣν τῷ ὕπνῳ ὁμοῖαν νομίζει Ἀριστ]έλης, βίβλ. περὶ ὕπν. κεφ. γ. καὶ διόπερ ὀπτάττει, μηδὲ τοῖς παιδίοις, μηδὲ ταῖς τίτθαις οἶνον διδόναι, ὅτ' ἐκεῖν@ λίαν πνευμα]ώδης, διὰ τὴν λεπῶν τῶν

medicamenta, somnum generant. Vinum enim, secundum *Aristotelem l. de somn. c.* 3. multo gaudet calore, et spirituosum existit. Hoc igitur sanguinem exagitans et diuidens, huius accelerat circuitum, atque ita succos attenuando, arterias et uenas ualde replet et distendit, ac premendo cerebrum, somnum excitat, illumque faciliori in illis negotio, qui uini potationi minus assueti sunt, et debili cerebro, quod haud sufficienti pollet robore, sanguinis reniti pressioni, gaudent; prout infantes, maxime tenero et molli instructi cerebro demonstrant. Isti enim, ex hac causa, Epilepsiae, quam somno similem iudicat *Aristoteles, l. de somn. c. 3.* obno-

obnoxii ſunt; et propterea uini uſum, et puerulis, et nutricibus interdicit; quia iſtud ualde ſpirituoſum, propter tenuium abundantiam particularum, humorum augendo elaterem et fluxum, perfacile tenero infantum cerebro noxam inferre poteſt. Aliam *Ridlinus* n) ſententiam obtinet, qui uinum, ſi mediocriter atque inſtar medicamenti bibatur, infantibus ualde proficuum eſſe, aſſerit, quoniam craſſos, quorum abundantia infantes laborant, ſuccos, attenuet et reſoluat. Nec tantum uini uſum paruulis conducere, *Ridlinus* affirmat, ſed idem etiam addu-ctis confirmat obſeruationibus. Annota-

μειδίδων ἐυποριαν, τὴν τῶν χυμῶν ἰσχὺν καὶ ῥοὴν αὔξων, ῥᾳδίως ἀπαλὸν τῶν νηπίων ἐγκέφαλον βλάπτειν δύναται. Αλλην τυγχάνει γνώμην ἔχων Ριδλῖνος, ὃς τὸν οἶνον μετρίως, καὶ τὸν τῦ Φαρμάκυ τρόπον πινόμενον, τοῖς παιδίοις σφόδρα ὠφέλιμον εἶναι, ἐπιρρείδει· ὅτι τοὺς χυμοὺς παχυλοὺς, ὧν πλείστη ἐυποριά τοῖς νηπίοις ὑπάρχει, ψιλόῃ καὶ διαλύῃ· Ου μόνον δὲ, Ριδλῖνος τὴν οἰνοποσίαν τοῖς παιδίοις ὠφέλιμον εἶναι, διαχειρίζει, ἀλλὰ καὶνεῖνος, ταῖς ἰσοριαις ἀποδείκνυσι. Περὶ διττῦ οἴνυ γένυς, τῦ μὲν τὸν ὕπνον ἐνεργοῦντος, τῦ δὲ τὴν ἀγρυπνίαν ἐμποιοῦντος, ἀξιομνημόνευτα τὰ τῦ Αιλιανῦ, ποικίλης ἱστορίας βιβλ. ιγ. κεφ. ε. ἐν Θάσῳ, φησὶν ἐκεῖνος, δύω γένη φασὶν οἴνων γίνεσθαι,

n) Curat. Med. obſ. 756. p. 470.

θαι, καὶ τὸν μὲν ἕτερον πινόμενον εἰς ὕπνον καθάγειν ἓυ μάλα βαθύν, καὶ διὰ ταῦτα ἡδύν· τὸν δὲ ἕτερον ἀντίπαλον εἶναι τᾦ βίᾳ, καὶ ἀγρυπνίαν ποιεῖν, καὶ ἀνιᾶσθαι παρέχειν. Καθάπερ δὲ, ἐκ τῶν τοῦ Αἰλιανοῦ ῥημάτων ῥᾴδιον γινώσκειν ἔστι, δύω ταῦτα τῶν οἴνων γένη, πολὺ ἀλλήλων τὴν Φύσιν ἡδὲ κρᾶσιν, καὶ ἐκ τούτυ τὴν ἐργασίαν διαφέρειν· ἅτινα καὶ τὸ εὐγνωστον γίνεται, τὰ πλείονα τὸν ὕπνον ἐνεργοῦντα φάρμακα εὑρίσκεσθαι, ὥσπερ διδάσκει Διοσκορίδης, ὃς ἐκ τοῦ οἴνου καὶ τῆς μήκωνος ῥοιάδος, φάρμακον ὅτι τὸ τὸν ὕπνον διεργάζεσθαι χρήσιμον ἐποίησε, κἀκεῖνο πολλὰ ἐπαινῶν, τάδε βιβλ. δ. κεφ. ξδ. περὶ τούτυ ἔγραψε ταύτης, δηλαδὴ τῆς μήκωνος ῥοιάδος, φάρμακον κεφάλαια πέντε, ἢ ἐξ,

tione digna, quae de duplici uini genere, altero ſomnum, altero uero uigilias efficiente, *Aelianus uar. hiſt. lib. 13. cap. 6.* habet: apud Thaſios, inquit ille, duo uinorum genera naſci, perhibent; quorum alterum, ſi bibatur, ſomnum admodum profundum, atque idcirco ſuauem adferat; alterum infeſtum inimicumque uitae, uigiliarum et moleſtiae cauſam eſſe. Prout uero, ex *Aeliani* dictis facile cognoſcere licet, haec duo uinorum genera, multum inter ſe, quoad naturam et conſtitutionem, atque ex hoc etiam quoad operationem diſcrepare; Sic exinde etiam clarum et perſpicuum fit, quod plura ſomnifera reperiantur medicamenta;

ut

ut quoque *Dioscorides* docet, qui ex uino et papauere erratico, utile ad procurandum somnum remedium confecit, atque idem multis extollens laudibus *lib. 4. c. 64.* sequentia de illo scripsit: huius, scilicet papaueris erratici, capita quinque aut sex, cum tribus uini cyathis coquens, ad bibendum illis, quos dormire desideras, praebe. Explicata adhuc papaueris et reliquorum, quorum inieci mentionem, ui somnifera, plura de his dicere desistam. Erratici semina papaueris, pæoniae, et reliqua, ob praestantiam prae aliis, quatuor frigida maiora nuncupata, quia multis oleosis et serosis particulis sunt instructa, et cerebri et totius fibras corporis humemet' οἴνυ κυάθων τριῶν ἑψήσας, πότιζε, ὅς ἂν βούληι ὑπνῶσαι. Περσέτ' ἐξηγούμενος τὴν δύναμιν ὑπνωτικὴν τῶν σπερμάτων τῆς μήκωνος καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν μνείαν ἐποιησάμην, περὶ τούτων παύσομαι λέγων. Τὰ σπέρματα τῆς μήκωνος ῥοιάδος, παιονίας καὶ τὰ λοιπά, ἃ κατ' ἐξοχὴν τὰ τέτταρα ψυχρὰ μείζω ὀνομάζονται, ὅτι πολλὰς ἐλαιώδεις καὶ ὑδατώδεις μερίδας ἔχουσι, τῷ διυγραίνειν καὶ χαλᾶν τὸ ἐγκεφάλου καὶ ξυνόλου σώματος ἵνας, τὸν ὕπνον ποιοῦνται. Τούτου χάριν, ὃ μόνον τῶν ὅσις γαλακτώδης, ἐκ τούτων σπερμάτων, πρὸς τὴν ἔσω χρῆσιν, ἀλλὰ καὶ ἐμβροχὴ, ἢ ἔξω, ὅτι τὸ τὴν ἀγρυπνίαν ἰᾶσθαι, χρώμεθα, καὶ ἣν λίαν ἐπαινεῖ Αέτιος, ἐκ τῶν φύλλων καὶ ξυνόλων βοτανῶν, ὧν πλείονων ρενοδαῖος

νοδαῖος ἀπομνημονεύει, καθαρτίζεται. Ἐν τῷ τὴν παννιχίδα θερα-πεύειν, καὶ πολλὰ χρήσιμον εἶναι τὸν μονοκέρωτα θαλάττιον, Ριδλῖνος ἀξιομνημονεύτῳ τῇ ἱστορίᾳ ἐμφανίζει. Ἐκεῖνῳ καὶ δεῖ προσθέναι τὴν κινναβάρεως αὐθοφυῆ, ἢ, καθὼς Βεδέλιος ἀπομνημονεύει, δοθεῖσα τῷ βρέφει, καμνοντι τῇ τῶν ἐντέρων ὀδύνῃ καὶ ἀγρυπνίᾳ, τὸν ὕπνον μείλιχον ἐποιήσατο. Ταῦτα δὲ φάρμακα, αὐτὸ διεργάζονται τῷ καταμβλύνειν τὴν τῶν χυμῶν δεικνύτητα καὶ συφνότητα, καὶ τῷ καταπαύειν τὴν βιαίαν ἠθ' ὑπερφυῆ τούτων κίνησιν, καὶ ὁκ ταύτης φυόμενον ἄλγος. Τὰ νυνὶ εἰρημένα σαφῶς δεικνῦσι, ποι-

ctando remolliendoque ſomnum efficiunt. Hac de cauſa non ſaltem ex hiſce feminibus, ad uſum internum, emulſiones, ſed etiam embroche, qua externe, ad depellendas uigilias, utimur, quamque ualde commendat *Aetius*, o) e foliis et totis herbis, quarum plures recenſet *Renodaeus*, p) conficiuntur. Marinum, in curando peruigilio, unicornu, eximiae eſſe utilitatis, *Ridlinus* q) obſeruatione memoria digna demonſtrat. Illi etiam natiuam decet adiungere cinnabarin, quae, ut *Wedelius* r) commemorat, infanti peruigilio atque inteſtinorum torminibus laboranti exhibita,

o) cap. 172. ſer. 3. tetr. 1. p) Inſt. Pharmaceut. l. 5. c. 8. q) obſeruat. 412. p. 246. r) Amoenit. Mat. Med. l. 2. Sect. 2. c. 14. p. 438.

bita, ſuauem induxit ſomnum. Haec autem remedia, humorum obtundendo atque infringendo tenuitatem et acrimoniam, atque efferum et praeternaturalem illorum motum, exindeque enatum ſedando dolorem, illud perficiunt. Iam commemorata luculenter demonſtrant, quod ſomnus uario modo, a medicamentis, multum inter ſe quoad indolem diſcrepantibus, generetur, atque alia ſuccos condenſando, alia uero illos attenuando, aliaque humectando, alia autem alia idem ratione praeſtent; de quibus plura in *Borrichii de ſomno et ſomniferis diſſertatione* inueniimus.

κίλον τὸν τρόπον, τὸν κοῖτον διὰ τῶν Φαρμάκων πολλὰ τὴν Φύσιν καὶ τὴν τῶν μερίδων κράσιν ἀλλήλων διαφερόντων γεννᾶσθαι, καὶ τὰ μὲν, τὰς χυμὰς πυκνοῦν καὶ παχύνειν πήττειν τε, τὰ δὲ, τὰ δὲ λεπτύνειν, ἠδὲ διατμήττειν, καὶ τὰ μὲν, τὰς ἴνας καὶ τὰ νεῦρα διυγραίζειν καὶ χαυνοῦν, τὰ δ', ἄλλον τὸν τρόπον ἐκεῖνο διατελεῖν· περὶ ὧν πλείονα ἐν τῇ τοῦ βορρίχιου διαλέξει πλείστου ἀξία ἐποιήσω, περὶ τοῦ ὕπνου, καὶ τῶν τὸν ὕπνον ποιούντων Φαρμάκων ἐυρίσκομεν.

Κεφ. ς.

Τοῦ δὲ ἀληθῶς πάντως ἀφαμαρτάνειν οἶμαι ἐκείνυς, οἳ, καθὼς Πλύταρχ@ περὶ Ισιδ. καὶ Οσιρ. γρά φει, τὸν κοῖτον, παρὰ τῦ τῶν βοσκημάτων ἀτμῦ, τὰ ἔντερα διοδεύοντ@, καὶ κεῖνα γαργαλίζοντ@ γεννᾶθαι, διαχεῖζυσιν. Εφορῶμεν γὰρ, παμπόλλυς δὶ ὅλης τῆς ἡμέρας μηδὲν φαγόντας, καὶ μηδὲν πιόντας καλῶς καθεύδειν. Καὶ ἐὰν ὁ κοῖτ@ παρὰ τῦ τῶν ἐντέρων γαργαλισμῦ γένηται, πρὶν τῦ ὕπνυ, ὑμᾶς ἐκεῖνον καταγινώσκειν, πᾶσα ἀνάγκη, ἀλλ' ὐδέποτε εἰς ὕπνον καταπίπτων τινὰ τῶν ἐντέρων γάργαλον κατείληφα, μηδὲ ἄλλον τινὰ περὶ τύτυ φεράσαντα ἀκήκοα. Τὸ γῦν τῦ ὀνείρυ αἴτιον, ὐκ

Cap. VI.

ILlos uero, a uero multum recedere existimo, qui, ut *Plutarchus de Osir. et Isid.* scribit, somnum ab alimentorum uapore intestina perreptante, eaque titillante oboriri, asserunt. s) Obseruamus enim, multos, qui per totum diei spatium nulla esculenta, nullaque potulenta assumserunt, bene dormire. Imo, si somnus, ab intestinorum gignitur titillatione, ut eandem ante somnum percipiamus, necesse est; sed nunquam in somnum delabens aliquam sensi intestinorum titillationem, nec ullum, qui huius iniecisset mentionem, audiui. Somni itaque

s) uid. Beuerouicius Idea Medicinae ueterum, Part. 2. l. 4. c. 1. p. 131.

itaque cauſa non in uentriculo atque inteſtinis, ſed in cerebro quaerenda, et bene ac ſapienter *Ariſtoteles de part. animal. lib. 3. c. 7.* dixit: cerebro deſtituta non dormire. Similiter euaporatio, quam ex alimentis prouenire, nonnulli ſtatuunt, non genuina ſomni exiſtit cauſa, licet ab hac ſententia *Ariſtoteles* recedat, qui ſequentibus *lib. de ſomn. c. 3.* euaporationem confirmare allaborat: non eſt ſomnus quaelibet ipſius ſenſitiui impotentia, ſed haec paſſio ex euaporatione circa alimentum contingit; neceſſarium enim, ut illud, quod exhalat, ad aliquem impellatur locum, deinde euripi inſtar reuertatur et permutetur; calidum enim in quouis

ἐν τῷ οἰσοφάγῳ καὶ τοῖς ἐντέροις, ἀλλ' ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ζητητέον, καὶ σοφῶς ὀρθῶς τε Ἀριστοτέλης ἄλλης δόξης ἦν, ὃς τοῖς ἐπακολουθήσασι τὴν ἀναθυμίασιν βεβαιῦν ἐθέλει, εἰδέναι, περὶ ὕπν. καὶ γρηγορ. κεφ. γ. ὅτι ἔστιν ὁ ὕπνος ἀδυναμία πᾶσα τῦ αἰσθητικῦ, ἀλλ' ἐκ τῆς περὶ τροφὴν ἀναθυμιάσεως, γίνεται τὸ πάθος τῦτο· ἀναγκαῖον γὰρ τὸ ἀναθυμιώμενον μέχρι ποῦ ὠθεῖσθαι, εἶτ' ἀντιστρέφειν, καὶ μεταβάλλειν, καθάπερ ἔυριπον· τὸ δὲ θερμὸν ἑκάστυ τῶν ζώων, πρὸς τὸ ἄνω πέφυκε φέρεσθαι· ὅταν δ' ἐν τοῖς ἄνω τόποις γένηται, ἀθρόον

θερμὸν πάλιν ἀντιτρέφει, καὶ καταφέρεται. Πολλὰ μὲν ἐνθάδε περὶ τῆς ἀναθυμιάσεως ὁ Αριστοτέλης ἔλεξεν, ἀλλὰ πῶς ἐκείνη γίνεται, καὶ διὰ τίνος ὁδοῦ ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον τὸ ἀναθυμιώμενον φέρεται, οὐχ ὑπέδειξε, καὶ μηδεὶς ἐπιδείξει. Τί δὲ νυνὶ φερόσω περὶ τῆς τῦ Ιωαν. Αλφ. Βορέλλυ γνώμης, ὃς ἐπειρείδει, παρὰ τῦ χυμῦ θρεπτικῦ ξὺν τῷ νέῳ προσελθόντι χυλῷ ἀναφλυόντος καὶ ἐκβράττοντος, τὰ νεῦρα ἐμφράττεσθαι, καὶ ὑπνῶσι μετὰ τὴν τῆς τροφῆς χρῆσιν, τὸν κοῖτον γεννᾶσθαι· ἄυτη δῆτα ἡ δόξα πολλὰς δυσχερείας ἔχουσα· πρῶτον γὰρ τὰ διφορα ἀγγεῖα ἐν νεύροις, τὰ μὲν τὸν χυμὸν θρεπτικὸν, τὰ δὲ τὸ τούτων

animalium ita comparatum, ut ad superiora tendat; cum autem in superioribus fuerit locis, confertim iterum redit, et fertur deorsum. Hic quidem multa *Aristoteles* de euaporatione uerba fecit, sed qua ratione ea peragatur, et per quam uiam, illud, quod exhalauit, ad cerebrum traducatur, non demonstrauit, nec ullus demonstrabit. Quid autem de Ioh. Alphonsi Borelli *t*) sententia, iam dicam, qui a succo nutritio cum nouo accedente chylo ebulliente atque effervescente neruos obstrui, et sic post alimenti assumtionem, somnum produci, affirmat; Hæc certe opinio multis implicita

eſt

t) de motu animal. part. 2. propoſ. 162.

eſt difficultatibus; primum nullus adhuc diuerſa in neruis uaſa, quorum alia ſuccum nutritium, alia ſpiritus ſurſū uehant, demonſtrauit; ac deinde, qua ratione inter ſuccum neruorum et chylum, cum quoad indolem non multum inter ſe differant, neque amplum in neruis adſit ſpatium, ebullitio atque efferueſcentia oriri poteſt. Abſona pariter *Auicennae*, *Galeni*, *Ariſtotelis*, *Argenterii*, *Fernelii* et *Foreſti*, ſententia, qui, ab innato calido ad interna recedente partes, ſomnum fieri aſſerunt: manifeſtum, inquit *Ariſtoteles*, *lib. de ſomn. cap. 3.* quod ſomnus quidam internus caloris conuentus, et naturalis, ob dictam cauſam, undique circumfuſa compreſ-

πνεῦμα ἄνω φέρηται, μηδεὶς ὑπέδυξε πεῖρα, πῶς μεταξὺ τῦ τῶν νεύρων χυμῦ καὶ τῦ χυλῦ, ὅταν τὴν κράσιν ἀλλήλων ὑ πολλὰ διαφέρωσι, καὶ μηδ' εὐρύχωρος τόπος ἐν νεύροις παρῇ, ζέσις καὶ βρασμὸς γίνεσθαι δύναται. Αλογος ἴσως ἡ γνώμη τῦ Αβικέννα, Γαληνοῦ, Αριστοτέλους, Αργεντερίου, Φερνελίου, καὶ Φορέστυ, οἱ ἐπερείδεσθαι, τὸν κοῖτον γίνεσθαι παρὰ τοῦ θερμοῦ ἐμφύτου, ἀπὸ τῶν ἔξω εἰς τὰ ἔσω μέρη ἀναπνεόντων. Φανερὸν, φησὶν Αριστοτέλης, βιβλ. περὶ ὕπν. κεφ. γ. ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ὁ ὕπνος ἐστὶ σύνοδός τις τῦ θερμοῦ εἴσω, καὶ ἀντιπερίστασις φυσικὴ, διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν, διὸ πολλὴ κίνησις τῦ πνοῦντος, ὅθεν δὲ ἐκλείπει, καταψύχεται, καὶ

καὶ διὰ ψύξιν καταπίπτει τὰ βλέφαρα, καὶ τὰ μὲν ἄνω καὶ ἔψυχται, καὶ τὰ ἔξω· τὰ δὲ ἔντω, καὶ τὰ κάτω θερμά, οἷον τὰ περὶ τοὺς πόδας, καὶ τὰ εἴσω. Ταύτην τὴν δόξαν καὶ δοκεῖ δοκιμάζειν Ιπποκράτης, ἀφορισμ. ιε· τμήμ. α. τάδε γράφων· αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμότατα φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι ἐν τούτοισιν ἔν τῇσιν ὥρῃσι, καὶ τὰ σώματα πλείω δεῖται σιτίου, καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι· τροφῆς δὲν πλείονος δέονται· σημεῖον αἱ ἡλικίαι καὶ ἀθληταί. Ἀλλὰ τί τὸ θερμὸν ἔμφυτον; χίμαιρα δὴ τὸ ἐγκεφάλῳ· πᾶν γὰρ τὸ θερμὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, παρὰ τῆς τοῦ αἵματος ὁδοῦ, καὶ τῆς δονήσεως τῶν μυελῶν αἰθερίων καὶ θείων γίνεται. Καὶ τί

sio sit; ideo multus dormientis motus; unde et deficit, et frigidus redditur, et propter frigus concidunt palpebrae; et superiora quidem atque exteriora frigida, interiora uero atque inferiora, exempli gratia, quae circa pedes, atque interna occupant loca, calida. Hanc sententiam etiam *Hippocrates* uidetur approbare, qui *aphorism. 15. Sect. 1.* haec affert: uentres hyeme et uere calidissimi, et somni longissimi sunt, quare iis temporibus copiosiora exhibenda alimenta; tunc enim innati plus habent caloris, unde et pluribus egent alimentis; indicio sunt aetates atque athletae. Verum enim uero, quid innatum quasso calidum? cerebri

certe

certe Chimaera; omnis enim in homine calor, a ſanguinis circulo, atque aetherearum et ſulphurearum agitatione particularum generatur. Et qualis, quando externarum caliditatem partium, in ſomno augeri, ſentiamus, reſponſio danda. Accedit ad haec, quod mihi non deſint exempla iſtiusmodi hominum, qui externas partes frigore, internas ucro calore obſeſſas habent, et tamen parum dormiunt, et ſaepe per multum temporis ſpatium nullius ſomni capaces fieri poſſunt. Quod autem, longiſſimos eſſe hyeme ſomnos, dicitur, illud ego haud nego; ſed huius cauſam a uiſcidarum abundantia particularum, multam

λεκτέον, ὅταν λογιζώμεθα, τὴν τῶν ἔξω θερμότητα κατὰ τὰς ὑπνȣ̃ ἐπιδόσιν λαμβάνειν. Ἐπὶ τȣ́τοις, πολλὰς οἶδα, τὰ ἔξω ῥιγȣ̃ντας, τὰ ἔσω δὲ περικαεῖς, οἳ δὲ πολλὰ καθεύδȣσι, καὶ πλειȣ́κις διὰ πλείονος χρόνȣ μηδενὸς πάνυ ὕπνȣ τυγχάνειν δύνανται. Οἱ δὲ λέγεται, τȣ̃ χειμῶνος τὰς ὑπνȣ̃ μακροτάτας εἶναι, τȣ́τȣ ἔγωγε οὐκ εἰμὶ ἔξαρνος, ἀλλὰ τὸ τȣ́των αἴτιον οὐδὲ τῆς δαψιλείας τῶν χυμῶν πολλαχȣ̃ τὸν ἐγκέφαλον πολλὰ πιεζόντων, καὶ τȣ̃ τῆς νυκτὸς μήκȣς, μηδαμῶς δὲ οὐδὲ τȣ̃ θερμȣ̃ ἐμφύτȣ, τότ' εἰς τὰ ἔσω μέρη χωρήσαντος, καταγω. Περὶ τȣ́του ἔμοιγε ὁμογνωμονȣ̃σιν ὁ Αριστοτέλης καὶ Ιπποκράτης, οἳ τῆς πρώτης ἀποπλανῶντες δόξης, ἄλλην

τυγχάνουσι γνώμην ἔχοντες· οὕτω γὰρ Ἱπποκράτης βιβλ. περὶ τῶν Φυσῶν, λαλεῖ· Πρῶτον μὲν, ὅπερ ἅπασι ζώοισι κοινόν ἐστιν ὁ ὕπνος, οὕτῳ μαρτυρεῖ τοῖς εἰρημένοισιν· ὅταν γὰρ ἐπέλθῃ τῷ σώματι ὕπνῳ, τότε τὸ αἷμα ψύχεται· Φύσει γὰρ πέφυκεν ὁ ὕπνῳ ψύχειν· ψυχθέντῳ δὲ τ῀ αἵματῳ, νωθρότεραι γίνονται αἱ διέξοδοι· δῆλον δὲ, ῥέπει γὰρ τὸ σῶμα καὶ βαρύνεται, (πάντα γὰρ τὰ βάρεα πέφυκεν εἰς βυθὸν φέρεσθαι,) καὶ τὰ ὄμματα κλείεται, καὶ ἡ φρόνησις ἀλλοιοῦται, δόξαι δέ τινες ἕτεραι ἐνδιατρίβουσιν, ἃ δὴ ἐνύπνια καλέουσι. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης πρόβλημ. ιζ. τμήμ. ια. διὰ τί, λέγει, αἱ φωναὶ βαρύτεραι ἡμῖν εἰσι τ῀ χειμῶν῀, ἢ, ὅτι παχύτερος ὁ ἀὴρ ὅτε, καὶ ὁ

inducentium cerebri preſſionem, atque a noctis longitudine, minime uero, ab innato calido, ad internas tunc recedente partes, deriuo. Conſentiunt mecum in hac re *Ariſtoteles* atque *Hippocrates*, qui, prioris immemores ſententiae, aliam amplectuntur; Ita enim *Hippocrates l. de flat.* loquitur: Primum quidem ſomnus, qui quibusuis animalibus communis eſt, haec confirmat; quum enim corpus inuadit ſomnus, ſanguis frigidus redditur; a natura enim, ſomnus refrigerandi uim obtinet; refrigerato autem ſanguine, huius per canales tranſitus retardatur; idque ex eo palam fit, quoniam corpora aggrauata reclinantur, (omnia enim grauia deorſum feruntur,)

runtur,) atque exinde oculi clauduntur, intellectus permutatur, et peregrinae, quæ infomnia uocantur, opiniones, mentem exercent. *Aristoteles* autem *probl. 17. Sect. 11.* cur uoces noſtrae, inquit, grauiores ſint tempore hyberno? an, quod interior tunc atque exterior aer craſſior eſt; cum autem ſit craſſior, tardius mouetur, itaque uox grauior euadit. Adde, quod hyeme ſomnolentiores, quam aeſtate, ſumus, plusque temporis obdormire ſolemus. Quadrant his, quæ *probl. 11. Sect. 14.* extant: Cur locis paluſtribus ſumus ſomnolentiores? An, quod magis in his ipſis refrigeramur; refrigeratio autem, cum quaedam ſit requies, ſomnum nobis, qui inter quieſcendum accedit, conciliat.

ὲν ἡμῖν καὶ ὁ ἐκτὸς; παχυτέρᾳ δὲ ὄντος βαρυτέρα ἡ κίνησις γίνεται, ὥϛε ἡ φωνὴ βαρυτέρα· ἔτι ὑπνωτικώτεροί ἐσμεν τῷ χειμῶνι, ἢ τῷ θέρους, καὶ καθεύδομεν πλείω χρόνον· ἀρμόττει τούτοις τὰ τῶ προβλήμ. ια. τμήμ. ιδ. διὰ τί ἐν τοῖς ἑλώδεσι τόποις ὑπνωδέστεροι γινόμεθα; ἢ ὅτι κατεψυγμένοι μᾶλλον ἐν αὐτοῖς ἐσμέν; ἡ δὲ καταψυξις ἡσυχία τις ἔσα, ϖοιεῖ σκευάζει ὕπνον· ὁ δὲ ὕπνος ἐν τῷ ἡσυχάζειν ϖοιγίνεται.

Κεφ. ζ.

Μεγάλη ἄρα γε τῦ ὕπνου ἐςὶ διαφορά, κατὰ τὴν τοῦ ἔτους καὶ τῆς ἡλικίας ὥραν, ἠδὲ κατὰ τὴν ποικίλην τοῦ ἀέρος, τροφῆς, καὶ τῶν τῦ ἡμετέρυ σωμάτος χυμῶν καὶ ἁσάσιν. Τὰ γὰρ βρέφη, πολλὰ δ' μόνον τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἡμέρας καθεύδουσι. Τῦτο δὲ γίνεται, καθὼς Ἀριστοτέλης, βιβλ. περὶ ὕπν. καὶ γρηγορ. κεφ. γ. διδάσκει, διὰ τὸ τὴν τροφὴν ἐν παιδίοις ἄνω φέρεσθαι πᾶσαν, ἀλλ' ὅτι τὰ βρέφη, ἁπαλὸν περσέτ' ἐγκέφαλον, χαλαρούς τε ἶνας καὶ νεῦρα, ἠδὲ τὴν τοῦ ὑγρῦ εὐπορίαν ἔχοντα τυγχάνυσι. Δι' ἐκείνην καὶ αἰτίαν οἱ φλεγματικοὶ πολλὰ, οἱ δὲ χολερικοὶ καὶ μελαγχολικοὶ ὀλίγα καθεύδυσιν· ὅτι διὰ τὴν δαψίλειαν τῶν αἰθερίων καὶ

Cap. VII.

Magna igitur fomni, ratione temporis anni, atque aetatis, et pro uaria aeris, alimenti, et ſuccorum, corpus noſtrum conſtituentium diſpoſitione, datur differentia. Infantes enim non ſaltem maximum noctis, ſed diei etiam tempus ſomno conſumunt; hoc autem, non, prout docet *Philoſophus Stagirita, l. de ſ. et u. c. 3.* exinde contingit, quod omne nutrimentum in pueris ſurſum feratur; ſed quia infantes tenero cerebro, flaccidisque fibris et neruis, et magna ſeri copia gaudent. Ob hanc quoque cauſam phlegmatici multum, choleritici uero et melancholici parum dormiunt; nerui enim, propter aetherearum et ſulphurea-

phurearum in cholericis, terrearum uero abundantiam particularum in melancholicis, atque ſeri ſimul in utrisque defectum, fortiter intenduntur, et ſi quaedam illis datur relaxatio, illa ob dictas rationes, non diu durat; aliter ſe res habet in phlegmaticis, in quibus ob copioſam ſeri quantitatem, nerui flaccidi exiſtentes facile a tenſione, per quam munia ſua in uigiliis perficiunt, remittunt. Ita quoq; ſecundum ſaepius commemoratum Philoſophum, d. l. ii maxime ſomno delectantur, qui tenues ac profunde ſitas obtinent uenas, et qui pumilionis formam magnaque capita habent; horum enim uenæ angustae, ut humidum difficulter deſcendat;

καὶ θειώδων μερίδων ἐν τοῖς χολερικοῖς, τῶν δὲ γαιώδων ἐν τοῖς μελαγχολικοῖς, καὶ ἅμα διὰ τὴν τ῀ ὑγρ῀ ἔλλειψιν ἐν ἀμφοτέροις τὰ νεῦρα ἰσχυρῶς ἐντείνονται, καὶ ἐάν τις ἐκείνοις ἄνεσις γίνεται, ἐκείνη, ἐκ τούτυ δ᾽ πολὺν διαμένει χρόνον· τὐναντίον ἐν τοῖς φλεγματικοῖς γίνεται, ἐν οἷς διὰ τὸ τ῀ ὑγροῦ πλῆθος τὰ νεῦρα χαλαρὰ ἔοντα, εὐχερῶς τὴν τ῀ ἐκτείνειν ἰσχὺν, δι᾽ ἧς ἐν τῳ̣ γρηγορεῖν τὰς αὐλῶν πρᾶξεις διεργάζονται, ἀποβάλλουσιν. Ουτω καὶ κατὰ τὸν Αριστοτέλην βιβλ. περὶ ὕπν. κεφ. γ. τὸ ὅλον φίλυπνοι οἱ ἀδηλόφλεβοι καὶ ναυώδεις, καὶ μεγαλοκέφαλοι· τῶν μὲν γὰρ αἱ φλέβες στεναὶ, ὡς᾽ ῥᾴδιον καταῤῥεῖν κάτω τὸ ὑγρὸν· τοῖς δὲ ναυώδεσι καὶ μεγαλοκεφάλοις ἡ ἄνω ὁρμὴ πολλὴ

λὴ καὶ ἀναθυμίασις· οἱ δὲ φλεβώδεις, καθ' αὐτὸν ἀχ ὑπνωτικοὶ, δι' εὐρυαν τῶν πόρων. τισὶ καὶ ἔθος ἐστὶ, τὸν πλείονα τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς χρόνον καθεύδειν, καθάπερ καὶ τῷ Σκιπιῶνος, πλούταρχος ἐν τῇ πολιτ. γράφει, ὃν τοσούτῳ, φασὶ, φίλυπνον ὑπάρξαι, ὥστε τοῦτο ἕνεκα τὸν δῆμον Ρωμαῖον ἐκείνῳ πλειστάκις ὀνειδῖσαι. Μῦθος δέ ἐστι, τὸν Ενδυμίωνα, ὃς τὰ πρῶτα τὸν τῆς σελήνης δρόμον εὗρε, διὰ ξύμπαντος τῆς ζωῆς χρόνου κοιμήσασθαι, ὁπόθεν ἐν τῇ παροιμίᾳ, ὅτι τοὺς πάντων ἀμελοῦντας καὶ πολλὰ καθεύδοντας λέγομεν· Ενδυμίωνος ὕπνον καθεύδεις. Μῦθος ὁσαύτως ἐστὶ, τὸν Επιμενίδην Γνόσιον δι' ὅλων τῶν ἑξήκοντα ἐτῶν, κατὰ τὸν Παυσανίαν, εἴτε διὰ τεσσαρακόντα ἐτῶν

in pumilionibus uero, et quibus magna sunt capita, multus sursum impetus atque euaporatio. Qui autem insigniores et manifestas possident uenas, propter uenarum amplitudinem, minus somnolenti. Nonnullis etiam, plurimum diei et noctis spatium, somno consecrare, in more est; ut de *Scipione in Polit.* refert *Plutarchus*, quem tantopere somno deditum fuisse, aiunt, ut eidem Populus Romanus illud saepissime exprobrarit. Fabula autem est, Endymionem, qui primus lunae cursum inuenit, per omne uitae spatium dormiuisse, unde in prouerbio ad homines desides et somnolentos dicimus: Endymionis dormis somnum? Figmentum pari-

pariter, Epimenidem Gnosium per uniuersos sexaginta septem annos, secundum *Pausaniam*, uel quadraginta septem, secundum *Eudemum*, in spelunca dormiuisse, a quo etiam prouerbium, diutius Epimenide dormis, originem habet. Haud maiorem ea merentur fidem, quae de Maximiliano, Malcho, Martiniano, Dionysio, Ioanne, Serapione, et Constantino, qui septem dormientium nomine insigniuntur, apud *Duranum*, *u*) *Baronium*, *x*) et *Volaterranum* *y*) annotata legimus; hos enim per uniuersos centum nonaginta annos somno sopitos fuisse, perhibent. Similem

ἐνιαυτῶν, καθὰ τὸν Εὔδυμον, ἐν τῷ σπηλαίῳ ὑπνῶσαι, παρ' ὃ καὶ ἡ παροιμία· ὑπὲρ τὸν Ἐπιμενίδην κεκοίμησαι. Μηδὲ πλείονος ἄξια πίστεως, ἃ περὶ τῶ Δαρόντω, Βαρσηίῳ, καὶ Οὐολατεράνῳ, περὶ τῦ Μαξιμιλιάνου, Μάλχου, Μαρτινιάνου, Διονυσίου, Ἰωάννου, Σεραπιῶνος καὶ Κωνσταντίνου, οἱ ἐπὶα καθεύδοντες λέγονται, ἀναγινώσκομεν· τούτους γὰρ, φασὶ, διὰ ξυνόλων ἑκατὸν καὶ ἐννενήκοντα ἓξ ἐνιαυτῶν καθεύδῆσαι. Ομοίαν ψευδῆ ἱστορίαν, τῶν νέων τοιούτων πολλὰ ἔτη καθευδησάντων, Παῦλος Διάκονος, καὶ Γρηγόριος Τουρωναῖος ἀπομνημονεύουσι. Καὶ τί ἀξιωτέον περὶ τῦ παιδὸς Λατινῦ,

x) l. 7. p. 128. *x*) l. ad Martyrologiam p. 506. *y*) l. 9. uide etiam Menelog. Graec. prid. Non. Aug. et XI Kal. Nouembr. et Martyrologium Romanum d. 26. Iulii.

λασικῦ, ὃν τῷ χρόνῳ τυ̃ ἱεράρχου γρηγορίου δευτέρου, τὰ ἑπτὰ ἔτη, τὸ αὐτὸ διὰ παντὸς πρόσωπον καὶ μορφὴν κατέχοντα, ἐν καμαρ-εισδεῖ τοίχῳ ὑπνῶσαι, Κρά̃ντζιος διηγεῖται. Ταῦτα γὰρ εἴτε σκῆψις καὶ μῦθός ἐστι, παρὰ τῶν ἑπτὰ καθευδόντων φυόμενος, ὡς οἶμαι, εἴτε ἑπτὰ ἔτη ἐκεῖνόν φασι καθευδῆσαι· εἴθ' ὕπνος ἐκεῖνος, καθ-ὡς νομίζει Ρείσιος, παρὰ τῦ κακοδαίμονος ἐγενήθη. Ημερέσια γὰρ ζωὴ, χωρὶς τῆς τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν τυ̃ θελήματος ἐργασιῶν ἀσχήσεως, τοσοῦτον χρόνον μὴ δύναται διαμένειν. Εὐγνωστον μὲν, πολλοὺς νοσῦν-τας διὰ πολλῶν ὑπνῶσαι ἡμερῶν. Οὕτω κὴ περφανὲς, χελιδόνας κὴ τἆλλα ζῶα

fictam falſamque hiſtoriam de recentibus huiusmodi ſomnimancipiis *Paulus Diaconus* z) et *Gregorius Turonenſis* a) recenſent. Et quale iam, de puero ſcholaſtico, quem ſummi Pontificis Gregorii ſecundi tempore, in concamerato muro ſeptem annorum ſpatium, nec mutata facie, nec forma, ſomno conſumſiſſe, refert *Cranzius*, b) iudicium ferendum. Haec enim relatio, uel pro fabula, quae a ſeptem dormientibus, ut exiſtimo, originem habet, quia praecipue ſeptem annos eundem dormiuiſſe, dicunt, reputanda, uel ſomnus iſte, ut cenſet *Caſp. a Reyes*, c) a malo genio

z) Hiſt. Longobard. l. 1. c. 4. a) epiſt. ad Sulpicium Bituricenſem. b) Suae Vandaliae lib. 8. c. 39. c) Camp. Elyſ. iucund. quaeſt. qu. 58. §. 16. p. 433.

genio prouenit. Vita enim noſtra, absq; ſenſuum et uoluntariarũ exercitio actionum, tam diu haud poteſt conſiſtere. Satis quidem notum, multos aegrotos plurium ſomno dierum obrutos iacuiſſe. Sic etiam manifeſtum, quod hirundines, atque alia animalia, in locis occultis atque inacceſſis, per totam hyemem, ſomno ſepulta deliteſcant. Verum enim uero, ſomnus eorum ſaltem per aliquot menſes, et non per plures annos durat. Ex hac etiam ratione ſomnum ruſtici illius, cuius *Lilius Gyraldus*, *d*) *Medina*, *e*) et *Foreſtus f*) mentionem faciunt, quique per totam hyemem, ſub foeni dor-

διὰ ξυνόλυ τῦ χειμῶνος ἐν τοῖς σπηλαίοις καθεύδειν. Αλλ' ὕπνος ἐκεῖνος μόνον διὰ τινῶν μηνῶν, καὶ μὴ διὰ πλειόνων ἐνιαυτῶν διαμένει. Ἐκ τύτυ καὶ τὸν ὕπνον τῦ γεωργῦ, ὃν Λίλιος Γυραλδος, Μεδίνα, καὶ Φορέστος μνείαν ποιῦνται, καὶ ὃς τὸν χειμῶνα ὅλον, ὑπὸ τῷ τῆς κάρφης σωρῷ ἐκοιμήσατο, ὃ δὴ καλοδαίμονος καταγω, κτλ. λὴν τῦ Μεδίνα καὶ τῶν λοιπῶν γνώμην, ἀλλὰ παρὰ τῆς νόσυ, καὶ τῆς τῶν παχυλῶν χυμῶν δασυλείας. Ατοπον γὰρ, ξύμπανθα τῷ Διαβόλῳ καὶ ταῖς φαρμακευτείαις αὐτίκα προσγράφειν, ἃ ταῖς αἰσθήσεσιν ἡμῶν μὴ καταλαμβάνειν σαφῶς δυνάμεθα. Ει γὰρ χελιδόνες τινὰς μῆνας καθεύδειν

d) Hiſt. Poetic. dialog. 4. *e*) de recta in Deum fide, lib. 2.
f) Lib. 7. obſeruat. 28. in ſcholio.

ψεύδειν δύνανται, διὰ τί πολλὰ ἀμφισβητήσω ἐπεξείδειν, κἀκείνῳ τῷ τρόπῳ τὸν μακρὸν καὶ βαθὺν, τῷ τε θανάτῳ ὁμοιον ὕπνον ἐν ἀνθρώπῳ γεννᾶσθαι. Ωσπερ δὲ τοιαῦται ἱστορίαι ἀληθεῖς πάνυ ὀλίγαι, οὕτω καὶ τὰ τούτων παραδείγματα ἀξιόλογα, οἱ διὰ πλείονος χρόνου μηδενὸς ἐτυχήκασιν ὕπνου. Ἀναγινώσκομεν παρὰ τῷ Πλινίῳ, ὅθ' ὁ Μηκόναις δι' ὅλης τῆς τριετίας, μηδὲ μίαν ὥραν καθεύδων, ἐγρηγόρησεν. Ἁρμόζει τούτοις τὰ τοῦ φιλοσράτου, ὃς ἐν τῇ Διαγραφῇ τῆς ζωῆς τοῦ Σοφοκλοῦς, περὶ τοῦ Σκοπελιάνου Σοφιστοῦ λέγει, ἐκεῖνον πάνυ ὀλίγον ὑπάρξαι, δι' ἁπάσης τῆς νυκτὸς τῇ σοφίᾳ καὶ τοῖς λόγοις προσκαρτερῶντα.

miuit aceruo, non a Diabolo, secundum Medinae et reliquorum sententiam, sed a morbo, ac copiosa uiscidorum colluuie humorum, deriuo. Absonum enim, omnia, quae non satis manifeste sensibus comprehendere possumus, Diabolo et sagis illico adscribere. Nam, si hirundines per aliquot menses somno possunt obrui, qua de causa multum haesitauerim affirmare, eodem modo longum et profundum mortique similem somnum in homine produci. Sicuti uero haud multae istiusmodi historiae, quae ueritati respondent, reperiuntur, sic etiam exempla illorum commemoratione digna, qui a multo tempore nullo somno usi fuetunt. Apud *Plinium* g) relatum legimus, quod Mecoenati toto triennio, nec per ullum horae momentum somnus contigerit. His, quae *Philostratus* in descriptione uitae Sophoclis, de Scopeliano Sophista habet, quadrant: eundem scilicet philosophiae et studiis deditū, totas noctes insomnem consumsisse. b)

Cap.

g) lib. 7. c. 51. b) Scopelianus, noctem, aiebat, plurimum diuinae participem esse sapientiae, hinc non somno, sed studiis

Cap. VIII.

Sed enim uero, quoniam praecepta dare conſtitui, quomodo, ad tuendam ſanitatem, et profligandas infirmitates, ſomno recte uti conueniat, conſuetudinem atque inſtitutum illorum, de quibus iam locutus ſum, minime approbare poſſum. Continuae enim uigiliae ſanitati maxime infeſtae, et uitam, quæ absque ſomno non diu conſiſtere poteſt, deſtruunt. Pari ſomnus ratione, ſi modum excedat, corpus et mentem deprauando, bonam utriusque conſtitutionem laedit, et rebus gerendis maximo eſt impedimento; Multus certe ſomnus, inquit *Plato*,

Κεφ. η.

Οὐ μὴν ἀλλὰ ἐπειδὴ παραγγέλματα πεφιλόμην διδόναι, πῶς ὀρθῶς τῷ ὕπνῳ χρήσασθαι, ὅπῃ τὸ τὴν ὑγίειαν διαφυλάττειν, καὶ τὰ ἀῤῥωστήματα θεραπεύειν, μηδαμῶς τῶν αὐτῶν ἔθω, περὶ ὧν νυνὶ εἴρηκα, ἐπαινεῖν δύναμαι. Τὸ γὰρ διὰ παντὸς γρηγορεῖν, τῇ ὑγιείᾳ πανώλεθρον, καὶ τὴν ζωὴν, ἢ χωρὶς τοῦ ὕπνου πολὺν χρόνον διαμένειν δύνασθαι, καταλύει. Ὁμοίως, ὁ ὕπνος τοῦ δέοντος πλείων καὶ μακρότερος τὸ σῶμα καὶ τὸν νοῦν διαφθείρων, τὴν ἀμφοτέρου ἐνεξίαν βλάπτει, καὶ τῶν πασῶν πράξεων ἡμᾶς διακωλύει· ὕπνος δὴ πολὺς, φησὶν ὁ Πλάτων, βίβλ. ζ. περὶ νόμων, ὅτε τοῖς σώμασι

σιν,

---

studiis eandem conſecrandam. uid. Beuerouicius. Idea Med. Vet. l. 4. c. 1. p. 130.

σιν, ὅτε ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ὅτ' ἂν ταῖς πράξεσι ταῖς περὶ ταῦτα πάντα ἁρμόττων ἐστὶ κατὰ φύσιν· καθεύδων γὰρ ὑδεὶς ὑδενὸς ἄξιος, ὑδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. Ἀλλ' ὅσις τοῦ ζῆν ἡμῶν καὶ τοῦ φρονεῖν μάλιστά ἐστι κηδεμών, ἐγρήγορε χρόνου ὡς πλεῖστου, τὸ πρὸς ὑγίειαν αὐτοῦ μόνον φυλάττων, χρήσιμόν ἐστι δ' ὑ πολύ, καλῶς εἰς ἕθος ἰόν. Μὴ δεῖται διὰ τὰ εἰρημένα, πάντα χρόνον ἐνδέχεται γρηγορεῖν, ὃ τὴν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς ἰσχὺν πάντως καταβάλλει. Ορθῶς γοῦν ὁ Ιπποκράτης τάδε διεξιὼν πρὸς ἑαυτὸν ἀφορισμ. γ. τμήμ. β. ἔλεξεν· ὕπνος ἀγρυπνίη, τὰ ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν. Ου γὰρ διὰ παντὸς ξυμφέρει ὑπνοῦν, ἀδύνατον καὶ ἀεὶ ἐνεργεῖν, γρηγορῶν τε πονεῖν·

lib. 7. de leg. neque corporibus, neque animis, neque rebus gerendis conducit; Nemo enim, dum dormit, alicuius pretii est, non magis, quam si non uiueret; quare quicunque uiuere et sapere cupit, maxime quam longissimo uigilet tempore, sola sanitatis commoditate seruata, ad hanc uero non multo opus est somno, si bene assueueris. Minime autẽ iã commemorata desiderant, ut semper uigilemus, quod corporis et mentis destruit uigorem. Recte hinc *Hippocrates*, haec secum perpendens, *aphor. 3. Sect. 2.* dixit: somnus et uigilia, utraque, si modum excedant, detrimentum afferunt. Non enim per omne tempus dormire conducit, neque in humanis

manis positum uiribus, semper laborando, et corpus exercendo, uigilias celebrare; et secundum *Homerum, Odyss. 19.* impossibile certe est, homines semper insomnes esse. Requies itaque, et corpori, et menti danda, reputantes cum *Plutarcho, de puer. educ. c. 13.* quod uniuersa nostra uita in otium atque laborem sit distincta, et quod hac de causa non saltem uigiliae, sed etiam somnus sit inuentus. Media autem uia in utriusque usu incedere decet; Mediocre certe, in his tutum atque utile, nimium uero in utroque, molestum ac naturae aduersum. Somnus enim iusto longior et frequentior, cerebri et totius corporis fibras relaxat, et

καὶ κατὰ τὸν ὁμηρον ὀδυσσ. ιϑ. ἀλλ' ἄ γὰρ πώς ἔξιν αὐπνυς ἔμμεναι αἰὲν ἀνϑρώπυς. Δοτέον ἄρα γε τῷ νοὶ καὶ σώματι ἀνάπαυσιν, ἐνϑυμῦντες ξὺν τῷ Πλυτάρχῳ βίβλ. περὶ παιδ. ἀγωγ. κέφ. ιγ. ὅτι ξύμπας ὁ βίος ἡμῶν εἰς ἀνεσιν καὶ σπυδὴν διήρηται, καὶ ὅτι διὰ τῦτο, ἄ μόνον ἐγρήγορσις, ἀλλὰ καὶ ὕπνος εὑρέθη. Δεῖ δὲ τὸ μέσον ἐν ἀμφοτέρῳ λαβεῖν, ἡ ἂν μεσότης, καὶ τὸ κατ' ὀλίγον ἐν τύτοις ἀσφαλὲς καὶ ἄυχρηστον, τὸ πολὺ δὲ ἐν ἀμφοτέρῳ δεινόν, καὶ τῇ φύσει πολέμιον. Μακρῷ γὰρ καὶ πλείονι τῦ δέοντος ὕπνῳ, οἱ τῦ ἐγκεφάλυ καὶ ξυρόλυ τῦ σώματος ἶνες χαυνῦνται, καὶ ἡ τῶν νεύρων ευτονία ϑλάπτεται, καὶ ϖαχυλοὶ καχόι τε χυμοὶ ἀϑρόίζονται· Πολλαῖς δὲ γεηγορίαις τὸ σῶμα ἐκτη-

ἐκτηκόμενον λεπτύνεται, καὶ ξηρὸν γίνεται, ὁ νοῦς ἀμβλύνεται καὶ λυμαίνεται, ὡς αὐτὸν μηκέτι τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν ἐξαρκεῖσθαι· καθόλου δὲ εἰπεῖν, μᾶλλον τὸ πολὺ γρηγορεῖν τοῦ καθεύδειν σημαίνεται, ὁπόθεν καὶ τὰ τοῦ ὕπνου ἁμαρτήματα ῥᾴδιον τῶν τῆς γρηγορσίας ἐπανορθοῦσθαι δύνασθαι· τῶν γὰρ χυμῶν παχύτητα εὐχερῶς διὰ τῶν πνευματώδων λεπτύνειν, καὶ τὴν τούτων πλησμονὴν διὰ τῆς κενώσεως ἀφαιρεῖν ἰσχύομεν· τὸ ἰᾶσθαι δὲ τὴν ξηρασίαν αὐχμόν τε, καὶ τῶν χυμῶν τῆς τε ῥώμης ἔλλειψιν, πλείονος δεῖται χρόνου καὶ πλείονος πόνου. τάδε καλῶς ὑπολαμβάνω τοὺς παλαιοὺς διανοῆσαι ἐθνικούς, οἳ τὸ λίαν γρηγορεῖν, τοῦ ὑ-

robori neruorum damnum infert, et crassorum prauorumque generationi succorum occasionem præbet; Multis autem uigiliis, corpus exhauritur, rigidum atque aridum euadit, mens hebetatur et labefactatur, ita, ut operationes suas rite perficere haud amplius ualeat. Atque ut paucis totam rem complectar, nimiae uigiliae, maiorem, quam somnus, noxam afferunt; *b*) unde etiam somni peccata, faciliori negotio, quam uigiliarum, emendari et curari possunt; Nam minus arduum, humorum uisciditatem per spirituosa attenuare, illorumque abundantiam per purgan-

b) confer. Eliae Camerarii Systema Cautel. Medic. de causis morb. c. 2. p. 175.

purgantia aufferre; ad ſiccitatis uero atque ariditatis medelam, nec non deficientium ſuccorum et uirium reparationem, plus temporis, plusque laboris requiritur. Hæc ueteres gentiles bene nouiſſe iudico, qui, perſpicientes, quod nimiae uigiliae plus, quam ſomnus, nocerant, derelictis uigiliis, ſolum ſomnum in Deorum numerum, ut iam cap. 1. huius tractatus indicaui, retulerunt. *i)* Scite autem, *Philoſtratus*, eundem, *l. 2. Iconum*, hoc delineat modo: Somnus reſoluta pictus ſpecie, et ueſtem habet candidam ſuper nigra, quod puto ſignificare eius nocturnum ac diurnum tempus; manibus etiam tenet cornu, utpote inſomnia per ueram, (ſcilicet portam) reducens. *k)*

πνῦν μᾶλλον βλάπτειν ὑπίσευσαν, καὶ ἐκ τύτυ μᾶλλον ἀπολείποντες τὴν γρηγορείαν, τὸν ὕπνον μόνον ἀτιμάσαι, καθὼς ἤδη κεφ. α. τάυτης τῆς διαλέξεως ὑπέδειξα. Τοῦτον δὲ εὐφυῶς φιλόστρατος, βίβλ. α. εἰκόν. Διατυποῖ ὄνειρον, φησὶν, ἐν ἀνειμένῳ τῷ εἴδει γέγραπται, καὶ ἐσθῆτα ἔχει λευκὴν ὑπὶ μελαίνῃ τὸ οἶμαι νύκτωρ αὐτὸ καὶ μεθ' ἡμέραν· ἔχει καὶ κέρας ἐν ταῖς χερσὶν, ὡς τὰ ἐνύπνια διὰ τῆς ἀληθῦς ἐπάγων.

i) conf. Gerard. Ioh. Voſſius de Theol. Gent. l. 8. c. 8. p. 381. et 382. *k)* uideat. etiam de ſomni icone Tibullus l. 2. Eleg. 1. Silius l. 10. et Statius lib. 5. Siluarum.

Κεφ. θ.

Πλείσων μὲν ἂν ἀγαθῶν αἴτιον, καὶ μεγίσων τῶν ἐπαίνων ἄξιον τὸν κοῖτον μέτειμι καὶ κατὰ φύσιν γινόμενον ἡγοῦμαι· ἐπειδὴ οὐ μόνον τοῖς ἀνθρώποις ὑγιαίνουσι καὶ νοσοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἐμψύχοις ξυμφέρει, ξύμπασι κοινὸς ὢν τοῖς ζῴοις, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐμβρύοις, καὶ τοῖς ἰχθύσι, ξυμφωνοῦντος τῷ Πλινίου, Ισορ. Φυσ. βιβλ. ι. κεφ. οε. τάδε εἰπόντος· ἐν τοῖς ὑπογείοις πάντα τὰ κατα-μύοντα καθεύδειν, φανερὸν δή ἐστι. Καὶ τὰ ἔνυδρα ὀλίγον μὲν, οἳ καὶ τῶν λοιπῶν ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' ὅμως ὑπνοῦν, νομίζουσι μὴ τῷ τῶν ὀφθαλμῶν ἐλέγχῳ, ὅτι μηδεμίας τὰς γνάθους τυγχάνουσιν ἔχοντες, ἀλλὰ αὐτῇ τῇ ἡσυχίᾳ ἐκεῖνο λαγνῶναι δυνάμεθα, ὅτι δέ-

Cap. IX.

CErte dehinc mihi perſuaſum habeo, quod ſomnus mediocris, et naturae beneficio excitatus, multorum autor bonorum, et maximis ſit cumulandus encomiis ; quandoquidem iſte, non hominibus ſanis atque aegrotis tantum, ſed omnibus etiam, quae uitali gaudent ſpiritu, ceu commune omnium animalium, atque ipſorum embryonum et piſcium bonum, conueniat, conſentiente *Plinio*, qui *l. 10. c. 75. H. N.* his utitur: in terreſtribus omnia, quae conniueant dormire, manifeſtum eſt ; Aquatilia quoque exiguum quidem, etiam qui de ceteris dubitant, dormire tamen, exiſtimant: non oculorum argumento, quia

quia non habent genas, uerum ipſa quiete uidentur placida, ceu ſoporata, neque aliud, quam caudas, mouentia. De thynnis *l*) confidentius affirmatur: iuxta ripas enim, aut petras dormiunt; Plani autem piſcium in uado, ut manu ſaepe tollantur. Nam delphini, balaenaeque, ſtertentes etiam audiuntur. Inſecta quoque dormire, ſilentio apparet, quia ne luminibus quidem admotis excitentur. Rebus autem ſic conſtitutis, exinde cuiuis ſomni uirtutem atque utilitatem cognoſcere licet, quae ex allatis tam clara, tam perſpicua eſt, ut abſque haeſitatione aſſerere poſſimus, cuilibet animantium ge-

κομεν ἐκεῖνα γαληναῖα, οἱονεὶ ὕπνῳ καθαπτόμενα θήνα εἶναι, καὶ μηδὲν, πλὴν τῆς ὀρᾶς κινεῖν. Περὶ τῶν θύννων, (οἵ εἰσι μεγάλοι ἰχθύες θαλάττιοι), ἐκεῖνο μετὰ πλείονος πίστεως διαχεῖζεται· καθεύδυσι γὰρ ἀμφὶ τοῖς τῶν ποταμῶν χείλεσι καὶ ταῖς πέτραις. Τερανοὶ δὲ ἰχθύες, ἐν τῷ πόρῳ ὑπνῶντες εὐείσηονται, ὥς ἐκείνους πολλάκις ταῖς χερσὶν ἁλίσκεσθαι· οἱ γὰρ δελφῖνες ἠδὲ βάλαναι καὶ ῥέγχουσαι ἀκούονται. Καὶ τὰ ἔντομα ὕπνῦ, ἐκ τῆς σιγῆς φαίνεται, ὅτι μὴ δῆτα καὶ προσαχθείσαις τοῖς φοσὶν ἐγείρονται. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων καθεσόντων, καταμάθοι ἄν τις ἐκεῖθεν, τῦ ὕπνυ δύναμιν καὶ ὠφέλειαν, ξύμπασιν ἐκ τῶν εἰρημένων τοσύτῳ φανερὰν

l) uide de his Athenaeum l. 7.

νερὰν ἔσαν, ὥςε χωρὶς ἀμφισβητήσεως ξυμβιβάζειν δυνώμεθα, πᾶσι ζοῖς ἐμψύχοις, μάλισα δὲ τοῖς ἐν τῇ μητρᾷ προσέτ' ὄσι, καὶ νέον ζεχθείσεσι παιδαρίοις τὸν κοῖτον ἀναγκαῖον εἶναι. ΕΦορῶμεν ἐκ τύτυ, τὰ βρέφη, καλῶς καὶ πολὺ καθεύδοντα, ὰ μόνον βέλτισα ὑγιαίειν, ἀλλὰ καὶ πλείσην ἔχειν ἄυξησιν, ὡς ἔμοιγε μαρτυρεῖ ἐμπειρία· διὰ τῦτο ὰκ ἐνδέχεται τῷ γελλίῳ συγκαζατίθεσθαι, ὃς ἐπερείδει, τὸν κοῖτον πολὺν τοῖς παιδαρίοις βλαβερὸν εἶναι, καὶ ἀμαυρῶν, ὅπως μὴ ἐυμήκη γένωνται. Κᾶν δὲ ἅπασι τοῖς ζώοις κοινὸς ἦ ὁ κοῖτος, μὴ ὅμως τῷ Αναξαγόρᾳ ὁμογνωμονεῖν προσήκει, διαχερίζοντι, τὰ δένδρα, φυτὰ καὶ βο-

neri, praecipue uero embryonibus, ac recens editis infantibus, somnum esse necessarium. Hinc infantes, qui tranquillo et multo fruuntur somno, non optima saltem uti ualetudine, sed, ut consentiente dico experientia, multum etiam capere incrementum, animaduertimus. His inductus rationibus, *Gellio m*) assensum praebere non possum, qui, multum somnum infantibus noxium esse, atque impedire, quo minus adolescant, asserit. Quamuis autem somnus uniuerso animalium generi competat, minime tamen *Anaxagorae* approbanda opinio, qui, arbores, frutices et plantas,

m) Noct. Attic. l. 4. c. 19.

tas, ſomno ſimiliter affici, ſtatuit; operando enim, herbarum ſpiritum defatigari, dictus exiſtimabat Philoſophus, et hinc eundem aeſtate ad radicem delatum, ſuas peragere operationes, hyeme uero uiribus deſtitutum, ad medullam, equa exiuit, redire, et hoc modo, arbores et plantas a ſuis operationibus feriantes in ſomnum incidere. Maxime autem *Anaxagoras*, quamuis actionum quietem cum ſomno confundens, a ueritate aberrat. Plantas quidem atque arbores quietem agere, et ab actionibus ſuis feriari, uel in iisdem potius per hyemale frigus impediri, ipſemet ingenue confiteor, ſed uero easdem frui ſomno, pe-

τάνας, ὁμοίως εἰς ὕπνον καταφέρεσθαι· τὸ γὰρ τῶν φυτῶν πνεῦμα τῷ ἐνεργεῖν καταπτύχεσθαι, ἐνόμιζεν ἐκεῖνος ὁ φιλόσοφος, καὶ δι' ἐκεῖνο τῷ θέρους τὸ τάτων πνεῦμα εἰς τὴν ῥίζαν ἀπελθὸν, τὰς αὐτοῦ ἐργασίας διαπεράττειν, τῷ δὲ χειμῶνος, ἐξηθενισμένον εἰς τὸν μυελὸν ἐπανελθεῖν, ὅθεν ἐξέβη, καὶ ἑτῶσι τὰ δένδρα καὶ φυτὰ τῶν περάξεων αὐτῶν παυόμενα, τῷ ὕπνῳ καταλαμβάνεσθαι. Πλεῖον δὲ τῆς ἀληθείας διαψεύδεται ὁ Ἀναξαγόρας, πᾶσαν τὴν τῶν ἐργασιῶν ἡσυχίαν καὶ παῦσιν μετὰ τῦ ὕπνυ ξυγχύνων. Τὰς βοτάνας καὶ τὰ δένδρα ἡσυχίαν μὲν ἄγειν, καὶ τῶν αὐτῶν πραγμάτων ἀναπάυεσθαι, εἴτε μᾶλλον, διὰ τῦ ψύχυς, τῦ χειμῶνος, τάτων διακωλύεσθαι, αὐτὸς ὁμολογῶ, καὶ μηδὲν ἐναντιῦμαι,

τιθῶμαι, ἀλλ' ἀληθῶς τοῦ ὕπνου τάδε τυγχάνειν, πάνυ ἕξαρνος γίνομαι. Βέλτιστα γὰρ διορίσασθαι τὸν κοῖτον, διὰ τῆς ἀνέσεως καὶ ὀλιγοχρονίου ἀναπαύσεως τῶν αἰσθήσεων τῶν ἔξω, καὶ τῶν ὀργάνων, αἰσθήσεσι, καὶ τοῦ θελήματος πρᾶξεσι λατρευόντων, ἤδη κεφαλῇ δευτέρᾳ ἀπέδειξα. Πῶς γοῦν περὶ τῶν φυτῶν, ξυμφωνοῦντος τοῦ λόγου, ἐπεραίδειν δύναμαι, τοῦδ' ἀληθῶς ὑπνοῦν, καὶ τῶν αἰσθήσεων ἐν τούτοις γίνεσθαι παῦσιν, ὅταν δὴ καὶ θάνωνται, μηδὲ ἐν ζώοις, τὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ζώων ἔθος, γρηγοροῦντα ἐργάζωνται, καὶ τῆς γρηγορείας ὕπνου τε μεταβολὰς τυγχάνωσιν ἔχοντα. Καὶκεῖνα τοσούτῳ φανερά ἐστιν, ὥς' ἐν τούτῳ πᾶσα τὸν τῶν σοφῶν χορὸν τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχουσα ὁμονοεῖν,

nitus inficias eo. Optime enim, somnum, per relaxationem, et breuem exteriorum requiem sensuum, atque organorum, sensibus et uoluntariis dicatorum actionibus, definiri, iam secundo demonstraui capite. Quomodo itaque, consentiente ratione, de herbis, quod uere dormiant, ac sensuum in illis fiat requies, asserere possum, cum non sentiant, nec exinde, hominum atque aliorum more animalium, uigilantes, suas peragant operationes, ac somni et uigiliae experiantur uicissitudines. Et haec tam manifesta sunt, ut uniuersa sapientum cohors unanimi consensu huic subscribat sententiae, asserendo: sola animalia uero frui somno,

ſomno, minime autem, eundem competere plantis.

τῷ λέγειν· τὰ ἔμψυχα μόνου τῦ ἀληθῦς κοίτυ τυγχάνειν, μηδαμῶς δ' ἐκείνου τοῖς Φυτοῖς ἁρμόττειν.

Cap. X.

PRaecipue autem, antequam reliqua explicem, indagatione dignum, qui fiat, quod ceſſante ſenſuum et uoluntariarum exercitio actionum, motus automatici, ſanguinis nimirū circulatio, ſudoris, urinæ, atq; aliorum, tam utilium, quam inutilium ſecretio humorum, nec non reſpiratio, in ſomno, rite peragantur. Exiſtimat *Molinettus*, *n*) a feruido arterioſi ſanguinis ſpiritu, per ſubtiliorem neruorum ſpiritum exagitato, muſculos moueri; Cum igitur

Κεφ. ι.

Μάλιϛα δὲ, πρὶν τὰ καταλοιπα ἐξηγεῖϑαι, ἐρευνᾶν ἄξιον, τίς ἡ αἰτία, ὅτι παυομένης τῶν αἰϑήσεων ἐργασίας, καὶ τῶν τῦ ϑελήματος πραγμάτων, αἱ κινήσεις, αἱ αὐτομάτην γινόμεναι, δηλαδὴ ἡ τῦ αἵματος ϖερίοδος, ἡ τῦ ἰδρῶτος, ὄρυ, καὶ τῶν ἄλλων χυμῶν, καὶ τῶν ὀνησίμων, καὶ τῶν ἀχρείων ἀποχώρησις, ἠθ' ἡ ἀναπνοὴ, κατὰ τὸς ὕπνυς ὀρθῶς διαπεράτονται. Νομίζει Μολινέτος, παρὰ τῦ ἐρεθιϑέντος πνεύματος θερμῦ, τῦ ἐν ταῖς ἀρτηρίαις αἵματος, διὰ τῶν νεύρων πνεύματος λεπτοτάτυ, τὰς μυῶνας

n) Differt. Anatom. Patholog. l. 4. c. 21.

μυῶνας κινεῖσθαι, ὅταν γῦν, ἐν τῷ ὕπνῳ, διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἀφορμὴν, εἰς τὰ ὄργανα τῆς τοπικῆς κινήσεως ἐργάζεσθαι, καὶ διὰ τὴν παῦσιν τῦ ὀπτάγματος, ὃ εἰς ταύτας κινήσεις ἔχει τὸ θέλημα, τὸ τῶν νεύρων ὑγρὸν ἐν τοῖς μυσὶν ἐλλείπῃ, τὰς τύτων κινήσεις, πλὴν τῦ διαφράγματος ἐλλείπειν, πᾶσα ἀνάγκη. Αλλ' ὅτε Μολινέττος πολλὰ ἐνθάδ' ὑπολαμβάνῃ, ὧν δεῖ ἐποίησατο ἀπόδειξιν, καὶ πρῶτον μὲν, τὸ ἴδιον πνεῦμα τῦ τῶν ἀτηρῶν αἵματος διαγινώσκειν, ὃ δὴ χ ὑπάρχειν, Βεργῆρος, καὶ πλείονες ἄλλοι ἰατροὶ ἐνεφάνισαν· μελέτωσα, ὡς τῦτο πνεύματος, ὡς πράγματος δὴ ὄντος, ὃ μηδὲν πάσχειν μηδέν τε ἐργάζεσθαι δύναται, τὴν τῶν μυῶν κίνησιν

in ſomno, propter ceſſantem in localis organa motus operandi occaſionem, atque intermiſſum uoluntatis imperium, quod iſta in hos motus obtinet, nerueum in muſculis liquidum deficiat, horum actiones, excepto diaphragmate, fatiſcere neceſſarium eſſe. Aſt enim uero, cum multa *Molinettus*, quae non dedit probata, hic ſupponat, et quidem primo, peculiarem arterioſi ſanguinis ſpiritum ſtatuat, quem non dari, *Bergerus*, o) et plures alii Medici demonſtrarunt; deinde ab hoc ſpiritu, ceu ente non ente, cuius exinde nullae affectiones, motum muſculorum deducat; et tertio, qua de cauſa ſolius

o) l. de Nat. human. l. 1. c. 21. de ſecret. ſucc. neru. p. 285.

ſolius diaphragmatis motus, reliquis ceſſantibus, duret, hoc modo non explicet, hanc ſententiam non approbare poſſum. Maiorem *Vieuſſenii p*) et *Williſii q*) opinio applauſum meretur; Hi enim, motus uoluntarios, ſenſuumque actiones, ope neruorum, e cerebro progredientium, peragi, neruos uero cerebelli, mechanicorum autores motuum eſſe, exiſtimant. Illud etiam *Vieuſſenius* duplici demonſtrat experimento; primum enim, aperto uiui canis capite, cerebellum dilacerat atque eximit, cerebro et medullae caudice illaeſo, et ecce, animal illico uitam efflat; alterum

κατάγῃ· καὶ τὸ τρίτον, δι' ἣν αἰτίαν, μόνη ἡ τῦ διαφράγματος κίνησις, τῶν λοιπῶν παυομένων, διαμένει, ἐκεῖνον τὸν τρόπον δὴ ἐξηγῆται, τὴν τότε δόξαν ἀποδέχεσθαι δ' δύναμαι. πλείονος δὲ ξυμφωνήσεως ἡ γνώμη τῦ Οὐισσενίυ καὶ Βιλλισίυ ἀξία, ἐκεῖνοι γὰρ ἡγοῦνται, τὰς τῦ θελήματος καὶ τῶν αἰσθήσεων πράξεις, τῇ βοηθείᾳ τῶν νεύρων, ἐκ τῦ ἐγκεφάλυ ἀρχὴν λαβόντων, διατελεῖσθαι, τῶν δὲ κινήσεων τῶν αὐτομάτην γινομένων αἰτίαν, εἶναι τὰ τῆς παρεγκεφαλίδος νεῦρα. τοῦτο καὶ Οὐισσένιος τῇ διττῇ ἀναπείρᾳ ἐπεδείκνυσι· πρῶτον γὰρ ἀνεωγμένης τῆς κεφαλῆς τῦ σκυλακίυ ἐμψύχυ, τὴν παρεγκεφαλίδα διασπαράττων διαφθείρει καὶ

p) Neurographia. l. 1. c. 20. q) de Anim. Brut. Part. I. Phyſiol. c. 16. p. m. 83. et de cerebr. Anat. c. 18. p. 61.

καὶ ἐξέλκει, χωρὶς τῆς βλάβης τῦ ἐγκεφάλου, καὶ τῦ σελέχυς τῦ μυελῦ, καὶ ἰδὺ, τὸ ζῶον ἀυτίκα τὸν βίον τελεῖ· Τὸ δεύτερον τὸν ἄλλον κύνα ἔλκηφεν, καὶ ἀψάυστα καὶ πήμονα τῆς παρεγκεφαλίδος, τὴν ἐμπρόσθιον μερίδα τῦ παραμήκυς μυελῦ, πρὸς τῷ ἐγκεφάλῳ, ἀποσπᾷ, καὶ ἰδὺ, τὸ ζῶον διὰ ξυνόλων τινῶν ὡρῶν πρόσετ' ἀναπνέον ζῇ. Οιονται γῦν οἱ νυνὶ εἰρημένοι ἰατροὶ, τοιῦτον τὸν τρόπον, τὰ τῦ ἐγκεφάλυ νεῦρα, κατὰ τὰς ὕπνυς ἡσυχίαν ἄγειν, ὅταν ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ, τὰ τῆς παρεγκεφαλίδος νεῦρα ἐργάζωνται. Περὶ ταύτην δὲ γνώμην, ὁ Βόνι δυσχέρειαν, παρὰ τῆς πρόξεως τῶν τῆς πυγῆς καὶ κύστεως σφιγκτήρων φυομένην, ἣν ἁ δεῖ ὀλιγωρεῖν, ὑποφέρει· τύτυς

deinde accepit canem, atque intacto illaesoque cerebello, anteriorem oblongatae partem medullae, prope cerebrum, extrahit, et ecce, animal per integras aliquot horas, adhuc spiritum trahit. Quiescere itaque in somno neruos cerebri, operantibus interea neruis cerebelli, iam dicti iudicant Medici. Circa hanc uero opinionem, scrupulum haud contemnendum, a sphincterum ani et uesicae actione desumtum, *Bohnius* r) mouet; hos enim musculos, perhibet ille, minime a cerebello neruos recipere, cum tamen illud, secundum *Vieussenii* et *Willisii* opinionem, sit necessarium. Prorsus

r) Circul. Anatom. Physiol. progymnasmat. 30. p. 406.

ſus peculiare, de huius phaenomeni cauſa, placitum, obtinet *Conradus Schneiderus*, qui, ut habet *Williſius*, ſ) ſomni et uigiliae cauſam, ab anima ſolummodo deducit, et ſomnum ac uigiliam, meras animae facultates, illi ſcilicet innatas et prorſus inorganicas eſſe, aſſerit; Sed uelim, ut aliquis ſomnum cum animae conferat indole, ingenue profecto fatebitur, ſomnum minime eſſe animae facultatem, et taedet, plura de hac re dicere, cum de iſtis iam ſuperius cap. 2. p. 10. et 11. actum ſit. Cum hac ſententia, ferme *Nenteri* t) conuenit ſcitum, qui Stahlianae praeiudicio doctri-

γὰρ τὰς μύας, φησὶν ἐκεῖνος, μὴ δῆτα ὑπὸ τῆς παρεγκεφαλίδος τὰ νεῦρα λαμβάνειν, ὁπόταν κατὰ τὴν τ῀ Ουισσενίυ καὶ Βιλλισίυ γνώμην, ἐκεῖνο ἀναγκαῖον ἦῃ. τὸ ἴδιον δὴ δόγμα περὶ τῆς τύτυ φαινομένυ αἰτίας ἐπέχει Κωνρ. Σχνειδῆρος, ὃς, καθάπερ ἀπομνημονέυει Βιλλίσιος, τὰ τῆς γρηγορείας καὶ τ῀ ὕπνυ αἴτια, μόνην παρὰ τῆς ψυχῆς κατάγει, καὶ διαχειρίζει, τὸν κοῖτον γρηγορείαν τε, εἶναι ἀκρότυς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, ἐκείνῃ δηλαδὴ ἐμφύτυς, αἱ πάντως παρὰ τ῀ σώματος καὶ τῶν ὀργάνων μὴ φύονται. Αλλὰ δέομαι, ἵνα τις τὸν ὄνειρον πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς φύσιν ξυμβάλλῃ, ἀναφανδὸν δὴ ὁμολογήσει, τὸν ὕπνον μηδαμῶς ψυχῆς εἶναι ἐξυσίαν· καὶ ἄχθο-

s) de An. Br. p. 1. c. 16. p. m. 82. t) Theor. homin. ſani cap. 10. §. 2. 3. 4. p. 315. et ſequ.

ἄχθομαι, πολύονα δεῖ τ῀τ῀ πρᾶγματος εἰπεῖν, ὅτε παρ' ἐκείνων ἤδη πρόσθεν κεφ. β. σελ. ι. καὶ ια. ἤη λελεγμένον. Τ῀ύτης τ῀ς δόξης ὁ πολλὰ διαφέρει ὁ τ῀ Νεντήρ῀, ὃς, τὸ αὐτὸς Σ῀άλι῀ ἕφα, πεπαιδευμέν῀, ὁσαύτ῀ως τὴν τ῀ ὕπν῀ αἰτίαν ἐν τῇ ψυχῇ ζητεῖ, καὶ ὑπ' ἐκείνης ἐπὶ τὴν τ῀ σώματος σωτ῀ηρίαν, τὸν ὕπνον ἐνεργεῖσθαι, ἐπερείδει. Ἐκλείπειν γ῀ὰρ, κα῀τὰ τὸ τῆς ψυχῆς θέλημα, τὰς τ῀ότ῀ε καὶ τ῀ῶν αἰσθήσεων πρᾶξεις, τὰς ἄλλας δὲ, δηλαδὴ τ῀ῦ αἵματ῀ος πρὸς τ῀ὸν βίον πάντως ἀναγκαίας, ἐν τ῀οῖς καθεύδουσι, τ῀ῇ τῆς ψυχῆς ὅπ῀ως διατ῀ελεῖσθαι, διδάσκει Νεντ῀ήρ῀. Ἀλλ' ἐρωτῶ τ῀ὰς φίλας τῶν τ῀ῦ Σταλίου δογμάτων, τίς ἡ αἰτία, ὅτι φλεγματ῀ικοὶ πολλ῀ῦ τυγχάνουσιν ὕπνου; ὅταν ἐκείνοις ὀλίγος ξυμφέρῃ τ῀ὸν αὐτ῀ὸν

nae imbutus, pariter ſomni cauſam in anima quaerit, atque ab eadem ſomnum ad corporis ſalutem et conſeruationem inſtitui, aſſerit. Ceſſare itaque, ſecundum animae uoluntatem, uoluntarias et ſenſuum actiones, reliquas uero, ſanguinis nimirum circulatio, quae ad uitam abſolute neceſſariae ſunt, in dormientibus, animae adiumento, continuari, *Nenterus* docet. Verum, explicent mihi quaeſo, Stahlianorum fautores principiorum, unde proueniat, quod phlegmatici multo obruantur ſomno, cum illis paucus conducat; e contra uero cholerici pauco fruantur, cum illis longior conueniat? Imo, cur anima non ſemper ſomnum

abhor-

abarcere poteſt, quando neceſſaria negotia ſunt expedienda? Ac maxime impiam atque inuſtam iudicauerim animam in ſuum corpus, quae aegrotis peruigilio laborantibus, ſomnum, qui illis ſumme utilis et neceſſarius eſt, non conciliat, cum tamen ſecundum dictam hypotheſin, idem præſtare poſſit. Prout uero plane ab his diſſentio, ſic quoque *Teichmeyeri u*) ſententiam haud meam facio, qui exinde mechanicos motus, ceſſantibus ſenſuum functionibus, in ſomno continuari, cenſet, quoniam omnes nerui, tam cerebri, quam cerebelli, exceptis paris uagi neruis, collabantur; At enim uero, cum

τίον θ' οἱ χολερικοὶ ὀλίγον ἔχθσι κοῖτον, ὅταν τ῀τοις μανερότερ@ λυσιτελὴς ᾖ῀ μᾶλλον, διὰ τί, ἡ ψυχὴ ἡμᾶς τ῀ ὕπν῀ πλειςάκις ἀ διανωλύειν δύναται, ὅταν τὰ ἀναγκαῖα πρ@γματα διεργάζεσθαι ὀφείλωμεν. Καὶ πάνυ ἄδικον πονηράν τε τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἑαυτ῀ σῶμα εἶναι οἰσάμην, ἢ τ῀ῖς νοσ῀σιν ἀγρυπν῀σι τὸν κοῖτον, ὃς ἐκείνοις μάλιςα ὠφελιμ@· κἀναγκαῖός ἐςιν, ἢ ἐμποιεῖται, ὅταν μέν τοι, κατὰ τ῀ὴν εἰρημένην δόξαν, ἰσχύῃ. Καθὼς δὲ ἀφες῀ὼς καὶ διαφέρων εἰμὶ τ῀ύτων, ὅτω καὶ τῇ τ῀ῦ τειχμευέρ῀υ γνώμῃ μὴ ξυμφέρομαι, ὃς ἐκ τ῀ύτ῀υ τὰς κινήσεις τ῀ὰς αὐτομάτως γινομένας, τῶν τ῀ῆς αἰσθήσεως πράξεων παυομένων, κατ' ἄναρ διαλελεῖθαι, ὑπολαμβάνει, ὅτι πάν τ῀α τὰ νεῦρα τ῀ῦ

*) Element. Anthropolog. c. 46. p. 247.

τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς παρεγκεφαλίδος, πλὴν τῶν νεύρων τῆς δυάδος πλάνου ξυμπίπτουσιν. οὐ γάρ τοι ἀλλὰ, ὁπόταν δυοὶν ὠγδόη τῶν νεύρων, ἢ καὶ πλάνης καλεῖται, τὴν αὐτὴν ξὺν τοῖς λοιποῖς νεύροις ἀρχὴν καὶ πηγὴν τυγχάνη ἔχουσα, οὐκ ἀξιόπιστον, τῆς τῶν νεύρων ἀρχῆς καὶ τῶν νεύρων ἁπάντων ξυμπεπτωκυίας, μόνον τὰ νεῦρα τῆς ὠγδόης δυάδος τὴν ἐκ πρώτου ἐλευθερίαν διὰ παντὸς καθέχειν. Ἐπειδὴ γοῦν καταφανὲς, ὅτ' ἤδη εἰρημένοι ξύμπαντες τοῦ ἀληθοῦς πολὺ τοῖς γνώμαις διήμαρτον, νυνὶ τίς ἀληθὴς τούτου φαινομένου αἰτία, ἐξηγεῖσθαι πειράσομαι· ἀναγκαῖον δὲ, τοῦτο ὀρθῶς διατελεῖν βουλόμενος, ἅπαντα πρὸ τοῦ ὕπνου, ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ μετὰ τὸν ὕπνον γινόμενα, ἐξ ἀκριβείας ξυνιδεῖν. Διαφανόμενος οὖν, περὶ τοῦ ὕπνου, ὃ μό-

octauum neruorum par, quod etiam uagum appellatur, idem cum reliquis neruis principium, eundemque fontem habeat; fidem haud meretur, neruorum principio omnibusque neruis compreſſis, neruos octaui duntaxat paris in ſua ſemper manere libertate. Quoniam igitur, iam dictos ſententiis ſuis a uero multum receſſiſſe, manifeſtum, nunc, quae uera huius phaenomeni ſit cauſa, enodare annitar. Neceſſarium autem, ſi hoc recte perficere uelim, omnia, quae ante ſomnum, in ſomno, et poſt ſomnum contingunt, accuratius inſpicere. Animaduertens igitur, ante ſomnum, non ſenſuum ſaltem et uoluntariarum uigorem actionum deficere.

ficere, ſed reſpiratio-
nẽ etiam, ac ſanguinis
circulationem fieri re-
miſſiorem, cui debilis
arteriarum pulſus in-
dicio eſt; deinde utro-
rumque remiſſionem
in ſomno augeri; poſt
peractum autem ſo-
mnum, ſenſus, ſan-
guinis circulationem
et reſpirationem, pri-
ſtinum recuperare ro-
bur, ut arteriarum
pulſus iterum incre-
ſcens palam facit. Imo
cognoſcens, ſentien-
di uirtutem, in ſo-
mno non penitus ceſ-
ſare, (fortem enim au-
dimus clamorem, pla-
gasque percipimus)
certa exinde nitor
perſuaſione, omnes
quidem, et cerebri, et
cerebelli neruos, quia
non ſufficienti ſucci
conuenientis copia
ſunt inſtructi, quiete
frui; minime autem,
nullum penitus in

νον τ῀ν τ῀ θελήμα-
πρᾶξεων ἰσχὺν παρα-
νεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν
ἀναπνοὴν ἠδὲ τ῀ αἵμα-
τ῀ περίοδον ἀνέσεως
τυγχάνειν, σημεῖον, ἀ-
σθενὴς τῶν ἀρτηριῶν ὠ-
σις· ἔπειτα τῶν δ' ἀμ-
φοτέρων ἄνεσιν κατ' ὄ-
ναρ ἐπίδοσιν λαμβάνειν·
μετὰ τὸν ὕπνον δὲ, τὰς
αἰσθήσεις καὶ τὴν τ῀ αἵ-
ματ῀ περίοδον, ἠδ' ἀ-
ναπνοὴν τῆς ἐκ πρώτȣ
ἀκμῆς καὶ ἰσχύ῀ ἀνθέ-
χεσθαι, ὡς ἡ τῶν ἀρτηρι-
ῶν κρῦσις αὖ πάλιν ἰσχυ-
ρὰ γινομένη, πρόδηλον
ποιεῖ. Μᾶλλον δὲ, γινώ-
σκων, τὴν τῶν αἰσθήσε-
ων ἰσχὺν, ἐν τῷ ὕπνῳ ȣ̓
πάντως ἐνλείπειν, (κραυ-
γῆς γὰρ ἰσχυρᾶς ἀκού-
μεν, καὶ τὰ αἰκίσματα
αἰσθάνομεν,) διόλȣ ἐνθεῦ-
θεν ἔγωγε πέπεισμαι,
τὰ ξύμπαθα καὶ τ῀ ἐγ-
κεφάλȣ καὶ τῆς παρεγ-
κεφαλίδ῀ νεῦρα ἡσυ-
χίαν μὲν ἄγειν, ὅτι μὴ
ἐπαρχθῆσαν τ῀ χυμ῀

Ἐπιηδείυ ἐυποριάν ἔχυσι, μηδαμῶς δὲ χρὴ ἐνθυμεῖσθαι, μηδένα πάνυ χυμὸν ἐν νεύροις παρεῖναι, κἀκεῖνα πάσης ἐργασίας ἀναπάυεσθαι. Ὁπόταν γᾶν, ὅπι τὴν τῶν αἰσθήσεων πρᾶξιν πολὺς κἀπιήδειος χυμὸς ἐν νεύροις ᾖ ἀναγκαῖος, ὃς ἐκεῖνα ἰσχυρῶς ἐντείνῃ, αὐτὸς δὲ διὰ διηνεκῦς τῦ καθ' ἡμέραν γινομένου πόνυ, ἐν τοῖς εἰρημένοις ἀγγείοις μετέπειτ' ἐλλείπων, μηκέτ' ἐπαρκύντως τὰ νεῦρα ἰσχὺν ἐντείνειν, κἀκεῖνα ἐκ τύτυ χαλαρὰ γένηται, τὰς αἰσθήσεις, παυομένων τῶν πραγμάτων ἃ τύτων ὄργανα ἐρεθιζόντων, ἡσυχάζειν, πᾶσα ἀνάγκη. Ἀλλως δὲ ἐν τῇ τῦ αἵματος ὁδοιπορίᾳ γίνεται, καὶ τῇ ἀναπνοῇ· οἱ γὰρ τῦ πνεύμονος ἶνες, διὰ παντὸς παρὰ τῦ ἀέρος τῦ ἔξω ὅπι τὴν κίνησιν ἐρεθίζονται. Ὁμοίως καρδία μηδεμίαν τυγχάνει

neruis adeſſe ſuccum, illosque ab omni feriari operatione, exiſtimandum. Cum igitur ad functiones ſenſuum copioſus atque appropriatus in neruis ſuccus, qui eosdem fortiter intendat, requiratur, iſte autem per continuum diurnum laborem, in dictis poſtea uaſis deficiat, neque robore amplius ſufficiente neruos intendendi, polleat, et iidem flaccidi euadant, ſenſus, remotis rebus, organa horum irritantibus, requieſcere, utique neceſſarium. Aliter autem ſe res in ſanguinis circulo, et reſpiratione, habet; Pulmonis enim fibræ continuo ab externo ad motum aere exſtimulantur. Cor pariter, nullius fit capax quietis, dum illud a

ſangui-

ſanguine, e uenis ad idem redeunte, nulla data mora, ad continuandam ſyſtolen et diaſtolen impellitur. Has enim actiones, impedito plane neruei motu ſucci, ad tempus durare, *Williſii*, x) *Loweri*, y) *Schraderi*, z) et *Bohnii* a) experimenta in apricum deducunt, qui, ligatis utrinque, in cane uiuo, neruis octaui paris, eundem per multas adhuc horas ſuperſtitem fuiſſe, commemorant. Nullum hinc reſtat dubium, cum in ſomno nerui tantummodo relaxentur, motusque illorum non penitus ceſſet, Siſyphium cordis et pulmonum laborem, ratio-

παῦσιν ἔχθσα, ὅτ' ἐκείνη ἀπὸ τῦ αἵματος ἐκ τῶν φλεβῶν ἐπ' αὐτὴν ἀναποδίζοντος, τὴν διαςολὴν καὶ συςολὴν ἄνευθεν διαλείψεως διατελεῖν, ὠθεῖται. Ταύτας γὰρ τὰς πράξεις, καὶ κωλυθείσης παντὸς τῆς κινήσεως τῦ τῶν νεύρων χυμῦ, ὅτι χρόνον διαμένειν, διδάσκει ἡ ἀνάπειρα τῦ Βιλλισίυ, Λοβήρυ, Σχελαδήρυ, καὶ Βονίυ, οἱ ἐν τῷ ἐμψύχῳ κυνὶ καταδεδεμένων ἀμφοτέρωθεν τῶν τῆς ὀγδόης δυάδος νεύρων, ἐκεῖνον καὶ διὰ πολλῶν ὡρῶν περισότι βιῶσαι, ἀπομνημονεύυσιν. Οὐδεμία γὰρ ἀμφισβήτησις, ὅταν τὰ νεῦρα κατ' ὄναρ ἀνέσεως μόνον τυγχάνωσι, καὶ παντελῆς τῆς τῶν κινήσεως παῦσις ἀγένητα, τὸν σίσυφον τῆς καρ-

x) Anatom. Cerebri cap. 24. y) Tractat. de corde cap. 2. z) Addit. ad Vesling. Synt. Anat. cap. 10. a) l. c. progymn. c. 4.

καρδίας καὶ τοῦ πνεύμονος πόνον, τὸν ἄνω εἰρημένον τρόπον διατελεῖσθαι.

ne superius allegata, continuari.

ΚΕΦ. ια.

Τούτων νυνὶ μὲν ἀληθεῖαν πᾶσιν ἐνδεῖν οἶμαι φανερὰν γενήσθαι, ὑ πάνυ δὲ εὐγνωστόν ἐστι, πότερον ὁ Ἀδὰμ οὐχ ἡμαρτηκὼς ὕπνουν μελλήσῃ, ἢ μηδεμία τοῦ καθεύδειν ἐκείνῳ ἀνάγκη. Οἶδα μὲν σαφῶς τὸν Ἀδὰμ εἰς ὕπνον βαθὺν ἐμπεπτωκέναι, ὅταν ὁ Θεὸς ἐκ τῆς μιᾶς τῶν τούτου πλευρῶν, τὴν πρώτην γυναῖκα, τὴν πάντων τῶν ἀνθρώπων μητέρα ἔκτισεν, οὕτωσὶ γὰρ περὶ τούτου Μωυσῆς κεφ. β. βιβλ. α. στιχ. κα. λαλεῖ: וַיַּפֵּל יְהוָה אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל־הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אַחַת מִצַּלְעֹתָיו וַיִּסְגֹּר בָּשָׂר תַּחְתֶּנָּה: τουτέστι· καὶ ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ ὕπνῳ βαθεῖ καταλαμβάνεσθαι ἐποίησε, καὶ ἐκάθευδε,

CAP. XI.

HOrum quidem ueritatem iam omnibus constare arbitror, non autem satis perspectum, utrum Adamus, si non peccasset, somno fuisset usus, an idem huic minus necessarius extitisset. Adamum in profundum incidisse somnū, cum Deus, ex una costarum eius, primam foeminam, uniuersi generis humani matrem, formauit, me haud latet, sic enim de hac re *Moses lib. 1. c. 2. uers. 21.* loquitur: et somno profundo hominem Dominus Deus sopiuit, atque obdormiuit, et accepta una e costis eius, locum carne occlusit. Praecipue hic decet ad uocabulum

lum תַּרְדֵּמָה attendere; pro hoc enim ſeptuaginta interpretes ἔκſασις in uerſione habent, *Aquila* uero καταφορὰν, et *Symmachus* κάρον idem uocabulum uertunt. His itaque inductus *Aquinas*, et cum eo *Gerard. Iob. Voſſius*, *de Theol. Gentil. lib. 3. cap. 34.* Adamum ſomno fuiſſe uſum, licet in integro permanſiſſet ſtatu, exiſtimant. Sed haec opinio multis difficultatibus haud caret; primum enim iſta uerbis ſacrae Scripturae non congruit, quae, quod Deus neque dormitans, neque dormiens, primum hominem, quo ad omnia perfectum, atque ad imaginem ſuam creauerit, demonſtrant. Qua uero ratione aſſerere poſſum, eum, qui

καὶ μίαν τῶν αὐτοῦ πλευρῶν εἱλήφως, τὸν ὕπνον τῇ σαρκὶ ἔκλεισε. Μάλιστα ἐνθάδε προσήκει τῷ ῥήματι תַּרְדֵּמָה τὸν νῦν προσέχειν· τοῦτο γὰρ οἱ ἑβδομήκοντα ἑρμηνεῖς ἔκστασιν μεταφράζουσιν· ὁ δὲ Ακύλας καταφοράν, καὶ ὁ Σύμμαχος κάρον, τὸ תַּרְדֵּמָה ἑρμηνεύουσιν. Εκ τούτων Ακίνας, καὶ ξὺν τούτῳ Γερard. Ιωάν. Ουόσσιος Θεολογ. Εθνικ. βιβλ. γ. κεφ. λδ. νομίζουσι, τὸν Αδὰμ καθεύδειν μελλῆσαι, κἂν οὐχ ἡμαρτήκει. Αλλ' ἐκείνη ἡ γνώμη τὰς πολλὰς δυσχερείας ἔχειν ἔοικεν· πρῶτον γὰρ, οὐχ ἁρμόττει τοῖς ῥήμασι τῶν ἁγίων γραφῶν, ἃ δοκιμάζει, ὅτ' ὁ Θεὸς, ὃς μηδὲ νυστάζει, μηδὲ καθεύδει, τὸν πρῶτον ἄνθρωπον, τὰ πάντα τέλειον, καὶ κτίσας τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ἔκτισε. Πῶς δὲ λέγειν δύναμαι, τὸν ὑπνοῦντα, καὶ τῇ ἀδυ-

ναμία ὅτι πλέον γρηγορεῖν κάμνοντα, τὰ πάντα τέλειον εἶναι· ὁ κοῖτος δὴ, φανερὸν τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας καὶ ταλαιπωρίας σημεῖον, εἰς ἣν τὸ τῶν πρωτοπλάστων ἔδεσμα παρὰ τ῀ δένδρου ἀπειρημένου, ἡμᾶς κατέστησε, παρέχει· διὰ τοῦτο γὰρ, οὐ ξύνολον μόνον τὸ τ῀ ἀνθρώπου σῶμα, ἀλλ' αὐτὴ καὶ ἡ γῆ, ξὺν τοῖς καρποῖς ἠλλάχθη, τοσούτῳ, ὥστε τὴν γῆν, πρῶτον αὐτομάτως καρποφόρον, μετὰ τὸ ἐθίειν παρὰ τ῀ καρπ῀ κωλυθέντος, ποικίλοις καὶ ἀναρίθμοις τοῖς ἀρώστημασι, χαλεπωτάταις ταῖς ξυμφοραῖς καὶ λύπαις, ἠδ' αὐτῇ τῇ διαφθορᾷ καὶ θανάτῳ ἔνοχον γενέσθαι· εἰκό-

dormit, atque imbecillitate ulterius uigilandi laborat, quoad omnia esse perfectum; Somnus certe manifestum humanae infirmitatis et miseriae, in quam primorum parentum cibus arboris prohibitae, nos adegit, signum exhibet. Per hunc enim, non hominis duntaxat corpus, sed ipsa etiam terra, cum fructu penitus immutata, ita, ut, cum eadem antea sua sponte fructus proferret, deinde absque labore nihil praeberet; et hominis corpus, quod ab omni dolore, omnique morbo antea liberum, et nulli obnoxium corruptioni, post prohibiti usum fructus, uariis atque innumeris morbis, acerbissimisque calamitatibus et doloribus,

ribus, atque ipſi corruptioni et morti ſubiiceretur. Merito exinde ſomnus mortis frater *b*) nuncupatur, qui a neruorum et cerebri fibrarum debilitate, quae ſanguinis preſſioni ſufficienti robore reniti non ualent, oboritur. Haec igitur mecum perpendens, haud aliquis me perſuadere poterit, talem impotentiam, in protoplaſtis, antequam primum commiſere peccatum, adfuiſſe. *Voſſius* quidem, ſuam allaborans defendere ſententiam, ſomni in primis hominibus cauſam, a calidi innati ad interna congreſſu, repetit; ſed innatum in homine calorem, non dari, neque eundem ueram ſomni cauſam eſſe, iam cap. 6. in apricum deduxi. Deinde autem, cum

τως ὃκ τᾶτο ἀδελφὸς τᾦ θανάτῳ κοῖτος λέγεται, ὃς μάλιςα παρὰ τῆς ἀδυναμίας τῶν νεύρων καὶ τῶν τᾦ ἐγκεφάλῳ ἴνων, ὃκ ἰσχυόντων τῷ τᾦ αἵματος πιέζειν ἐπαρκῦντως ἀντιςατεῖν, γίνεται. Ταῦτα γᾶν ἐνθυμηθεὶς, ὃκ ἔςιν, ὅπως ἄν μέ τις μεταπείσῃ, τοιαύτην ἀδυναμίαν ἐν τοῖς πρωτοπλάςοις γενῆσθαι, πρὶν τᾦ ἁμαρτάνειν. Ο μὲν Ουόσσιος, τὴν αὐτᾦ γνώμην βεβαιῶσαι βυλόμενος, τὸ τᾦ ὕπνυ ἐν τοῖς πρωτοπλάςοις αἴτιον, παρὰ τῆς τᾦ θερμοῦ ἐμφύτυ εἴσω ξυνόδυ καλάγει, ἀλλὰ τᾶτο ὀχ ὑπάρχειν, μηδ' ἀληθῆ τὴν τᾦ κόιτυ αἰτίαν εἶναι, ἤδη κεφ. 5. καταφανὲς ἐποίησα. Τὸ δὲ δεύτερον, ὅταν ἐκ τῆς ἐκςάσεως τᾦ Αδὰμ, ἧς ἤδη μνείαν ἐποιησάμην, Αχίνας, καὶ Ουόσσιος, ἢ δὲ πλείονες ἄλλοι, Ἑβδόμοις

b) uid. Stobaeus ſerm. 115. et 117. Laert. l. 6. Aelian. l. 2. c. 35.

ὁμονοῦντες, τὴν αὐτῶν δόξαν δοκιμάζειν θέλωσι, ματαίᾳ πραγματ☉ εἰκῇ ἀντιλαμβάνονται· τὸ γὰρ תַּרְדֵּמָה τ8 Ἀδὰμ παρελθὸν ὕπνου ἀληθῆ καὶ κατὰ φύσιν γενόμενον, ὃ παραβάλλειν δυνάμεθα, ὅθεν καὶ καλῶς οἱ ἑβδομήκοντα ἑρμηνεῖς, ἐν τῇ μεταφράσει, τῷ ῥήματι ἔκστασις ἐχρήσαντ☉· πιστὸν γὰρ τῆς ἐκστάσεως δίδαγμα δίδωσιν, ὅτ' ὁ Ἀδὰμ ξύμπαντα τὰ γινόμενα κατ' ὄναρ τῷ νοὶ ἐωρακὼς οἶδε, ἐκ τῆς ἐκστάσεως ἐγερθεὶς, ὅταν τὴν Εὐαν ἐκ τῆς αὐτ8 πλευρᾶς πλαθεῖσαν ὁρᾷσῃ, λέγων: עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לֻקְחָה־זֹּאת: τ8τ' ἔστι τὸ ὀστ8ν ἐκ τῶν ὀστέων μ8, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μ8, καὶ Διὰ τ8το ἀντιάνειρα *) κλη-

Tbom. Aquinas, Voſſius, et plures alii, cum his conſentientes, hanc opinionem, e ſomno ecſtatico Adami, cuius iam fecimus mentionem, demonſtrare annituntur, fruſtraneum utique laborem ſuſcipiunt. Somnus enim Adami, cum uero et naturali ſomno haud comparari poteſt; unde etiam illum Septuaginta Interpretes in uerſione per Ecſtaſin interpretati ſunt; Certum enim ecſtaſis ſignum praebet, quod Adamus omnia, quae fuere peracta, in ſomno mentis percepit oculis, his, e ſomno reſuſcitatus, cum Euam, e coſta eius formatam, uideret, uerbis uſus: os ex oſſibus meis, et caro de carne mea, ob id nuncupabitur

*) Huius loco Septuaginta Interpretes uocabulo γυνὴ uſi

bitur uirago, quia illa e uiro desumta est. Haec autem, prout humanae integritatem naturae tunc adhuc praesentem indicant, sic haud difficili etiam negotio ex his cognoscere possumus, quod ecstasis Adami, non uerus et naturalis fuerit somnus; exinde igitur nullo modo aliquis demonstrare potest, Adamum, si in perfectione atq; integritate mansisset, somno fuisse usum. Posset autem hic aliquis ponderosam commode quaestionem mouere, quam scilicet protoplastis, nox attulerit utilitatem, si somni fuerint expertes, et quid, eo tempore egerint? Non quidem penitus constare, ad

θήσεται, ὅτι ἐκ τῦ ἀνδρὸς αὐτῆ ἐλήφθη. Καθὼς γᾶν τοίνδε τὴν τῆς φύσεως ἀνθρωπίνης τότε πεῤσετ' ἔσαν ὁλοκληρίαν δηλόσιν, ὅτωσι καὐτυχερῶς ἐκ τύτων δῆλα γνῶναι, ὅτι τὸ תַּרְדֵּמָה τῦ Ἀδὰμ, ἐκ ἀληθινὸς καὶ κατὰ φύσιν γενόμενον κοῖτος ὑπῆρξεν· ἐντεῦθεν ἄρα γε μηδένα τρόπον ἀποδεικνῦναί τις δύναται, τὸν Ἀδὰμ ἐν τῇ ἀφθαρσίᾳ καὶ ὁλοκληρίᾳ μένοντα, ὕπνῳ μελλῆσαι. Εἰχεν δὲ ἄν τις τὴν κρατίστην ἐνθάδε τῦ ἐρωτᾶν ἀφορμὴν, τίς δηλαδὴ παρὰ τοῖς πρωτοπλάστοις, τῆς νυκτὸς ὠφέλεια, εἰ ἐκαθεύδησαν, καὶ τί ἄν τύτῳ καιρῷ ποιήσωσιν; ἀπάνυ μὲν φανερὸν, πρὸς τάδ' ἀπικνέομαι, τίς ἡ τῦ Ἀδὰμ τῆς νυκτὸς ἐργασία, τῷ δὲ λόγῳ μάλις' οἶμαι ἁρμόττειν,

fuerunt, Symmachus uero habet ἀνδρείς.

ἔϑ' ὁ Ἀδὰμ, μετὰ τὰ τῆς ἡμέρας ἔργα, τὸν παντοκράτορα πάντων δημιυργὸν, τὰ τύτυ πράγματα ἐνθυμησάμενον, ὑπὲρ τῶν πολλῶν καλῶν χρηςῶν τε ἐπαινήσῃ. Μηδ' ἔγωγε, ὅϑ ὁ Ἀδὰμ τὴν τῦ ὕπνυ ἐξυσίαν μὴ ἔσχηκε, διαχειρίζω· ἀλλ' ὅϑ' ὁ κοῖτος τύτῳ, πρὶν τὸ ἁμαρτάνειν, ὑπὸ τὴν εὐρωςίαν καὶ ὑγίειαν διαφυλάττειν ἀναγκαῖος ὑπῆρξεν, ἐξαρύμαι; ἅτως τὸν ὕπνυ, οὐ τερπνότητος χάριν, χωρὶς ἀνάγκης προβεβλάςοι, πρὶν ἐδίειν πρὸ τῦ καιρῶ ἀπειρημένυ, χρῆϑαι ἐδυνήϑησαν, μετὰ τῦτο ἀναγκαῖον τῆς ζωῆς, ὑγιείας, καὶ τῶν νόσων βοήϑημα ἐγενήϑη. Πάνυ δὲ ἄλογος ἡ τῦ Ἰακώβυ Βοιμίυ γνώμη, περὶ τῦ ὕπνυ εἰρημένυ τῦ Ἀδὰμ· ἀρχὴν γὰρ τῆς ἁμαρτίας ἐκεῖνον γενόμενον διαχειρίζει, καθὼς

hæc respondeo, quod, tempore nocturno, Adami fuerit negotium, rationi autem maxime iudico consentaneum, quod, peractis diei operibus, omnipotentem omnium Creatorem, huius opera mente uoluens, pro multis illis bonis atque utilibus laudauerit. Neque ego, quod Adamus dormire non potuerit, affero; sed quod somnus illi, antequam peccaret, ad sanitatis conseruationem necessarius fuerit, saltem nego; Sic igitur somnus, quo primi homines, ante esum cibi interdicti, ad oblectationem uti potuerunt, post eundem, necessarium uitae, sanitatis et morborum remedium factum. Absurda penitus *Iacobi Boehmii* de dicto Adami somno senten-

ſententia exiſtit: Peccati enim initium, eundem fuiſſe, aſſerit, ut e uerbis illius cognoſcere poſſumus, quae germanico idiomate ita ſe habent: *es ſahe Gott wohl, daß Adam nicht konte magiſch gebaehren, weil ſeine Luſt, in die Eitelkeit eingieng. So ſagt nun Moſes: und er ließ einen tieffen Schlaff auff ihn fallen, und er entſchlieff. Das iſt: weil er nicht wolte im Gehorſam der Goettlichen Harmonie bleiben, in den Eigenſchafften, daß er haette als ein Werckzeug dem Geiſte Gottes ſtille gehalten; So ließ er ihn von der Goettlichen Harmonie in eine eigene Harmonie fallen, als in die aufgewachten Eigenſchafften, in boeſe und gut. Dahinein gieng der ſeeliſche Geiſt. Alda ſtarb er in dieſem Schlaff der*

τὰ τȣ̃τȣ ῥήματα δοκιμάζει, ἃ ἑλληνιστὶ μεταφερόμενα, ὅτως ἔχει· ἐκεῖνος, δηλαδὴ ὁ Θεὸς, φησὶν ἀνὴρ, ἕνεκα τȣ̃ κατενόει, ὅτι ὁ Ἀδὰμ οὐ μαγικὸν δύναιτο γεννᾶν καὶ τίκτειν, ἐπειδὴ ὅτος τῆς ματαιότητος ἐπεθύμει· ἐκ τȣ̃τȣ λέγει Μωυσῆς· καὶ ἔπασε τὸν Ἀδὰμ ὕπνῳ βαθεῖ καταλαμβάνεσθαι, καὶ ἐκάθευδε, τȣ̃τ' ἔστιν, ὅτι οὐκ ἤθελεν ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς θείας ἁρμονίας μένειν, ἐν ταῖς ἰδιότησιν, ὡς σκεῦος τȣ̃ ὑπακȣ̃σαι τῷ τȣ̃ Θεȣ̃ πνεύματι. Οὕτως ὁ Θεὸς ἔπασεν ἐκεῖνον ἐκ τῆς θείας ἁρμονίας εἰς τὴν ἰδίαν ἁρμονίαν πίπτειν, δηλαδὴ εἰς τὰς ἐγηγερμένας ἰδιότητας ἀπὸ τὸ κακὸν καὶ καλόν. Εἰς τȣ̃το ψυχικὸν τὸ πνεῦμα ἦν. Αὐθι ἐν τȣ̃τῳ τῷ ὕπνῳ, τὸν τῶν Ἀγγέλων κόσμον ἀπέβαλλεν, καὶ εἰς τὴν ἐξȣσίαν τȣ̃ ἐκάτȣ γένοιτο, ἀφίκετο, καὶ νυνὶ πέπερα-

πέπερασκ]αι ωδὶ τῆς αἰωνίυ εἰκόν@, καὶ τὴν γένεσιν τῦ Θεῦ. Μεχρὶ τῦδ' ἐλάλησε πάσης]ῆς κακίας, πολλῆς τε ἀνίας καὶ βλασφημίας μεστὸς Ιάκωβ@ Βοίμι@, καὶ πολλῶν ωερσέτ' εἶχον ἐκ τύτυ, περὶ ἐκείνυ τῦ πρά'γμα]@, μνείαν ποιεῖν, ἀλλ' ὅτ' αὐτὰ παμπόλλης ἀκαθαρσίας καὶ ωονηρίας γέμυσι, τ]άδε νυνὶ ωαραλείπω· ἀρκεῖ ἂν εἰδέναι, ἐκεῖνον διαχωρίζειν, τὸν Αδὰμ, κατὰ τὴν τῶν Ιωδαίων μυθολογίαν, ἐν ἀρχῇ ἀνδρόγυνον γεγονέναι, ἐν τῷ ὕπνῳ δὲ, τὸν Θεὸν ωαρὰ τοῦ Αδὰμ τὰ τῆς γυναικὸς ἀποχωρῆσαι, καὶ τότε τὸν Αδὰμ ἤδη ἡμαρτηκέναι. ἐκεῖνα δὲ, μὴ τὸ ἔμφρον@ καὶ θεοσεβὲς ῥήμα]ά ἐσιν, ἀλλὰ

englischen Welt abe, und fiel dem aeuſſern Fiat, beim, und war ietzt geſchehen um das ewige Bild nach Gottes Gebaehrung. c) Huc usque omnis malitiae, omnis ſtultitiae et blaſphemiae plenus *Iacobus Boehmius* locutus eſt, et multa adhuc ex eodem de hac re eſſent commemoranda, ſed quia eadem, plurima ſcatent impuritate et malitia, haec iam relinquo; Sufficit ſane cognitum perſpectūque habere, quod iſte, Adamum, ſecundum Iudaeorum commenta, in principio utriusque participem ſexus fuiſſe, affirmet, in ſomno autem, Deum ſequioris partes ſexus ſeparaſſe ab Adamo,

c) uid. Iac. Boehmius de Regenerat. c. 2. §. 15. 16. et ſeq. p. 198. et ſeq. et Gottfr. Arnolds *Kirchen- und Ketzer-Hiſtorie* Part. 2. l. 17. c. 19. p. 643.

damo, et tunc eundem iam peccasse. Haec autem non prudentis Deumque reuerentis, sed insipientis, sacramque Scripturam peruerse interpretantis uerba sunt. Scriptura enim sacra, nullius illorum iniicit mentionem, dilucide autem ex hac, Adamum, in illo somno, de quo in hoce capite iam multa diximus, non peccasse, atque ita somnum istum non peccati fuisse principium, cognoscere possumus. Haec exinde mecum perpendens, tales noxios et blasphemiis in Deum refertos, uereque uenenatos *d*) hominis penitus stolidi et delirantis libros typis imprimi, ualde miror; sed praesens seculum maiori uanitatis, mendaciorum atque absurdorum, quam boni uereq; utilis ducitur amore.

μαίνονται, καὶ τὴν ἁγίαν γραφὴν κακῶς διερμηνεύοντες. λόγῳ γὰρ τῦ Θεῦ μηδενὸς τύπων μνείαν ποιεῖ, τἀναντίον δὲ, σαφῶς ἐκ τύτυ γινώσκειν δυνάμεθα, ὅθ' ὁ Ἀδὰμ ἐν τῷ ὕπνῳ ἐκείνῳ, περὶ ὃ πολλὰ ἐν ταύτῃ τῇ κεφαλῇ ἐλέξαμεν, ἁμαρτήκε, καὶ ὑτωσὶ ὕπνος ἐκείνη ἡ τῆς ἁμαρτίας ἀρχὴ ἀχ ὑπῆρξε. τἀὸ' ἐντεῦθεν ἐνθυμησάμενος, λίαν θαυμάζω, τὰ τοιαῦτα βλαβερὰ καὶ τὴς εἰς τὸν Θεὸν βλασφημίας μεστὰ, καλῶς ἰῶδη βιβλία τῦ ἀνθρώπυ πάνυ μαίνονται καὶ ἀγνώμονος εἶτυπῦσθαι· ἀλλ' ὁ νυνὶ κόσμος τὴν μαλακίοτητα ψευδῆ τε καὶ ἄτοπα, μᾶλλον τῦ χρησῦ καλῶς ὠφελίμυ ἀγαπᾷ.

Κεφ.

d) uid. Scriuers *Zufällige Andachten*. Cent. 4. meditatione 63. p. m. 915. et seq.

ΚΕΦ. ιβ.

Εἰδὼς μὲν ὧν σαφῶς τοσαύτην διὰ τῆς πρώτης ἁμαρτίας ἐν ξυνόλῳ τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει, εἰς τὸ χεῖρον γενομένην μεταβολὴν, κἀκεῖθεν ῥᾴδιον τὴν ἡμετέραν νυνὶ κατάστασιν κἀδυναμίαν διαγνῶναι δύναμαι, ἢ καὶ καθ' ἡμέραν τὴν ἔπίδοσιν λαμβάνει μεγάλην. οἱ γὰρ πρόγονοι ἡμῶν σωφρόνως καὶ μετρίως ἔζων, καὶ Φιλοπονοῦντες ἐπιπόνως τε ἐργαζόμενοι, τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν διὰ παντὸς καθ' ἡμέραν ἐν τοῖς καλοῖς χρηστοῖς τε ἐγύμναζον, τῆς δὲ νυκτὸς ἡσύχῳ καὶ γλυκεῖ χρώμενοι τῷ ὕπνῳ ἐτύγχανον· οἱ δὲ νυνὶ ἄνθρωποι, πάντων ἐθλῶν κἀγαθῶν ἀμελήσαντες, αἰσχρῶς κἀσελγῶς τὸν βίον διάγουσι, καὶ μηδεμίαν ὀρθὴν περὶ τὸ σῶμα ⟨Θ⟩ καὶ τῆς ψυχῆς σπουδὴν ποιούμε-

CAP. XII.

CVm igitur, magna illa, per primum peccatum, in uniuerſo humano genere, in deterius facta mutatio, me non lateat, haud difficulter exinde, noſtrum praeſentem ſtatum atque imbecillitatem, quae etiam quotidie magnum capit incrementum, cognoſcere ualemus. Maiores enim noſtri, temperantiae ſtudentes, modum in omnibus rebus habebant, ac diligenti et multo in bonis atque utilibus labore, corpus mentemque de die ſemper exercebant, per noctem autem tranquillo et iucundo fruebantur ſomno; praeſentis autem ſeculi homines, ſpretis omnibus honeſtis et laudabilibus, in omni

mni turpitudine et petulantia uitam transigunt, ac, neglecta decenti corporis mentisque cultura, socordiae continuo inhaerent, et, uel plurimum diei noctisque tempus somno consecrant, uel scortatione, atque alia huiusmodi improbitate, omni somno arcentur, et hac ratione, somno, qui hominibus ad uirium et sanitatis conseruationem fuit largitus, abutentes, uaris corporis infirmitatibus se obnoxios reddunt. Magnum enim robur, ad tuendam sanitatem et curandos morbos conueniens somni usus obtinet. Vigilando nempe et laborando, corporis deteruntur uires, et, si nulla eidem contingeret requies, haud diu illud

νοι, ἐν ῥαθυμίᾳ ἀεὶ τυγχάνυσιν ὄντες, καὶ εἴτε πλεῖσον τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς χρόνον καθεύδυσιν, εἴτε διὰ τὴν ἀσέλγειαν καὶ ἄλλα τοιαῦτα χέτλια πάντῳ ὕπνυ κυλύονται, ἡδὲ τὸν τοιῦτον τρόπον τῷ ὕπνῳ, ὃς τοῖς βροτοῖς, ὑπὲ τὸ τὴν εὐρωστίαν καὶ ὑγίειαν διασώζειν, ἐδώθη, καταχρώμενοι, ποικίλαις ταῖς τ῀ σώματος ἀῤῥωστίαις ἑαυτὺς ἐνόχυς ποιῦσιν. Ου γὰρ ὀλίγην, πρὸς τὸ τὴν ὑγίειαν διαφυλάττειν, καὶ τὰς νόσυς ἰᾶσθαι, ῥοπὴν ξυμβάλλεται ὀρθὴ ἡ τ῀ κόιτυ χρῆσις. Τῷ γὰρ γρηγορεῖν κἀνεργεῖν, ἡ τ῀ σώματος ἰσχὺς παρακμάζει, καὶ ἐὰν μηδεμία τύτῳ ᾖῃ ἀνάπαυσις, ταχέως καὶ πάντως ἐκεῖνο ἀπόλλυσθαι, πᾶσα ἀνάγκη. Εκ τύτυ γῦν, ἵνα τὸ σῶμα ἡμέτερον, τὴν ἐξ ἀρχῆς δύναμιν καθ' ἕκαστον ἡμαρ ἀνα-

ἀναλάβῃ, ὕπνῳ δεῖται. Ενθα μὴ δῆλα, ἔμοιγε ἀληθῆ δοκεῖ, ἃ περὶ τῆς γυναικὸς Μόντυος, ὡς ἀπομνημονέυει Ριολάνυς, γράφει, ἐκείνην ἀφ' ἑνὸλων τεσσάρακονθα πέντε ἐνιαυτῶν, χωρίς τινος βλάβης τῆς ὑγιείας, πάνυ ἄυπνον ὑπάρξαι. Εκαστος δὲ ἐν ἑαυτῷ ἐφορᾷ, ταῖς τῆς ψυχῆς καὶ σώματος ἐργασίαις, ὰ μόνον τὰ ὄργανα ταῖς αἰσθήσεσι λατρέυονθα, καὶ λοιπὰ τὰ μέλη, τὴν αὐτῶν ἰσχὺν ἀποβάλλειν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν νεύρων ὑγρὸν καὶ ἄλλυς τε χρηστὸς χυμὸς τὸ σώματος ἐξελθόντας διαφθείρεσθαι· μᾶλλον δὲ, ἐν τῷ γρηγορεῖν, ὑπὸ ποικίλων τῶν τῆς ψυχῆς παθημάτων ἐνοχληθέντες λυπόμεθα, καὶ εἰς τὸ μάλισθ' ὑπὸ τινι τῦ σώματος νόσῳ κάμνοντες. ὀρθῶς

perſiſtere poſſet. Quo itaque corpus noſtrum, priſtinum quotidie robur recuperet, ſomnus requiritur. Hinc, ea ueritati minus conſentanea mihi uidentur, quae *Montuus*, ut *Riolanus* e) recenſet, de mulie-re ſcribit: eandem, triginta quinque annos, ſine ullo ſanitatis detrimento, penitus inſomnem uixiſſe. Quiuis enim, qui mentem ad haec attentam habet, corporis mentisque operationibus, non ſaltem organa ſenſuum, reliquaque membra debilitari, ſed etiam liquidum nerueum aliosque laudabiles corporis ſuccos, e corpore excedentes deperdi, in ſemetipſo obſeruat. Imo in uigiliis

e) Operib. Part. 3. de Patholog. Sect. 1. cap. 13. p. m. 210.

giliis, a uariis mentis commotionibus exagitati, in moeſtitiam incidimus, praecipue, ſi aliqua corporis infirmitate laboramus. Recte hinc dixit *Galenus*, *f*) quod peruigilium, ſaepius febrem induxerit ſimplicem; non autem ſimplicis tantum febris, ſed plurium aliorum etiam morborum, ipſiusque ſaepe mortis autor, continuae exiſtunt uigiliae; haec igitur, inquit *Lucianus*, *g*) uigiliae et curae, mihi attulerunt mortem. Aliter autem ſe res in ſomno habet; in illo enim ſenſuum adaugetur uigor, omnia organa et membra, a laboribus feriantia, multa fruuntur quiete, mens omnis expers eſt timoris, o-

γῶν ἔλεξεν Γαληνὸς, ὅθ' ἡ ἀγρυπνία, πολλάκις ἤνεγκεν ἁπλῶν πυρετὸν· ὰ μόνον δὲ τὸν ἁπλῶν πυρετὸν, ἀλλὰ καὶ πολείους ἄλλας τὰς νόσυς καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον παννυχὶς ἐπιφέρει· ταῦτα γῶν, λέγει Λυκιανὸς, μοὶ τὰ ἀποθανεῖν αἴτια γεγένηται, ἀγρυπνία καὶ φροντίδες. Τὐναντίον δὲ, ἐν τῷ ὕπνῳ γίνεται, ἐν τύτῳ γὰρ, ἡ τῶν αἰσθήσεων δύναμις ἀνακᾶται, πάντα τὰ ὄργανα καὶ μέλη τῶν πόνων ἀναπαυόμενα πολλὴν τὴν ἡσυχίαν ἄγυσι, καὶ ὁ νῶς, παντὸς τὰ φόβυ, πάσης τε λύπης καὶ ταλαιπωρείας ἐλεύθερος τυγχάνει ὤν· οἱ δῶλοι, φησὶν ὁ Πλάταρχος, βιβλ. περὶ δεισιδαιμονίας, τῶν δεσποτῶν ὑπολανθάνοντα καθεύδοντες, τοῖς πεδήταις ἐπελαφρύνει τὸν δεσμὸν ὁ ὕπνος

f) lib. 1. ad Glaucon. *g*) in Dialog. Terpſionis.

Φλεγμοναὶ ωεὶ τραύματα, καὶ νομαὶ σαρκὸς θηριώδεις, καὶ ωεπωδυνίναι κοιμωμένων ἀφίσανται. Πλεῖσα δὲ μέτεστι καὶ δέοντι χρήνῳ γινόμενοι κοῖτοι, τοῖς περὶ τῶν λόγων διατείβυσιν ὠφελεῖ· ὁπόθεν καὶ τρητήνιοι τῷ ὕπνῳ καὶ μύσαις ὁμῶ ἐθύουν, ὁμολογῦντος Παυσανίᾳ, ταῦτα γράφοντος· ὅτι δὲ αὐτῷ βωμῷ, μύσαις καὶ ὕπνῳ θύυσι, λέγοντες· τὸν ὕπνον τῶν θεῶν μάλιστα εἶναι φίλον ταῖς μύσαις. Ἄλλης μὲν γνώμης τυγχάνειν δοκεῖ Πλάτων, ὃς τὰς ὕπνυς τοῖς μαθήμασι πολεμίυς εἶναι, φράζει, ἀλλ' οἶμαι, τὸν Πλάτωνα ωεὶ τῦ ωαμπόλλυ ὕπνυ λαλεῖν, μηδαμῶς δὲ ωεὶ τῆς ὀρθῆς χρήσεως. Ὁ χὸ ὕπνος, φησὶ τερτυλλιανὸς, ἀναζωπυρεῖ

mnemque ignorat triſtitiam et calamitatem: Obliuiſcuntur, ait *Plutarchus, lib. de ſuperſtit.* herilium ſerui dormientes minarum, qui in compedibus ſunt, iis uincula ſomnus alleuat; inflammationes, uulnera, ſaeua et ſerpentia carnis ulcera, doloresque acerrimi ſomno mitigantur. Plurimam uero utilitatem, mediocris et decenti tempore inſtitutus ſomnus literarum cultoribus praeſtat; unde etiam Troezenii ſomno et muſis ſimul, ut auctor eſt *Pauſanias, b*) haecce ſcribens, ſacra faciebant: ad eam aram Muſis et ſomno facrificant, dicentes, ſomnum omnium Deorum

b) in Corinthiacis.

rum maxime Musis esse amicum. Videtur quidem, ac si *Platoni* huic sententiae minus faueat, qui, somnum disciplinarum et studiorum hostem esse, perhibet; *i*) Sed *Platonem*, de nimio somno, minime autem de recto huius usu loqui, existimo. Somnus enim, inquit *Tertullianus*, *k*) est recreator corporum, uel redintegrator uirium, probator ualetudinum, pacator operum, medicus laborum, cui legitime fruendo dies discedit, nox legem facit, aufferens rerum colorem.

τὰ σώματα, εἶτ' ἀποκαθίστησι τὴν ἀλκήν, δοκιμάζει τὴν ὑγίειαν καὶ νόσον, πάυει τὰ ἔργα, ἰᾶται τὰς κόπους, παίκείνῳ, πρὸς τὸ ἐκείνου ὀρθῶς ἀπολάυειν ἡμέρᾳ παραχωρεῖ, ἡ νὺξ νόμον ποιεῖ, ἀφαιροῦσα τὸ τῶν πραγμάτων χρῶμα.

Cap. XIII.

DEhinc, tempus somno destinatum, non diem, sed noctem esse, manifestum euadit; de die

Κεφ. ιγ.

Πρόδηλον ἐνθεῦθεν γίνεται, τὸν τῷ ὕπνῳ ἀποτεταγμένον χρόνον, οὐ τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ τὴν νύκτα εἶναι· τὴν μὲν ἡμέ-

i) uid. Plutarch. de lib. educ. c. 11. §. 5. *k*) lib. de anima c. 44

ἡμέρᾳ, φησὶν ὁ Ἱπποκράτης βιβλ. β. κεφ. β. τῶν προγνώσ. ἐγρηγορέναι χρὴ, τὴν δὲ νύκτα καθεύδειν· καὶ κατὰ τὸν Παῦλον, ἐπιστ. πρὸς Θεσσ. α. κεφ. ε. στιχ. ζ. οἱ καθεύδοντες τῆς νυκτὸς καθεύδουσι. Τὸ γὰρ ἦμαρ πρὸς τὸ πονεῖν, ἡ δὲ νὺξ πρὸς τὸ καθεύδειν ἐκτίσθη. Ἐκείνου χάριν τῆς ἡμέρας, ὁ ἥλιος, ὃς κατὰ τὸν Ὁμηρον, ὀφθαλμὸς τοῦ κόσμου, πάντ' ἐφορῶν, καὶ πάντ' ἐπακούων, διαλάμπει, καὶ τῷ αὐτοῦ φέγγει καὶ ἐργασίᾳ, ἡμᾶς ὀπὶ τὸν κάματον, καὶ τεταγμένα τὰ ἔργα παρορμᾷ· τῆς δὲ νυκτὸς, οὐ μόνον τὸ τοῦ ἡλίου φῶς τῶν ὀφθαλμῶν ἡμετέρων ἀπέρχεται, ἀλλὰ καὶ ξύμπαντα τὰ τῶν ἑαυτῶν ἔργων παύονται, ὥστε πλείστην τότ' εἶναι ἡρεμίαν. Τάδε σαφῶς ὑπισάμενος

enim, ait *Hippocrates*, *lib. 2. cap. 2. prognoſt.* decet uigilare, nocte uero dormire; et ſecundum *Paulum*, *Epiſt. ad Theſſ. 1. cap. 5. uerſ. 7.* dormientes, nocte dormiunt. Dies enim laboris, nox autem ſomni gratia creata eſt. Diurno hac de cauſa tempore, ſol, qui, ſecundum *Homerum*, *l*) oculus mundi, omnia uidens atque audiens, lucet, ſuoque ſplendore et operatione, nos ad laborem et deſtinata opera inſtigat; nocte uero non ſolis duntaxat lumen e noſtro abit conſpectu, ſed omnia etiam ab actionibus ſuis feriantur, ita, ut maxima tunc ſit tranquillitas. Haec celebri Medico Batauo, *m*) qui

l) Odyſſ. 11. uerſ. 109. et Odyſſ. 12. uerſ. 323. *m*) Ioh. van Beverwycks Schat der Geſontheyt. het 17 Capittel.

qui hunc in modum de opportuno somni tempore loquitur, non occulta fuerunt: *De bequaemste voor den Slaep is des Nachts, om dat het alsdan duyster, stil, en koel is.* Eleganter etiam de noctis utilitate canit Poeta: *n*)

Nox hominum genus et duros miserata labores,
Rettulerat fessis optata silentia rebus.

Exinde nox, *Homero o*) diuina, atque *Euripide p*) ueneranda, et laboriosis hominibus somnum largiens, appellatur. Veneranda, inquit *Euripides, in Orest.* ueneranda nox, dans laboriosis somnos hominibus, ueni ex Erebo; exhibebis, o chara, quietum somni gaudium. Quod igitur nox, so-

ἔνδοξ@ ἰαλεγὸς βαθ@βὸς, ὅτωσι ϖ῀ὶ τ῀ καθεύδειν καιρ῀ λαλεῖ· χρήν@ τ῀ ὑπνῦν ϖ῀οσφιέσα-τ@ ὑπάρχει ἡ νὺξ, ὅτι ϖότε σκοτεινὸν, ἥσυχον, καὶ ψυχρόν ἐστι. Καλῶς καὶ ϖ῀ὶ τ῀ς ὠφελείας τ῀ς νυκτὸς ἄδει Ποιητής· Νὺξ τῶν ἀνθρώπων, χαλεπῶν τε πόνων ἐλεσπῶν τε ὅσα, Εὐκταῖαν κ' ἤνεγκε σιγὴν ἔργοις καταπόνοις. Ἐκ τ῀τυ, ἡ νὺξ παρὰ τ῀ Ὁμήρῳ ἀμβροσίη, καὶ ϖαρὰ τῷ Εὐριπίδῃ, πότνια ἠδὲ σεβασμία, ἡ τ῀ς ὕπνυς παρεχομένη τοῖς πολυπόνοις ἀνθρώποις, καλεῖται. Πότνια, φησὶν Εὐριπίδης, πότνια νὺξ, ὑπνοδότειρα τῶν πολυπόνων βροτῶν, ἐρέβοθεν ἵει· ἥσυχον ὕπνυ χαρὰν παρέξεις, ὦ φίλα· τὴν γῆν νύκτα ἐξαιρέτως τ῀ς ὕπνυς τοῖς

n) Valer. Flaccus. 5. *o*) Odyss. 9. uers. 404. *p*) in Orest. Stroph. 3.

τοῖς βροτοῖς διδόναι, ἐκ τῶν νυνὶ εἰρημένων φανερὸν δὴ ὑπάρχει, καὶκεῖνο ἀκριβῶς ἑρμηνεὺς τῦ Εὐριπίδυ ἐξηγήσατο, καὶ τὸ τῦ Ορέστυ μανίᾳ κάμνοντος παράδειγμα ὑπεδείξεν· ὁ κατὰ φύσιν ὕπνος, φησὶν αὐτὸς, ἐξ ὑγρότητος γίνεται· ὑγρὰ δὲ νὺξ, ἀφισαμένυ τῦ ἡλίυ, τῦ ξυραίνοντος καὶ θερμαίνοντος τὸν ἀέρα. Ὁ τοίνυν Ορέστης ἐξηραμμένος ὑπὸ τῆς νόσυ τε καὶ αἰτίας, ὑγρανθεὶς τῷ νυκτερινῷ διαστήματι, μᾶλλον κοιμηθήσεται· ἄλλως τε, καὶ τῶν αἰσθήσεων ἠρεμυσῶν ἐν σκότῳ, ἔπεται ὕπνος, ἡσυχία αἰσθήσεων καὶ κινήσεων. Καθάπερ δὲ ἡ νὺξ ὑπνοδότειρα, ὅτωσι τοὐναντίον ἡμέρα πονοδότειρα τυγχάνει ὖσα. Δέον ἄρα γε, ἐκείνοις ὀπτιμᾶν, οἳ μόνον δι' ἁπάσης τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ πλεῖον τῆς ἡμέρας χρόνον, μάλιστα, με-

mno praecipue faueat, hactenus dicta ad ſatietatem demonſtrant, idemque *Euripidis* interpres exacta explicauit diligentia, et mania laborantis exemplo Oreſtis ob oculos poſuit: naturalis ſomnus, ait iſte, ab humiditate generatur; nox autem, ſecedente ſole, aerem exſiccante ac calefaciente, humida eſt. Oreſtes igitur a morbo atque media exſiccatus, nocturni humiditate temporis irriguus melius dormiet. Imo, quieſcente etiam in tenebris ſenſuum exercitio, horum et motuum tranquillitate, ſequitur ſomnus. Prout uero, nox ad ſomnum, ſic dies, nos ad laborem inuitat. Maxime hinc illi increpandi, qui totam non ſolum noctem,

Etem, ſed maximum etiam diei tempus, praecipue poſt prandium, non morbo, nec uirium imbecillitate, uerum mala inducti conſuetudine, ſomno conſumunt. Hi, ut diligenter ſecum *Theocriti q*) perpendant præceptum, neceſſe eſt, qui iubet, meridianum fugere ſomnum; et *Plautus r*) non bonus eſt, inquit, ſomnus, homini de prandio. Cum his tota fere Medicorum cohors, praecipue autem Schola Salernitana, conſentit, aſſerens: febrem, pigritiam, capitis dolorem, catarrhos, uiſcerum obſtructiones, atque alia plura mala, a ſomno meridiano prouenire. *Caſparus Hoffmannus s*)

Τὰ τὸ ἀρίστειν, ἀλλ' ἐκ τῆς νόσυ καὶ ἀῤῥωστίας, ἀλλ' ἐκ τῆς καπηθείας καθεύδυσιν. Ἐκείνυς ὀπιμελῶς πρὸς ἑαυτὸς τὸ τῦ Θεοκρίτυ βούλευμα διεξιέναι χρὴ, κελεύον τ᾽ , φεύγειν τὸν μεσημβρινὸν ὕπνον· καὶ μετὰ τὸ ἄριστον, φησὶν ὁ Πλαῦτ , ὕπν τῷ βρετῷ ἡ ἀγαθός ἐστι. τούτοις ξύνολ πάνυ τῶν ἰατρῶν χορὸς, μάλιστα δὲ, ἡ τῶν Σαλερνιτανῶν σχολὴ, ξυμφωνεῖ, ἐπερείδυσα· τὸν πυρετὸν, ῥαθυμίαν, κεφαλαλγίαν, καταῤῥῦς, τῶν ἑντέρων ἐμφράξεις, καὶ ἄλλα πλείονα ἀῤῥωστήματα ἐκ τῦ ὕπνυ μεσημβρινῦ φύεσθαι. τούναντίον δὲ, Κασπ. Ὀφμάνν , Βόνι , καὶ Βαλδοῖν Ρουσέ τὸν κοῖτον μεσημβρινὸν πάνυ χρήσιμον καὶ πλεῖς' ὠφέ-

q) Idyll. 10. r) Moſt. s) in peculiari, de ſomno meridiano, diſputat. et lib. 5. Inſtitut. c. 32. p. 713.

ὠφέλιμον εἶναι, ἀλλὰ πολλῶν βεβαιῦν ἐθέλυσι. Δόξαν δὲ ἀμφοτέρων, τῦ ἀληθῦς ὰ διαμαρτάνειν, οἶμαι· πᾶσα δὲ ἀνάγκη, ταὶς δυσχερείας περὶ ἀμφοτέρων τὴν γνώμην, πρῶτον ἀφαιρεῖν· τάδε γῦν ὀρθῶς μαλεῖν βυλόμενθ, τοῖς ξύμπασιν ἐνθάδε γινομένοις τὸν νῦν μετὰ σπυδῆς θεραπευτέον. Τοῖς μὲν νέοις εὐρώστοις, καὶυσάρκοις, μηδ' εἰθισμένοις, καὶ οἵτινες τὴν τῶν ἴνων χαυνότηθα, καὶ τῦ ὑγροῦ εὐπορίαν τυγχάνυσιν ἔχοντες, καὶ ἐκ τύτυ καταῤῥοις, κεφαλαλγία, καὶ πλείστοι τοιαύτοις νόσοις πολλάκις κάμνυσι, τὸν μεσημβρινὸν κοῖτον διατεταμένως, μάλιστα τῦ χειμῶνθ, φευκτέον· ἐν τύτοις γὰρ δὶ ἐκείνυ ἡ τῶν νεύρων

econtra, *Bohnius*, *t*) et *Balduinus Ronseus*, *u*) egregiam meridiani somni utilitatem esse pluribus confirmare annituntur. Vtramque uero sententiam haud a uero abhorrere, iudico. Maxime autem necessarium, utriusque difficultates sententiae primum remouere; quo autem haec rite peragere possim, omnia, quae hic contingunt, sedulo inspicienda. Iuuenes quidem robusti, plenoque corporis habitu praediti, nec assueti, quique fibras laxas, et phlegmatis obtinent abundantiam, ac his de causis, catarrhis, capitis dolore, atque aliis pluribus huiusmodi morbis saepe laborant,

omni

t) de dupl. Medici offic. p. m. 404. *u*) Epist. Med. p. m. 57. et sequ. Epist. 19

omni contentione somnum meridianum, praecipue hyeme, fugere debent; in his enim per illum fibrarum augetur laxitas, humorumque uiscidiras ferique copia incrementum capit; hinc omnes corporis functiones, praecipue alimenti laeditur digestio; unde crudus in sanguinem chylus ablegatur, qui uniuersos deprauando succos, dictorum et plurium aliorum morborum autor euadit. Vice etiam uersa cum *Baldui*no *Ronseo*, *Hoffmanno*, et *Bohnio*, somnum meridianum ualde utilem esse, affirmo; experientia enim constat, somnum meridianum, brutis animalibus, ad sanitatem, robur atq; incrementum illorū, plurimum prodesse. Si itaque, eundem omni-

καὶ ἴνων χάλασις μείζων γίνεται, ἡ τῶν χυμῶν παχύτης, καὶ τοῦ ὑγροῦ εὐπορία ὀπίδωσιν λαμβάνει· ἐνθεῦθεν πᾶσαι τοῦ σώματος πράξεις, εἰς τὸ μάλισα, ἡ τῆς τροφῆς πέψις βλάπτεται· ἔνθεν ὁ χυλὸς ὠμὸς εἰς τὸ αἷμα πεμπόμενος, πάντας τοὺς χυμοὺς διαφθείρων, ὃς καὶ τῶν νυνὶ εἰρημένων ἀῤῥωστημάτων, καὶ πλειόνων ἄλλων αἰτία ὑπάρχει. Τοὐναντίον καὶ ξὺν τῷ Βαλδουίνῳ Ρονσεῴ, Ὀφμάννῳ, καὶ Βονίῳ, τὸν ὕπνον μεσημβρινὸν πάνυ χρήσιμον εἶναι, διισχυρίζομαι· μαρτυρεῖ γὰρ ἡ ἐμπειρία, τοῖς ζώοις ἀλόγοις, ὅτι τὴν αὐτῶν ὑγίειαν, ἰσχὺν καὶ ἐπάυξησιν, ἡ πλεῖστα ξυμφέρειν τὸν μεσημβρινὸν κοῖτον. Εἰ γὰρ, πᾶσι τοῖς ζώοις ἐκεῖνον λυσιτελεῖν ὁμολογοῦμεν, μηδεμίαν διανοῶ δυσχέρειαν, τοῦ ἐπιτρέπειν, τοῦτον

καὶ τοῖς πολυπόνοις ἀνθρώποις, οἷς ὁ κοῖτος, ξὺν λοιποῖς τοῖς ζώοις κοινὸς τυγχάνει ὢν, λίαν ὠφελεῖν. Χαλεπὸν δῆτα, καὶ τοῖς Φύσεως νόμοις ἁρμόττει, τὸν ἀκεραβῆ καὶ βέβαιον τῦ καθεύδειν χρόνον τῷ ἀνθρώπῳ ἀπονέμειν, ὁπόταν τἄλλα ζῶα, τὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν ἐν τύτῳ τυγχάνυσιν ἔχονται. Μηδὲ οἰητέον, τὴν Φύσιν, εἰς τὰς βελτὺς τοσύτῳ παράνομον καὶ ἄδικον ὑπάρξαι, ὡς' ἐκείνυς τοσύτυ χρῆσθ καὶ ὀνησίμυς πράγματος, οἷον κοῖτος μεσημβρινὸς, διακωλῦσαι. Τὰς γῶν ἐξιλάσεις πρὸς τὸν ὕπνον μεσημβρινὸν, ἐκεῖνος ὑ βλάπτει, κἂν ἄλλοτε ἦ πονηρὸς· τὰ γὸ ἐκ πολλῦ χρόνυ συνήθεα, φησὶν Ιπποκράτης, κἂν ἦ χείρω τῶν αἰσυνήθων, ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. Πολλοὺς δὴ ἔγωγε οἶδα, οἷς τὰ

bus conducere animalibus, afferamus, nullas animaduerto difficultates, quidni affirmare liceat, illum laborioſis etiam hominibus, qui ſomnum cũ reliquis animantibus communem habent, ualde proficuum eſſe. Durum utique, et legibus naturae haud congruit, certum et firmum ſomni tempus homini praeſcribere, cum alia animantia in hocce ſua fruantur libertate. Neque, naturam adeo iniquam, adeoque *iniu*riam in homines fuiſſe, exiſtimandum, ut re tam grata atque utili, qualis ſomnus meridianus, illos defraudaret. Meridiano igitur ſomno aſſuetis, iſte nullam affert noxam, licet alias minus conduceret: quibus enim a longo tempore aſueti

asueti sumus, inquit *Hippocrates*, x) etiamsi deteriora sint, minus tamen, insolitis, incommodi adducunt. Multos sane noui, qui optime ualentes, robusti, pleniorique corporis habitu praediti, ita meridiani consuetudine somni tenentur, ut ante illum nihil perficere ualeant. Hic certe, secundum *Hippocratem*, y) aliquid consuetudini dandum. Dandum etiam aliquid, secundum illum, tempori; aestate enim ualde calida, maior somni post prandium instituti est utilitas, quam hyeme, sicuti etiam uerba celebris medici Coi demonstrant, qui *lib. 3. cap. 2. de diaet.* prandio pauco, somnoque a prandio breui uti iu-

πάνϑα ἔυ ἔχϑσι, καὶ ἐυρώϛοις, ἐυσάρκοις τε, τὸ καθεύδειν μετὰ τὸ ἄριϛον ἄν, τοσϑτῳ εἰθισμένον ἐϛὶν, ὥϛ' ἐκείνϑς, πρὶν τῦ ὑπνῦν, μηδὲν διατελεῖν δυνατϑς. Ενθάδ' ἀληθῶς κῦ τὸν Ιπποκράτην, δοτέον τι καὶ τῷ ἔθει. Δοτέον τι, κατ' ἐκεῖνον, καὶ τῇ ὥρῃ· τῦ χϑ θέρϑς ἄγαν θερμῦ, μᾶλλον τὸ ὑπνῦν μετὰ τὸ ἄριϛον ξυμφέρει, ἢ τῦ χειμῶνϑ, καθὼς καὶ ἐν τῦ ἐνδόξϑ ἰατρῦ Κώϑ, βιβλ. γ. κεφ. ϛ. περὶ διαίτ. ἐμφανίζει, ὃς κελεύει, τῦ θέρϑς, ἀρίϛῳ ὀλίγῳ, καὶ ὕπνοισιν ἀπὸ τῦ ἀρίϛϑ βεβαχέσι χρέεσθαι. Δοτέον μετέπειτά τι καὶ τῇ χώρῃ, τοῖς χθ λαοῖς ἐγχωρίοις τῶν τόπων λίαν θερμῶν, ὁ μεσημβρινὸς ὕπνϑς πολλὴν φέρει ὄνησιν, τϑὺς δὲ ἐν χώραις ψυχραῖς οἰκϑντας, ἐκεῖνϑς βλάπτει. Εκ τϑτϑ

x) aphorism. 50. Sectione 2. y) aphor. 17. Sectione 1.

τάτυ τὸ καθεύδειν με-
τὰ τὸ ἄριστον ἐν τῇ Ιτα-
λίᾳ πάνυ πάτριον καὶ
εἰθισμένον ἐστὶν· ὅτι τὰ
σώματα τῶν ταύτης τῆς
χώρας ἐνοίκων, διὰ τὸ
ἀέρα σφόδρα θερμὸν
ἄγαν ἐκτηκόμενα ξηραί-
νονται καὶ φθίνονται,
ταῦτα δὲ ἀναπαλιν διὰ
τὸ ὕπνυ, τὰς ἀνυχμώ-
δεις ἴνας διυγραίζοντα,
ἀναπνεῦνται. Συμφέρει
διὰ τῦτο μεσημβρινὸς
ὁ κοῖτος, καὶ τοῖς τῷ
μαρασμῷ ἠδὲ τῇ φθί-
σει, διὰ τὴν τῶν θερμῶ-
δων καὶ λεπτῶν μερίδων
εὐπορίαν, κάμνυσι.
Συμφέρει ὅτος καὶ κεί-
νοις, οἱ τῆς νυκτὸς μὴ
ὀρθῶς κατάρχοντως ὑ-
πνῦ δύνανται. Δοτέον
τι καὶ μετὰ ταῦτα τῇ
ἡλικίᾳ· τοῖς γὰρ ἀκμά-
ζυσιν ὁ μεσημβρινὸς ὕ-
πνος μὲ πάντως ἀναγ-
καῖος, τοῖς δὲ πρεσβυ-
τέροις καὶ νηπίοις ἐκεί-
νος πολλὴν τὴν ὠφέ-
λειαν φέρει, ὥσπερ τῦτο

bet. Dandum denique etiam aliquid regioni; illis enim, qui ualde calida incolunt loca, somnus meridianus multam praestat utilitatem, minus autem iste frigidarum incolis regionum conducit. Dictas ob causas, in Italia, somnus post prandium institutus in frequenti et familiari est usu, quia corpora incolarum huius regionis, per aerem ualde calidum nimis resoluta exsiccantur et destruuntur, haec autem iterum, per somnum, qui siccas fibras humectat, recreantur. Hac de causa, meridianus somnus, iis etiam, qui ob sulphurearum et tenuium abundantiam particularum, marasmo et tabe laborant, conducit. Illis quoque, qui noctu minus tranquillo

quillo et ſufficienti ſomno frui potuerunt, idem prodeſt. Tandem etiam, aliquid dandum aetati; illis enim, qui adoleſcentia uigent, ſomnus poſt prandium inſtitutus, minus neceſſarius, ſenibus autem et paruulis iſte haud exiguam largitur utilitatem, ut hocce bene *Behrenſius z)* perſpexit, ſomno meridiano nihil ſenibus conuenientius eſſe, aſſerens, qui ſcilicet, alimenti concoctionem et chylificationem omnium optime in illis promoueat, et ſiccitatem humectando temperans, corrigat; hinc etiam dicta *Homeri* de Neſtore, quae probat *Galenus*, originem habent: poſtquam balneo et cibo fuit uſus, dulci fruitur ſomno, nam haec iuſta ſeni. Haud difficili igitur negotio ex hactenus dictis perſpicere poſſumus, quod ſecundum Salernitanos, ſomnus meridianus noceat, et ſimul, ſecundum aliorum ſententiam, profit. *a)*

καλῶς Βεβρένσιος διενόησε, λέγων· μηδὲν τῦ ὕπνυ μεσημβρινῦ τοῖς γέρυσιν ὠφελιμώτερον εἶναι, ὃς δηλαδὴ τὴν τῆς τροφῆς πέψιν καὶ χυλοποίησιν βέλτιςα ἐν ἐκείνοις ποιάγει, καὶ τὴν τῶτων ξηρότητα τῷ διυγραίνειν κεραάσας ἐπανορθόι. ἔνθεν καὶ τὰ τῦ Ομήρυ περὶ Νέςορος, ἃ ἐπαινεῖ Γαληνὸς, ἐπεὶ λυσαίτο, φάγοιτε, ἔυδει μὲν μαλακῶς· ἡ γὰρ δίκη ἐςὶ γερόντων. Ῥάδιον γᾶν ἐκ τῶν νυνὶ λελεγμένων, κατιδεῖν, ὅτι καθ' τὰς Σαλερνιτανὰς ὁ κοῖτος μεσημβρινὸς βλαβερὸς, καὶ ἅμα χρήσιμος τὴν τῶν ἄλλων γνώμην ξύμφορος καὶ ὠφέλιμος ὑπάρχει ὤν.

z) Select. Diaetet. Sect. 7. c. 2. p. 446. uid. quoque Horſtius de

Κεφ. ιδ.

Ἀφελὼν τοίνυν τὰς προειρημένας δυσχερείας, ταῖς λοιπαῖς τοῦ κοίτου πράξεσι χρὴ τὸν νοῦν προσέχειν, καὶ πρῶτον ἐξηγεῖσθαι, πόσον χρόνον καθεύδειν προσήκει. Ὁ κοῖτος τῇ ἡμέρᾳ γινόμενος, πάνυ ὀλιγοχρόνιος, καὶ μιᾶς, εἴτε δυοῖν ὡρῶν μὴ μακρότερος εἶναι ὠφελεῖ· τῆς δὲ νυκτὸς, μᾶλλον πλείονος χρόνου ὕπνον λαβεῖν δυνάμεθα, καὶ κεῖνον τοῦ θέρους, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς μᾶλλον τελεῖν ἐξὸν καὶ χρήσιμον, τοῦ χειμῶνος δὲ, ὅτι τότε μακρόταται αἱ νύκτες, οὐ δι' ὅλης καθεύδειν ξυμφέρει. Τοῦ μὲν θέρους ἑπτὰ εἰς ὀκτὼ, τοῦ δὲ χειμῶνος, ἓξ εἰς ἑπτὰ πλείστοις τῶν ἀνθρώπων, τοῖς ἐθελομένοις τῷ ὕπνῳ ξυνηκόν-

Cap. XIV.

REmotis itaque, quas prius commemoraui, difficultatibus, reliquas somni actiones, attenta examinarementente, et primum, quantum temporis somno sit impendendum, explicare, operae pretium. Somnum diurnum, penitus breuem, nec una alteraue hora longiorem decet esse; noctu uero diuturniore quiete frui licet, istaque per totam noctem æstate cum emolumento continuanda, hyeme uero, quia tunc longissimae sunt noctes, per uniuersum noctis spatium dormire haud conuenit. Aestate igitur septem aut octo, hyeme uero sex uel septem horas

de Studios. sanit. l. 1. c. 10. p. 160. a) conf. Eliae Camerarii Systema. Cautel. Pract. Hygien. cap. 2. p. 397. et 398.

horas plurimis hominibus, qui ſomno conuenienter uti uolunt, ſufficere cenſeo. Hic autem de hominum in uigore aetatis conſtitutorum, non uero de paruulorum, ſenum atque aegrotorum ſomno loquor; illis enim longior conducit ſomnus. Imo, cum ob uariam hominum diſpoſitionem, conſuetudinem, labores, alimenta, aerem, et plura alia, non accurate poſſit determinari, quot praeciſe horae quieti ſint impendendae, optimum, ſomnum finiendi tempus, quando ſua aliquis ſponte euigilans, nullam e uentriculo prouenientem ſentit nauſeam, neque capitis laborat grauitate, et totum corpus, ſufficienti, ad ſuſcipiendos conuenientes la-

τως χρήσασθαι, ἀρκεῖν νομίζω. λαλῶ δὲ ἐνθάδε περὶ τοῦ ὕπνου τοῦ τὴν ἀνθοῦσαν ἀκμὴν ἐχόντων, ἀ δὲ περὶ τοῦ τῶν νηπίων, καὶ τῶν τῇ ἡλικίᾳ προβεβηκότων καὶ νοσούντων, τούτοις γὰρ κοῖτος λυσιτελεῖ μακρότερος. Μᾶλλον δε, ὅταν διὰ τὴν ποικίλην τῶν ἀνθρώπων κρᾶσιν, ξυνήθειαν, πόνους, τροφὴν, ἀέρα, καὶ πλείονα ἄλλα, ἡ ἀκριβῶς καθορίζειν ἰσχύωμεν, κράτιστον οἶμαι χρόνον, τοῦ τελεῖν τὸν ὕπνον, εἰ αὐτομάτως τις ἔξυπνος γίνεται, καὶ μηδεμίαν ἐν τῷ οἰσοφάγῳ ναυτίησιν διαιθάνεται, μηδὲ βαρεῖα ἡ κεφαλή ᾖ, καὶ ξύνολον τὸ σῶμα ῥώμην ἐπαειρόμενον, τὸν δέοντα ὀπιχειρεῖν πόνον, τυγχάνει ἔχον· τάδε γὰρ πρόδηλα φανερὰ δίδωσι σημεῖον τὸ σῶμα εὖ ἔχειν, καὶ καινῆς ἠδ' ἐξαρκέσης ἰσχύος κατ' ὄναρ ἀνάπαλιν

παλιν τετυχηκέναι. Πολλοὶ δῆλα θαυμάζοντες ἔσονται, ὅτι λέλεχα, τῦ χειμῶνος, ἓξ εἶθ' ἑπτὰ, τῦ δὲ θέρυς, ἑπτὰ εἶτ' ὀκτὼ ὥρας, τῷ ὕπνῳ ἀπονέμειν πρεσβῆκον. Ουκ ἀγνοῶ μὲν, ὅτι Ινσυλάν. Μενάπιος ἄλλης τυγχάνει γνώμης, λέγων· τῦ χειμῶνος μακροτέρυς χρὴ τὰς ὕπνυς εἶναι, ἢ τῦ θέρυς. Ουδ' ἐμὲ λέληθεν, ὅτι πάντως ἐναίντιον γίνεται, καὶ ὅθ' οἱ ἄνθρωποι τῦ χειμῶνος πλείω τὸν χρόνον, ἢ τῦ θέρυς καθεύδυσιν, ὥσπερ καὶ Ιπποκράτης, ἀφορίσμ. ιε. τμήμ. α. ἀποδείκνυσι· Καὶμοιγε ἔυγνωςον, ὅτι τῦτο ἡ Φυσικὴ τῦ χειμῶνος κατάςασις διεργάζεται· κατ' ἐκεῖνον γὰρ τὸν χρόνον ὁ ἀὴρ μάλα ψυχρὸς καὶ ὑγρὸς ὑπάρχει, ὃς τῶν

bores, robore pollet, iudico; haec enim manifeſtum praebent indicium, corpus recte ualere, et per ſomnum ſufficienter iterum fuiſſe refectum. Multis certe, quod hyeme ſex nel ſeptem, aeſtate autem ſeptem aut octo horas ſomno aſſignaui, mirum uidebitur. Mihi quidem non ignotum, quod *Inſulan. Menapius b*) huic ſententiae minus faueat, aſſerens: hyeme longior, quam aeſtate, ſomnus eſſe debet. Mihi quoque ſatis perſpectum, quod contrarium plane contingat, et quod homines plus temporis hyeme, quam aeſtate ſomno impendant, ut quoque Hippocra-

b) lib. de ratione uictus ſalubris c. 43. p. m. 582.

pocrates aphorism. 15. Sect. 1. demonstrat. Me quoque non latet, quod idem naturalis hyemis constitutio praestet; hoc enim tempore aer ualde frigidus et humidus existit, qui, fibrarum et neruorum corporis nostri relaxando tonum, et succos ualde incrassando, longos inducit somnos. Verum enim uero, si, idem quoque in somno plus iusto longiore contingere, et hac ratione, per eundem, brumali tempore, tonum fibrarum, et sanguinis mixtionem, iam a frigore et humiditate laesam, magis corrumpi, exacta nobiscum diligentia perpendimus, omnibus sane innotescet, longum hyeme somnum penitus noxium esse. Plurimorum exinde

ἴνων καὶ τ῵ν νεύρων τόνον τ῀ σώματ῀ ἡμετέρȣ ἐκχαυνῶν, καὶ τὰς χυμὰς πολλὰ παχύνων, τὰς ὕπνȣς μακρὰς ἐνεργεῖ. Ου μὴν ἀλλὰ, ἐὰν ἐξ ἀκριβείας σκεψώμεθα, κἀκεῖνο ἐν τῷ ὕπνῳ τ῀ δέοντ῀ πλείονι γίνεσθαι, καὶ τοιȣτον τρόπον τ῀ χειμῶν῀, διὰ τ῀ κοίτου μακρᾶ τὴν ἐυτονίαν καὶ τ῀ αἵματ῀ κρᾶσιν, μᾶλλον βλάπτεσθαι, ἅπασιν ἂν φανερὸν γενήσεται, ὅτι μακρὸς ὁ κοῖτ῀, τ῀ χειμῶν῀, ἀλυσιτελὴς καὶ πάνυ βλαβερός ἐστιν. Εκ τȣτ῀ καὶ τὴν πλείστων τ῵ν νοσημάτων αἰτίαν, τῇ τ῀ ἥρ῀ ἀρχῇ ἐπεχομένων, κατάγω· καὶ σαφῶς ὑπίσαμαι, πλείονας τ῀ ἦρ῀, τ῵ν νόσων ἐλευθέρȣς μέλλοντας ἔσεσθαι, ἢ πολλὰ τ῀ χειμῶν῀ τὸ σῶμα γυμνάσαντας, καὶ ὀλίγῳ χρησαμένȣς ὕπνῳ. Τά-

δὲ καλῶς τοὺς παλαιοὺς μαντοῦσαι ἡγοῦμαι, οἳ ἐν παροιμίᾳ λέγειν εἰώθασι·

Μησὶν, ἐν οἷσι τὸ Ρ, ὦ
Ὄψιε μὴ δὲ καθεύδῃς.

οἱ γὰρ μῆνες τῆς ὀπώρας καὶ χειμῶνος, δηλαδὴ Σεπτέμβριος, Ὀκτόβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος, Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, ἔχουσι τὸ Ρ· τοῖς γοῦν τοῖς μησὶ τὸν πολὺν φευκτέον ὕπνον, οἱ ἀρχαῖοι ἐμφανίζειν ἐθέλησαν. Ἐμπαλιν τοῦ θέρους, ὕπνος μακρότερος πολυωφελὴς, ἐπειδὴ τούτῳ τῷ χρόνῳ, διὰ τοῦ αἰέρος ἄγαν λεπτοῦ καὶ θερμοῦ, τὰ σώματα πλεῖον ἐκτήκεται, καὶ ἐξιναίζεται, καὶ ἐκ τούτου πρὸς τὰδ' ἀναπαλιν διυγραίνειν, πλείονος δεῖται ἀναπαύσεως. Πολὺ γοῦν τοῦ θέρους, ὀλίγον δὲ τοῦ χειμῶνος, τὸ μέσον ἐκ

morborum cauſam, qui ueris occurrunt initio, deduco; ac multos, ſi hyeme corpus diligenter exercerent, et pauco uterentur ſomno, a morbis uernalibus immunes futuros, certe ſcio. Hoc ueteres bene inſpexiſſe arbitror, qui in prouerbio dicere ſolebant:

Menſibus, quibus R, noli dormire magiſter.

Autumni enim et hyemis menſes, nimirum September, October, Nouember, December, Ianuarius, Februarius, Martius, τὸ R. habent; his igitur menſibus, multum ſomnum eſſe fugiendum, ueteres indicare uolebant. Aeſtiuo uice uerſa tempore, longus ſomnus multam praeſtat utilitatem, quandoquidem iſto, per aerem ualde tenuem

em

em et calidum, corpora nimium extenuantur, et nutritio ſpoliantur rore, unde, ad illa denuo humectanda, plurima requiritur quies. Qui itaque longaeuae deſiderio uitae flagrant, hos aeſtate multo, hyeme pauco, autumno et uere, mediocri ſomno uti decet.

ἀμφοτέρυ, τῆς ὀπώρας καὶ ἔαρ, τὺς ἐν τῇ τῆς πολυετίας ἐπιθυμίᾳ γινομένυς, δεῖ καθεύδειν.

Cap. XV.

MVlta deinceps praecepta de lecto appropriato, tempore, quo cubitum ire decet, conuenienti, et recto dormientium decubitu commendantur. Retia, c) quibus Braſiliae ciues loco lecti utuntur, ad placidum ſomnum, aeſtiuali praeſertim tempore, ſtragulis utiliora et magis accommodata eſſe, arbitratur *Lerius d)*. Molle

Κεφ. ιε.

Πολλὰ τ' ἐπέκεινα παραγγέλματα, περὶ τῆς κλίνης ξυμφερόσης ἢ δὲ καὶ χρόνυ, ὅ δέον, εἰς τὸν κοῖτον ἰέναι, καὶ περὶ τῆς ὀρθῆς τῶν ὑπνούντων θέσεως ἐπαινεῖται. Νομίζει λέγων, τὰ δίκτυα, ἃ οἱ τῆς Βρασιλίας ἔνοικοι, ἀντὶ τῆς κλίνης χρῶνται, ἐπὶ τὸ ἡσύχως καθεύδειν, μάλιστα καὶ θέρυς, τῶν κοιτῶν ὠφελιμώτερα καὶ προσφυέστερα εἶναι. Μεναίπιος, τὴν κάτην μαλακὴν

c) Haec optime deſcribit, modumque iſta conficiendi docet Eraſmus Franciſcus *in Oſt- Weſt- Indiſchen Sineſiſchen Luſt- und Staats-Garten* Part. 1. p. 551. et 557.
d) Hiſtor. Nauigationis in Braſiliam c. 18.

κὴν ἐπαινεῖ, τὴν δὲ σληρὰν ἀποδοκιμάζει· ἐκείνην γὰρ, κατὰ τὸν Πολύβον, ἀ σύφειν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῦ σώματος ἐπαυξήσει ἐμποδὼν εἶναι. Αλλ' ἡγῦμαι ξὺν τῷ Κορνηλίῳ Κέλσῳ, ὅτι τῷ κεκοπωμένῳ ἐυνὴ καθημερινὴ ἀσφαλεσάτη γυγχάνει ἂσα, ἀσυνήθης τἐναντίον ἀποτρύει· τὸ γὰρ ἄηθες, εἴτε μαλακὸν, εἴτ' ἀπόκρεμτον, ξίνεται· τὸ ἂν ἐπαρύρυς, ἐν τραχείαις ταῖς κόιταις, εἴτε πάντως ἐν τῇ καρῷ, καὶ χαμαὶ, ἡσύχως ἠδ' ἐυαρέσως καθεύδειν, παγκρατικῶς ὑγιαίνειν, καὶ ἐυμήκεις καὶ ἀυσάρκυς τε εἶναι, διαγινώσκομεν, ὅταν ἀντιστρόφως οἱ πλήσιοι ἐν ταῖς μαλθακαῖς κλίναις, ὀλίγης τυγχάνωσιν ἀναπάυσεως, καὶ

Menapius e) cubile laudat, durum uero reprobat; hoc enim, ſecundum *Polybum*, *f*) non adſtringere duntaxat, ſed corporum etiam impedire incrementum. Enim uero cum *Cornelio Celſo*, *g*) mihi perſuaſum habeo: quod fatigato, quotidianum cubile tutiſſimum ſit, inſolitum contra laſſet; quod enim contra conſuetudinem eſt, nocet, ſeu molle, ſeu durum ſit. Animaduertimus utique, ruſticos in duro cubili, uel penitus in ſtramine, humique iacentes, placide et tranquille dormire, optima frui ualetudine, et procero obeſoque corpore gaudere, cum uice uerſa opulenti in molli

e) lib. et loc. cit. *f*) lib. de rat. uict. priu. *g*) de Re Med. lib. 1. cap. 3. p. m. 22.

molli cubili, pauca fruantur quiete, et nullo non tempore morbis diuexentur. Qui itaque placidi et dulcis cupiditate somni tenetur, hunc, interdiu decenti corpus labore exercere, sufficienti alimento nutrire, mentemque omni moestitia, omni perturbatione liberam possidere oportet. Somni enim, inquit Philosophus incertus, *b*) non lectis, auro atque ebore ornatis, neque tapetibus purpureis, neque denique fulcris et thalamis pretiosis, sed operibus et laboribus, ipsaque naturae necessitate accersuntur. De opportuno autem tempore, quo cubile petere decet, obseruandum, ne

πλεῖσον ἀῤῥώστεσι χρόνον. Οστις γῶν τῦ ὕπνυ γαληναίυ καὶ γλυκῦς ἐπιθυμεῖ, ἐκεῖνον τὸ σῶμα καθ' ἡμέραν πονοσήκοντι τῷ πόνῳ γυμνάζεσθαι, καὶ τροφῇ ἐπαρκέσῃ τρέφειν, ἠδὲ τὸν νῶν πάσης τῆς λύπης, πάσης τε ταραχῆς ἐλεύθερον δεῖ εἶναι· οὐ γὰρ ἐκ χρυσῦ, λέγει φιλόσοφος ἄδηλος, ἢ ἐλέφαντος κατεσκευασμένας κλίνας, καὶ πορφυροῖ τάπητες, ἀδὲ ὑπόβαθρα καὶ παστάδες, ὕπνυς ποιῦσιν· ἀλλ' ἔργα καὶ νόμιμοι πόνοι, καὶ τὸ τῆς Φυσεως αὐτῆς ἀναγκαῖον. Περὶ τῦ καιρῦ δὲ, ὅν δεον εἰς κλίνην ἰέναι, φυλάττειν ὀφείλομεν, ἵνα μὴ αὐτίκα δειπνήσαντες κοίτυ τυγχάνωμεν, ἀλλὰ δύω ἢ τρεῖς περισέθ' ὥρας εὐφραίνοντες γρηγορῶμεν,

b) apud Ioh. Stobaeum de collat. diuitiar. et uirtut. Sermon. 91. fol. m. 450.

μεν, καὶ τότε δὴ, ὡς μελίζει ὁμηρ@, κοίτοιο τάχ' ἡδέ@ ἔσσεῖαι ὥρη. Εἰ γὰ, τ῀ οἰσοφάγυ τῶν ἐσθημάτων μεσ῀ ἀφυπν῀μεν, ὁ χυλὸς ξὺν τῷ αἵματι ἄχρι τὸν ἐγκέφαλον κατενεχθεὶς, ὐ μόνον τῇ πληθυσμονῇ, ἀλλὰ καὶ τῇ ποικίλῃ τῶν αὐτ῀ μερίδων κρίσει, τὰ τότε ἀγγεῖα σφόδρα διευρύνει, καὶ τὴν τῶν τόνων εὐτονίαν ἐλαττῶν, τὴν πολλὴν τῶν χυμῶν σάσιν ἐμποιεῖ, οἳ εἰς τὸ ἰνῶδες καὶ τὸ κάτω τ῀ ἐγκεφάλυ μόριον κατελθόντες, τὴν τῆς κεφαλῆς ναρκώσιν ἢ βάρ@ γενν῀σιν. Ου γὰ, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἡμᾶς χρὴ, πρὶν ὥρη, καθαλέχθαι, ἀλλὰ πρῶτον, ὡς νυθετεῖ ἑκεῖν@, σεισαντες, κοίτοιο μεδώμεθα· τοῖο

peracta illico coena, ſomno nos demus, ſed alteram tertiamque horam, iucundo impendentes negotio, adhuc uigilemus, *i*) et tunc certe, ut canit *Homerus*, *l*) dulcis cito ſomni tempus erit. Si enim uentriculo cibis repleto obdormimus, chylus ſanguinis uehiculo ad cerebrum deductus, non copia tantum, ſed uaria etiam ſuarum particularum diſpoſitione, uaſa huius ualde dilatando, tonumque illorum deſtruendo, magnam ſuccorum ſtagnationem excitat, qui ad tubuloſam atque inferiorem cerebri partem deſcendentes, capitis torporem et grauitatem inducunt

i) uid. Linſingii Tentamen et Examen Med. Inſtit. lib. 2. Titul. 8. quaeſt. 1. Reſp. 2. p. m. 386. *l*) Odyſſ. 19. uerſ. 505.

ducunt. *m*) Decet exinde, secundum Poetam, *n*) non ante horam dormire, sed primum, ut idem *o*) monet, postquam libauimus, lectum curemus; huius enim tempus iam adest, quippe iam lumen iuit sub occasum. Nunc etiam rei postulat ratio, ut de dormientium differamus decubitu, cum autem, maximam hic consuetudo uim habeat, haud multa, de isto commemorare, necessarium. Satis igitur, si perspectum habeamus, quod decubitus in dextrum, aut sinistrum latus, manibus, collo, et cruribus aliquantulum inflexis, et corpore aequaliter cooperto, optimus sit.

γὰς ὥρη, ἤδη γὰρ Φάος οἴχεθ' ὑπὸ ζόφον. Νυνὶ ὡδὶ τῆς τῶν ὑπνώντων θέσεως λεκτέον, ἀλλ' ἐπειδὴ μεγίστην ἐνθάδε δύναμιν ἡ ξυνήθεια ἔχει, ὡς πολλὰ ὡδὶ ταύτης φεράζειν ἀναγκαῖον. Επαρκεῖ ἄρα γε εἰδέναι, τὴν καθάκλισιν εἰς τὸ πλευρὸν τὸ δεξιὸν, ἢ ἀριστερὸν, ἔχοντα τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλη ὀλίγον ὀπτηκαμμένα, καὶ τὸ σῶμα ἴσως καλυπτόμενον, κρατίστην εἶναι. Εις τὸ μάλιστα τὴν καθάκλισιν εἰς τὸ δεξιὸν πλευρὸν, φρενὸς δεξιῆς ὀφθαλμῦ λίαν ἐπαινεῖ, ὅτ' ἐν ἐκείνῃ, ἢ τῷ χυλῷ ἐκ τοῦ οἰσοφάγυ εἰς τὰ ἔντερα καταβασις ῥᾴων γίνεται, ἡδὲ τῦτον καὶ τρόπον περφυλάττεται, ὅπως

G 4

m) conf. Frid. Hoffmanni Medic. Rational. Systemat. Tom. I. Sect. 2. c. 12. §. 42. et 43. *n*) Homerus Odyss. 15. u. 392. *o*) Odyss. 3. u. 334.

πως μὴ τὸ ἧπαρ, ὂν μοχθηρόν βαρὺ, τῷ στομάχῳ ἐπίκηται, κἀκεῖνον πιέζῃ. Τὸ δὲ κατακεῖσθαι εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν, διὰ τὴν τῆς καρδίας πίεσιν, τὰ φοβερὰ ἐνύπνια γεννᾷν, Μεναπίῳ ἐπεικάζει· ὁπόταν δὲ ἡ καρδία, οὐκ ἐν ἀριστερᾷ τῦ θώρακος μερίδι, ὡς οἰήσαντο οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τῦ μέσῳ κῆται, πῶς ἐκείνη, ἐν τοῖς ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν κατακειμένοις πιέζεσθαι δύναται. Εἰ γοῦν τις, ἐν τοιαύτῃ κατακλίσει ὑπ' ἐνυπνίων ἐνοχλεῖται, οὐ δέον τὴν τούτων αἰτίαν ἐπὶ τῆς πιέσεως τῆς καρδίας, ἀλλ' ἑτέρων πῶν πραγμάτων κατάγειν· ἄλλως τε γὰρ καταληψόμεθα, ταὐτ' ἐν

Praecipue decubitum in dextram corporis partem, *Fridericus Hoffmannus p)* ualde commendat; quia in illo, chyli e uentriculo ad inteſtina deſcenſus promptius ſuccedat, et hac etiam ratione, ne hepar, quod ponderoſum exiſtit uiſcus, uentriculo incumbat, eundēq; premat, praecaueatur. A decubitu uero in ſiniſtrū latus, terrifica ſomnia ob cordis compreſſionem generari, *Menapius* affirmat. Cū autem cor, non in ſiniſtra thoracis parte, ut putarunt ueteres, ſed in huius medio ſitum ſit, *q)* qua ueri ſpecie, in ſiniſtro incubantibus lateri, cor comprimi,

p) lib. et loc. cit. §. 41. p. 610. *q)* conf. Ruyſchius Dec. I. Aduerſ. Anat. obſ. 6. p. 15. Verheyen Anat. Tr. 3. c. 7. p. m. 247. Heiſterus Compend. Anatom. Theſ. 260. p. m. 102. Thom. Bartholinus Anatom. l. 2. c. 6. p. m. 354.

mi, afferere poſſum. Si itaque in iſtiusmodi decubitu, aliquis ab inſomniis diuexatur, cauſa non a cordis preſſione, ſed aliis rebus, deriuanda. Haec enim in illis præcipue obſeruabimus, quibus ſic dormire inſolitum, et qui pluribus, quam decet, alimentis et potulentis, praecipue concoctu difficilibus uſi, illico ſe in lectum contulerunt. In uentrem uero, aut dorſum decumbere, haud conuenit; Prima enim decubitus ratio reſpirationem offendit; et dehinc fidem non meretur, quod, ut exiſtimat *Plinius*, r) decubitus in uentrem, tuſſi uexatis proſit, nec perſpicio, quomodo, hac decumbendi forma, ſecundum illius

ἐκείνοις, οἷς ὑτωσὶ καθεύδειν ἀσυνήθες, καὶ οἰ πλεῖον τῦ δέοντος φαγόντες καὶ πιόντες, εἰς τὸ μάλισα τὴν γεφφὴν δύσπεπτον, αὐτίκα μετὰ τὸ δόρπον, εἰς τὴν κοίτην ἴασι. Τὸ δὲ ὑπὶ γαςέρα, ἢ νῶτον κεῖσθαι, ἀλυσιτελές. Τὸ γὰρ πρῶτον, ἐμποδὼν ἐςὶ τῇ ἀναπνοῇ, καὶ ἐντεῦθεν ὐκ ἀξιόπιςον, τὴν ὑπὶ γαςέρα κατάκλισιν, ὡς οἶται Πλίνιος, τοῖς ὑπὸ τῆς βηχὸς ἐνοχλυμένοις λυσιτελεῖν, καὶ ὐ καταλαμβάνω, πῶς τὸν αὐτὸν τρόπον, κατ' ἐκείνυ γνώμην, ἡ Φυσικὴ θερμότης, τῆς ἐπιδόσεως τυγχάνειν δύναται. Τὸ δὲ δεύτερον, δηλαδὴ εἰς τὸ μετάφρενον καταικεῖσθαι, (ὃ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὠφέλιμον εἶναι, ἀλλ' ἀχρεῖς αἰτίας ἐπαρκέσης, μενάπιος διαχειρί-

r) lib. 28. c. 4.

ζει) τῇ ἀποπληξίᾳ καὶ φρενίτιδι, κατὰ τὸν Ἀβικένναν, εἰς τὸ μάλιστα δὲ, τοῖς ἐνυπνίοις φοβεροῖς καὶ μεγάλοις, καὶ ἐφιάλτῃ ἀφορμὴν δίδωσι. Ταῦτ' εἰπὼν, ἀναμέμνημαι τῆς τοῦ Κρανίου γνώμης, ὃς μηδένα χωρὶς ἐνυπνίων καθεύδειν, ἐπείσθη. Ἐκεῖνα ἐξ ἀκριβείας σκοπῶν, ἀληθῆ εἶναι, διαγινώσκω· ἡ γὰρ ψυχὴ, διὰ παντὸς ἐργάζεται, καὶ ὂν τῷ ὕπνῳ ποικίλας ἔχουσα ἐνοίας, ἀδέποτε σχολάζει. Ταύτῃ δὲ γνώμῃ πάντως ἂν ἐναντιῶται, ἡμᾶς πολλάκις περὶ τοῦ ἐνυπνίου μηδὲν εἰδέναι. Πλειστάκις γὰρ γρηγορῶντες, τί ἐννοῶμεν, καὶ τί παρελήλυθότι τῷ ἔτει, παρελήλυθότι τῷ ἤματι ἐνοήσαμεν, ἂν ἐπισάμεθα, μηδαμῶς δὲ, ἐκ τούτου ἀποδεικνῦναι δυνάμεθα, ἡμᾶς

sententiam, naturalis calor augeri possit. Altera autem, dorso nempe incubandi speciem, (quam oculis proficuam esse, sufficienti destitutus huius rei ratione, *Menapius* affirmat) apoplexiae et phrenitidi, secundum *Auicennam*, s) praecipue uero terribilibus et grauibus insomniis atque incubo occasionem præbet. t) Dum hæc commemoro, *Cranii* u) placitum in mentem uenit, qui, nullū absq; insomniis dormire, asserit. Veritati, ista, dedita opera mecum perpendens, quadrare, animaduerto; anima enim semper laborat, atque in somno uarias fouens cogitationes, nunquam otiosa est. Penitus autem huic sententiae

s) Lib. 1. Fen 3. S. 5 obseru. 1. t) uid. Theophil. Bonetti Sepulchret. l. 1. u) Oeconom. Animal. Part. 1. quaest. 135.

tentiae non aduerſatur, quod ſaepius nos ſomniaſſe, ignoremus. Haud raro enim, nobis, quid uigilantes cogitamus, et quid praeterito anno, praeteritaque hora cogitauimus, ignotum, minime autem exinde demonſtrari poteſt, nos omnis cogitationis expertes fuiſſe. *x*) Et uix aliquem fore arbitror, qui, infantes cogitare, dubitet, illi uero, quas praeterlapſa hora cogitationes mente uoluerunt, neſciunt. His igitur commotus rationibus, *Ariſtotelis*, *y*) qui paruulos, quarto demum quinctoue anno ſomniare cenſet, non aſſentior, ſed potius

μηδὲν διανοῆσαι. Καὶ μηδένα ἀμφισβητεῖν μέλλοντα ἔσεσθαι, ἡγῦμαι, ὅτι τὰ παιδία ποικίλα ἔχυσι διανοήματα, ἐκεῖνα δὲ, τί τῇ παρακειμένῃ ὥρᾳ ἐνόησαν, ἀγνοῦσι. Διὰ τῦτο γῦν, καὶ τῷ Αριστοτέλῃ οὐ ξυγκατατίθεμαι, ὃς τὰ βρέφη, τῷ τετάρτῳ καὶ πέμπτῳ ἐνιαυτῷ, πρῶτον ὀνειρώττειν ὑπολαμβάνει, ἀλλὰ μᾶλλον τῷ Γαληνῷ, Πλινίῳ, τεττυλλιάνῳ, ξυμπνέων εἰμὶ, οἳ τὰ δ' ἀπὸ τῆς γενέσεως αὐτίκα ἐνυπνιάζειν, νομίζυσιν. Εφορῶμεν γὰρ, καὶ τῷ πρώτῳ ἔτει ἐκεῖνα κατ' ὄναρ γελᾶν, κλαίειν, φθέγγεσθαι, τὰ χείλη, ὡς θηλάζοντα, κινεῖν, καὶ πλείονα ἕτερα ποιεῖν, ἃ περφανῆ τῶν ἐνυπνι-

x) conf. Arnold. Geulincks Compend. Phyſ. illuſtrat. a Caſp. Langenbert. Part. 6. §. 4. p. m. 215, 216. Carteſ. Med. P. 3. p. m. 23. *y*) lib. 4. Hiſt. Animal. c. 10.

ἐνυπνίων σημεῖα παρέχει. Ποικίλης δὲ τὰ ἐνύπνια τυγχάνυσι φύσεως, παρὰ ποικίλης τῆς τῶν χυμῶν καταςάσεως, καὶ τῶν τῇ ἡμέρᾳ γινομένων πραγμάτων καὶ λόγων· πᾶσα κύων, φησὶν Αἰλιὲυς, παρὰ Θεοκρίτῳ, ἄρτυς ματέυεται, ἰχθῦα καγώ. Αξιόλογα, ἃ Πλύταρχος περὶ κυαμων γράφει· ὅτι δὲ ὄξι, λέγει ἐκεῖνος, τῶν βρεγμάτων ἔνια δυσόνειρα καὶ ταραχτικὰ, τῶν καθ' ὕπνον ὄψεων, μαρτυρίοις ἐχρῶντο τοῖς τε κυάμοις, καὶ τῇ κεφαλῇ τῦ πολύποδος, ὧν ἀπέχεσθαι κελεύυσι, τὺς δεομένυς τῆς διὰ τῶν ὀνείρων μαντικῆς. Πολλὰ ἐντεῦθεν ὠφελοῖ, τὺς καλῶς καὶ ἡσύχως καθεύδειν μέλλοντας, τὴν τροφὴν εὔπεπτον κἀχυ-

Galeno, z) Plinio, a) et Tertulliano, b) qui, mox a generatione hos somniis obnoxios esse, existimant, meum adiungo calculum. Experientia enim constat, illos, primo etiam anno, in somno ridere, fletum et sonitum edere, labia, ac si fugerent, mouere, et plura alia, quae luculentum somniorum indicium praebent, agere. Diuersam uero in somnia indolem, a uaria succorum constitutione, et uariis interdiu peractis rebus et uerbis obtinent; omnis canis, inquit piscator apud Theocritum, somniat panes, et ego pisces. Annotatu digna, quae de fabis Plutarchus c) commemorat:

z) lib. 3. Aphorism. Comment. 23. a) lib. 10. cap. 75.
b) de Anima cap. 49. c) Symposiac. lib. 8. quaest. 10.

rat: esse cibos quosdam, inquit ille, qui molesta gignant somnia, animamque perturbent, testatum faciebant fabis et capite polypi, quibus abstinere iubent, qui ex insomniis diuinare cupiunt. Haud parum exinde illis prodest, qui placidum et tranquillum desiderant somnum, boni alimenta succi, facilisque digestionis assumere, mentemque quauis anxietate, quauis calamitate liberam habere, quo animae in somno contingentes cogitationes suaues et iucundae sint. Permirum autem mihi uidetur, quod multis Cranii displiceat sententia, eandemque pro falsa, nouaque, habeant, cum ista penitus clara, atque e ueterum placi-

λον λαμβάνειν, καὶ τὸν νῦν πάσης τε ἀνίας, πάσης τε ταραχῆς ἐλεύθερον ἔχειν, ὥσε τὰ τῆς ψυχῆς κατ' ὄναρ φαντάσματα ἤδη καὶ ἱερά τινα εἶναι. Μάλα δὲ θαυμάζω, ὅτι πάμπολλοι τῆς ἄλλης τυγχάνοντες γνώμης, τὴν τῦ Κρανίυ δόξαν πάνυ ψευδῆ καὶ καινὴν ἡγῦνται, ὅταν ἐκείνη πάντως ἀρχαῖα καὶ περφανὴς ᾖ, καθάπερ τῦτο ἐκ τῶν τῦ Γρηγορίυ Νυσσένυ κατιδεῖν ἔστιν, ὃς τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ὑπνῶντι σώματι ὅσαν, κατ' ὄναρ, πρὸς τὸ πῦρ, τῷ πολλῷ ἀχύρῳ καλυφθὲν, ὃ μὲν τὸ κάρφος ἢ ἀναλίσκει, μηδὲ ὑπ' αὐτῦ σβέννυται, τὸ δὲ βάλλων, τάδε φράζει· τὸν

τὸν αὐτὸν τρόπον, καὶ ὁ νῦς τῇ ἀπεργξίᾳ τῶν αἰσθήσεων, κατὰ τὸν ὕπνον συγκαλυφθεὶς, ὅτε μὲν ἐκλάμπων δι' αὐτῶν δυναμῶς ἔχει, ὅτε μὲν παντελῶς καταβέννυται, ἀλλ' οἷον καπνοειδῶς κινεῖται, τὸ μέν τι ἐνεργῶν, τὸ δὲ ὑ δυναμενῦ. Καὶ μηδένα εἰδα, ὃς ταῦτα τῦ Ιπποκράτυς Κώυ κρεῖττον καὶ σαφέστερον ἐξηγήσατο, περὶ δὲ τῶν τεκμηρίων, φησὶν αὐτὸς, τῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοσιν, ὅσις ὀρθῶς γινώσκει, μεγάλην ἔχοντα δύναμιν εὑρήσει, πρὸς ἅπαντα· ἡ γὰρ ψυχὴ ἐγρήγορεν Οταν μὲν ἓν σώματι ὑπηρετῦσα ᾖ, ἐπὶ πολ-

tis defumta ſit, prout e *Gregorii Nyſſeni d)* uerbis illud cognoſcere poſſumus, qui animam in dormiente conſtitutam corpore, cum igne multis obtecto paleis, qui neque illas abſumit, neque ab iisdem extinguitur, conferens, haec profert: eadem quoq; ratione, mens ſenſibus in ſomno quieſcentibus quaſi contecta, neque per eos elucere poteſt, neque penitus extinguitur; ſed, ut ignis fumum, ſic ipſa motum aliquem retinet, partim agens, partim in agendo deficiens. Nullus certe, qui haec *Hippocrate Coo e)* melius et dilucidius explicarit, mihi cognitus et perſpectus; quicun-

d) lib. de hominis opificio cap. 14. *e)* Principio lib. de inſomniis.

quicunque, ait iſte, ea, quae per ſomnia coniici poſſunt, recte cognorit, is magnam ea uim ad omnia habere, comperiet; anima enim tum uigilat; quæ ipſa cum corpori, in uarias diſtracta partes, inſeruit, ſui iuris non eſt, ſed partem quandam ſingulis corporis partibus diſtribuit, ipſis puta ſenſoriis, auditui, uiſui, tactui, ambulationi, actioni, omni denique corporis miniſterio, ut nihil minus, quam ſuam obtineat libertatem. Quieſcente autem corpore, anima in motu eſt, atque e partibus in partes reptans, domum ſuam ipſa gubernat, omnibusque corporis fungitur officiis. Nam corpus dormiens non ſentit, ipſa uero uigilans co-

λὰ μεριζομένη, ὰ γίγνεται αὐτὴ ἑωυτῆς, ἀλλ' ἀποδίδωσί τι μέρος ἑκάςῳ τῦ σώματος. ἥγυν τοῖσιν αἰσθητηρίοισιν, ἀκοῇ, ὄψει, ψάυσει, ὁδοιπορίῃ, πρήξει, καὶ πάσῃ τῦ σώματος διακονίῃ· αὐτὴ δὲ ἑωυτῆς ἡ διακονία ὰ γίνεται· Οκόταν δὲ, τὸ σῶμα ἡσυχάσῃ, ἡ ψυχὴ κινευμένη, καὶ ἐπεξέρπυσα τὰ μέρη τῦ σώματος, πρήξιας ἀπάσας ἄυτῳ διακρήσεται· τὸ μὲν γὰρ σῶμα καθεῦδον ὰκ αἰσθάνεται· ἡ δὲ γρηγορεῦσα, γινώσκει, καθορᾷ τε τὰ ὁρατὰ, καὶ διακέει τὰ ἀκυστὰ, βαδίζει, ψάυει, λυπεῖται, ἐνθυμέεται· ἐν ὀλίγῳ, ὁκόσαι τῦ σώματος ὑπηρεσίαι, ἢ τῆς ψυχῆς, ταῦτα πάντα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ὕπνῳ διαπρήσσεται. Οσις ἂν ὀπίσατα κρίνειν ταῦτα ὀρθῶς, μέγα μέρος ὀπίσατα σο-

σοφίης. Ταύτε δὴ τῦ Ἱπποκράτυς ῥήματα, ἃ μόνον φαινόμενα ποιῦσι, τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς ὕπνοις διὰ παντὸς τὰς ἑαυτῆς πράξεις διεργάζεσθαι, καὶ ποικίλα ἔχυσαν διανοήματα, ἃ ἐνύπνια λέγονται, νυνὶ μὲν χωρὶς τῆς τῦ σώματος ἀρχῆς, νυνὶ δὲ ἐκεῖνο ἐνοχλῦσαν, γυμνάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρόδηξιν ποιῦνται, τὴν τῶν ἐνυπνίων διάγνωσιν τῷ ἰατρῷ μάλ' ἀναγαίαν εἶναι, καὶ πολλῆς ἐν τῇ ἰατρικῇ ῥοπῆς τυγχάνειν· Τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχει καὶ Ἀριστοτέλης, τύτοις χρησάμενος· λέγυσι καὶ τῶν ἰατρῶν οἱ χαρίεντες, ὅτι δεῖ σφόδρα προσέχειν τοῖς ἐνυπνίοις· ἔυλογον θ' ὅτως ὑπολαβεῖν, καὶ (μὴ ἀπιστεῖν) τοῖς τεχνίταις μὲν, σκοπυμένοις δέ τι καὶ φιλοσόφῦσιν· αἱ γὰρ μεθ' ἡμέραν γινόμεναι κινήσεις τῆς ψυχῆς, ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιτείνονται, καὶ ἐξαίρονται μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι· ἐν μὲν γὰρ τῷ ἐγρηγορέναι, ἐμποδίζεται ἡ ψυχὴ ὑπὸ τῦ σώματος, καὶ ἐπὶ τὰ ἔξω ἕλκεται· ἐν δὲ τῷ καθεύδειν, ἐπὶ τὰ ἔσω ἀναχωρεῖ, καὶ ἐν ἑαυτῇ γίνεται· ἐν τῷ ἐγρηγορέναι μὲν γὰρ, ἐπὶ τὰ ἔξω ἐνεργεῖ διὰ τῶν αἰσθητηρίων

momentum obtinere. Conſentientem mecum in hac parte habeo *Ariſtotelem*, *f*) ſequentibus uſum: aiunt nobiliores Medicorum, ſomniis ſedulo eſſe attendendum. Planeque rationi conſentaneum, ita exiſtimare, nec fidem abrogare artem exercentibus, ac qui hac de re meditati et philoſophati ſunt. Nam diurnae motiones, niſi admodum magnæ et ualidæ ſint, obſcurantur a maioribus illis, quae uigilantibus continguntur; in ſomno autem res aliter ſe habet; quæ enim exigua ſunt, tunc magnä apparent; id uero ex iis, quæ ſæpe in ſomno eueniunt, cognoſcitur. Tonare enim et fulminare putant, cum leuis

σεις, ἂν μὴ σφόδρα μεγάλαι ὦσι καὶ ἰσχυραὶ, λανθάνουσι παρὰ μείζους τὰς ἐγρηγορικὰς κινήσεις· ἐν δὲ τῷ καθεύδειν, τἀναντίον· καὶ γὰρ αἱ μικραὶ, μεγάλαι δοκοῦσιν εἶναι· δῆλον δὲ ὅτι τῶν συμβαινόντων ἐν τοῖς ὕπνοις πολλάκις· οἴονται γὰρ κεραυνοῦσθαι, καὶ βρεντᾶσθαι, μικρῶν ἤχων ἐν τοῖς ὠσὶ γινομένων· καὶ μέλιτος καὶ γλυκέων χυμῶν ἀπολαύειν, ἀναιρεομένου φλέγματος· ἀπορρέοντος· καὶ βαδίζειν διὰ πυρὸς καὶ θερμαίνεσθαι, σφόδρα μικρᾶς θερμασίας περὶ τινα μέρη γινομένης. ἐπεγηγερμένοις δὲ τού-

f) lib. de Diuinatione per ſomnum cap. 1.

Τὰ φανερὰ τῦτον ἔχον-
τα τρόπον· ὥς ἐπεὶ μι-
κραὶ πάντων αἱ ἀρχαὶ,
δῆλον, ὅτι καὶ τῶν νό-
σων, καὶ τῶν ἄλλων
παθημάτων, τῶν ἐν τοῖς
σώμασι μελλόντων γί
νεθαι· Φανερὸν οὖν,
ταῦτα ἐν τοῖς ὕπνοις εἶ-
ναι καταφανῆ, ἢ ἐν τῷ
ἐγρηγορέναι. Οὐ μὲν
ἔμοιγε ἀφανῆ, ἀλλὰ
πάντως γνώριμά ἐστι, τὰ
τῦ Σειρὰχ, ὃς φησὶν,
ἐλπίδες ἀσυνέ-
τῳ ἀνδρὶ, καὶ ἐνύπνια
ἀναπτεροῦσιν ἀφρονας.
Ὡς δρασσόμενος σκιᾶς,
καὶ διώκων ἄνεμον, ὕ-
τως ἐπέχων ἐνυπνίοις.
Τῦτο καὶ τῦτο ὅρασις
ἐνυπνίων, κατέναντι

auribus ſonus eſt ex-
ceptus; et tenui pro-
fluente pituita, uiden-
tur ſibi melle, aut alio
dulci ſucco frui: item
per ignem incedere,
ualdeque calefieri,
exiguo calore in par-
tibus quibusdam ex-
orto. Expergefactis
autem, haec ita ſe ha-
bere, eſt conſpicuum.
Cum igitur initia o-
mnium ſint manifeſta,
clarum et perſpicu-
um, quod etiam mor-
borum, aliarumque
affectionum exordia,
quae in corpore con-
tingunt, imbecillia de-
beant eſſe. Planum igi-
tur, haec euidentiora
eſſe in ſomno, quam
uigilia. Mihi quidem
uerba *Sirucidis* g) non
occulta, ſed ſatis ſu-
perque nota ſunt, di-
centis: ſe ipſos, inſipi-
entes,

g) in edit. Lampert. Bos, c. 31. uerſ. 1. et 2. in uulgat. c. 34. u. 1. et 2. conf. quoque Eccleſiaſt. cap. 3.

entes, uana decipiunt ſpe, et ſtolidi confidunt ſomniis. Qui multum ſomniis tribuit, captat umbram, et perſequitur uentum; ſomnia enim nihil, quam fallax ſine re ſimilitudo ſunt. Enim uero nullus ſane, me ita mente affectum eſſe, deprehendet, ut quaeuis inſomnia pro uero rerum futurarum praeſagio habeam; Sicuti enim Poeta *b*) ait:

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes falſa timere iubent.

Non tamen quaeuis inſomnia parui facienda: nam ex Ioue ſomnium eſt. *i*) Deus quippe, piis, et quos diligit, futura ſaepe in ſomno indicat. *k*) Imo

ὡς σώματος ὁμοίωμα περισσώματος. Ἀλλ' εἰδεὶς ἂν μεταστὰς τὴν γνώμην μεμηνέναι ἐρεῖ, ὥστε πάντα τὰ ἐνύπνια περὶ ἀληθοῦς τῆς περιφητείας τοῦ πράγματος μέλλοντος γίνεσθαι, ἔχειν, καθάπερ γὰρ φράζει Ποιητὴς·

Νυκτὶ μὲν παίζουσι χρόνῳ εἰκαῖα ἐνύπνια,

Καὶ πλήττουσι μάτην τὰς περὶ Φρένας Φοβεράς.

Καὶ μήν, οὐχ ἁπάντων τῶν ἐνυπνίων δεῖ ὀλιγωρεῖν· καὶ γάρ τ' ὄναρ ἐκ Διός ἐστι. Πολλάκις γὰρ, ὁ Θεὸς τὰ ἐσόμενα, τοῖς εὐσεβέσι, καὶ αὐτοῦ ἀγαπητοῖς, κατ' ὄναρ ὑποδείκνυσι. Μᾶλλον δὲ, αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἐνίοτε, τῆς κοινωνίας καὶ ξυνα-

b) Tibullus l. 3. Eleg. 4. *i*) Homerus Iliad. 1. uerſ. 63.
k) uid. Scriuers *Zufaellige Andachten* Cent. 4. Meditat. 86. p. m. 1016. et 1017.

ξυναφῆς τῦ σώματος ἀφαιρεθεῖσα, καὶ ἑαυτῆς γινομένη, ἀληθῆ τυγχάνει ἔχυσα τὰ ὀνειρα, ἃ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι πρᾶγμάτευμα δίδωσιν, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐμπειρία. Τὸ ἐξηγεῖσθαι δὲ τοιαῦτα τὰ ἐνύπνια, ὑ τῶν ἀσυνέτων καὶ ἀφρόνων, περὶ ὧν ὁ Σιραχ λαλεῖ, πρᾶγμά ἐστι, ἀλλὰ τῶν σοφῶν, καὶ τῶν τῦτυ τῦ ἔργυ ἐμπείρων. Ἄλλως τε, ὅτι τοῖς ἀῤῥώστοις πολλάκις ἐκ τῶν ἐνυπνίων, ἦν τῦ νοὸς καὶ σώματος κατάστασιν, καὶ τὸ τῆς νόσυ τέλος ἔστι διαγνῶναι. ὧν περιαλλῆ τὰ παραδείγματα ἡμῖν Ἱπποκράτης παρέχει, ἐν τοῖσι ὕπνοισι, λέξας, ἥλιον καὶ σελήνην, καὶ ὄρανὸν, καὶ ἀστέρας καθα-

ipsa aliquando anima, a societate, atque a corporis contagione, placido seuocata somno, suique facta iuris, uera, quae futurorum prognosticum praebent, somnia fouet, prout idem experientia comprobat. *l*) Istiusmodi uero somniorum interpretatio non imprudentum et stolidorum, de quibus Siracides loquitur, sed sapientum, quique huius rei notitia sunt instructi, res est. *m*) In aegrotis praesertim, ex insomniis corporis mentisque constitutionem, ac morbi exitum haud raro cognoscere possumus; cuius rei exempla perpulchra nobis praebet *Hippocrates*,

l) conf. Math. Dresserus de part. human. corp. lib. 2. de Anim. p. m. 192. et 193. Cicero lib. de diuinat. *m*) uid. Hieron. Cardanus Synes. Somnior. explicat. lib. 1. cap. 1.

crates, n) in ſomnis, dicens, ſolem et lunam, coelum ac ſidera pura, ſuoque agitata motu uidere, bonum, ſanitatem enim indicat. Si uero in ſtagno aut mari, aut fluminibus natare, quis ſomniet, malum; cum humiditatis abundantiam indicet, febricitanti uero bonum. Sic quoque, ſecundum iſtum, fluuiorum tranſitus, hoſtes armati, monſtra diſformia, morbum aut furorem praeſagiunt. *o*) Hac methodo plura et ualde neceſſaria, de ſignis e ſomniis, in dicto *Hippocratis* libro inuenimus.

Cap. XVI.

Enim uero, inſtituti iam deſiderat ratio, ut ad argumen-

ρὰ καὶ ἐναγέα, κατὰ τρόπον ὁρώμενα, ἔκαστα ἀγαθὰ, ὑγιείην γὰρ τῷ σώματι σημαίνει. Εἰ δὲ κολυμβᾶν ἐν λίμνῃ, ἢ ἐν θαλάσσῃ, ἢ ἐν ποταμοῖσι δοκέει, ἀγαθὸν· ὑπερβολὴν γὰρ ὑγιασίης σημαίνει, πυρέττοντι δὲ ἀγαθόν. Οὕτω καὶ, κατ' ἐκεῖνον, ποταμῶν διαβάσιες, καὶ ὁπλῖται, καὶ πολέμιοι, καὶ τέρατα ἀλλόμορφα, νοῦσον σημαίνει, ἢ μανίην. τοιοῦτον τὸν τρόπον, πλείονα καὶ μάλ' ἀναγκαῖα, περὶ τῶν σημείων, ἐκ τῶν ἐνυπνίων, ἐν τῷ εἰρημένῳ τῦ Ἱπποκράτες βιβλίῳ εὑρίσκομεν.

Κεφ. ιϛ.

Ἀλλὰ νυνὶ πάλιν ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν, ἐξ ἧσπερ εἰς ταύτην ἔπεσον

n) lib. de inſomniis. *o*) uid. Iac. Spohnius. aphoriſm. nou. Sect. 3. aphoriſm. 99. 100. et 101.

σον τὴν φλυαρολογίαν, ἐπανελθεῖν ἀναγκαῖον. Μεχρὶ τῦδε, τί ὁ κοῖτος, τί τύτυ αἴτιον, καὶ τίς τύτυ ἐν τοῖς ὑγιαίνυσιν ἔργον καὶ ὠφέλεια, διηγησάμην, καὶ πολλὰ ἔλεξα περὶ τῆς ὀρθῆς τύτυ χρήσεως, ἐν τῷ τὴν ὑγίειαν διαφυλάττειν, ἐξ ὧν φανερὸν εἶναι νομίζω, ὅτι κοῖτος μέτριος, καὶ κατὰ φύσιν γινόμενος, τὸ ἐνεργέστατον τῆς εὐρωστίας βοήθημά ἐστιν· ὥστε γὰρ ξύνολον καὶ ξυντομώτατον εἰπεῖν, ἡ ὑγίεια βέλτιστα διαφυλάττεται, τῇ τῶν ἀκαθαρσιῶν ἀποχωρήσει, καὶ τῆς ῥώμης, διὰ τῦ πόνυ καθ' ἡμέραν βεβλαμμένης ἀνανεώσει. Περφανὲς δὲ, τὸν ὄνειρον πλείστας τὰς βοηθείας τοῖς νυνὶ εἰρημένοις ποιεῖσθαι, καὶ κεφάλιστον ξυνεργὸν καὶ βοηθὸν, ἐν τῷ ἀφορίζειν τὰς ἀνομαλίας καὶ βλα-

tum, a quo in prolixum hunc incidi discursum, denuo redeam. Quid somnus, quæ huius causa, et quis illius in sanis usus atque operatio, hactenus explicaui, et multa de conuenienti huius usu, in tuenda sanitate, commemoraui, e quibus haud occultum esse, arbitror, quod somnus mediocris, et naturae beneficio institutus, praestantissimum sanitatis praesidium sit. Vt enim omnia paucis complectar, prospera ualetudo impuritatum separatione, uiriumque per laborem quotidie deperditarum restitutione, omnium optime conseruatur. Omnibus autem est in confesso, quod somnus iam dictis rebus egregie faueat, et plurimam separandis anomalis

nomalis ac noxiis particulis opem ferat; Hac de causa, non insensibilis saltem transpiratio in somno augetur, sed reliquae etiam secretiones, ob pororum laxitatem, atque aequalem humorum circulationem, quae maximopere impuri a puro separationi conducit, optime perficiuntur, ut manifeste ex illis, quae finito somno euueniunt, colligere licet; plurimi enim, bene et naturaliter constituti, quando euigilant, magnam impuritatum colluuiem per urinam et aluum eiiciunt. Quod autem somnus deperditas reparet uires, nullus inficias ire potest, cum omnibus quotidiana constet obseruatione, corpora nostra, diurno ita debilitata labo-

βερᾶς μερίδας, ὑπάρχειν· ἐκ τύτυ δ' μόνον ἡ ἄδηλ@ αἰσθήσει ἀμπνοὴ, κατ' ὄναρ πλεῖσον αὐξάνεται, ἀλλὰ καὶ λοιπαὶ ἀποχωρήσεις, βέλτισα διατελῦνται, διὰ τὴν τῶν πόρων χαυνότητα, καὶ τὴν ἴσην τῶν χυμῶν περίοδον, ἥτις μάλισα ξυμπεράττει τῇ τῦ καθαρῦ ἀπ' ἀκεραίυς καὶ ἀναθάρτυ διπηρείσει, ὥσκε γινώσκειν ἔξιν ἐκ τῶν μετὰ τὸν κοῖτον ξυμβαινόντων· τὰς γὰρ πλείσας ἐξύπνυς γινομένυς, ἐὰν ἓυ ἔχωσι, δεῖ τὰ πολλὰ ῥεῖν καὶ διπατεῖν. Τὸν δὲ ὕπνον τῆς ἰχύ@ δοτῆρα κάπωσκευασὴν εἶναι, μηδεὶς ἀπαρνεῖσθαι δύναται, ὅταν πάντες ἐφορῶμεν καθ' ἡμέραν, τὰ σώματα ἡμῶν, ὅτωσὶ διὰ τῦ πόνυ ἡμερησίυ ἐξηθενισμένα, ὥσε ἢ ἔτι ταῖς πρόξεσι τεταγμέναις ἐξαρκεῖσθαι,

τῆς ἐκ πρώτου ῥώμης κατὰ τὸν ὕπνον ἀνάπαλιν ὑπιτυχεῖν, καὶ ἔυρωστα γινόμενα, τὸν καματον ὑποσήκουσα ὑπιχειρεῖν δυνατὰ εἶναι. Εντεῦθεν καλῶς ὁ Τερτυλλιανὸς καλεῖ τὸν ὕπνον τῆς ὑγιείας καὶ νόσου δοκιμαστήν· εἰ γάρ τις ὀρθῶς καὶ ἡσύχως καθεύδει, προφανὲς σημεῖον, ἐκεῖνον βέλτιστα ὑγιαίνειν, καὶ τὸ σῶμα ἠδὲ τὸν νοῦν ἔυ ἔχειν· τοὐναντίον δὲ, εἴ τις πάνυ μηδένα, εἴτ' ὀλίγον καὶ ἀνήσυχον τὸν κοῖτον τυγχάνει ἔχων, τὴν νόσον, εἴτ' ἤδη παρεῖναι, εἴτ' ἐγγίζειν, ἐκ τούτων διαγινώσκειν ἔξιν· ὁσαύτως καὶ, ἐάν τις ἀῤῥώστως τὸ σῶμα διακείμενος, μήτε τῆς ἡμέρας, μήτε τῆς νυκτὸς καθεύδῃ, κάκιστον, ἔμπαλιν δὲ, ἐὰν ἀθενῶν αὖ πάλιν τοῦ κοίτου ἡσύχου καὶ γαληναίου

re, ut obeundis amplius destinatis laboribus sint imparia, pristinum denuo per somnum recuperare robur, nouisque et sufficientibus, ad susscipiendos decentes labores, uiribus instrui. Scite hinc *Tertullianus* p) somnum prosperae atque aduersae probatorem ualetudinis appellat; Si enim aliquis conuenienti et tranquillo fruitur somno, manifestum, quod iste optima uratur sanitate, et mentem ac corpus morbis liberum habeat, signum; Vice autem uersa, si aliquis omnis existit expers somni, aut exiguo et turbulento gaudet, uel morbum iam adesse, uel instare, ex his cognoscere possumus. Similiter, si quis morbo

p) lib. et loc. citat.

morbo decumbens, neque noctu, neque interdiu, somni capax fieri potest, pessimo loco res est; econtra autem aegroto placide et tranquille denuo dormiente, spes salutis affulget. Ergo, inquit *Plutarchus*, q) non ad corporis modo nutritionem quod attinet, atque exercitationes, notandum est, an iis corpus segnius, minoriue cum alacritate, quam consueuerat, utatur; et an solito amplius fame sitiue teneatur, sed somnus quoque, si continuus aut leuis non sit, uerum inaequalitatem habeat atque interualla, nobis impendentis suspicionem morbi iniicere debet. In exactiore itaque horum examine atq;

ὑπτυγχάνῃ, καλὸν ὀθεν, φησὶ Πλούταρχος, ὐ πρὸς τροφὴν μόνον, ὐδὲ γυμνάσια δεῖ φυλάττειν τὸ σῶμα, μὴ πρὸς τὸ εἰωθὸς ἅπτηται τύτων ὀκνηρῶς καὶ ἀπροθύμως, ἢ πάλιν διψῶδές ἢ καὶ πεινάλεον, ὡς ὐ πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὕπνων, τὸ μὴ συνεχὲς, μηδὲ λεῖον, ἀλλ' ἀνωμαλίας ἔχον καὶ διασπασμύς, εὐλαβεῖσθαι. Τάδε γῦν διὰ πλειόνων ξυνθεωρήσας, καὶ παραλεθεαμένῳ ἐξ ἀπειρείας πολλῆς, νυνὶ καὶ καταγνοήσω, τί τὸ ὕπνυ ἐν τοῖς νοσῦσιν ὄφελῳ, καὶ πῶς τύτῳ ἐν ἐκείνοις χρήσασθαι ξυμφέρει. Καλὸν μὲν τὸς ἀῤῥώστυς ἡσύχως καὶ ὀρθῶς καθεύδειν, ὅτι τῶν λοιπῶν ξυμφωνύντων, ὐ μέγα τὸ νόσημα εἶναι, ἐμφανίζει.

q) lib. de Sanitate tuenda in Operib. Vol. II. p. m. 129.

Πλεῖστοι δὲ τῶν ἀσθενῶν, εἴτε πλείω, εἴτε τοῦ δέοντος ἐλάττω, καὶ πάνυ μηδένα τὸν ὕπνον τυγχάνουσιν ἔχοντες. ὁ δὲ κοῖτος τοῦ δέοντος πλείων καὶ μακρότερος, ἐὰν διὰ ξυνόλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς, εἴτε διὰ πλείονος χρόνου διαμένῃ, ὀρθῶς εἰς τὸν τῶν νόσων καταλόγον ἀναγράφεται, καὶ εἶναι καρωτικὰ παθήματα παρὰ τῶν ἰατρῶν καλοῦνται. Πέντε δὲ τούτων ὄντων εἴδη, δηλαδὴ τό τε Ἱπποκράτους καταφορὰ ὀνομάζεται, λήθαργος, κάρος, ἀπονευρία, καὶ κατοχή. τὰ αὐτὰ ἀῤῥωστήματα μάλ' ὄντα ξυγγενῆ, καὶ ὥσπερ τὸ μεῖζον καὶ ἧττον ἀλλήλων μόνον διαφέρει. Πάντως μεταξὺ τῶν αἰτίων ἐκείνας τὰς νόσους ἐνεργούντων, τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος, ὃ ἀνεὺ σπασμοῦ, τὸν

explicatione defixus haerens, iam quoque, quae somni in aegrotis sit utilitas, et quomodo hic eodem deceat uti, considerabo. Perquam bonum quidem, si aegroti bene et tranquille dormiunt, quia, reliquis congruentibus, indicat, haud grauem esse morbum; maxima autem aegrotorum pars, uel plus iusto longiore, uel breuiore, aut nulla penitus fruitur quiete. Somnus autem, si mediocritatis excedens limites, per totam diem noctemque, aut longius temporis spatium, perseueret, iure meritoque in morborum refertur catalogum, illique soporosorum nomine affectuum ueniunt. Quinque autem illorum commemorantur species, nimirum Coma, quod

quod ab *Hippocrate* Cataphora dicitur, Lethargus, Carus, Apoplexia, et Catoche. r) Magna inter hos affectus intercedit conuenientia, atque ut maius et minus saltem inter se differunt. Inter causas, quae hosce excitant morbos, praecipue morsus aspidis, carum cum molli inducens sudore, absque spasmis commemoratione dignus. Origo autem istorum morborum a uehementi cerebri compressione atque obstructione, uel conuenientis neruei succi defectu repetenda, quibus, dicti motus liquidi e cerebro ad organa, et uice uersa ex organis ad cerebrum,

κάρηνον ὑπνώδη ξὺν ἱδρῶτι μαλακῷ διεργάζεται, ἀξιομνημόνευτον. Φύεται δὲ τάδε νοσήματα παντὸς παρὰ τῆς ξυμπιέσεως μεγάλης ϗ ἐμφερόξεως τῦ ἐγκεφάλυ, εἴτε τῆς ἐλλείψεως τῦ χυμῦ ὄντος δεήυ ἐν νεύροις, δι' ὧν ἡ κίνησις τῦ τῶν νεύρων ὑγροῦ ἐκ τῦ ἐγκεφάλυ εἰς τὰ ὄργανα, ϗ ἐκ τῶν ὀργάνων εἰς τὸν ἐγκέφαλον, τὰ ἐλάττω ἢ πλείω ἐπέχεται. Ξυμβαίνει ἐκ τύτυ, τὸ ξυμβόλαιον παύεσθαι, ὃ πρὸς τὸ σῶμα ἡ ψυχὴ ἔχει, κἀκείνην τὰ ἐν τῷ σώματι γινόμενα ἐκ εἰδέναι, ϗ ὅτωσὶ τὴν ξυνό-

r) uid. Galenus lib. 13. meth. med. Christ. Ioh. Langius Oper. Med. Part. 2. c. 20. p. 126. Paul. Barbette Prax. Med. c. 3. p. m. 41.

ξυνόλυ τῦ σώματος ἰσχὺν ἐκλείπειν. ὅταν δὲ, ἡ κίνησις τῦ τῶν νεύρων ὑγρῦ, τοῖς δυσὶν εἰς τὸ μάλισα τρόποις, εἴτε διὰ τὴν ἀπειρίαν τῆς ὕλης τῦ τῶν νεύρων ὑγρῦ, εἴτε διὰ τὸν ἐγκέφαλον πεπιεσμένον καὶ μπεφραγμένον, ἐπέχηται, καὶ τούτοις μεθ' ἃ σπυδῆς ἐν τῇ ἐκείνων τῶν νοσημάτων ἰάσει, τὸν νοῦν προσέχειν ὀφείλει ἰατρός. Εἰ γὰρ ὁ χυμὸς ὑπὸ τῦ αἵματι, καὶ ἐκ τύτυ ἐν τοῖς νεύροις ἐλλείπει, ἐκεῖνος τῇ τροφῇ εὐχύμῳ, ἡδ' εὐπεπῶ, ἀναστευάζεσθαι, καὶ ἅμα φάρμακα ἰσχυρίζονται δίδοσθαι ὀφείλυσιν. Ἀλλ' ἐὰν τάδ' ἀρρώστημα παρὰ τῦ ἐγ-

plus minusue impeditur. Euenit exinde, ut commercium, quod animam inter et corpus intercedit, tollatur, eaque illorum, quæ in corpore aguntur, fit ignara, et hac ratione totius uigor corporis deficiat. Cum autem duplici praecipue modo, uel ob materiae, generando liquido nerueo, aptae defectum, uel ob compressum obstructumue cerebrum, neruei motus liquidi cohibeatur, ad haec Medicus attenta in cura illorum mente respicere debet. Si enim in sanguine, atque exinde etiam in neruis, appropriati et laudabiles deficiunt succi, illi alimentis boni succi, facilisque digestionis reparandi, et remedia confortantia exhibenda. Ast si horum

rum affectuum cauſa in cerebri compreſſione atque obſtructione conſiſtit, decet ſpirituoſa atque aperientia, tam externa, quam interna, in uſum uocare. s) Illa autem duntaxat, quando horum morborum cauſa a uiſcidorum humorum ſanguini inhaerentium abundantia prouenit, auxilium afferunt, irritus uero horum uſus in cerebri abſceſſu, aut aliis huiusmodi morbis, a quibus ſecundario ſoporoſi dependent affectus, quorum alii nullam plane admittunt curam, alii uero nonniſi magna cum difficultate abiguntur. Exacta hinc cura, origo illorum, cui medelam ac-

κεφάλυ πεπιεσμένυ καμπεφαγμένυ φύωνζαι, τὰ φάρμακα πνευματώδη καὶ ἀνύγοντα, καὶ τὰ ἔξω, καὶ τὰ ἔσω ἀναγκαῖα ὄζιν. Ἐκεῖνα δὲ μόνον ὄνησιν φέρει, ὅταν ἡ τύτων τῶν νόσων γένεσις ωαρὰ τῆς τῶν παχυλῶν χυμῶν ἐν τῷ αἵματι δαψιλείας ἦῃ, μηδὲν δὲ ἐν τῇ τῦ ἐγκεφάλυ ἀποσήματι, καὶ ἄλλαις τοιαύταις νόσοις, παρ' ὧν ἡ πηγὴ τῶν ἀῤῥωσημάτων καρωτικῶν, ἰσχύει, τὰ μὲν γὰρ ἀνήκεσα, τὰ δὲ δυσχερῶς θεραπέυεται· ἐξ ἀκεραβείας γῦν, τίς ἐκείνων ῥίζα σκεπτέον, ἧ τὴν ἴασιν προσάπτειν προσήκει, ὡς ωολλαῖς ταῖς ἰσοφίαις Βονέττ@ ὑποδείκνυσιν. Ενίοτε τὰ καρωτικὰ ἀῤῥώσήματα, ξὺν τῶν ἀδένων ἐυφορία, αὐτο-

s) conf. Fabric. Hildanus Cent. 2. obſ. 4. Aetius, ſermon. 6. c. 97.

αὐτομάτην ἀνεὺ τῆς τινῶν φαρμάκων χρήσεως φάνεται, καθάπερ Ριδλῖνος καὶ Βοερχάβιος ἐμφανίζουσι. Καὶ ταῦτα δὴ, ἅμα πλειόνων ἔχοι τις διελθεῖν, ἀλλ' ὅτι αἰσθάνομαι, ἐμαυτὸν ἔξω φερόμενον πόρρω γίνεσθαι τῆς ὑποθέσεως, ταῦτα νυνὶ ἀρκείτω, καὶ εἰς τὸ μάλιστα, ἐπεὶ πλείονες οἱ ἰατροὶ πολλὰς τὰς βίβλους περὶ τούτων γεγράψαντες ἐξέδωκαν, ἃς οἱ τὰ πλείονα ἐν τούτοις εἰδέναι ὀφθυμοῦντες, ἀναγινώσκειν δύνανται. Ὀλίγα προσέτι περὶ τῶν ὑπνοβατῶν καὶ τῆς ὑπνοβατήσεως δέον φράζειν, ἐπειδὴ ἐκείνη τῷ ἡσύχῳ ὕπνῳ ἐμπροσθὼν ὅσα, τὴν κα-

commodare decet, ut pluribus obſeruationibus *Bonetus t*) ob oculos ponit, indaganda. Aliquando morbi ſoporoſi ſua ſponte, nullis adhibitis medicamentis, cum aegrotorum emolumento, ſicuti *Ridlinus u*) et *Boerhauius x*) demonſtrant, deſinunt. Et haec certe ulterius enodare, neceſſarium eſſet, ſed, quia me ad aliena delatum negotia, a propoſito multum recedere, animaduerto, iſta iam de hac materia ſufficiant, praecipue, cum copioſa de hoc argumento conſcriptorum congeries librorum haud deſit, *y*) quos, qui plu-

ra

t) Anatom. Pract. l. 1. S. 3. obſ. 1. et ſequ. omnes huius Sect.
u) Millen. cur. Med. obſeru. 871. p m. 606. *x*) Aphoriſm. de cognoſcend. et curand. morbis. p. m. 156. aphoriſm. 705. *y*) conf. Haly Abbas Pr. l. 5. c. 16. Fontanus Pr. l. 1. c. 20. Heurnius l. de cap. morb. c. 15. Liuerius obſ.

ra de his noſſe deſide-
rant, euoluere poſ-
ſunt. Pauca adhuc, de
ſomnambulis et ſo-
mnambulatione com-
memorare, operae
pretium; quia iſta ſo-
mnum quietum haud
concedens, malam flu-
idarum et ſolidarum
conſtitutionem parti-
um arguit. Somnam-
buli enim, melan-
choliae, menſium ſup-
preſſioni, malo hypo-
chondriaco, et aliis
huiusmodi morbis,
maxime ſunt obnoxii.
In illis igitur, quia co-
pioſa uiſcidorum et
lentorum farragine
ſuccorum, atque exin-
de tenerrimorum ob-
ſtructione uaſorum
laborant, externi mo-
tus, non eo, quo de-
cet, modo, ad mentem
traducuntur; his acce-

κὴν τῶν χυμῶν καὶ αὐ-
τῶν μορίων κατάσασιν
ἐμφανίζει· οἱ γὰρ ὑ-
πνοβάται εἰς τὸ μάλι-
σα τῇ μελαγχολίᾳ,
ἐποχῇ ἐκ μήνων, τῷ
παθήματι ὑποχονδρι-
ακῷ, καὶ πλείοσι τοι-
άυταις νόσοις ὑπεύθυ-
νοί εἰσιν. Ἐν ἐκείνοις
γᾶν, ὅτι τὴν τῶν πα-
χυλῶν χυμῶν πλησμο-
νὴν τυγχάνοσιν ἔχον-
καὶ ἐκ τούτου ἐμφράξει
τῶν ἀγγείων λεπτο-
των καάμνοσιν, αἱ ἔξω
κινήσεις δ' δεόντως μετ-
άγονται ὅτι τὸν νοῦν
ὅπι γίνεται τούτοις, ὅτ'
ἐκεῖνοι τῆς ἡμέρας πολ-
λὰ καὶ μεγάλα ἐννοή-
σαντες, τὸν νοῦν σφόδρα
ἐνοχλοῦσιν, ὅπως πολ-
λάκις ἐν ταῖς γρηγο-
ρίαις, διὰ τὴν πολλὴν
τῆς ψυχῆς ἐργασίαν,
δι' ἧς τἄλλα ἐφορᾶν δι-
ακωλύεται, τὸ μὲν πρᾶτ-

τουτες

obſ. 11. Foreſtus l. 10. obſ. 33. et 34. Mercurialis l. 1. c. 9. Pr. Med.

τοντες οἴδασι, τὸ δὲ ἀγνοῦσι, καὶ πλειςάκις τι διεργάζονται, ὧ μὴ προσέχει ὁ νῦς. Τῶν πεφγμάτων ἑτωσὶ καθεσώτων, ἃ θαυμασὸν, εἰ ἐκεῖνοι καθεύδοντες, προσέθ' ἡσυχαζόσης τὰ πλεῖςα τῆς τῶν αἰσθήσεων πεφάξεως, ἐκ τῶν κοιτῶν ἀνιςᾶσιν, εἰς τῦ τον καὶ κεῖνον τόπον ἰεῖσι, καὶ πολλὰ πεφάτ τυσιν, ἃ ἀγνοεῖ ὁ νῦς· ψυχὴ γὰρ ἐν ἑαυτῇ ὖσα, παυομένων τῶν αἰσθήσεων, ἃ διαθάνεται τὰ ἔξω γινόμενα· ἐὰν δὲ πολλῇ κεφαυγῇ, μάλις α τὸ ὄνομα τὸ ἴδιον, ὃ ἐκείνοις ξύντεφφον καὶ ξύνηθες, τὰς ὑπνοβάτας καλῶμεν, καὶ ἄλλοις τοῖς πεφάγμασι θάτερα τῶν αἰσθήσεων ὄργανα ἐρεθίζωμεν, ὁ νῦς τὰ πρῶτα βαθῆ τε διανοήμαθα καθαλιπὼν, τὰς νυνὶ προσβολὰς μαγινώσκει. Ο Βονέττος ὑπολαμβάνει ἐν τῷ

dit, quod multis et profundis inhaerentes cogitationibus, mentem ualdopere exagitent, ita, ut haud raro uigilantes, anima multis distracta negotiis, ob quae alia minus obseruare potest, hoc quidem agentes sciant, illud uero ignorent, et saepius, illi, quod peragitur, mens haud attendat. Rebus ita constitutis, non mirandum, si illi, dormientes, cessante adhuc maximam partem sensuum exercitio, e lecto surgunt, ad hunc uel illum locum tendunt, et multa, nescio ente nec attendente anima, patrant; mens enim, in se ipsam quasi recedens, quiescente sensuum actione, quae foris geruntur, non animaduertit; si uero multo clamore, praecipue nomine proprio

prio uſi, cui illi magis aſſueti, ſomnambulos compellemus; aut aliis rebus, reliqua ſenſuum organa irritemus, mens prioribus profundisque ſeuocata cogitationibus, praeſentes percipit impreſſiones. Peculiarem, in explicandis huius affectus cauſis, liquidi neruei et cerebri diſpoſitionem *Bonettus z*) ſupponit. *Scriuerius a*) a malo genio ſomnambulationis ortum deducit. Ita multas alias hac de materia opiniones, memoriaque dignas ſomnambulorum obſeruationes, *Platero, b*) *Schotto, c*) *Sennerto, d*) *Lemnio, e*) et pluribus aliis Medicis, *f*) annotatas inuenimus.

ἐξηγεῖσθαι τὰ τύτυ παθήματα αἴτια, τὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῦ τῶν νύρων χυμῦ, καὶ ἰδίαν τῦ ἐγκεφάλυ κατάστασιν. Ο Σκεμβῆς, περὶ τῦ κακοδαίμονος τὴν τῆς ὑπνοβατήσεως αἰτίαν καταγει. Ουτωσὶ πολλὰς ἄλλας περὶ τύτυ πράγματος γνώμας, καὶ ἀξιολόγυς τὰς τῶν ὑπνοβατῶν ἱστορίας, παρὰ τῷ Πλατήρῳ, Σχόττῳ, Σεννέρτῳ, Λεμνίῳ, καὶ πλείοσι ἄλλοις ἰατροῖς ἀνευρίσκομεν.

z) lib. citat. Sect. 5. obſ. 1. et quidem in ſcholio p. m. 152.
a) lib. ſub nom. Gottholds *Zufaellige Andachten* edit. Cent. 2. meditat. 47. b) lib. 4. p. 177. c) Phyſ. curioſ.

Κεφ. ιζ.

Ἤδη περὶ ἁπάντων δεῖ ἔμεγε ἐξετάζειν, πότερον, πᾶσι τοῖς ἀῤῥώστημασι ξυμφέρει ὕπνος, ἢ μὴ· Πᾶσιν ἂν δὴ ἀῤῥώστοις τὸν κοῖτον λυσιτελεῖν οἶμαι, καὶ τοῖς μὲν βραχίονα, τοῖς δὲ μακρότερον· Ἐκεῖνοι γὰρ, οἱ τῶν παχυλῶν καὶ γλοιώδων χυμῶν πλησμονὴν, καὶ τῶν νεύρων χάλασιν πολλὴν ὑπάρχουσιν ἔχοντες, καὶ ἐκ τούτου τῆ κακοχυμία, καχεξία, ἐποχῆ ἐκ μήνων, καὶ τῆ τῶν ἄλλων μερίδων ἐμφράξει κάμνουσι, μάλιστα, εἰ τούτων ἀρχὴ σπλὴ τῆς ἀργίας καὶ πολλὸ ὕπνυ ἔπι, τὸ σῶμα, τοῖς ξυνήκουσι πόνοις, ὀπιμελῶς καὶ τεταγμένῳ τῷ χρόνῳ ἀ-

Cap. XVII.

Ante omnia autem iam inſpiciendum atque indagandum, utrum quibusuis morbis ſomnus conueniat, nec ne. Omnibus utique aegrotis nocturnam prodeſſe quietem, et aliis quidem breuiorem, aliis uero longiorem, arbitror. Illi enim, qui corpus uiſcidis et glutinoſis impuritatibus oppletum, flaccidosque neruos habent, atque has ob cauſas, cacochymia, cachexia, menſium atque aliis obſtructionibus laborant, praecipue, ſi a ſocordia, multoque ſomno, illorum origo ſit, corporis machinam, conuenienti labore,

---

rioſ. l. 3. c. 22. *d*) Paralipom. l. 1. pr. p. m. 112. *e*) de occult. nat. mirac. l. 2. c. 5. *f*) Hoeferus Hercul. Med. l. 1. c. 6. p. m. 39. Roder. a Fonſeca Conſ. med. Tom. 2. conſ. 100. Langius epiſt. Med. l. 2. epiſt. 45. Corbaeus pathol. l. 2. S. 2. c. 13.

bore, diligenter, constitutoque tempore, exercere, succorum uisciditatem spirituosis resoluere atque attenuare, et parciori, quam illorum desiderat consuetudo, somno debent uti. Multus econtra somnus, si origo horum affectuum, ab utilium defectu succorum proueniat, usurpatis simul remediis confortantibus, atque alimentis facilis digestionis, bonique succi, prodest; indulgeat, inquit *Hippocrates*, g) somno largiori, molliterque cubet, cui fæces alui crudæ transeunt, et corpus cibis non fruens contabescit. Hic praecipue etiam *Hippocratis b)* sen-

σκεῖν, τὴν τῶν χυμῶν παχύτητα τοῖς φαρμάκοις πνευματώδεσι λεπτύνειν καὶ ἕυρουν ποιεῖν, ἡδὲ βρῶχίοις τὸ ξυνήθως ὕπνῳ ὀφείλουσι χρήσασθαι. τἐναντίον ὁ πολὺς λυσιτελεῖ ὕπνος, ξὺν τῇ σὶ λήψει τῶν φαρμάκων ἰσχναίνοντων, καὶ βοσκημάτων εὐπέπτων καὶ ὑγρῶν, ἐὰν ταῦτα τὰ ἀρρώστήματα παρὰ τῆς τῶν χρηστῶν χυμῶν ἐλλείψεως γένηται· διδότω, φησὶν Ἱπποκράτης, ὕπνον πλείονα, καὶ μαλακινέτω, οἷσι τὸ διαχώρημα ἄσηπτον διαχωρέει, καὶ τὸ σῶμα τρύχεται, τῶν σίτων ὀκὲ ἐπαυρισκόμενον. Πᾶσα καὶ ἀνάγκη, ἐνθάδε τὴν τ῀ Ἱπποκράτους γνώμην, περὶ τῆς τ῀ ὕπνου ἐν τῇ πλευρίτιδι

g) lib. 3. de Diaet. cap. 7. *h*) lib. 3. de morb. aphorism. 56. confer. etiam Petr. Salius Diuersus, Comment. in dictum lib. et loc. Hippocr. p. m. 332.

βλάβης ὑποπτεῖν, ὃς τάδε γράφει· καὶ ἐν τῇ πλευρίτιδι, μάλιστα διακωλύειν ὀφείλεις τὸ ὕπνυ τὸν κάμνοντα, ἵνα ἡ κάθαρσις ταχίων καὶ δαψιλέστερον γένηται. οἶται γὰρ Ἱπποκράτης, διὰ τὸ ὕπνυ τὴν τῦ αἵματος σάσιν, καὶ ἐκ ταύτης φυομένην τῦ πνεύμονος ἔμφραξιν, ἢ ἐκείνυ τῦ νοσήματος ἀληθής ἐστιν αἰτία, ὑπίδοσιν λαμβάνειν, καὶ τοιῦτον τρόπον κωλυθείσης τῆς ἀναναθάρσεως τῦ χυμῦ σασίμυ διὰ τῦ πλύυς, τὴν νόσον ὐ μόνον πολυχρόνιον καὶ δεινοτέραν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πλευρίτιδος τὴν περιπνευμονίαν γίνεσθαι θανάσιμον. Ἐγὼ δὲ πάνυ πέπεισμαι, τὸν Ἱπποκρά-

tentia, de ſomni in pleuritide detrimento, conſideranda atque examinanda, qui ſequentia affert: atque in pleuritide ſomnum quam maxime prohibeto, quo purgatio, et citius, et copioſius fiat. Exiſtimat enim Cous Medicinæ Parens, ſanguinis ſtagnationem, atque exinde enatam pulmonis obſtructionem, quae uera huius morbi exiſtit cauſa, i) ſomno augeri, atque impedita hac ratione ſtagnantis exſcreatione ſucci, non protrahi duntaxat malum, atque exacerbari, ſed pleuritidem etiam in lethalem degenerare peripneumoniam. Certe autem mihi per-

i) uid. Hippocrates de locis in homine text. 24. p. m. 378. Riuerius lib. 7. cap. 7. Felix Platerus, de Dolor. cap. 10.

perſuaſum habeo, quod hic *Hippocrates* de ſomno plus iuſto longiore, quique in morbi contingit principio, loquatur; iſtiusmodi enim ualde pernicioſus, ac non impurae ſolum et uiſcidae euacuationem materiae impedit, ſed manifeſtum etiam præbet indicium, ſuccos ita eſſe corruptos, tantamque ſanguinis adeſſe uiſciditatem, ut iſte per arterias uenasque cerebri haud expedite poſſit circulari, qui exinde in cerebro ſubſiſtens, illum ualde premendo, admodum exitioſum et lethalem excitat ſomnum. Si enim doloris atrocitatem, et magnam reſpirandi difficultatem hoc morbo decumbentium, mecum perpendo, haud mente concipere

τὴν ϖερὶ τῦ κόιτυ τῦ δέοντ@ μακροτέρυ, καὶ τῇ τῆς νόσυ ἀρχῇ παραγινομένυ, λαλεῖν· τοιῦτ@ γὰρ μάλα ναικὸς, καὶ ὐ μόνον τῇ ἐκπτήσει τῦ ἀκαθάρτυ καὶ παχυλῦ χυμῦ ἐμποδών ἐϛιν, ἀλλὰ καὶ ϖερίφανὲς σημεῖον ϖαρέχει, τοσῦτον τὸς χυμὸς εἶναι διεφθαρμένυς, καὶ τοσαύτην εἶναι τῦ αἵματ@ παχύτητα, ὥϛ' ἐκεῖνο καὶ διὰ τῶν ἀρτηριῶν καὶ φλεβῶν τῦ ἐγκεφάλυ τῦ δέοντ@ βραδύτερον κινεῖϑαι, ὃ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐντεῦϑεν ὑφιϛάμενον, ἐκεῖνον λίαν πιέζει, ἐξ ὧ λίαν βλαβερὸς καὶ πάνυ ϑανάϲιμ@ κοῖτ@ γεννᾶται. Ει γὰρ ϖρὸς ἐμαυτὸν λογίζωμαι τὴν τῆς ὀδύνης δεινότητα, καὶ μεγάλην τῆς ἀναπνοῆς ϑλίψιν τῶν ταύτῃ νόσῳ καμνόντων, πάντως ἔμοιγε δοκεῖ ἀδύνατον, τινὰ πλευριτικὸν

κὸν τῦ κατὰ Φύσιν γινομένυ ὕπνυ τυγχάνειν δύναθαι. Εαὶν τοιγαρῦν τις τῇ πλευρίτιδι κάμνων, τῇ τῆς νόσυ ἀρχῇ, βαθεῖ καὶ μακρῷ τῷ ὕπνῳ καταλαμβάνεται, ξημαίνει τὸν κάρον πρὸς τὴν πλευρίτιδα ξυνάπτεθαι, καὶ τὸν νοσῦντα ἀποθνήσκειν μέλλοντα ἔσεθαι. Μηδαμῶς δὲ ἐκ τύτων ὑπολήπτεον, μηδένα πάντως ὕπνον τοῖς πλευριτικοῖς λυσιτελεῖν· μέτριος γὰρ, καὶ φύσιν γινόμενος, καὶ ἥσυχος, ἠδ' ἴσον ἅμα διὰ ξυνόλυ τῦ σώματος ἐπάγων ἱδρῶτα, πολλὴν φέρει βοήθειαν, καὶ τῆς ὑγιείας ἀνάπαλιν μελλύσης γίνεθαι σημεῖον παρέχει, ἐπειδὴ τῷ διασώζειν τὴν τῦ σώματος ἰσχὺν ὑπάρχει, καὶ τὸ αἷμα αὖ πάλιν τῆς ὀρθῆς ῥοῆς ὑπτυγχάνειν, καὶ τὰς τῦ πνεύμονος ἐμφοράξεις ἀνοί-

queo, qua ratione iſtiusmodi aegrotus naturalis particeps ſomni poteſt fieri. Si itaque aliquis pleuritide laborans, morbi principio in profundum et longum incidit ſomnum, cum pleuritide carum coniungi, atque aegrotum e mortis faucibus haud euaſurum, indicio eſt. Nequaquam uero exinde opinari licet, nullum penitus ſomnum pleuriticis conuenire; mediocris enim, tranquillus, et naturae excitatus beneficio, quique æqualem ſimul per totum corpus ſudorem inducit, maximnm affert commodum, ac futuræ prodromus ſanitatis exiſtit, quandoquidem iſte uirium praecauet proſtrationem, et ſanguinem denuo ad priſtinas circui-

circuitus leges redire, et pulmonis obstructiones reserari, palam facit. Idem etiam in aliorum uiscerum oppilationibus diligenter attendendum, in quibus multus somnus, non magnam saltem sanguinis in parte primario affecta stagnationem, sed tardiorem etiam illius circulationem per totum corpus, et uasorum sanguiferorum distensionem maiorem, atque exinde ortam neruorum compressionem indicat; hinc lethargus maxime periculosus, ut *Ballonii k)* et *Chiffletii l)* obseruationes in apricum deducunt, generatur. Quemadmodum uero, somnum duntaxat naturalem,

γεσθαι, γνωρίζει. Καὶ κεῖνο ἐν ταῖς ἄλλαις τῶν ἐντέρων ἐμφράξεσιν ὑπομελῶς ἐφορᾶν ὀφείλομεν, ἐν αἷς πολὺς ὁ κοῖτος μεγάλην τῦ αἵματος σάσιν, ὐ μόνον ἐν μέρει τὰ πλεῖστα νοσοῦντι, ἀλλὰ καὶ τὴν τῦτ βεβαιοτέραν διὰ ξυνόλυ τῦ σώματος ῥοήν, ἠδὲ τῶν αἷμα φερόντων ἀγγείων διάσπασιν τῦ δέοντος μείζω, καὶ ἐκ ταύτης γινομένην τῶν νεύρων πίεσιν ὑπσημαίνει· λήθαργος γὰρ ἐκείνων γεννᾶται ὑπνώδυνος, ὡς τὰ Βαλλωνίυ καὶ Χιφλετίυ παραδείγματα ἐμφανίζει. Ωσπερ δὲ ἔγωγε μόνως ἐπαινῶ τὸν κατὰ Φύσιν καὶ μέτριον κοῖτον, ὑτωσὶ καὶ κεῖνος ἐν ταῖς νυνὶ εἰρημέναις νόσοις, ὐχ ὅτι ἀσφαλὴς, ἀλλὰ καὶ πολ-

k) Epidem. et Ephem. lib. 2. p. 118. l) singular. obseruat. 10. p. 8.

πολλὰ χρήσιμος καὶ ναγκαῖός ἐστιν· ἐπειδὴ δι' ἐκείνω χαυνοθέντων τῶν ἴνων, καὶ τ῀ αἵματος ἡσύχως τὸ ξύνολον περιοδέυοντος σῶμα, αἱ τῶν ἀρτέρων ἐμφράξεις, εἰ πρόσεστ' ἐν ἀρχῇ, ῥᾷστα θεραπέυονται. Μηδ' ἐπαρκῆσαν δύναμαι κατιδεῖν αἰτίαν, δι' ἣν, τὸν ὕπνον, μετὰ τὴν Φλεβοτομίαν, ὡς ξὺν πλείστοις τῶν ἰατρῶν καὶ τ῀ δήμ῀ οἶται Κυπρ῀ος, εἴτε μετὰ τὴν λιποθυμίαν, καθάπερ νομίζει Ιωγκῆρος, δέον τηλικούτῳ ἐκφοβεῖσθαι, εἴτε πάντως, τοῖς ἐκείνων παραγγέλμασι πειθαρχοῦντα, τούτ῀ ἀποτρέπειν. Μετὰ τὴν Φλεβοτομίαν γὰρ, μὴ ξυρρέει ἀθρόως ἐν τῷ ὕπνῳ τὸ αἷμα ἐπὶ τὴν καρδίαν, ἢ τὴν τ῀ Κυ-

et mediocritatis haud excedentem limites commendo, ſic iſte etiam in iam commoratis morbis, non tutus tantum, ſed quoque ualde utilis et neceſſarius exiſtit; dum relaxatis illo fibris, et ſanguine iter ſuum tranquille per totum corpus faciente, uiſcerum oppilationes, ſi adhuc in principio facillime aufferuntur. Nec eſt, cur ſomnum, poſt uenæ ſectionem, ut cum maxima medicorum uulgique parte arbitratur *Kyperus*, *m*) uel poſt animi deliquium, ut perhibet *Iunckerus*, *n*) tantopere pertimeſcam, uel penitus, illorum praeceptis morem gerens, diſſuadeam. Secta enim

m) Anthropol. ſeu uniuerſ. Med. contract. lib. 1. cap. 24. §. 32. p. m. 627. *n*) Conſpect. Med. theoret. Pract. tabul. 105. Diuiſ. 8. theſ. 8. p. m. 678.

nim uena, non, ſecundum *Kyperi* ſententiam, in ſomno ſanguis cum ſpiritu confertim ad cor confluit, nec cordis metuenda ſuffocatio, ſed purpurei circulatio humoris fit pacatior et tranquillior, hinc dulcis obrepit ſomnus, qui reparandis uiribus, motuique ſuccorum anomalo in ordinem redigendo, ualde commodus eſt. In lipothymia uero, dependente a ſuccorum abundantia, detracta prius ſufficienti ſanguinis per V. S. quantitate, ſenſuum et uoluntariarū quies actionum plurimum prodeſt; dum uaſis ab abundante, et per motum ac uigilias magis exagitato ſanguine, nimium diſtentis, ſuus denuo uigor et tonus per quietem redditur.

πήρες γνώμην, μηδὲ Φοβητέον ἡ τῆς καρδίας πνὶξ, ἀλλὰ ἡσυχωτέρα γίνεσθαι ἡ τῦ αἵματος περίοδος, καὶ πλείσης τυγχάνει γαλήνης, ἐντεῦθεν καταφερόμεθα εἰς ὕπνον γλυκὺν, ὃς τὰ πλεῖστα ὠφελεῖ τῇ τῆς ἀλκῆς ἀνανεώσει, καὶ τῷ διευθύνειν τὴν ἀνόμαλον τῶν χυμῶν κίνησιν. Ἐν τῇ λειποθυμίᾳ δὲ, παρὰ τῆς τῶν χυμῶν πλησμονῆς Φυομένη, ἀφαιρεθέντος πρότερον ἐξαρκῦντος τῦ αἵματος διὰ τῆς Φλεβοτομίας, τὰ μέγιστα χραισμεῖ, ἡ τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν τῦ θελήματος πράξεων ἀνάπαυσις, ἐφειδὴ ἐν ἐκείνῃ τὰ ἀγγεῖα λίαν πλαδυνόμενα παρὰ τῆς πλησμονῆς καὶ τῦ αἵματος διὰ τῆς κινήσεως καὶ γρηγορίας πλεῖον διεφθαρμένου, τῆς ἐν πρώτῳ ἰσχύος καὶ εὐτονίας εἰσάυθις ὑπ-

Ἐπιτυγχάνει· Εἰὰν δὲ ἐκείνης τῆς νόσυ αἰτία ἔλλειψις τῆς ἑώμης γένηται, πρῶτον χορηγήσας οἶνον καὶ ἄρτον, καὶ θάτερα ζοσκήματα χρησὰ καὶ καπιχυείζοντα, τῦ κόιτυ μηδὲν κρεῖττον καὶ ὀνησιμώτερον, ἐπειδὴ ἐκεῖνο, καθὼς ἤδη ἐν τοῖς περιειρημένοις καταφανὲς ἐποίησα, τὸ ἐνεργέστατον, ἐν τῷ τὴν ἀλκὴν ἀναδιδόναι, βοήθημα· ἔνθεν, ὡς λέγει Σενεκᾶς·

Πάυσει διδῶται καιρὸς,
ὥστε τὴν νόσον
Βαρεῖαν ὕπνῳ ὠσμένην,
ἐλαφρύνειν
Αἶαν καταιβὲν τεθλιμμένου τ' ἤτορ.

Sin uero idem morbus a uirium oriatur defectu, ſomno, exhibitis antea uino et pane, aliisque conuenientibus et confortantibus alimentis, nihil praeſtantius, nihilque utilius; quandoquidem iſte, ut iam in antecedentibus demonſtraui, optimum in reſtituendis uiribus ſit remedium; hinc, ſicuti ait *Seneca*: o)

Detur quieti tempus,
ut ſomno grauis
Vis uicta morbi pectus oppreſſum leuet.

Κεφ. ιη.

Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ ταύτην ἀληθῆ καὶ πεφύκαμεν ἀποφαίνειν, οὐκ ἀμφισβητήσας διισχυρίζομαι, ὅτ' ἐν πᾶσι τοῖς ἀῤῥωστήμασι

Cap. XVIII.

EXinde, cum horum ueritas omnibus conſtet, nullus dubito affirmare, ſomnum mediocrem et natu-

o) Hercul. furent. Act. 4. uerſ. 1050.

naturalem, in quibusuis morbis, atque in ipſis affectibus ſoporoſis ualde utilem eſſe. Nonne probi officium Medici in ſoporoſorum curatione affectuum deſiderat, ut nimium abarcendo ſoporem, naturalis denuo uiciſſitudines ſomni reſtituat? Nec aliunde cognoſcere poſſum, aegrotum comate aut lethargo affectum, priſtinam denuo recuperaſſe ſanitatem, quam e ſomno et uigiliis, ſibi alternatim, conuenienti tempore, ſecundum naturae leges ſuccedentibus. In reliquis uero morbis, praecipue in febribus acutis atque ægrotis emaciatis, tanta eſt mediocris utilitas ſomni, ut eundem merito praeſtantiſſimum morborum auxilium appellare lice-

σιν, ὁ μέτριος καὶ κατὰ Φύσιν γινόμενος ὕπνος πολυωφελὴς, καὶ ἐν αὐτοῖς παθήμασι καρωτικοῖς. Ουχὶ τὸ ἔργον ἧς τῦ ἰατρῦ εὐδοκίμυ, ᾧ πάντως τὸν νῦν ἐν τῇ τύτων νόσων θεραπείᾳ πρόσεχειν ὀφείλει, ἀφαιρῶν τὸν πολὺν κοῖτον, αὖ πάλιν ἐμποιεῖν τὰς μεταβολὰς τῦ κατὰ Φύσιν γινομένυ ὕπνυ. Εκ τίνος γὰρ Μαγνῶναι δύναμαι, τὸν τῇ καταφορᾷ εἴτε λήθαργω καμνήσαντα, τῆς ἐντελῦς ὑγιείας ἀνάπαλιν τετυχηκέναι, εἰ μὴ ἐκ τῆς γρηγορίας καὶ τῦ ὕπνυ, δέοντι τῷ χρόνῳ, καὶ Φύσιν ἀμοιβαίως γινομένων. Εν λοιποῖς δὲ νοσήμασιν, εἰς τὸ μάλιστα τοῖς πυρετοῖς ὀξέσι, καὶ τοῖς ἀῤῥώστοις ἑκατόσι, τοσαύτη τοῦ ὕπνυ μετρίυ ἧν ὠφέλεια, ὥς' ἐκεῖνον ὀρθῶς καλεῖσθαι τὸ ἐνεργέσατον

τον

τον τῶν νόσων βοήθημα· Ω φίλον ὕπνᾳ θέλγητερον, λέγει Ορέσης ϖαρὰ τῷ Ευριπίδῃ, ὅπίκαρον νόσᾳ, ὡς ἡδύ μοι ϖαρησπῆλθες ἐν δέοντί γε. Φυσικῶς, ὡς τάδε ἐξηγεῖται ὁ τᾶ Ευριπίδου ἑρμηνεὺς, τὸν ὕπνον οἶδεν Ορέσης ὅπίκαρον τῶν κακῶν· τοῖς γὰρ νοσᾶσιν οὐδὲν ἄλλο, πλὴν ὕπνᾳ, ὄφελος τῆς νόσᾳ φάρμακον. Ταύτε καὶ καλῶς ἀκριβῶς τε διανοῆσαι νομίζω τᾶς μαθητὰς τᾶ Κυρίᾳ Ιησᾶ, Σωτῆρος ἡμετέρᾳ γλυκυτάτᾳ, οἳ μετὰ τᾶ Διδασκάλᾳ αὐτῶν ϖερὶ τᾶ Λαζάρᾳ λαλᾶντες, καὶ ἀκούοντες αὐτᾶ λέγοντος· Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀστέσιν, ἀπέθανεν, (ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι ϖερὶ τῆς κοιμήσεως τᾶ ὕπνᾳ τᾶτο λέγει) ἀπειθήσαν, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. Πλείᾳς ἂν δυναίμην ὅπιφέρειν τὰς

at: O ſomne, inquit *Oreſtes* apud *Euripidem*, *p*) ſuaue morbi leuamen, atque oblectatio iucunda, quam tempeſtiue mihi nunc obtigiſti. *Oreſtes* enim natura edoctus, (ut haec *Euripidis* interpres explicat,) ſatis perſpectum habebat, quod ſomnus ſit malorum remedium; nihil enim magis aegrotis, quam ſomnus, prodeſt. Haec probe exactaque diligentia diſcipulos Domini Ieſu, Saluatoris noſtri dulciſſimi, arbitror inſpexiſſe, qui, cum Magiſtro illorum de Lazaro uerba facientes, audientesque illum dicentem: Lazarus, amicus noſter dormit, hoc eſt, mortuus eſt, illi regreſſerunt, (haec de ſomno naturali interpre-

p) Tragoed. citat., uerſ. 211. et 212.

terpretantes,) ſi dormit, priſtinam aſſequetur ſanitatem. q) Plura teſtimonia, de ſomni in curandis morbis praeſtantia atque utilitate afferre poſſem, ſed inutile iudico, his amplius immorari, cum ex hactenus dictis maxime clarum et perſpicuum ſit, quod ſomnus quibusuis aegrotis, non ſaltem plurimum largiatur commodum, ſed etiam maxima huius hic ſit neceſſitas. Aſt enim uero tanta ſaepius morborum et doloris hos comitantis exiſtit immanitas, ut aegroti per longum temporis ſpatium nullo ſomni poſſint frui, etſi alicuius fiant capaces, iſte perquam breuis ſit, multaque perturbatione et ter-

δόξας μαρτυρήσας, περὶ τῆς ὠφελείας καὶ χρησότητος μεγάλης τῦ κόιτυ, ἐν τῷ ἰᾶσθαι τὰ νοσήματα, ἀλλ' ἀνωφελὲς νομίζω, τύτοις προσέτ' ἐμμένειν, ὅταν ἐκ τῶν νυνὶ λελεγμένων σαφῶς ἤδη καταμαθεῖν, τὸν ὕπνον πλείοις τῶν ἀσθενῶν ἢ μόνον τὰ πολλὰ χρήσιμον, ἀλλὰ καὶ πάντως ἀναγκαῖον εἶναι. Ου μὴν ἀλλὰ, τοσαύτη πλειοτάκις τῶν νόσων, καὶ τῆς τούτοις ξυνακολυθείσης ὀδύνης ὑπάρχει δεινότης, ὥστε τὰς νοσῦντας διὰ πλείονος χρόνυ πάνυ μηδενὸς ἐπιτυχεῖν ὕπνυ, καὶ ἐάν τινος τύχωσιν, ἐκεῖνός ἐστι μάλα βραχὺς, καὶ παμπόλλην τυγχάνει ἔχων τὰραχὴν, καὶ ἐνύπνια φοβερά. Επάναγκες γοῦν νομίζω, ἢ μόνον ἐπιδεικνῦναι διὰ βραχέων τὴν

q) conf. Euangel. Ioannis, cap. 11. uerſ. 11. 12. 13. et 14.

τὴν τοῦ ὕπνου ὠφέλειαν ἐν πᾶσι τοῖς ἀῤῥωστήμασιν, ἀλλὰ καὶ γενομένης τῆς ἀκριβεστέρας ἐξετάσεως τῶν τὸν ὕπνον κωλυόντων πραγμάτων, διορᾶν, ἢ πῶς καὶ τίνα τρόπον, ἢ τῆς ἀγρυπνίας αἴτια ἀφαιρήσαντες, τὸν ὕπνον μέτριον καὶ ἑκάστῳ τῷ νοσοῦντι ὠφέλιμον, διὰ τῆς τῶν ξυνηκόντων Φαρμάκων χρήσεως διατελεῖν ὀφείλομεν.

ribilibus ſomniis adimpletus. Valde igitur neceſſarium duco, non paucis ſaltem, quae in quibusuis morbis ſomni ſit utilitas, demonſtrare, ſed facta etiam accuratiore rerum ſomnum impedientium indagatione, animaduertere, quomodo et qua ratione, ablatis pernigilii cauſis, mediocrem et cuiuis aegroto proficuum ſomnum, conuenientium uſu medicamentorum conciliare debeamus.

Κεφ. ιϑ.

Τὰ γοῦν ξυμφέροντα τῷ σκοπῷ ἡμῶν ἔχωμεν, ἐὰν τὰ ἴδια ὑπνωτικὰ παρῇ, ὡς τινες ἰατροὶ νομίζουσιν, ἢ τῷ πάυειν τὴν τοῦ ἐν νεύροις ὑγροῦ κίνησιν, χωρὶς βλάβης, τὸν ἑκάστῳ τῷ νοσοῦντι ὠφέλιμον ὕπνον ἐμποιεῖν ἀεὶ δυνατά. Ηδη δὲ

Cap. XIX.

Noſtro itaque ſcopo optime prouiſum eſſet, ſi remedia ſpecifica hypnotica, prout quorundam Medicorum fert opinio, darentur, quae, ſedando absque nexa neruei motũ liquidi, conuenientem aegrotis

tis

tis quietem semper inducere potis essent. Superius iam capite quinto, nonnulla de uaria sic dictorum hypnoticorum operatione commemoraui, sed nullum certe medicamentum inuenire possum, quod ob suam specificam uirtutem, semper, in quibusuis morbis, cum aegrotorum emolumento, commodum somnum excitare ualeat. Multa equidem in uulgus nota esse remedia, tam simplicia, quam composita, me haud latet; sed haec partim sunt anilia et ridicula, partim superstitiosa; atque alia quidem, habita suarum particularum ratione, ad excitandum somnum aliquid contribuunt, sed haec illud non in quouis praestant casu, nec ubique

τοῖς περίτερον τῆς πέμπτης κεφαλῆς τινα ἔλεξα, περὶ τῆς ποικίλης ἐργασίας τῶν κοινῇ λεγομένων ὑπνωτικῶν, ἀλλὰ δὴ ἂν μηδὲν φάρμακον ἐυρίσκειν δύναμαι, ὃ διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῦ δύναμιν, τὸν λυσιτελῆ κοῖτον, διὰ παντὸς, ἐν πάσαις ταῖς νόσοις, ξὺν τῇ τῶν ἀρρώστων εὐφορίᾳ ἐνεργεῖν ἰσχύει. Πολλὰ μὲν, ἃ καὶ τῷ πλήθει γνωρίζεται, φάρμακα οἶδα, καὶ τὰ ἁπλᾶ, καὶ τὰ ξύνθετα· ἀλλὰ τὰ μὲν δὴ γεγώδη, καὶ καταγέλαστα, τὰ δὲ δεισιδαιμονίας καὶ θάτερα μὲν, τῇ τῶν αὐτῦ μερίδων ἐπιχειρίᾳ, τινὰ βοήθειαν, ἐπὶ τὸ τὸν κοῖτον διεργάζεσθαι φέρεσιν, ἀλλ' ἐκεῖνα τοῦτο οὐκ ἐν ξύμπασι περίστασι, μηδὲ παντὰχῦ ἐπαρκῦσι, θάτερα δὲ, τῷ καταδεῖν τὰ νεῦρα, καὶ τῷ κωλύειν τῆς κινήσεως τὸ τάτων ὑγρὸν,

ἠδὲ

ἡδὲ τῷ μάλα καταπυκνῦν τὰς χυμὰς, τὸ σῶμα λίαν βλάπτουσα, τὴν τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν τῦ θελήματος πρὸξεων μακρότερον τῦ δέοντος, καὶ πολλάκις τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν τυγχάνυσι προξενῦντα. γραῖκα ὄντως νομίζω, ἃ περὶ τῦ τῶν ἀσπαλάκων ἐγκεφάλυ Εζλῆρος, καὶ περὶ τῦ δένδρυ τῆς Σινεσίας, Μαγγόα λεγομένυ, Νεκὸφ φράζυσιν· ὕστερος δὲ τὸν κλαδίσκον τῦ εἰρημένυ δένδρυ πρὸτεθέντα τοῖς γυμνοῖς ποσὶ, θάτερος δὲ τὸν τῦ λελεγμένυ ζωδίυ ἐγκέφαλον ἔσω χρησάμενον, διεργάζεσθαι τὸν ὄνειρον, ἐπαρείδει. Νυνὶ μηδὲν ἐνδιατρίψω τῇ ἐξηγήσει τῶν αἰτίων τῶν ὑπὲρ τὴν Φύσιν καὶ δι-

sufficiunt; alia uero, ligando neruos, impediendoque succi in illis contenti motum, ac humores nimium incrassando, non nisi maxima corpori illata ui, diuturniorem, quam decet, sensuum atque actionum uoluntariarum, et haud raro aeternam conciliant quietem. Anilia certe iudico, quae de cerebro talparum *Elzlerus*, r) et de arbore Sinesiae Manghoa dicta, *Neubof* s) perhibent; Posterior enim dictae furculum arboris nudis applicatum pedibus, alter uero commemorati animalculi cerebrum inteme usurpatum, somnum inducere, asserit. Iam non inhaerebo explicandis

r) Isagog. Physico-Med. cap. 1. de animal. Saturnin. p. 33.
s) in *Beschreibung des Reichs Sina*, sub tit. arbor. uid. etiam Atlas Sinicus p. 82. b. in fine.

candis cauſis ſupernaturalibus et ſuperſtitioſis, quibus ſomnum conciliare ſagas, affirmat *Iordanus*, *t*) cum illud ad meum haud collimet ſcopum. Potius mihi incumbit, ut de tutis et conuenientibus remediis ſomniferis ſolicitus ſim. Anethum, anemone, amomum, crocus, uiolae, ambra, moſchus, camphora, ſilueſtris ſpongiola roſae, flores roſarum, liliorum conuallium, primulae ueris, ſambuci tiliae, acaciae, iaſmini, liliorum alborum, ſemen cannabis, papaueris albi, lactucae, et plura alia cum deſtillatis ex iisdem aquis et oleis, ceu optima et tutiſſima commendantur ſomnifera. Ipſe pe-

σιθείων, ὧν βοηθεία τὸν κοῖτον ἐνεργεῖν τὰς φαρμακευτείας, λέγει Ιορδάνυς, ὅταν ἐκεῖνο τὸ σκοπῦ μυ πολλὰ ἀπέχηται. Τὰ ἐμὰ μᾶλλον, ἵνα πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιῶμαι περὶ τῶν ἀσφαλῶν καὶ ξυνηκόντων φαρμάκων ὑπνωτικῶν. Ανεθον, ἀνεμώνη, ἄμωμον, κρόκος, τὰ ἴα, ἄμβαρ, μόσχος, καμφορά, σπογγίδιον κυνορρόδου, τὰ ἄνθη τῦ ῥόδυ, κρίνυ ξυναγκειῶν, φλομίδος, ἀκτῆς, φιλύρας, ἀκάνθης, ἰάζμυ, κρίνυ λευκῦ, τὸ σπέρμα τῆς καννάβεως, μήκωνος λευκῦ, θριδακίνης, καὶ πλείονα ἄλλα, ξὺν τοῖς ὕδασι καὶ ἐλαίοις ἐκ τύτων μεταλελειμμένοις, οἱονεὶ τὰ κράτιστα καὶ ἀσφαλέστατα ὑπνωτικὰ ἐπαινῶνται. Τὰ τῶν ποδῶν,

t) lib. de eo, quod diuinum aut ſupernat. eſt in cur. morb. c. 16. p. 60.

τῆς κεφαλῆς καὶ ξυνόλυ τῦ σώματος λυτρὰ καὶ ἐμβρεχὰς, τῶν μελίδων γάργαλον, ἡσυχίαν καὶ γαλήνην, τῆς μυσικῆς ξυνωδίας, τερπνότητα, ἄλλοτε τῷ ὕπνῳ ξυμπρεσβεύονται εἰναι, ἤδη ἀπεμνημόνευσα ἐν τοῖς πρότερον. Αλλά τε ταῦτα ἐκδὲν ὠφελεῖν, ἐὰν μὴ τῆς γενέσεως τῆς ἀγρυπνίας ἔχωμεν ἐπιμέλειαν, καὶ ἐκείνην τῶν ἀρρώστων ἀφαιρῶμεν, μᾶλλον δὲ ἐκεῖνα, παρόντων βλάψαι, ἀξιόπιστα τῶν ἰατρῶν παραδείγματα ἐμφανίζυσι, καὶ αὐτὸς ὁ νῦς ἓν ἔχων διαφημίζει. Ουτως ἐκ τῦ Πέτρυ Βορέλλυ γνωστὸν, ὅτι παρὰ τῆς καταπλίσεως ὅπι τῷ σάκκῳ μεσῷ τῦ κρόκυ, πάθημα καρωτικὸν ἐγεννήθη. Αυτὸς

dum, capitis et totius corporis balnea atque irrigationem, partium titillationem, silentium et tranquillitatem, musici suauitatem concentus, somno alias excitando fauere, iam superius commemoraui. Sed frustra eadem adhiberi, si non originalis uigiliarum causae rationem habeamus, eandemque aufferamus, imo haec penitus nocuisse, fide dignae Medicorum obseruationes demonstrant, *w*) ipsaque sana dictitat ratio. Sic notum e *Petro Borello*, *x*) quod a decubitu super saccum, croco repletum, affectus soporosus excitatus fuerit. Ipse *Lemnius y*) refert, se halitibus

w) uid. Weickardus lib. 1. de uenen. cap. 3. *x*) Histor. atque obseruat. Med. Cent. 4. obs. 35. *y*) Explicat. herbar. biblic. cap. 2.

tibus pomorum mandragorae, in ſuo muſeo aſſeruatorum, ita ſomnolentum factum, ut ſomnum uix oculis excutere potuerit. A nimiis odoriferis carum inductum, *Strabo z)* memoriae prodidit. Sed enim uero, tenta idem in aegrotis, agrypnia laborantibus, ſuſpende in cubiculo illorum poma mandragorae, affer ſacculum, croco repletum, per totum conclaue diſperge flores roſarum, liliorum, atque alios ſuaueolentes, nullam tamen in ægroto animaduertes quietem, uel ſi in ſomnum incidit, eundem certe in Charybdin e Scylla deturbari, ſenties. Maxime hinc optandum, (ſi uera eſſent, quae de

ὁ Λέμνιος διηγεῖται, ἑαυτὸν τῇ ἐκπνοῇ τȣ̃ν τȣ̃ μανδραγόρȣ μήλων, ὧν τῷ αὐτȣ̃ μȣσείῳ κειμένων, τοσȣ́τῳ ὑπνηλὸν γεγενημένον, ὥϛε μόλις τȣ̀ς ὀφθαλμȣ̀ς κωλύειν ἰσχύσαι. Τὰ πολλὰ ἔυοσμα, τὴν τȣ̃ χάρȣ αἰτίαν γεγονέναι, εἰς μνήμην παρέδωκεν ὁ Στράβων. Ου γάρ τοι ἀλλὰ, ποίαι ἀπίπειραν ἴȣτȣ ἐν τοῖς ἀσθενέσι τῇ ἀγρυπνίᾳ κάμνȣσιν, ἀναπαȣ́ϛει ἐν τῷ ἐκείνων οἰκήματι ϗ τȣ̃ μανδραγόρȣ μῆλα, παρένεγκον τὸν σάκκον τȣ̃ κρόκȣ μεστὸν, διάσπειρε διὰ τȣ̃ ξυνόλȣ μυχȣ̃ ϗ τῶν ῥόδων, κρίνων, ϗ τἄλλα ἔυοσμα ἄνθη, μηδεμίαν ὅμως ἐν τῷ νοσȣ̃ντι ἀναπαυσιν διαθήσῃ, ϗ ἐὰν εἰς τὸν ὕπνον καταφέρηται, ἐκ τῆς σκύλλης δὴ, εἰς τὴν χάρυβδιν ἐκεῖνον καταβάλλεσθαι, γνώ-

z) Geograph. lib. 65. p. 535.

σῃ. Μάλιςα γῦν εὐκτέον, (ἐὰν ἀληθῆ ἢ τὰ τῦ Αἰλιανῦ, περὶ τῦ ἰδίυ οἴνυ τὸν ἡδὺν καὶ γαληναῖον ἐπάγοντα ὕπνον,) ἵνα τῦτον κατέχωμεν, ἀλλ' ἐκεῖνα τοῖς νυνὶ ἀνθρώποις ἄδηλα, μηδὲ μείζω τύτυ ὠφέλειαν, ἢ τῶν ἄλλων κοινῇ εἰρημένων ὑπνωτικῶν οἰησάμην εἶναι, εἰ καὶ τῦτο ὑπετυχεῖν ἰσχύωμεν. Εὐκταῖον ὁμοίως, ἵνα πέμπτη ἡ τῶν ὑπνωτικῶν ἐσία ἀληθῶς παρῇ, ἣν κλήσαθαι Ιωάνν. Βαπτίς. Πόρτα διυρευίζει, καὶ ὡς ἡς λέγει, ὅτι μόνη ὀσμὴ ἐκείνης ταῖς ῥισὶ παρειλιμμένη, ἄνευ πάσης τῆς βλάβης τῆς κεφαλῆς καὶ ξυνόλυ τῦ σώματος, ῥᾳδίως τὸν ὕπνον ἀπεργάζεται, ἀλλ' ὅτε ἡ αὐτὴ ἐκ τῶν κοινῇ λελεγμένων ὑπνωτικῶν ἀπολείβηται, ἃ διορῶ,

peculiari uini genere narrat *Aelianus*, *a*) ſuauem et dulcem excitante ſomnum,) ut huius frueremur poſſeſſione, aſt idem praeſenti ignotum ſeculo, nec maiorem, ſi illius etiam capaces fieri poſſemus, iudicarim utilitatem, quam aliorum ſic dictorum ſomniferorum. Optandum pariter, ut quinta ſomniferorum eſſentia, cuius ſe poſſeſſorem *Iob. Bapt. Portæ b*) uenditat, re uera daretur, de qua perhibet, quod ſolus odor illius, naribus exceptus, tranquillum, abſque ullo capitis et totius corporis detrimento, ſomnum inducat. Verum cum eadem e ſic dictis ſomniferis per deſtillatio-

nem

a) lib. 13. uar. hiſtor. cap. 6. *b*) Mag. Natural. lib. cap. 1. experiment. 6.

nem paretur, non uideo, qua ratione, tam miros effectus præstare possit; et, quod maximum, nulla obseruatione felicem huius remedii usum stabiliuit. Quid iam dicam de arboris Mexicanae pomis, quorum *Robertus Harcurt*, c) *Recchus*, d) et *Piso* e) mentionem faciunt? quid de solano, taxo, hyoscyamo, qui a *Lemery* f) herba somnifera appellatur? quid de nucleis dutroae, uel daturae? quid de belladona et similibus? De his enim ad satietatem notum, quod exilissima assumta quantitate, conuulsiones, maximum sensuum stuporem, atque ipsam quietem aeternam af-

πῶς ἐκείνη τόσῳ θαυμασὰ ποιεῖν ἰσχύει· καὶ ὃ δὴ ἂν κυριώτατον, μηδεμιᾶ ἰσορία τὴν ἔυκλειαν τύτυ φαρμάκυ χρῆσιν ἐκεῖνο διεβεβαίωσε. Τί νυνὶ φρασω περὶ τῶν μήλων τῦ δένδρυ Μεξικάνης, ὧν μνείαν ποιῦνται Ροβέρτ Αρκύρτ, Ρεκχ, καὶ Πίσων; τί περὶ τῦ μελανοκεφάσυ, σμίλακ, ὑοσκυάμυ, ὃς παρὰ τῦ Λεμερὺ βοτάνη ὑπνωτικὴ λέγεται; τί περὶ τῶν πυρηνῶν τῆς δυτερής, εἴτε δατύρας; τί περὶ βελλαδόνης, καὶ τῶν ὁμοίων; μάλα γὰ φανὲς, ὅθ' ἡ ὀλίγη ἐκείνων δόσις, σπασμὺς, παμπόλλην τὴν ἀναισθησίαν, καὶ τὴν ἀΐδιον ἀνάπαυσιν ἐπιφέρει. Ἐκείνοις δὴ ἀμφιβλήτων πρᾶγμα θμῶ

c) in descriptione regionis Sinesiae Guiana dictae cap. 4.
d) Histor. plant. Animal. et mineral. Mexican. lib. 3. cap. 59. e) Mantiss. Aromat. c. 2. p. 171. f) in *Vollständigen Materialien*-Lexico p. 556.

τὸ ὄπιον, ἐγκωμιαζόμενον ἐκεῖνο ὑπνωτικὸν, καὶ τἆλλοιπὰ ὅσα τοῦτου κατειργασμένα φάρμακα. τοῦτο γὰρ ἀληθὲς καὶ ἀσφαλὲς εἶναι ὑπνωτικὸν, δεικνῦσιν αἱ πάνυ πολλαὶ ἱστορίαι. Εἰ γοῦν ἐπιθυμοῦμεν μαγνῶναι τὴν ἐκείνου δύναμιν, ἣν ἐν τῇ γῇ ἐγγενεῖ μεταπορεύσει, κρατίστου ἔσται, τὰ τοῦ Φρευταγίου, ἃ ἐκεῖνος ἐν τοῖς Αλπίνου καὶ Βελλωνίου ἐπιφέρει, ἀκριβῶς ἐπισκοπεῖν: ὅθ' οἱ τοῦ Μαομὲτ λατρευταὶ καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, φησὶν ἐκεῖνος, τὸ ὄπιον φαγόντες, ἐπὶ τὸ ἐμποιεῖν τὴν φαιδρότητα, θρασύτητα, καὶ τὴν τῆς ἀφροδίτης χρῆσιν, ἱστορεῖται· τούτοις δ' ἐπιτιθεῖσιν, ὅθ' οἱ τὸ ὄπιον φαγόντες, καὶν δοκῶσι τῇ ἐκείνου χρήσει ἓν ἔχειν, καὶ μηδαμῶς βλάπτεσθαι, ἀλλ' ὅμως ψυ-

ferant. Hiſce nullus uereor, opium, decantatum illud ſomnifelorum, ac reliqua ex eo parata remedia, annumerare; hoc etenim minime uerum et tutum eſſe ſomniferum, plurimae demonſtrant obſeruationes. Si igitur uires eius, quas in patrio exerit ſolo, dignoſcere geſtimus, optimum erit, ea, quae *Freytagius* g) ex *Alpino* et *Bellonio* refert, attenta cura inſpicere: Turcas atque Ægyptios, inquit iſte, opio ueſci, ad comparandam alacritatem, audaciam, uenerisque uſum, traditur; addunt uero, opii deuoratores, etſi eius uſu recte ualere et minime laedi uideantur, tamen frigidiores reddi, eorum functiones eſſe

g) libr. de opio cap. 3.

esse deteriores, ebrios et torpidos fere perpetuo apparere, fieri comatosos, stupidos, inconstantes. Haec Schneiderus *b*) eleganti confirmat obseruatione, qui haud sibi occultum esse asserit, quod cuiusdam Regis Indiae filius usu opii mentem memoriamque amiserit. Sic etiam de dicto remedio refert *Charras*, *i*) quod ipse tota opii drachma deuorata, nihilo secius per totam noctem somno haud potuerit frui. Consentiunt cum his *Willisii k*) obseruationes, qui multos se uidisse commemorat, quibus usu opii nullus obtigit somnus, sed eosdem anhelosos factos, o-

χεστέρυς γινομένυς ὑπάρχειν, τὰς ἐκείνων πράξεις χείρυς εἶναι, μικρῦ δεῖν διὰ παντὸς μεθυσικὰς καὶ ναρκώδεις φαίνεσθαι, τῷ κώματι ὑπενθύνυς, ἀβελτέρυς, ἀβεβαίυς, γίνεσθαι. τάδε Σχνειδῆρος τῷ ῥηναλλεῖ παραδείγματι διισχυρίζει, ὃς αὐτῷ ὑκ ἄγνωσον εἶναι λέγει, ὅθ' ἡ τῦ ὀπίυ πρόσληψις τὸν τῦ βασιλέως τῆς Ινδίας υἱὸν τῦ νοὸς καὶ μνήμης ἐστέρησεν. Ουτωσὶ καὶ περὶ τῦ εἰρημένυ Φαρμάκυ Χάρρας λέγει, ὅτι αὐτὸς τὴν ξυνόλην τῦ ὀπίυ δραχμὴν φαγὼν, ὑδὲν ἧττον δι' ἀπάσης τῆς νυκτὸς ἄυπνος ἐγενήθη· ξυμφωνῦσι τοῖς καὶ τῦ Βιλλισίυ ἱστορίαι, ὃς ἀπομνημονέυει, ὅτι πολλὺς ἔγνωκεν, οἳ τῷ ὀπίῳ χρησάμενοι μηδενὸς

b) de catarrh. lib. 4. cap. 8. *i*) tractat. de uiperis et theriaca. *k*) Pharmac. rat. Part. 1. Sect. 7. cap. 2. et lib. de Anim. Brut. part. 2. cap. 3.

δενὸς ὕπνου τετυχήκασιν, ἀλλ' ἐκείνους ἀθυματικοὺς γεγενημένους, πᾶσαν τὴν ῥώμην ἀπαμβλυνθέναι, τοσοῦτῳ, ὥστε μήδεσι τοῖς ἐπιχειρίζουσι, τὴν ἐκ πρώτου ἀλυπίαν ἐπανορθοῦν δυνατὸν, ἀλλὰ γε ἐκείνους ἀκεσθήναι ἐκλείποντας τεθνᾶναι. Πῶς γοῦν θέμις, τὸ ὄπιον ὀνομάζειν ὑπνωτικὸν Φάρμακον, ὁπόταν ἐκείνου χρῆσις τὴν ἀγρυπνίαν παρενέγκῃ. Καί τινι χρώμενοι λόγῳ οἱ τοῦ ὀπίου Φίλοι ἀναδείξουσιν, ὅτ' ἐκεῖνο ἀληθινὸν καὶ ἀσφαλές ἔστιν ὑπνωτικὸν, ὅταν μᾶλλον ἀναισθησίαν, λήθαργον, κάρον καὶ θάτερα πλείω τοιαῦτα νοσήματα ἀφ-τελῇ, ὧν τὸ τέλος εἴτε θάνατος, εἴτε ταλαίπωρος τοιούτου τινὸς ἀνθρώπου ἀφ' ὅλου τοῦ ζῆν χρόνου κατάστασις. Οὕτωσὶ Ριδλῖνος, παρὰ δοξάντος ἑνὸς κόκκου τοῦ

mnes amisisse uires, ita, ut nullis confortantibus pristinus uigor potuerit restitui, quin eosdem sensim fatiscentes, uitam exhalasse. Quo itaque iure opio somniferi remedii nomen attribuere possum, cum huius usus continuas attulerit uigilias: Ac qua adiuti ratione, opii fautores demonstrabunt, quod illud uerum et tutum sit somniferum, cum potius stuporem, lethargum, carum, atque alia plura similis farinæ mala, quorum finis, uel mors, uel misera huiusmodi hominis per totam uitam constitutio, excitet. Ita *Ridlinus l*) ab unico grano opii cydoniati, in febri cum tenuis et copiosi profluxu seri iuncta

l) observat. 851. p. 591. et observat. 615. p. 382. et 383.

iuncta exhibito, tam male ſe aegrotum habuiſſe refert, ut iam iam mortem ſibi inſtare, metuerit. Memini, inquit *Williſius*, *m*) quosdam, unica laudani opiati pilula deuorata, illico in ſoporem adeo profundum incidiſſe, ut nunquam expergefieri potuerint. Sic idem quoque commemorat, quod multi huius remedii uſu ſibi ingenii hebetudinem, ſtupiditatem atque amentiam accerſerint. *Sanctorius* *n*) militis iniicit mentionem, qui ſeptem opii pilulis deglutitis, confeſtim e uiuis diſceſſit. De cacochymico refert *Foreſtus*, *o*) cui imperitus Medicus opium exhibuit, quod illo

ὀπίυ κυδωνίυ, ἐν πυρεΐῳ ἐζευγμένῳ ξὺν λεπῖ καὶ πολλῦ ὑδατὸς καταῤῥοῇ, τοσύτῳ κακῶς τὸν κάμνονθα ἐχηκέναι, ὥστε παραυτίκα τὸν θάνατον ἐγγίζειν, Φοβήσαθαι. Ἀναμέμνηται, φησὶν ὁ Βιλλίσιος, τινὰς ἀφ' ἑνὸς καταπότιυ τῦ ἐπαυνέτυ Φαρμάκυ ὀπιώδυς εἰς τὸν κάρηυ τοσύτῳ βαθὺν ἐμπεπλωκέναι, ὥσε ἀδύνατον εἶναι, ἐκείνυς διεγείρειν. Οὕτωσὶ κἀκεῖνος ἀπομνημονεύει, ὅτι πολλοὶ τῦ εἰρημένυ Φαρμάκυ χρήσει, αὐτοῖς ξυνεργοὶ ὑπῆρξαν τῆς ἀφυίας, ἀναισθησίας, καὶ ἀνοίας. Σαγκτώριος μνείαν ποιεῖται τῦ σκατιώτυ, ὃς καταπινομένων σπλὰ καταπότιών τῦ ὀπίυ, παραυτίκα τὸν βίον κατέλυσε. Φορέστος δὲ τῦ κακοχυμικῦ διηγεῖται, ὡ ἀπαί-

m) Pharm. rat. P. 1. Sect. 7. c. 2. *n*) Method. uitand. errores lib. 8. cap. 12. *o*) lib. 9. obſeru. 14.

ὦ ἀπαίδευτε ἰατρὲ ὅπιον ἔδωκεν, ὅτι τούτῳ χρησάμενος ἀσθενῶν οὐκ ἔτι ἐγέρθη, καὶ τοιοῦτον τρόπον, ὃν καθεύδειν ἐθέλησε, ψευδὴς ἰατρός, οὐκ ἐξ ὕπνου ἀναγείρειν ἐδυνήθη. Τιλίγγιος τῷ λόγῳ ἔδωκεν, ὅθ' ἡ δύναμις, ἀντὶ τῆς θηριακῆς τὸ ὅπιον λαβοῦσα, αὐτόθι τοσούτῳ ἀναίσθητος, τοσούτῳ ὑπνηλὴ, καὶ ὀπλήσμων ἐγενήθη, ὡς' ἐκείνην οὐδέποτε ὀπτυχεῖν τῆς ἐκ πρώτου ὑγιείας. Πλείους τοιαύτας ἱστορίας παρὰ τῷ εἰρημένῳ τιλιγγίῳ, Κυραίῳ, Μαρκέλλῳ Δονάτῳ, Σεννέρτῳ, Φρεδερ. Ὀφμάννῳ ἐυρίσκομεν ἀπεμνημονευμένας, ὧν διήγησιν οὐκ οἶμαι, ἀναγκαῖαν, ὅταν τὰ νυνὶ λεχθέντα ἱκανῶς ἐλέγχωσιν, ὅτι τὸ ὅπιον, ἄπιστον καὶ ἐ-

assumto aeger non amplius euigilauerit, atque ita, quem dormire uoluit medicaster, excitare non potuerit. *Tilingius p)* seruam loco theriacae opio usam, in tantam stupiditatem et tam pertinacem somnolentiam, memoriaeque debilitatem incidisse, ut nec unquam pristinam recuperarit sanitatem. Plures huiusmodi obseruationes apud modo dictum *Tilingium*, *q) Curaeum*, *r) Marcellum Donatum*, *s) Sennertum*, *t) Frider. Hoffmannum*, *u)* annotatas reperimus, quarum commemorationem haud iudico necessariam, cum hactenus dicta satis superque demonstrent: opi-

p) de laudan. opiat. p. 103. *q)* de opio 46. *r)* lib. 2. de sensu cap. 17. p. 229. *s)* de histor. med. mirabil. lib. 4. cap. 18. *t)* Prax. lib. 6. part. 7. cap. 1. *u)* M. M. p. 370.

opium, infidum et periculoſum eſſe remedium, quod modo reſoluendo, modo incraſſando, tragoediam ſuam in humano exercet corpore. Præcipue tanta opio ineſt uis coagulandi, ut ſanguis ab huius uſu inſtar glaciei coactus et congelatus in cerebro fuerit inuentus, ſicuti e *Curaei* x) et *Lemnii* y) obſeruationibus cognoſcere poſſumus. Similiter cordi adhaeſiſſe opium, e *Lemnio* refert *Bonetus*. z) Vitandus exinde omni modo iſtiusmodi remediorum uſus, praecipue in debilibus, ſenibus et paruulis: caueant, perpulchre monet Medicus Batauus, a) atque obſer-

πιχίνδυνον Φάρμακον ζυγχαίνει ὄν, ὃ νυνὶ ἀναλύον καὶ ψιλῶν, νυνὶ δὲ παχύνον, τὴν αὐτοῦ τραγῳδίαν διαπρέσσεται ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ σώματι. Εἰς τὸ μάλιστα τοσαύτην ἰσχὺν πηγνύουσαν καὶ καταπυκνοῦσαν ἔχει τὸ ὄπιον, ὥστε τὸ αἷμα παρὰ τῆς ἐκείνου χρήσεως, τοῦ κρυμοῦ δίκην πητόμενον καὶ ξυμπεπηγμένον ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ εὑρέθη, καθὼς ἐκ τῶν τοῦ Κυραίου καὶ Λεμνίου ἱστορικῶν διαγνῶναί ἔξιν. Οσαύτως ζῆ καρδία τρισκολληθῆναι τὸ ὄπιον ἐκ τοῦ Λεμνίου Βονέτ ζ παραφέρει. Πλεῖστα ἐντεῦθεν τὴν τούτου Φαρμάκου Φευκτέον χρῆσιν, εἰς τὸ μάλιστα ἐν τοῖς ἀδενέσι, τῇ ἡλικίᾳ προβεβηκόσι καὶ νηπίοις· εὐλαβῶντας, μάλα καλῶς νο-

θετεῖ

x) lib. et loc. citat. y) de occ. Nat. mir. l. 2. c. 52. z) lib. citat. P. 1. S. 3. obſ. 41. a) *Stalpart van der Wiel* obſeruat. 42. pag. 181.

θετεῖ ἰατρὸς βαταβὸς, καὶ ἤωσι προσέχυσαν τὸν νῶν μετὰ σπυδῆς, ὅσα δὴ βρέφη τῇ αὐτῶν ἐπιμελείᾳ ἐγχειριζόμενα φυλάτ]υσιν αἱ γυναῖκες καὶ τίτθαι, ἵνα μὴ ἐκείνοις παραχρῆμα διδῶσιν ὑπνω]ικὰ, εἴ τινα]υγχάνυσι πάσχονζα ἀνίαν, εἰτ' ὀδύνην. Η γῦν ἐμπειρία πάνζα πιςῶς κ᾽ ἐξ ἀκριβείας διδάσκυσα ἐμφανίζει, ὅτι μηδένα ἴδια καὶ ἀληθῆ ὑπνω]ικὰ ἐυρίσκονται· κἀκεῖνο ὑπερχυείζει ὁ λόγος, ἀδύνατον γάρ ἔ]ι, τῷ ἑνὶ φαρμάκῳ τὴν τῶν αἰσθήσεων καὶ τῶν]ῦ θελήματος πράξεων ἀναπαυσιν, ἐν ξύμπασι]οῖς ἀῤῥώςοις πολὺ τὴν τῶν χυμῶν κρᾶσιν ἀλλήλων διαφέρυσι διεργάζεσθαι, ὅταν τὰ ἀνάριθμα ᾖ αἴτια,]ῷ ὕπνῳ ἐμποδὼν καὶ ἐπόχη ἔονζα. Ενθένδε ἡ τῦ σκοπῦ ἡμετέρυ κορυφὴ κεῖται ἐν τῷ ἀφαιρεῖν τὰς τῆς ἀ-

uent ſedulo, quot-quot curae ſuae traditos infantes cuſtodiunt mulieres, nutricesque, ne illis, quam primum moleſtia doloreue afficiuntur, continuo ſomnifera propinent. Experientia igitur, quae fidelissimam atque optimam omnium largitur cognitionem, demonſtrat: quod nulla ſpecifica et uera inueniantur remedia hypnotica; atque idem confirmat ratio; nam haud poſſibile, unico remedio, cum innumerae ſint cauſae ſomnum impedientes et remorantes, quibusuis aegrotis, multum etiam quoad humorum conſtitutionem diſcrepantibus, ſenſuum et uoluntariarum quietem actionum conciliare. Hinc ſcopi noſtri cardo in remo-

remouendis agrypniae cauſis uertitur, quo facto ſua ſponte obrepet ſomnus.

γρυπνίας αἰτίας, ἃ γινομένα αὐτομάτην παρελεύσεται ὕπνον.

Cap. XX.

QVo itaque exoptato cum fructu, in quouis aegroto ſomnus induci queat, ad quæuis ſedulo, quæ illi ſunt impedimento, reſpiciendum, ipſaque cura illis deinceps accommodanda. Non poſſum quidem inficias ire, hoc admodum arduum eſſe negotium, multisque implicitum difficultatibus. Haud raro enim tam abſtruſæ ſunt peruigilii cauſae, ut ſolertiſſimum etiam ſcrutatorem fugiant; et multoties, licet eaedem in aprico ſint poſitae, nullam admittunt curam. Qualem quippe afferes medelam, quando cere-

Κεφ. Κ.

Ἵνα γοῦν, ξὺν τῇ ὠφελείᾳ, ἧς ὀπιθυμοῦμεν, ἐν παντὶ τῷ νοσοῦντι ὁ ὕπνος δύνηται ἐνεργεῖσθαι, ἐφ' ἕκαστα ἂν, ἃ ἐκείνῳ ἐμποδίζοι, δέον ἀποβλέπειν, καὶ καθεξῆς αὐτὴν θεραπείαν τοῖς ἐφαρμόζειν. Οὐ μὲν δὲ οἷός τ' εἰμὶ ἐξαρνεῖσθαι, ὅτι τοῦτο σφόδρα χαλεπόν ἐστι πρᾶγμα, καὶ παμπόλλας τυγχάνει ἔχον δυσχερείας. Πολλάκις γοῦν καὶ τῆς ἀγρυπνίας αἴτια τόσῳ κρυφαῖα ὑπάρχει, ὥστε καὶ τὰς λανθάνειν τὸν ἐξετασὴν ὀπιμελέστατον καὶ πολλοστὸν, κἂν ἐκεῖνα εὖ γνωστὰ ᾖ, ἃ δύναται θεραπεύεσθαι. Τίνα γοῦν παρόισις ἄκεσιν, ὅταν ὁ τῷ ἐγκεφάλῳ σφάκελος ᾖ τὸ ἐπίσημα, τῆς ἀγρυ-

ἀγρυπνίας αἰτία συγχάνει ὅσα, καὶ ὃ τὴν περιπαλλὴ ἰσορίαν παρέχει ἡμῖν Σεβαστιανὸς Νάσσιος. Ἐκ τίνος γνώσῃ, ἐὰν διηνεκὴς παννυχὶς παρ' ἀδήλου ἀποσήματος τοῦ παγκρέατος φύηται, καθάπερ τοῦτο Ιακωβ. Αὐβέρτος ἀξιομνημονεύτῳ δηλόει παραδείγματι· κἂν ἐὰν ἡ αἰτία φανερὰ ᾖ, ἐξ οὗ λήψῃ φάρμακα, οἷς τὸ πυῶδες ἀφαιρεῖς, καὶ τὸ διεφθαρμένον μορίον ἐπανορθοῖς. Ἐπειδὴ γοῦν οὐκ ἀεὶ ἰσχύεις κατὰ φύσιν τῷ ὕπνῳ ἐμποδίζοντα ἀφαιρεῖν, τί ποιήσεις ἐν τοῖς ὑπὲρ τὴν φύσιν, ὅταν οἱ ἄνθρωποι κακοδαίμονα ἔχοντες μηδενὸς τύχωσιν ὀνείρου, καὶ τὸ αἴτιον τούτου ἄδηλον ᾖ, ὡς ἐπὶ τῆς ἀγρυπνίας Δάφνης τῆς Σκοτίας βασιλέως,

brum ſphacelo atque abſceſſu obſeſſum, peruigilii exiſtit cauſa, cuius rei elegantem obſeruationem nobis ſuppeditat *Sebaſtianus Naſſius*. *b*) Vnde cognoſces, ſi perpetuae uigiliae a latente pancreatis abſceſſu oriantur, ut memoria digno exemplo *Iacob. Auberius* *c*) illud demonſtrat; et cognita etiam cauſa, unde petes auxilia, quibus purulentam remoueas materiam, et corruptum uiſcus in integrum denuo ſtatum reſtituas. Cum itaque non ſemper naturales cauſas poſſis afferre, quid ages in ſupernaturalibus, quando homines a malo obſeſſi genio, omnis ſomni uiuunt expertes, atque huius

cauſa

b) Method. medend. p. 2. quaeſt. 16. *c*) Progymn. Exerc. 44. ad lib. Fernelii de abditis morb. cauſ.

causa abscondita sit, ut de uigiliis Duffi Scotiae Regis, nec non de decennali peruigilio Nicolii iudicat *Iordanus*. *d*) Parem certe, cum Ioanne Echtio, Medico Colonienſi, habebis fortunam, iſte enim, ut modo citatus perhibet Philoſophus, *e*) pilulis de cynogloſſa, puellae clam obſeſſae, ſomnum conciliaturus, deluſus fuit; una illarum deuorata, digitoque alterum oculum occludente aegrota, uide, inquit Daemon cum irriſione, quam egregie nunc dormiam. Hic uero minime diſſimulare poſſum, quod a credulis, minusque perſpicaci iu-

καὶ περὶ τῆς δεκαετῦς παννυχίδ@ τῦ Νικολίυ ἰωλαμβάνει Ιορδάνος. Ομοίαν ἀληθῶς χήσεις τύχην ξὺν τῷ Ιωάννῃ Εχτίῳ, ἰατρῷ Κολωνιαίῳ· ἐκεῖν@ γὰρ, καθὼς νυνὶ εἰρημέν@ φιλόσοφ@ γεγάφει, τῇ κόρῃ κρυφέως ἐχύσῃ πνεῦμα ἀκάθαρ7ον, ἐγκλόμεν@ 7οῖς καταποτίοις ἀπὸ κυνογλώτ7ου ὕπνον ἐνεργεῖν, κατεγελάθη· ὅταν γὰρ ἓν 7ύτων καταποτίων κατεσθίσῃ ἡ ἀθενὴς, καὶ θάτερον τῶν ὀφθαλμῶν καμμύσῃ, ἔλεξεν ὁ κακοδαίμων ξὺν χλευασμῷ· ὅρα, ὅσῳ ἐξαιρέτως καθεύδω. Ενθάδε δὲ μὴ κατ' ἐμέ ἔξιν ἀποκρύπτεσθαι, ὅθ' οἱ τὰ πάντα ῥαδίως πιστεύοντες, καὶ τὴν ἀγχίνοιαν

d) lib. citat. cap. 20. p. 82. uid. quoque Leonis ab Erlsfeldt. noua et uetus Aphoriſm. Hippocrat. interpretatio lib. 2. aphor. 3. p. 74. *e*) Iordanus lib. citat. cap. 45. p. 162.

νοιαν ἀβέλτεροι, πολλάκις ωερὶ τῶν τῇ φρενήσει καὶ μανίᾳ καμνόντων ὑπολαμβάνωσιν, ἐκείνως πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχειν. Καθεξῆς δ' παραλειπτέον, ὅτι τοιαύτας ἱστορίας δ' τὰ πάντα εἰσὶν ἀληθεῖς, ωερὶ τῆς διηνεκοῦς παννυχίδος λεγόμενα, ὃς λεγὸ ξυνόλης τῆς τριετίας, πάνυ ὀλίγου ὕπνου ἔτυχεν, ἀλλ' ὅμως δι' ἡμεσίας καὶ ἐνίοτε, λεγὸ ξυνόλης τῆς ὥρας ἐκαθεύδησεν, ὅπερ μάλιστα ἀξιομνημόνευτον, ὅτ' εἰ τὴν ξυνόλην ὥραν ὕπνωσεν, ἐκεῖνος μετέπειτα φαιδρότερος, καὶ ωολὺ ωλείω ὑπῆρξεν ἔχων ἀλκήν. Ἐκεῖνα δὲ καταλιπὼν, νυνὶ ἐξέτασιν ωοιήσω τῶν

dicio praeditis, multoties phrenetici et maniaci pro obsessis habeantur. Deinceps non omittendum, quod in huiusmodi relationibus, de perpetuo multorum annorum peruigilio, absque ulla quiete, multa, quae ueritati haud congruunt, inueniantur. Ipse quidem exemplum noui de consule huius ciuitatis, Beato Ostermanno, qui per totum triennium admodum pauco somno fruitus fuit, per dimidiam tamen, interdum totam etiam horam dormiuit, ubi praecipue commemoratione dignum, quod, si per totam somnus durauit horam, iste deinde maiorem alacritatem, pluresque obtinuerit uires. Missis uero illis, illas

illas iam perquiremus cauſas, quae naturaliter ſomnum offendunt, et quarum medela noſtras haud excedit uires.

κατὰ Φύσιν τῷ ὕπνῳ ἐμποδὼν ὄντων, ὧν τέγε ἴασις παρ' ἡμῖν.

Cap. XXI.

Primum merito locum inter peruigilii cauſas animi affectus ſibi uendicant, quibus perſaepe plurimum exagitati, ſomno arcemur, atque, ut loquitur *Ariſtophanes*, diu, ſomnus animo gratus, procul eſt ab oculis. Ita haud pauci ob moerorem, anxietatem, timorem, et plures alios mentis impetus medium excedentes, diuturno laborant peruigilio. Vigiliae enim, inquit *Siracides*, *f*) quas diuitiarum excitat cupiditas, exhauriunt cor-

Κεφ. κα.

Τὰ πρῶτα μὲν, ἐν ταῖς τῆς ἀγρυπνίας αἰτίαις, δεῖ τὰ τῆς ψυχῆς παθήματα, οἷς ὀλιγάκις τὰ πλεῖστα ἐνοχληθέντες τ῀ κοίτ῀ κωλυόμεθα, καὶ ὡς λέγει Ἀριστοφάνης, διὰ μακρ῀, ὕπνου ἄπεστι γλυκύθυμος ὀμμάτων. οὕτως οἱ πλείονες, διὰ τὴν ἀθυμίαν, λύπην, φόβον, καὶ πλείους ἄλλας τ῀ νοὸς ὁρμὰς ὑπερβαλλούσας τὸ μέτριον, κάμνουσι παννυχίδι τὸν πλείονα χρόνον. Ἀγρυπνία πλάτ῀, φησὶν Σειρὰχ, ἐκτήνει σάρκας, καὶ ἡ μέριμνα αὐτ῀ ἀφίστησιν ὕπνον. μέριμνα

f) in Edit. Lamperti Bos cap. 34. u. 1. et 2. in uulgat. cap. 31. u. 1. et 2.

ἀγρυπνίας ἀπαιτήσει νυσταγμὸν, καὶ ἀῤῥώστημα βαρὺ ἐκνύψει ὕπνος. Τούτοις καὶ δεῖον τὴν δεισιδαιμονίαν προσαιθμεῖν, ἢ, ὡς Φερεκύδης Πλάταιεύς, ὑ δίδωσιν εἰπεῖν, ὡς ἡδύς ἔστιν ἔμοιγε ὕπνος, καὶ ὡς καλῶς ἐν ξυμφέροντί μοι προσῆλθε· μόνη γὰρ ὑ σπένδεται πρὸς ὕπνον, ὑδὲ τῇ ψυχῇ ποτὲ γοῦν δίδωσιν ἀναπνεῦσαι, καὶ ἀναθαῤῥῆσαι, τὰς πικρὰς καὶ βαρείας περὶ τοῦ Θεοῦ δόξας ἀπωσαμένη· ἀλλ' ὥσπερ ἐν ἀσεβῶν χορῷ, τῷ ὕπνῳ τῶν δεισιδαιμόνων εἴδωλα φερνώδη καὶ τερατεία φαρμακῶν, καὶ ποινάς τινας ἐγείρουσα, καὶ ταράττουσα τὴν ἀθλίαν ψυχὴν, ἐκ τῶν ὕπνων ἐκδιώκει τοῖς ὀνείροις, μαστιζομένην καὶ κολαζομένην αὐτὴν ὑφ' αὐτῆς, ὡς ὑφ' ἑτέρου, καὶ

pus, et curae huius rei gratia ſuſceptae, haud admittunt ſomnum; curis enim onuſtus ſemper euigilat, inſtar eorum, quos morbi uehementia ſomno exturbat. His quoque annumeranda ſuperſtitio, quae, ut ait *Plutarchus*, g) haud ſinit dicere, quam ſuauis eſt mihi ſomnus, et quam bene, conuenienti mihi tempore obtigit; huic enim ſoli nullae per ſomnum inducciae, neque unquam quieſcere animum patitur, neque eum ſe colligere acerbis et moleſtis de numine opinionibus dimotis, ſed ueluti in impiorum cohorte, in ſomno ſuperſtitioſorum ſimulacra terribilia et uiſa monſtroſa feruntur, et ſuperſtitio

g) lib. de Superſtit.

tio ſemper poenas quasdam exercens, miſeram exagitans animam, ſomniis ſomno exturbat, a ſe ipſa tanquam ab alio excarnificatam, durisque atque abſurdis parentem mandatis. Hic autem exacta conſiderandum cura, an hi mentis impetus, ſuam originem, ab externis, aduerſa nempe fortuna, et ſimilibus, habeant, uel a mala ſanguinis et ſuccorum ex hoc ſeparatorum conſtitutione. Si enim illi a humorum proueniant impuritate, eandem decet per conuenientia remedia corrigere atque euacuare; praecipue hic purgatio per inferiora inſtituta multum prodeſt. Vice autem uerſa, ſi hae animi commotiones, atque enatum ex illis peruigili-

δεινὰ πεϱσάγματα καὶ ἀλλόποϛα λαμβάνουσαν. Εντᾶυθα δὲ μετὰ σπυδῆς ἀϑρητέον, πότεϱον ἐκεῖναι αἱ τῦ νοὸς ὁϱμαὶ τὴν ἀϱχὴν ἔχωσι, παϱὰ τῶν ἔξω γινομένων, δηλαδὴ τῆς ἀτυχίας, καὶ ἄλλων τοιύτων, ἢ παϱὰ τῆς καϰῆς ἕξεως τῦ αἵματοϛ, καὶ τῶν ἐϰ τύτυ ἀφωϱισμένων χυμῶν. Εἰ γὰϱ τύτων γένσις παϱὰ τῆς ϰαϰοχυμίας, ἐνδέχεται διδύναι πεϱσήνονϛα Φάϱμαϰα, τὴν ϰαϰὴν τῶν χυμῶν διάϑεσιν ἐπανοϱϑῦνϛα ϰάποινεν ϰενᾶνϛα, εἰς τὸ μάλισα ἐνϑάδε πολλὰ ὠφελεῖ ἡ ϰάτω γενομένη ϰάϑαϱσις. Τὐναντίον δὲ, εἰ τᾶυϛα τῦ νοὸς παθήμαϛα, ϰαὶ ἡ ἐϰ τύτων φυομένη ἀγϱυπνία, παϱὰ τῆς ταλαιπωϱίας ϰαὶ δυσυχίας γένηται, τὰ Φάϱμαϰα ὀλίγην φέϱει ὄνησιν, ἀλλ' ἐϰείνης, ἐν παύσῃ τῇ θλί-

ψεν καὶ δυσχερείᾳ παραπαλεῖν παρασήσει, κἀκείνοις ἐπιδεικνῦναι, τὴν νυνὶ ξυμφορὰν καὶ κακοπάθειαν τῆς μελλούσης ἔσεσθαι εὐδαιμονίας καὶ χαρᾶς ἀρχὴν εἶναι. Πάνυ γὰρ ἄτοπον, τοῖς Φαρμάκοις χρώμενοι ἐν τούτοις, τῆς παραπλήσεως, ἢ ἐνθάδε μεγίστην ἔχει ῥοπὴν καὶ δύναμιν, ὠλιγωρεῖν· ὀπιχαρίτως δὲ τοῦτο ἰσοκράτης, τῷ λόγῳ περὶ τῆς εἰρήνης γράφει· ὑμᾶς δὲ χρὴ πρῶτον μὲν τοῦτο γινώσκειν, ὅτι πολὺν μὲν τὸ σῶμα νοσημάτων πολλαὶ θεραπείαι καὶ παντοδαπαὶ τοῖς ἰατροῖς εὕρηνται, ταῖς δὲ ψυχαῖς νοσούσαις καὶ ταραττούσαις πονηρῶν ἐπιθυμιῶν, οὐδέν ἐστιν ἄλλο φάρμακον, πλὴν λόγος· ὁ τολμῶν τοῖς ἁμαρτανομένοις ἐπιπλήττειν· ἔπειθ' ὅτι καταγέλαστόν ἐστι, τὰς μὲν νόσους καὶ τὰς πο-

um, a misero et calamitoso rerum statu oriantur, parum auxilii afferent medicamenta, sed illorum afflictioni et molestiae succurrendum solatio, illisque demonstrandum, praesentem calamitatem et miseriam, futurae prosperitatis, et gaudii prodromum esse. Maxime enim absonum, medicamenta his exhibentes, negligere consolationem, quae maximum hic obtinet momentum; perquam scite de his *Isocrates Orat. de pace* scribit: hoc uos scire decet, cum multae et uariae morborum curationes a Medicis sint inuentae, animis aegrotis et malarum cupiditatum plenis, unicum supereſſe remedium, orationem, quae libere delicta reprehendat.

hendat. Deinde quid absurdius est, quam ustiones et sectiones Medicorum tolerare, ut pluribus cruciatibus liberemur: orationes autem, antequam plane cognitum sit, an eam uim habeant, ut audientibus prosint, improbare. Has ob causas *Scriueri b*) consilium mihi perplacet, qui praecipit, cum sincero amico, illud, quod animum nostrum male habet, communicare, huiusque uti consilio atque auxilio. Melius autem est, si ipsimet, quae e re nostra sunt, inspicere et peragere ualemus, quandoquidem hisce temporibus, fideles amici perquam pauci, imo nulli penitus reperiuntur. Igitur non

μὰς τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν, ἵνα πλειόνων ἀλγηδόνων ἀπαλλαγῶμεν, τὰς δὲ λόγας δοκιμάζειν, πρὶν εἰδέναι σαφῶς εἰ τοσαύτην ἔχεσι δύναμιν, ὥς' ὠφελῆσαι τὰς ἀκούσας. Τῦτο ἕνεκα δοκεῖ ἔμοιγε βέλτιςον τὸ τῦ Σκριβήρε βέλευμα, ὃς ὑπὲρ τάτ]ει, τὸν φίλον εἰλικρινῆ τῆς ξενοχωρίας ποιεῖν κοινωνὸν, κἀκείνῦ βελῆ καὶ βοηθείᾳ χρῆσθαι. Κρεῖττον δὲ ἴσην, ἐὰν αὐτοὶ τὰ ἡμῖν ξυμφέροντα σκοπεῖσθαι καὶ πρά]εσθαι ἰσχύωμεν, ἐπειδὴ πιςοὶ φίλοι ὀλίγοι, μᾶλλόν τε πάνυ μηδένεις, τῷ νυνὶ χρόνῳ ἐυρίσκονται. Δεῖ γᾶν ὐκ ἐπαινεῖν μόνον, ἀλλὰ καὶ μιμεῖσθαι τὸν ἐκεῖνον ἄνδρα ἐυσεβῆ, παρὰ τῷ Σκριβήρῳ, ὅς τινα ταλαιπωρίαν πεπονθὼς, καὶ ἐκ τύτυ

b) lib. citat. Centur. 3. meditat. 38.

τύτυ σφίλυπ@ γενόμεν@, τὴν ἁγίαν εἵληφε γραφήν, καὶ ἐν ταύτῃ ζητῶν ἀ πρότερον ἀφέσαχεν, ἕως ἄν τι ἀπόφθεγμα παρηγορικὸν, καὶ ταῖς αὐτᾶ ξυμφοραῖς ἁρμόττον εὑρίσῃ, καὶ μετὰ τῦτο τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τὰ βιβλία τιθεὶς, τοῖς τᾶ ἀποφθέγματ@ ἐκείνυ φρυντίζων ἐνέμεινε, μεχρὶ ὃ εἰς ποῖτον κατηνέχθη· ἂν πάλιν καθεξῆς ἔξυπν@ γενόμεν@, εὐθυμῶν καὶ πάσης ἀηδίας ἐλεύθερ@ ὑπῆρξεν ὤν. Μὴ δὲ πρσσήκει πάνυ τὰ φάρμακα ἐνθάδε ἀποδοκιμάζειν· ἐκείνων γὰρ μόνως καταγελῶ, οἳ τὰ κοινῇ λελεγμένα φάρμακα εὐφραίνονται ἐπαινῦσιν, ἢ δὲ τύτοις τὴν αἰνίαν τῶν λυπηρῶν ἀφαιρεῖν ἐθέλυσιν· ἀντὶ τύτων ἔγωγε τὸν ἀρχαῖον

laudandus duntaxat, sed etiam imitandus uir iste, apud *Scriuerium*, i) insigni conspicuus pietate, qui in quandam incidens calamitatem, atque exinde tristitia affectus, sacram accepit scripturam, atque eo usque eam perquisiuit, quo inuenerit dictum, quod illi solatio erat, et statui eius quadrabat; post haec caput in sacra seponebat biblia, et dicti illius tam diu inhaerebat meditationi, donec in somnum delaberetur; illo deinceps iterum finito, laetus atque omnis expers tristitiae surgebat. Minime autem hic quaeuis medicamenta sunt repudianda, sed illos saltem irrisione iudico dignos, qui sic dicta remedia

i) lib. cit. Centur. 4. medidat. 67.

media exhilarantia commendant, atq; illis moeſtos ab anxietate liberare annituntur; horum loco uetus et probum ſuadeo uinum, quod omnibus medicamentis in diſſipanda mentis aegritudine antecellit; Vinum inquit *Siracides k*) ad conſeruationem uitae plurimum prodeſt, ſi eodem mediocriter utaris; Quid eſt uita uino carens? uinum ad conciliandam homini laetitiam creatum eſt. Vinum modo et tempore uſurpatum decenti, corpus mentemque recreat. Conſentiunt cum his dicta. *Euripidis l*) ſequentem in modum canentis. Quod autem uenit in certamen (cum Cere-

ον καὶ χρηςὸν ἐπαινῶ οἶνον, ὃς παντων τῶν φαρμάκων, τῷ θεραπέυειν τὴν κατήφειαν, ὑπερέχει. Ὅπόσον ζωῆς, Φράζει Σειρὰχ, οἴνῳ ἀνθρώπῳ, ἐὰν πίνῃς αὐτὸν μέτρῳ αὖ. τίς ζωὴ ἐλασσουμένῳ οἴνῳ; καὶ αὐτὸς ἔκτισαι εἰς εὐφροσύνην ἀνθρώποις. Ἀγαλλίαμα καρδίας, καὶ εὐφροσύνη ψυχῆς οἶνος πινόμενος ἐν καιρῷ αὐταρκης. Ξυμφωνεῖ τοῖς καὶ τοῦ Ευριπίδου τόνδε μελίζοντος τρόπον· ὁ δ' ἦλθεν ἐπὶ παυλίπαλον ὁ Σεμέλης γόνος, βότρυος ὑγρὸν πόμ' ἔυρε, καὶ σπονδὰς θνητοῖς, ὃ πάυει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς. Ὕπνου τε λήθην τῶν καθ' ἡμέραν κακῶν δίδωσιν, οὐδ' ἐς' ἄλλο φάρμα-

κον

k) in Edit. Lamperti Bos cap. 34. uerſ. 27. in uulgat. cap. 32. uerſ. 7. l) in Bacchis uerſ. 278. et ſeq.

κου πόνων. Ἐκ τούτων γοῦν ὁ τοῦ Εὐριπίδου ἑρμηνεὺς τὸν Βάκχον ὀρθῶς καλεῖ ὑπνοδοτῆρα· ἐν τοιαύτῃ γὰρ τοῦ νοὸς καὶ σώματος καταστάσει, περὶ ἧς νυνὶ ἐλάλησα, ὁ οἶνος κράτιστον τοῦ ὕπνου βοήθημα· δεῖ δὲ ἀκριβῶς προσέχειν, ἵνα μὴ πλείονι τοῦ ξυμφέροντος, εἰς τὸ μάλιστα οἱ θεώδων μελίδων δαψίλειαν ἔχοντες χρῶνται· τὸ πολὺ γὰρ τούτου, πρῶτον μὲν τῷ ξυμπιέζειν τὸν ἐγκέφαλον καὶ τὰ νεῦρα, διὰ τὴν τῶν λεπτῶν μορίων εὐπορίαν, τὸν κοῖτον ἐνεργεῖ, ἀλλὰ μετέπειτα, τὰς διακαύσεις καὶ πυρετὰς ὀξεῖς ἐπάγων, τῆς ἀγρυπνίας αἴτιον γίνεται.

re) est hic Semeles filius, uini enim praeparationem et usum inuenit, et hominibus monstrauit, quod miseros homines dolore liberat curarum, quoties uitis repleti fuerint liquore, Largitur somnum, obliuionem quotidie contingentium malorum, nec est alia efficacior curarum medicina. Exinde Euripidis interpres perquam scite Bacchum somni appellat largitorem; in tali enim mentis corporisque statu, de quo hactenus uerba feci, uinum optimum existit somni remedium. Diligenter autem attendendum, ne copiosiori, quam conuenit, uino, praecipue sulphureis abundantes particulis, utantur; nimius enim huius usus, primum quidem, ob tenuium copiam particularum, premendo cerebrum et neruos, somnum excitat, sed postea multum ardorem atque acutas inducens febres, peruigilii euadit autor.

Cap.

Cap. XXII.

Adhuc alia, quae extrinsecus aduenientia, somnum impediunt, ab illis, qui constantis et prosperae desiderio ualetudinis flagrant, obseruanda; inter haec autem primum commemoranda copiosior coena, praecipue, si illico post eandem nos in lectum conferamus; chylus enim crudus multisque impuris inquinatus particulis ad sanguinem in illis ablegatur, ipsa uero intestina flatibus adimplentur; sanguis exinde in motum cietur orgasticum, diaphragma et pulmones a flatibus ualde premuntur, unde magna excitatur respirandi difficultas, quae uix parum, tali ipsos diaeta, dormire finit. Haec optime *Si-*

Κεφ. κβ.

Θάτερα προσέτι τῷ ὕπνῳ ἔξω ἐμποδὼν ἑστῶτα, ἃ χρὴ τοὺς τῆς βεβαίας ὑγιείας ὀπιθυμοῦντας παρορᾶν· τάδε δὲ πρῶτόν ἐστιν ἀδηφαγία ἐσπερινὴ, καὶ μάλιστα, ἐὰν αὐτίκα μετὰ ταῦτην εἰς κοίτην ἴωμεν· ἐν τούτοις γὰρ χυλὸς ὠμὸς καὶ πολλὰς ἔχων ἀκαθαρσίας εἰς τὸ αἷμα καθελκύεται, αὐτὰ δὲ τὰ ἔντερα τῶν φυσῶν ἀναπιμπλῆται. Ἐκ τούτων γὰρ τὸ αἷμα διαθορυβεῖ, τὸ διαφραγμα καὶ πνεύμονα παρὰ τῶν φυσῶν λίαν πιέζονται, ὥστε πολλὴν τὴν δύσπνοιαν ἐκ τούτων γίνεσθαι, ἢ μόλις ἐάν τις τῇ τοιαύτῃ διαίτῃ χρώμενος ὀλίγου τοῦ ὕπνου τυγχάνειν. Ταῦτ' ἐξ ἀκριβείας εἰδὼς ὁ Σιμεὼν τοῖς ἐπακολουθήσασι διαλυποῖ· ὡς ἱκανὸν ἀνθρώπῳ πεπαιδευμένῳ τὸ ὀλίγον, καὶ ὅτι τῆς κοίτης

της αὐτοῦ ἡκ ἀθμαίνει. ὕπνος ὑγιείας ἐπὶ ἑκατέρῳ μετείῳ, ἀνέσῃ πρωὶ, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ· πόνος ἀγρυπνίας καὶ χολέρας, καὶ σφόδρα, μετ' ἀνδρὸς ἀπλήστου· ὅσις γὰρ καλῶς καθεύδειν βούλεται, ὀλίγα καὶ ἄπεπτα ἐν τῷ δείπνῳ, μάλιστα νοσέων, ἐθίζη· εἰ δὲ πλεῖον τοῦ δέοντος ἔφαγε, διὰ πολλοῦ μετὰ τοῦτο χρόνου γρηγορεῖν, καὶ ὀλίγον τὸ σῶμα πόνῳ ἡδεῖ καὶ τερπνῷ ἀσκεῖν ὀφείλει· κἀκεῖνο ὁ νυνὶ εἰρημένος τῆς σοφίας διδάσκαλος ἐπιτάττει, λέγων· εἰ ἐβιάσθης ἐν ἐδέσμασιν, ἀνάσα μεσοπωρῶν, καὶ ἀναπαύσῃ. Τὰ λοιπὰ, δεῖ τὸ οἰκημάτιον, ἐν ᾧ ὕπνον λαμβάνοντες τυγχάνομεν, καλῶς καὶ πανταχοῦ κεκλεισμένον καὶ ἠσφαλισμένον εἶναι, ὥστε μηδένα θόρυβον καὶ

racides m) perſpecta habens, ſequentibus deſcribit: homo prudens paucis eſt contentus, & hinc decumbens non reſpirandi premitur difficultate. Ventriculo haud multis repleto cibis, ſomnus ſanitati proficuus contingit, iſteque mane ſurgere ualet, atque animus eius nulla corporis perturbatur moleſtia; Peruigilium uero, biliosarum deiectio cruditatum, tam per ſuperiora, quam inferiora, atque inteſtinorum tormina affligunt eum, cui nullus ſatietatis terminus. Qui igitur bene dormire geſtit, paucis facilis ſolutionis cibis, in cœna, praecipue morbo quodam decumbens, utatur; Sin uero plus, quam

m) uerſ. 19. cap. 34.

quam decet, comedit, multum, deinceps uigilandum et corpus iucundo gratoque paulisper labore exercendum; atque idem modo commemoratus sapientiae Magister n) praecipit, dicens: si copiosiora, quam conuenit, alimenta assumsisti, surge, expectans, dum dimidium ciborum sit concoctum, et requiesce. Praeterea conclaue, in quo somnum capimus, bene atque ubique clausum et munitum debet esse, ut nullus in eodem tumultus et uentus, qui saepius, si uehemens, peruigilii causa, percipiatur. Deinceps praecipua etiam caloris et frigoris habenda ratio, nimium semper in illis fugientes; utrumque enim, si mo-

ἄνεμον, ὃς πολλάκις, εἰ ἰσχυρὸς, τῆς ἀγρυπνίας αἰτία, ἐν τύτῳ ἀκριδῆναι. Καθεξῆς καὶ τῦ θερμῦ, καὶ τῦ ψυχρῦ πλείστην ἐνθάδε ποιεῖσθαι εὐλάβειαν φοβούμενον φεύγοντες ἀεὶ τὸ ἐν τύτοις πολὺ· ἀμφότερον γὰρ τῦ δέοντος πλεῖον γινόμενον, τῷ ὕπνῳ ἐμποδών ἔξιν, ἡ δὲ τύτων μεσότης τὰ μέγιστα ὄπι τὸ καλῶς καὶ ὀρθῶς καθεύδειν ὠφελεῖ. Ενδέχεται γῦν τὸ θέρος, ἐν δωματίῳ ψυχρῷ ὑπνῦν, τὸ δὲ χειμῶνος, ἐν θερμῷ. Καὶ μενῦν, μᾶλλον δεῖ φεύγειν τὸ πολὺ θερμὸν τῦ ψυχρῦ, ὃς ἡσύχως καὶ ὀρθῶς καθεύδειν βέλεται· τὸ γὰρ ψύχος τῷ

n) citat. cap. uers. 21.

τῷ ὕπνῳ ξυμπεφόρτευν, μαρτυρεῖ χειμὼν τὴν φύσιν ψυχρὸς ὢν, τούτῳ γὰρ μαχρότατα καθεύδομεν· τοὐναντίον δὲ τὸ θερμὸν τῷ κοίτῳ πολέμιον εἶναι, θέρος δηλοῖ, ᾧ ὕπνον μάλα βραχίονα τυγχάνομεν ἔχοντες.

dum excedat, somno est impedimento, horum autem temperantia, ad bene et tranquille dormiendum, plurimum prodest. Haud incongruum exinde, aestate, in conclaui frigido, hyeme uero, in calido dormire. Imo magis fugiendus nimius calor quam frigus, illis, qui placidum et tranquillum desiderant somnum; quod enim frigus somno faueat, frigida natura demonstrat hyems, hac enim diutissime dormimus; econtra autem, quod calor somno aduersetur, manifestat aestas, qua, somno perquam breui fruimur.

Κεφ. κγ.

Ἐφ' ἑκάστῃ τελευταῖον τῶν νόσων, αἱ τὴς ἀῤῥώστους μὴ ἐῶσιν ὑπνῶν, μέμνησο ἀεὶ, ἀπὸ τῶν σμικροτάτων ἀρχόμενος ἐπι-

Cap. XXIII.

In quibusuis demum morbis, qui aegrotos somno arcent, cura semper, a minimis exordium capiens,

tuae

ruae cogitationi ſubiicere, quales ſint morbi, et quae illorum cauſae. Omnia igitur, ea, qua poſſum breuitate, atque in ſumma, ab initio usque ad finem recenſens, egregiam ſomni in quibusuis morbis utilitatem, uigiliarum econtra detrimentum, ac modum easdem curandi, in apricum deducam. Primum de ſomni, in febribus, praecipue acutis, utilitate dicendum. Vt igitur omnia paucis complectar, proxima et primaria horum morborum cauſa, in ſanguinis perturbatione et praeternaturali huius motu conſiſtit. Omnis exinde in illorum cura mouendus lapis, ut cauſas, quae ſanguinis motum peruertunt, per tranſpirationem, aliasque aufferamus

λέγειν, ὁποῖά ἐϛὶ τὰ νοσήματα, καὶ τίνα τὰ τύτων αἴτια. Πάντα γὰρ, ὡς ἐν βραχίσοις δύναμαι, καὶ ἐν κεφαλαίῳ διεξελθὼν, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀχρὶ τῦ τέλυς, τὴν μεγάλην τῦ κόιτυ ἐν πᾶσι τοῖς ἀῤῥωςήμασιν ὠφέλειαν, τῆς δὲ ἐναντίον ἀγρυπνίας βλάβην, καὶ τὸν τρόπον ἐκείνην θεραπέυειν, ἐμφανῆ ποιήσω. Πρῶτον δὲ ὀλίγων περὶ τῆς τῦ κόιτυ λυσιτελείας ἐν τοῖς πυρετοῖς, καὶ μάλιϛα ὀξέσι λεκτέον. Καθόλυ μὲν ὖν εἰπεῖν, τὸ ἐγγύτατον καὶ πρῶτον τῶν αἴτιον, ἡ τῦ αἵματος ταραχὴ, καὶ ἡ τύτυ παρὰ φύσιν κίνησις ἐϛί. Πᾶσαν ἐκ τύτυ σπυδὴν καὶ προθυμίαν ἐν τῇ τύτων θεραπείᾳ ἐκτέον, ἵνα τὰς αἰτίας τὴν τῦ αἵματος κίνησιν βλαπτύσας ἀφαιρήσαντες, διὰ τῆς διαπνοῆς καὶ ἄλλων ἐκκρίσεων,

σεων, ἐκείνην αὖ πάλιν διευθύνωμεν· πλείστην δὲ ἐν τῷ τοῦτο διαπε-
λεῖν δύναμιν τὸν κοῖτον τυγχάνειν ἔχοντα, ἔκα-
στον ῥᾴδιον, τὴν τούτου ἐρ-
γασίαν εἰδώς, καὶ πρὸς ἑαυτὸν τὰ πρότερον εἰ-
ρημένα διεξιών, διαγνῶ-
ναι δύναται. τοῦ ἀλη-
θοῦς ἐντεῦθεν ἔμεγε μὴ ἁμαρτάνειν οἶμαι, λέ-
γων· ὅτι πᾶσαν τὴν νόσον, διὰ τοῦ κοίτου με-
τείου καὶ κατὰ φύσιν γι-
νομένου, εἰς τὸ μάλιστα πυρετοὺς ὀξεῖς, ἰᾶσθαι ἰ-
σχύομεν. Ινα γοῦν ἐν τούτῳ τῷ σκοπῷ ὑπολυγ-
χάνωμεν, πηγὴν καὶ πρώτην τῆς ἀγρυπνίας αἰτίαν ἐν ἐκείνοις τοῖς νοσήμασιν ἡμᾶς χρὴ ἐξ ἀκριβείας διορᾶν. Μη-
δαμῶς γὰρ οἰητέον, καθ-
ὡς ἤδη διὰ πολλῶν ἀπ-
έδειξα, τὰ ἐκ τοῦ ὀπίου καὶ μήκωνος φάρμακα ἐν πάσῃ τῇ ἀγρυπνίᾳ ἀρκεῖν κἀπωφελεῖν, ἀλ-
λὰ τὰ φάρμακα κατὰ τὴν

excretiones, atque illum in integrum denuo restituamus statum; quod autem maxima somni, in perficiendis illis, sit uirtus, quiuis facile, qui huius nouit operationem, et ea, quae in antecedentibus sunt dicta, secum perpendit, cognoscere potest. Hinc a uero me aberrare haud arbitror, si dicam: quod omnes morbos, praecipue febres acutas, mediocris et naturalis ope somni, curare ualeamus. Quo itaque in hoc desideratum assequamur scopum, horum morborum fontem atque primariam causam accurate nos decet inspicere. Minime enim existimandum, prout iam pluribus demonstraui, ex opio et papauere confecta reme-

remedia in quouis peruigilio ſufficere, atque opem ferre, ſed medicamenta, pro uariis uigiliarum cauſis, ſunt mutanda. Ita in febribus, quae a ſanguinis dependent abundantia, omnium optime uenae ſectio, et ſufficiens ſanguinis per eandem facta euacuatio, ſomnum conciliare ualet. Sin uero febris et peruigilii origo, a craſſorum abundantia humorum proueniat, opiata, atq; omnia, quae de huius participant indole, angue peius fugienda, et ea duntaxat, quae uiſciditatem reſoluere atque attenuare ualent, uſurpanda. Vice autem uerſa lapides cancrorum, unicornu marinum, nitrum, atque e nitro et tartaro præparata, cum aquoſis atque aliis conue-

ποικίλην τῆς πανυχίδος αἰτίαν ἀλλάττειν, πᾶσα ἀνάγκη. Οὐτωσὶ ἐν τοῖς πυρετοῖς παρὰ τῆς πληθώρας, πάντων βέλτιστα τὸν ὕπνον ἐνεργεῖν δύναται ἡ Φλεβοτομία, καθαρθεῖσα τοῦ αἵματος. Διὰ ταύτης γενομένη κένωσις. Ἐν δὲ τοῦ πυρετοῦ καὶ τῆς ἀγρυπνίας γένεσις παρὰ τῆς τῶν παχυλῶν χυμῶν δαψιλείας ἥπ, διὰ ἐκ τοῦ ὁσίου, καὶ πάντα τῆς ἐκείνου Φύσεως μετέχοντα διατεταμένως Φευκτέον, καὶ μόνον ὀΦείλομεν χρῆσθαι τοῖς τὴν παχύτητα διαλύειν καὶ λεπύνειν δυναμένοις. Τἀναντίον δὲ οἱ λίθοι καρκίνων, μονόκερως θαλάττιον, τὸ νίτρον, καὶ τὰ ἐκ τοῦ νίτρου, τάρταρος, ξὺν τοῖς ὑδατώδεσι καὶ ἄλλοις ξυνήθεσι Φαρμάκοις, ἐν τοῖς πυρετοῖς καὶ τῇ ἀγρυπνίᾳ, παρὰ τῆς τῶν λεπτῶν, θειώδων, καὶ

πνευ-

πνευματώδων μελίδων ἐν τῷ αἵματι ἐυποριας πολλὰ ξυμφέρυσι, τὸν ὕπνον ἐνεργῦντα μάλα χρήσιμον. Ἐν δὲ πυρετῷ καὶ ἀγρυπνίᾳ παρὰ ἄλλης τινὸς νόσυ Φυομένοις, δηλαδὴ τῆς ὀδονταλγίας, ἐκείνην ἰᾶσθαι, καὶ τὰς ὀδόντας διεφθαρμένυς ἐξέλκειν, ἀναγκαῖον· τοιῦτον γὰρ τρόπον πυρετὸς ξὺν τῇ ἀγρυπνίᾳ θεραπέυεται. Ἐν τοῖς πυρετοῖς δὲ μηδὲν συχνότερον, μηδέν τε δυσχερέστερον τῦ δίψυς· ὅτι δὲ κοῖτος τέτυ πάθηματος βοήθημά ἐστι, κἀκεῖνο ἀφαιρεῖ, κατὰ νύκτα διψῶντες καὶ καθεύδοντες παυομένυ τῦ δίψυς, ἐφορῶμεν. τὸ γὰρ δίψος, εἴτε παρὰ τῆς τῦ ὑγροῦ ἐλλείψεως, εἴτε τῶν πόρων μεταχηματισμῦ γένηται, κοῖτος ἐξαλείφει, τὰς ἴνας χαυνῶν, καὶ ὑτωσὶ τὺς πόρυς μεταχηματίζων, καὶ τῦ ὑγροῦ ἐλ-

nientibus medicamentis, in febribus et peruigilio, a tenuium, ſulphurearum, et uolatilium ſanguini inhaerentium particularum abundantia ortis, ſomnum inducendo maxime proficuum, egregie proſunt. In febri autem et uigiliis, quae ab alio quodam morbo ſuam ducunt originem, dentium nempe dolore, iſte curandus, dentesque corrupti extrahendi; hac enim methodo febris cum peruigilio profligatur. In febribus autem, ſiti nihil frequentius, nihilque moleſtius; uerum, quod ſomnus huius affectus ſit remedium, illudque aufferat, exinde, dum noctu ſitientes, ſomno ſitim profligari cognoſcimus, patet. Sitis enim, ſiue a humiditatis de-

defectu, siue pororum oriatur mutatione, somnus extinguit, fibras relaxando, atque ita meatus mutando, humorumq; adiuuando separationem. Haec optime Medicum *Philonem* nouisse, uerba *Plutarchi* o) satis demonstrant, qui sequentibus utitur: his dictis Philo Medicus primam impugnauit propositionem, non ab indigentia sitim, sed mutatione meatuum figurae effici, adserens; Ostendunt hoc, aiebat, qui noctu sitiunt, hi, si obdormiant, absque potu siti liberantur.

λείπονται. Ἐπιχωρήσει ξυμπεφυκότων. Τῦτο καὶ Φανερῶς εἰδέναι τὸν ἰατρὸν Φίλωνα, ὃν τῶν τῦ Πλυταρχῦ τοῖς ἑπομένοις λυθήσεται χρησαμένου, Φανερὸν δὴ ὅτιν· ἀχθέντων δὲ τῦτων οἱ περὶ Φίλωνα ἰατροὶ, τὴν πρώτην θέσιν ἐκείνυν ἐνδεία γὰρ ὑ γίνεσθαι τὸ δίψος, ἀλλὰ πόρων τινῶν μεταχηματισμῶ· τῦτο μὲν γὰρ οἱ νύκτωρ διψῶντες ἂν διαταραδαρδῶσι, πάυονται τῦ διψῆν μὴ πιόντες.

Cap. XXIV.

In reliquis quoque infirmitatibus, quibus peruigilium maxime familiare existit, ac quibus idem maximum affert detrimentum, haec diligenter sunt obseruanda. Ma-

Κεφ. κδ.

Τᾶυτα καὶ ἐν λοιπῖς τοῖς ἀῤῥωστήμασιν, οἷς ἡ παννυχὶς σφόδρα ξυνήθης ὖσα, τὴν ωλείστην φέρει βλάβην, προσήκει μετὰ σπυδῆς παρατηρεῖσθαι. Πάνυ δὲ ξυνήθης ἡ ἀ-

M γρυπνία

o) lib. 6. quaest. 2. conuiual. disputat.

γρυπνία δὲ ταῖς μεγάλαις ὀδύναις, μάλιστα δὲ τῇ κεφαλαλγίᾳ, καὶ θατέροις τοῖς ἐκείνου τοῦ μορίου ἀῤῥωστήμασι. Μάλα δὲ κακὸν σημεῖον ἐστὶν ἡ γρυπνία παρέχει περὶ τοὺς ἄγαν τῶν νόσων τέλους, καθὼς καὶ τοῦ Ἱπποκράτους ἐμφαίνει. κάκιστον, φησὶν ἐκεῖνος, μὴ κοιμᾶσθαι, μήτε τῆς νυκτὸς, μήτε τῆς ἡμέρης· ἢ γὰρ διὰ ὀδύνης τε καὶ πόνων ἀγρυπνίη, ἢ παραφρεσύνη ἔσαι ἀπὸ τουτέου σημείου. Τὸ γοῦν κεφάλαιον τῆς ὀρθῆς ἰάσεως τούτων νοσημάτων θετίθημι, τὸ λαβεῖν νόμιμον ἐμποιεῖν ὕπνον. Ἡ γὰρ κεφαλαλγία καὶ πᾶσα ὀδύνη, παρὰ τὴν βιαίαν τῶν νεύρων ἐρεθίσματος γίνεται, ὁ δὲ κοῖτος πάντων ἐπάγων ἀνάπαυσιν καὶ γαλήνην κατέχει ἐκεῖνο. Πολλάκις γοῦν ὕπνος αὐ-

ximе autem frequens magnorum dolorum, praecipue capitis, atque aliorum huius partis morborum comes eſt peruigilium. Idem uero ſignum ualde funeſtum de horum morborum exitu præbet, ut uerba *Hippocratis p*) manifeſtant: peſſimo loco res eſt, ſi aeger neque nocte, neque interdiu dormit; ſi enim peruigilium a dolore et torminibus, exinde, delirium imminere, cognoſcere poſſumus. Caput itaque et ſummam genuinae horum morborum medelae, legitimi procurationem ſomni conſtituo. Capitis enim et quiuis dolor, a uiolenta neruorum irritatione excitatur, ſomnus autem, omnium

p) lib. 2. cap. 2. prognoſt.

um inducens quietem et tranquillitatem, eandem cohibet. Haud raro igitur somnus sua sponte accedens omnem molestiam, omnemque capitis, dentium, atque aliarum partium dolorem sedat. Cum autem non semper sua sponte somnus aduenniat, non inutile dehinc arbitror, ut, considerata peruigilii radice et fonte capitis laborantium dolore, indicem, quomodo et qua ratione cum aegrotorum emolumento somnum possimus conciliare. Causa doloris capitis, uel in cerebro, aut in aliis partibus atque in sanguine latet. Si igitur dolor capitis et peruigilium, a sanguinis abundantia et succorum turgescentia oriatur; secta prodest uena, in

τομάτην ὑπιγενόμενον πᾶσαν τὴν ὀδύνην πᾶν λέγε ἄλγον τῆς κεφαλῆς, καὶ τῶν ὀδόντων, καὶ θαλέρων μορίων πάυει. Οταν δὲ ὁ διὰ παντὸς αὐτομάτην ὕπνον ἐπέλθῃ, ἔυχρηστον ἐντεῦθεν ἡγοῦμαι, ἵνα διασκεψάμενον τὴν τῆς ἀγρυπνίας ῥίζαν καὶ πηγὴν ἐν τοῖς τῆ κεφαλαλγίᾳ κάμνυσι, διάγνωσιν ποιῶ, πῶς καὶ ὁπόθεν, ξὺν τῇ τῶν αἰθενῶν εὐφορίᾳ τὸν κοῖτον ἐμποιεῖν δυναμεθα. Η τῆς κεφαλαλγίας αἰτία, εἴτ' ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ, εἴτ ἐν ἄλλοις τοῖς μορίοις καὶ τῷ αἵματι λανθάνει. Εἰ γοῦν πλεῶ τῆς πληθώρας, καὶ τῦ τῶν χυμῶν ὀργασμῦ κεφαλαλγία καὶ ἀγρυπνία φύεται, φλὲψ τμηθεῖσα ὠφελεῖ, ὀδύνης ἐν κεφαλῇ, λέγει Ιπποκράτης, τῦ αἵματος ἀφαίρεσιν ἀπὸ τῶν φλεβῶν. Οὕτωσὶ τὸ

καθόλου, ὕπνον ἐνεργῶν τὴν ἀφ' ὑστερέων κεφαλαλγίαν καὶ ἀγρυπνίαν πάυει. Πάυει καὶ κεῖνο, καὶ τὰ ἐκ τῦ βεζοάρ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα πνευματώδη καὶ ἐλαιώδη τὰ φάρμακα τὴν παρὰ τῆς τῶν χυμῶν τρυφνότητος γενομένην κεφαλαλγίαν, τῷ διεργάζεσθαι τὸν κοῖτον πολλὰ ἐνθάδε λυσιτελοῦντα.

capitis dolore, inquit *Hippocrates*, q) ſanguinem e uenis detrahito. Ita capitis ab utero dolorem et peruigilium, caſtoreum inducens ſomnum, ſoluit. r) Idem etiam, et bezoardica, aliaque ſimilia ſpirituoſa atque oleoſa remedia conciliando ſomnum hic maxime proficuum, capitis dolorem a humorum acrimonia excitatum ſoluunt.

Κεφ. κε.

Τῦτον τὸν τρόπον ἦν τῦ ὕπνυ ὠφέλειαν ἐν πᾶσι τοῖς ἀῤῥωστήμασιν ἐπιδεικνῦναι δυναίμην, ἀλλ' ἵνα μὴ περὶ τῶν σαφῶς καὶ πολλῦ εἰρημένων ταυτολογῶ, περσέτι μόνον ἀφ' βραχέων φράσω ὡς

Cap. XXV.

Somni, hac methodo, utilitatem in omnibus morbis demonſtrare poſſem, enim uero, ne in perſpicuis, ac de quibus multa iam dicta, eandem rem iterum iterumque repetam, pau-

q) libr. de locis in homine. conferat. quoque Spohnius lib. cit. Sect. 5. aphor. 35. r) uid. Hippocrates lib. 7. Epidem. Spohnius lib. citat. Sect. 5. aphor. 36.

ca ſaltem, de ſomni in phrenitide, et ſimilibus morbis, mania, melancholia, uentriculi digeſtione abolita, languida, tardaque, emolumento adhuc commemorabo. In phrenitide enim atque affinibus morbis, liquidum nerueum ſeroſis deſtituitur particulis, ſulphurearum econtra et ſpirituoſarum habet abundantiam. Exinde igitur aegroti non multa ſaltem incongrua loquuntur atque agunt, ſed plurimis etiam laborant uigiliis. Summe hinc neceſſarium, ut huiusmodi aegrotis humectantia exhibentes, ſomnum inducamus, qui non abſurdas duntaxat cogitationes auffert, ſed etiam humectando ſiccitatem curat; ſomnus enim, inquit

τῆς τ῀ ὕπνυ λυσιτελείας ἐν τῇ Φρενίτιδι καὶ τοῖς παραπλησίοις νοσήμασι, τῇ μανίᾳ, μελαγχολίᾳ, τῇ ἀπεψίᾳ, δυσπεψίᾳ, καὶ βραδυπεψίᾳ. Ἐν τῇ γὰρ Φρενίτιδι, καὶ τοῖς παραπλησίοις νοσήμασιν, ἐν τῷ τῶν νεύρων ὑγρῷ τὰ μέρη ὑδατώδη ἐλλείπει, ἔμπαλιν δὲ, τὰ θειώδη καὶ πνευματώδη περιττεύει. Ἐκ τούτυ γὰρ οἱ νοσοῦντες ὐ μόνον πολλὰ ἄτοπα λαλοῦσι καὶ πράττυσιν, ἀλλὰ καὶ πολλῇ κάμνυσιν ἀγρυπνίᾳ, δι' ἧς τὸ λοιπὸν ὑγρὸν ἀναλίσκεται. Πᾶσα ἐντεῦθεν ἀνάγκη τὰ ἰκμάζοντα τοῖς τοιούτοις ἀσθενέσι παρέχοντας, τὸν κοῖτον ἐνεργεῖν, ὃς ὐ μόνον τὰς παραλόγυς ἐννοίας πάυει, ἀλλὰ καὶ τὴν ξηρότητα τῷ διυγραίνειν θεραπεύει· ὁ γὰρ ὕπνος, λέγει Σαγκτώριος, τὰ ἔξω καὶ

καὶ τὰ ἔσω μέρη πάντα ἰκμάζει, ὅτι τὸ ὑγρὸν διαπνευστὸν λεπτύνει, κἀκεῖνο μάλα λεπτυνόμενον ἅπασι τοῖς μορίοις διανέμει. Διὰ ἐκεῖνα καὶ ὁ κοῖτος τῇ βραδυπεψίᾳ, δυσπεψίᾳ καὶ ἀπεψίᾳ ξυμφέρει· εἰ γὰρ ἡ γένεσις τῶν ἀρξαμένων τῆς ἐλλείψεως τῶν χυμῶν τὰ βοσκήματα διαλυζόντων καὶ διαλυόντων, ἐκεῖνοι κατ' ὀναρ εὐπορώτερον ὅτι τοῦ οἰσοφάγου ἐπιῤῥέουσιν· εἰ δὲ ἐκεῖνα παρὰ τῆς ἀσθενείας τοῦ στόματος καὶ φύματα, κἀκεῖνα ἐν τῷ ὕπνῳ καινῆς ἐπιτυγχάνει ῥώμης, ἔστι δὴ καινὸς τῶν νεύρων χυμὸς, κατ' ὄναρ ἐκ τοῦ αἵματος ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἀποχωρίζεται, ὃς καθεξῆς διαμεμελισθεὶς τοῖς πᾶσι τοῦ σώματος

Sanctorius, s) externas et internas partes uniuersas humectat, quia attenuat perspirabile, et ualde attenuatum per omnia membra illud dispensat. Propter haec etiam, somnus, morbis uentriculi, qui in plus minusue laesa digestione consistunt, prodest; Si enim horum origo a succorum alimenta diluentium et dissoluentium defectu, illi in somno ubertim ad uentriculum confluunt; Sin uero iidem a uentriculi oriantur debilitate, iste in somno nouum acquirit robur, quandoquidem tunc nouus succus nerueus e sanguine in cerebro separatur, qui deinceps omnibus corporis membris

s) lib. de Statica Medicina Section. 4. aphorism. 44. pag. 70.

membris et partibus, ipſique uentriculo multis inſtructo neruis diſtributus, priſtinas reſarcit uires. Et ſi de his adhuc dubius es, *Ridlini t*) hac de materia lege hiſtoriam, illa tibi eorum, quae iam commemoraui, ueritatem demonſtrabit. Quod etiam diarrhoeae et dyſenteriae auxilium, ſomnus ſit, e dictis *Hippocratis u*) clarum et perſpicuum eſt, qui iubet ſomnum excitare et quieſcere, ſi uentris fluxum ſiſtere uolumus. Non autem adſtringentia, neque purgantia hic exhibenda, ſed oleoſa atque aquoſa, quae impuritatum in inteſtinis haerentium acrimoniam obtundendo, atque ab illis exci-

μέλεσι καὶ ὀργάνοις, καὶ αὐτῷ τῷ οἰσοφάγῳ, ὃς πολλὰ τυγχάνει ἔχων νεῦρα, τὴν ἐκ πρώτου ἰσχὺν ἀναδίδωσι. Καὶ εἰ περὶ τούτων πρόσεστι διάζευξις, ἀναγινώσκε τὴν τοῦ Ριδλίνου ἱστορίαν περὶ τούτου πράγματος, ἐκείνην τῶν νυνὶ λελεγμένων ἀληθεστάτην σοι ἐπιδείξει. Τοῦνον καὶ τῆς διαῤῥοίας καὶ δυσεντερείας βοήθημα εἶναι, ἐκ τῶν τοῦ Ἱπποκράτους φανερόν ἐστιν, ὃς κελεύει τὸν ὕπνον ποιεῖν καὶ μὴ κινεῖν, εἰ βουλόμεθα τὴν τῆς κοιλίας ῥοὴν παῦσαι. Δεῖ δὲ δή τὰ συστατικὰ, μηδὲ καθαρτικὰ ἐνθάδε παρέχειν, ἀλλὰ τὰ ἐλαιώδη καὶ ὑδατώδη, ἃ τῷ καταμβλύνειν τὴν τῶν ἀκαθαρσιῶν ἐν τοῖς ἐντέροις δριμύτητα, καὶ παύειν τὸν παρ' ἐκείνων ἐρεθισμὸν καὶ ὀδύνην, ὕπνον

M 4

t) lib. cit. obſ. 14. p. τ. u) Aphoriſm. 15. Sect. 4.

ὕπνον ἐμποιοῦσι, καὶ τὰς δὲ νόσους θεραπεύουσιν. Ἐμπαλιν δὲ τὰ καθαρτικὰ ἐν τῇ τῆς κοιλίας ἐμφορήσει, καὶ τῷ νοσήματι ἐπισχοῦσι δεσμῶ, τὸν κοῖτον διεργάζεσθαι, ὁ νυνὶ εἰρημένος Ριδλῖνος ἀξιολόγως ἱστορίᾳ ἐμφανίζει. Καὶ τί χρὴ πλείω λέγειν, ὁ κοῖτος ἥσυχος τὴν τῶν ξυμπάντων χυμῶν ἀποχώρησιν καὶ ἔκκρισιν προάγει, μάλιστα τὴν διαπνοήν· τοσοῦτο, φησὶν ὁ Σαγκτώριος, βοηθεῖ ὕπνος γαληναῖος τῇ διαπνοῇ, ὥστε ταῖς ἑπτὰ ὥραις πεντήκοντα τὰς ὑγιείας τοῦ πεπόνος διαπνεῦσαι ἐν τοῖς εὐρώστοις πολλάκις ἐξατμίζειν· καὶ ὁ καθεύδων, τῷ τῶν ἑπτὰ ὡρῶν χρόνῳ, πεπτέως, σωτηρίως, καὶ ἄτερ τῆς βίας διαλάσια τοῦ γρηtatum ſtimulum et dolorem ſedando, ſomnum inducunt, et hoſce morbos tollunt. Vice autem verſa, purgantia in alui obſtructione et malo hypochondriaco ſominum conciliare, modo dictus *Ridlinus* x) commemoratione digna obſeruatione demonſtrat. Imo, quid pluribus opus eſt, ſomnus tranquillus omnium humorum ſeparationem atque excretionem, praecipue tranſpirationem promouet, ſomnus placidus, inquit *Sanctorius* y) adeo fauet perſpirationi, ut ſeptem horis quinquaginta unciae cocti perſpirabilis in robuſtis ſaepe exhalent; Et dormiens ſeptem hora-

x) obſerv. 891. p. 613. y) Stat. Med. Sect. 4. aphoriſm. 1. et 2.

horarum ſpatio, occulte, ſalubriter et ſine uiolentia perſpirare ſolet duplo magis, quam uigilans. Haec igitur ulterius attenta cura *Sanctorius* z) perpendens afferit, quod ſomno ſolito breuiore ſemper aliquid perſpirationis prohibeatur, quod, niſi ſequentibus diebus pleniore perſpiratione compenſetur, febris imminere periculum. Qui igitur haec *Sanctorii* dicta et perſpirationis in proſpera ualetudine tuenda, et morbis profligandis uirtutem, ſecundum uerba *Hippocratis*, a) quae refert *Spohnius*, b) ſecum examinat, nullus dubitabit affirmare, quod non ſaltem, ſecundum ſententiam Philoſophi, nihil praeter ſomnum, ſanos curet artus, ſed quod iſte etiam praeſtantiſſimum omnis doloris, omnisque morbi auxilium ſit.

γορῦντ@ διαϖνοεῖν φιλεῖ. Τύτοις ἄρᾳγε ϖεραιτέρω τὸν νῦν ϖροσεχων σαγκλώει@ ἐϖεειδει, ὅτι τῷ ὑϖνῳ τῦ εἰθισμένυ βραχίονι, ἀεί τι τῆς διαπνοῆς κωλύεται, ὃ, εἰ ταῖς ἐϖαναλαθθάσαις ἡμέραις τῇ ϖλείονι διαϖνοῇ ϰὴ ἀναϖληρῦται, ἐπίκειται ὁ τῦ ϖυρετῦ κίνδυν@. ὅσις γῦν τὰ τῦ σαγκτωρείυ εἰρημένα καὶ τὴν τῆς διαπνοῆς δύναμιν, ἐν τῷ τὴν ὑγίειαν διαφυλάττειν, κατὰ τὰ τῦ Ἱπποκράτυς, ἃ ἐϖομνημονεύει Σϖόνιος, ϖρὸς ἑαυτὸν διέρχεται, ἀναμφισβητήτως ὁμολογήσει, ὅτι ϰ᾽ μόνον καθ᾽ τὴν τῦ φιλοσόφυ δόξαν, ϖλὴν ὕϖνυ, ϰ᾽δὲν τὰ ὑγιῆ ἄρθρα ἄλθει, ἀλλὰ ϰ᾽ ὅθ᾽ ἕτος τὸ ϰρεῖττον, ϖάσης τῆς ὀδύνης, ϖάσης τε νόσυ βοήθημα ὑπάρχει ἄν.

ΤΕΛΟΣ.

z) lib. cit. Sect. 4. aphor. 30. a) lib. de morbis. b) lib. cit. Sect. 3. aphoriſm. 29. et 30.

INDEX.

Adami somnus, qui illi immediate a Deo fuit immissus, non origo peccati. pag. 74. 75. 76. 77.
Adamus, an somno ante lapsum indiguerit? ab 68. usque ad 74.
Aestate longior debet esse somnus, quam hyeme. 94. 96. 97. 98. 99.
Alterantia somnum afferunt cacochymicis. 163.
Ambra, Amomum, Anemone, Anethum, somnifera. 145.
Απεψίας remedium somnus. 182. 183.
Apophtegma sacrae Scripturae, somnum inducendo, tristitiae remedium. 166.
Aspidis morsus carum excitans. 127.
Balneum, quomodo somnum conciliet. 20. 21.
Belladona, somnifer. 149.
Βραδυπεψίας remedium, somnus. 182. 183.
Calidi innati recessio ad interna, non somni causa. 35. 36. 37.
Calor nimius offendit somnum. 171. 172.
Camphora, somniferum. 145.
Castoreum, somniferum. 180.
Cephalalgiae remedium, somnus. 177. 178. 179.
Cerebri duplex pars, et huius in somno functio. 12.
Cerebrum talparum, anile somniferum. 144.
Cholerici, cur pauco fruantur somno? 40. 41.
Cibis paucis et εὐπεπτοις ante somnum utendum. 170.
Ciborum usus, quomodo generet somnum? 19. 20. 21. 22.
Cinna-

INDEX.

Cinnabaris natiuae uis somnifera. 30. 31.
Coena copiosa somno est impedimento. 169. 170.
Coena peracta, non illico cubitum eundum. 102.
Consolatio somniferum remedium, in uigiliis a calamitate. 164. 165.
Crocus, somniferum. 145. 146.
Cubile molle, an duro praestet? 100.
quotidianum optimum. ibid.

DAtura uel Dutroa, somnifer. 149.
Decubitus in dextrum latus, optimus. 104.
Decubitus in sinistrum, non generat insomnia. 104. 105.
Decubitus in uentrem et dorsum, noxius. 105.
Dentium extractio, uigiliarum remedium. 176.
Diarrhoeae et Dysent. non conueniunt adstringent. neque purgant. sed balsamica, oleosa, diluentia et mucilaginosa. 183.
Diarrhoeae et Dysent. remedium, somnus. 183. 184.
Duffi Scotiae Regis uigiliae. 159.
Δυσωεψίας remedium, somnus. 182. 183.

ENdymionis atque Epimenidis somnus fabulosus. 42. 43.
Euaporatio alimenti, non somni causa. 33. 34.
Exhilarantia remedia non dantur. 166. 167.

FLores iasmini, lil. alb. conuall. primul. uer. ros. sambuc. til. uiol. somnifer. 145.
Frigus fauet somno. 172.
Frigus nimium bene dormituro uimndum. 171.

HYeme, cur longissimus somnus? 38. 39.
Hyoscyamus, somnifer. 149.
Hypnotica specifica non dantur. 142. usque ad 157.

Insomni-

INDEX.

INsomniorum cognitio medico neceſſaria. 112. 113. 114.

Inſomnia quiuis dormiens habet. 106. *usque ad* 111.

Inſomniorum uarietas ab interdiu peractis atque aſſumtis. 108. 109.

LAbor moderatus, ſufficiens alimentum, et laetus animus, optimae ſomni illecebrae. 101.

Lapides cancrorum, ſomnifer. 175.

Laxantia in hypochondriacis, ſomnifer. 184.

Lipothymicis ſomnus prodeſt. 136. 137. 138.

Liquidi nerueiuis in moderandis uigiliis et ſomno. 13.

MAndragorae poma ſomnifera. 146.

Manghoae ſurculi ſomniferi. 144.

Mecaenatis peruigilium triennale. 46.

Melancholici, cur parum dormiant? 40. 41

Menſibus, quibus R, noli dormire Magiſter. 98.

Mentis affectus ſomnum impediunt. 14. 161.

Mentis tranquillitas, ſomnifer. 16.

Moſchus, ſomnifer. 145.

Motus Mechanici, cur ceſſante ſenſuum actione perſeuerent in ſomno. 57. *usque ad* 67.

Muſicus concentus, quomodo ſomnum inducat. 17. 18.

Nizolii Ciceroniani uigiliae decennales. 159.

Nitrata, ſomnifera. 175.

ODorifera, ſomnifera. 147.

Opii uis coagulans. 155.

Opii uis ſomnifera, unde? 23. 24. 25.

Opium ad audaciam, alacritatem et uenerem commendatum. 150. 151.

INDEX.

Opium, non semper somniferum. 150. 151. 152.
somniferum lethale. 152. 153. 154. 155.
Peruigilii causae incurabiles et supernaturales. 157. 158. 159.
Peruigilium, delirii imminentis indicium. 178.
triginta quinque annorum mulieris. 80.
Phlegmatici, cur sint multi somni? 40. 41.
Pleuriticis, quando et qualis conueniat somnus. 132. 133. 134.
Poma somnifera arboris Mexicanae. 149.
Pueri, cur multum dormiant? 40.

Quinta essentia somnifera. 149.
Resoluentia medicamenta somnifera. 175.
Retia Brasilianorum, quibus stragulorum loco utuntur. 99.
Scopelianus uigiliarum amantissimus. 46.
Semen cannabis, lactucae, papau. alb. somnifer. 29. 30. 146.
Septem dormientes. 43. 44.
Silentium, quomodo somnum inducat. 17.
Sitis remedium, somnus. 176. 177.
Solanum, somnifer. 149.
Somnambulationis causa et phaenomena. 127. 128. 129.
Somni abusus multorum autor morborum. 78. 79.
Somni causa proxima atque efficiens. 12. 16. 19. 32. 33. 34. 45.
Somni definitio atque etymologia. 8. 9. 10. 11.
Somni emolumentum in infantibus. 54.
Somniferum Dioscoridis. 29.

INDEX.

Somniferum optimum, causarum agrypniae remotio. 156. 157.

Somni praestantia optime in peruigilio cognoscitur. 5.

Somni tempus, nox. 83. 84. 85. 86.

Somnum antecedentia phaenomena. 15.

Somnum conciliandi methodus in febribus. 174. 175. 176.

Somnum finiendi tempus optimum, quando? 95.

Somnus ad uitae et sanitatis conseruationem absolute necessarius. 49. 79. 80. 81. 82.

Somnus Astraeae filius. 3.

Somnus auxiliator morbi. 6. 139. 140. 141.

Somnus Deus, et eius tres ministri. 1.

Somnus de morbi exitu indicium praebet. 120. 121. 122.

Somnus Erebi et noctis filius. 2.

Somnus magnum Dei donum. 4.

Somnus meridianus non omnibus aeque conducit. 87. usque ad 93.

Somnus musis amicus. 82. 83.

Somnus nimius nocet. 48. 49. 50. 135. 136.

Somnus omnibus animalibus conuenit. 52. 53.

Somnus quibusuis prodest aegrotis. 130. 131.

Somnus plantis haud competit. 54. 55. 56.

Somnus plus iusto longior morbus, huius causa, et cura. 123. 124. 125. 126.

Somnus post V. S. haud nocet. 136. 137.

Somnus probator valetudinis. 120.

Somnus, quomodo obrepat? 14. 15.

Somnus rustici per totam hyemem durans. 45. 46.

Somnus

INDEX.

Somnus ſanitatis praeſidium. 6. 118. 119. 120.
Somnus ſcholaſtici ſeptem annorum. 44.
Superſtitio uigiliarum cauſa. 162.
TArtarea, ſomnifer. 175.
Taxus, ſomniferum. 149.
Temperantia in ſomno et uigiliis utendum. 49.
Tenebrae, quomodo ſomnum concilient? 16. 17.
Tranſpiratio eſt duplo maior in ſomno, quam uigiliis. 182.
Tranſpiratio ſomno ſolito breuiore impeditur, morbosque generat. 182.
VEnae ſectio, ſomnifer. 175. 178.
Vernalium morborum origo a longis hyeme ſomnis. 97. 98.
Vigiliae, febris cauſa. 81.
Vigiliae mortis autor. 81.
Vigiliae nimiae, plus nimio ſomno nocent. 50. 51.
Vini duplex genus, alterum uigilias, alterum ſomnum generans. 28.
Vini uis ſomnifera et modus operandi. 25. 26. 167. 168.
Vinum, an tenellis conueniat? 27.
Vnicornu marinum, ſomniferum. 30. 31. 175.

ERRATA.

Pag. 63. lin. 5. pro inuſtam leg. iniuſtam.
Pag. 66. lin. 26. pro oi leg. αi.
Pag. 96. lin. 9. pro nel leg. uel.
Pag. 158. lin. 23. pro afferre leg. aufferre.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Stentzel, Christian Gottfried,

Christ. Godophr. Stentzeliu Diatribé perì toū hypnu energesatu tēs hygieias kai tōn nosōn boēthēmatos, kaì tēs orthes tútu chrēseōs blaberās te katachrēseōs = De somno praestantissimo sanitatis et morborum praesidio, veroque huius usu, et fero abusu diatriba

Francof[orti] u.a. 1725

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- Med 5752#(Beibd. 3
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11270535-6
VD18 11381914-003